

Helyi értékek nyomában

A települési értéktárak és a kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában

**Budapesti Gazdasági Egyetem
KVIK
Pedagógia Tanszék**

Helyi értékek nyomában

A települési értéktárak és a kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában

Budapesti Gazdasági Egyetem

KVIK

Pedagógia Tanszék

Szerkesztők:

Dr. Farkas Julianna – Dr. Benkei-Kovács Balázs –Vácziné dr. Takács Edit

Tanulmánykötetünk fejezeteit az alábbi szerzők készítették:

1. fejezet: Dr. Farkas Julianna és Dr. Benkei-Kovács Balázs
2. fejezet: Dr. Hédi Csaba és Popcsa Anna Mária
3. fejezet: Dr. Thuma Orsolya Klára és Hübner Andrea Gabriella
4. fejezet: Hübner Andrea Gabriella és Vácziné dr. Takács Edit
5. fejezet: Dr. Farkas Julianna, Dr. Benkei-Kovács Balázs és Hajdu Anett
6. fejezet: Dr. Benkei-Kovács Balázs és Dr. Farkas Julianna
7. fejezet: Dr. Benkei-Kovács Balázs
8. fejezet: Dr. Keszei Barbara, Vácziné dr. Takács Edit, Dr. Thuma Orsolya és Hübner Andrea Gabriella

Az előszó és az utószó a szerkesztők munkája.

Tördelés és olvasószerkesztés: Hajdu Anett

A mű és annak minden része a szerzői jogok értelmében védett. A könyvben megjelent tartalmakért a Kiadó felelősségvállalása kizárt, az egyes fejezetek tartalmáért a szerzők felelnek.

A tanulmánykötet alapjául szolgáló kutatás a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Programjának keretében valósult meg, a 2020-ban meghirdetett pályázati program támogatásával.

Kiadja a Budapesti Gazdasági Egyetem
Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar

Felelős kiadó: Dr. habil. Lugasi Andrea

A nyomdai munkálatok a BGE Külkereskedelmi Kar Házinyomdájában készültek. A kiadás helye és ideje: Budapest, 2021.

ISBN 978-615-6342-12-6

Hivatkozás: Farkas Julianna – Benkei-Kovács Balázs – Vácziné Takács Edit (2021) (szerk.): *Helyi értékek nyomában. A települési értéktárak és a kulturális örökség vizsgálata Fót, Göd és Vác viszonylatában*, Budapest, BGE KVIK, 220. p. ISBN 978-615-6342-12-6

Tartalomjegyzék

Előszó.....	5
1. Az érték fogalma, a nemzeti értékek rendszere, és empirikus kutatásuk hazánkban...	7
1.1. Érték.....	7
1.2. Kultúra, kulturális érték, kulturális örökség	8
1.3. Társadalom, nemzet, nemzeti kultúra.....	10
1.4. Jogszabályi háttér	11
1.5. A magyar értéktárak rendszere.....	12
1.6. Az értéktárak empirikus vizsgálata hazánkban	13
2. Az UNESCO világörökség és a nemzetközi értékrendszerek.....	19
2.1. Az UNESCO világörökség	19
2.2. Nemzetközi jó gyakorlatok az értékgyűjtés területéről.....	21
2.3. A holland kulturális örökségvédelem	24
3. Érzelem, örökséginterpretáció, kulturális emlékezet.....	28
3.1. Hagyomány és érzelem.....	28
3.2. Értékek ismerete és viselkedés.....	28
3.3. Örökséginterpretáció	29
3.4. A közösség	31
3.5. A látogató és a látogatókutatás.....	31
3.6. Emlékezet és kulturális emlékezet.....	33
3.7. Érzelmek, értékek és kulturális elvárások	34
3.8. Érzelmek és örökségi helyszínek, fogyasztói etnocentrizmus	36
3.9. Kulturális értékek: rettegéskezelés versus pozitív érzelmek.....	38
4. A vizsgált települések jellegzetességei, a közművelődés helyi szinterei.....	40
4.1. A települések általános jellemzői.....	40
4.2. A települések rövid bemutatása	40
4.2.1. Fót: történelmi és kulturális háttér, közművelődési intézmények	40
4.2.2. Göd: történelmi és kulturális háttér, közművelődési intézmények	44
4.2.3. Vác: történelmi és kulturális háttér, közművelődési intézmények	46
4.3. Helyi értékek megjelenése a megyei értéktárakban	50
5. Az empirikus kutatás módszertana és időbeli ütemezése.....	52
5.1. A félig strukturált interjúk kutatási szakasza.....	53
5.2. A fókuszcsoportos vizsgálat	55
5.3. Az online kérdőíves kutatás szakasza.....	55
6. Szakértői interjúk és fókuszcsoport vizsgálat.....	59
6.1. Az értéktárak települési szintű működési modelljei.....	59
6.1.1. A fóti értéktár modell működési sajátosságai.....	60
6.1.2. A gödi értéktár modell működési sajátosságai.....	62
6.1.3. A váci értéktár modell működési sajátosságai	64
6.2. Egyéni hozadékok az értéktári munka szolgálatában	66
6.3. Az értéktárak funkciói és az értéktárakkal kapcsolatos feladatok.....	66
6.4. A települési értéktárak jellegzetességei	71
6.5. A települési értéktárak gyűjteménye	72
6.6. Az értéktárak fejlesztési tervei	78
6.7. Kiemelt értékek települési szinten.....	79
6.8. Lokálpatrióta civil kezdeményezések és hálózatosodás mérföldkövei	81
6.9. Az értéktárak kommunikációja.....	82

7. A lakossági interjúk elemzése.....	89
7.1. A lakossági narratívák vizsgálatának háttere	89
7.2. Lakossági nézetek megjelenése a hungarikumok kapcsán.....	90
7.3. Helyi értékek megjelenése a köztudatban	93
7.4. A fóti értékek megjelenése a lakosság percepciójában	94
7.5. A gödi értékek megjelenése a lakosság percepciójában.....	100
7.6. A váci értékek megjelenése a lakosság percepciójában	108
7.7. A települések iránti kötődés jelenléte vagy hiánya a személyes narratívákban ..	116
7.8. Értéktár-fejlesztési javaslatok és tévedések a lakosság körében	118
7.9. Összefoglalás.....	119
8. A kérdőíves vizsgálat eredményei	120
8.1. Fót.....	120
8.1.1. A fóti minta bemutatása	120
8.1.2. A fóti közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága.....	121
8.1.3. A helyi értékek ismertségének és kedveltségének vizsgálata	122
8.1.4. A helyi értékek a közművelődésben és a közösségépítésben.....	132
8.1.5. A fóti érték kutatás kérdőíves vizsgálatának összegzése	138
8.2. Göd.....	140
8.2.1. A gödi minta bemutatása	140
8.2.2. A gödi közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága	140
8.2.3. A helyi értékek ismertségének és kedveltségének vizsgálata	142
8.2.4. A helyi értékek a közművelődésben és a közösségépítésben.....	152
8.2.5. A gödi érték kutatás kérdőíves vizsgálatának összegzése.....	158
8.3. Vác.....	160
8.3.1. A váci minta bemutatása.....	160
8.3.2. A váci közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága	160
8.3.3. A helyi értékek ismertségének és kedveltségének vizsgálata	163
8.3.4. A helyi értékek a közművelődésben és a közösségépítésben.....	170
8.3.5. A váci érték kutatás kérdőíves vizsgálatának összegzése	177
8.4. A kérdőíves vizsgálat eredményeinek összesítése.....	179
Utószó.....	181
Irodalomjegyzék.....	183
Táblázatjegyzék.....	189
Ábrajegyzék.....	189
Mellékletek.....	191

Előszó

A Budapesti Gazdasági Egyetem Pedagógia Tanszéke 2020 nyarán elnyerte a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Programjának a kutatócsoportok számára számára kiírt pályázatát. Kutatásunkat *„A helyi értéktárak, kulturális örökségek szerepe a közművelődésben és a közösségépítésben a váci és a dunakeszi kistérségekben”* munkacímmel terveztük meg, fő célunk, hogy a közművelődéshez kötődő értékeket, valamint a települési értéktárakat három városban, Fótton, Gödön és Vácon megvizsgáljuk.

Manapság a társadalom tagjai értékek után vágyakoznak a mindennapok során (Handy, 2008), és gyakran nem is veszik észre, hogy milyen sok érték vesz körül bennünket. Az elmúlt két évtizedben, a globalizáció felgyorsulásával párhuzamosan világszerte felértékelődtek azonban helyi értékeink, amely tendencia erősödéséről a virágkorukat élő helyi és nemzetközi értéktárak is tanúskodnak. Magyarországon három országos szintű, kanonizált értéktár működik egymással párhuzamosan: a Magyar Nemzeti Értéktár mellett az Unesco Világörökség, és az Unesco Szellemi Örökség listái is számon vannak tartva. Umberto Eco méltán népszerű művészettörténet könyvének, a *Lista mámorának* (Európa kiadó, 2009.) címét parafrázálva joggal tehetjük fel a kérdést magunknak: A listán szereplő értékek vajon milyen mértékben jutnak el a helyi lakosokhoz a mindennapi életükben? Mennyire élők ezek a nemzeti vagy települési értéklisák? Sikerül-e valódi közösséget építeni körülöttük? Kialakult-e a lakosokban emocionális kötődés irántuk? Ismeretük milyen mértékben fonódik össze kedvelésükkel?

Bennünket elsősorban ezek a személyes vonatkozások érdekeltek, és kutatói perspektívánk is a lokális, helyi szintet vette elsősorban górcső alá. Kutatócsoportunk tagjai egyrészt a Pedagógia Tanszék munkatársai és hallgatói, másrészt a három vizsgált település közművelődési szakemberei közül kerültek ki. Szakmai kötődésünket erősítette a téma iránt az új Közösségszervező BA szak is, és a hozzá kapcsolódó oktatási és kutatási tevékenységünk.

A vizsgálat időszerűségét adta, hogy széleskörű társadalmi és szakmai egyeztetések eredményeként megszületett a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, amely új lendületet adott az értéktárak fejlesztésének. Szakirodalmi feltárómunkánk alapján korábban még nem született reprezentatív lakossági megkérdezésen alapuló felmérés a területen (bár egyetemista célcsoport körében készített vizsgálatok eredményei

már publikálásra kerültek), ami innovatív jelleget kölcsönöz kutatásunknak.

A kutatási témát interdiszciplináris, azaz szociológiai, pszichológiai és nevelés- és kultúratudományi aspektusból is vizsgáltuk, építve a rendelkezésre álló hazai jogszabályok rendszerezett bemutatására, valamint a hazai szakirodalmi források mellett nemzetközi háttérelemzésre, jó gyakorlatokra.

Az empirikus adatgyűjtés során főként a lakossági percepciókra támaszkodtunk, ezeket egészítették ki a szakértői interjúk, illetve a nagymintás online kérdőíves felmérés. Alapvető célunk a kognitív és érzelmi viszonyulások feltárása, a nemzeti értékpiramishoz tartozó helyi értéktárak imázsának, ismertségének vizsgálata volt. Mindezekon túl pedig a helyi értékek további potenciális beazonosítása és feltárása, valamint vonzó és különleges narratívák gyűjtése a helyi értékek viszonylatában.

A kutatás során arra voltunk elsősorban kíváncsiak, hogy a nemzeti büszkeség érzülete mellett milyen egyéb érzelmek jelentek meg a nemzeti értékek kapcsán? Azonosíthatók-e helyi szinten a lakosság körében végzett feltáró kutatómunka által olyan új, korábban nem besorolt értékek, melyek a nemzeti értékpiramisba beépíthetők lennének? Melyek kistérségi szinten a jobban és kevésbé jól ismert elemek a települési értéktárakban? Felfedezhetők-e olyan személyes narratívák, amelyek segítségével hatékonyan növelhető lenne az egyes értékek imázsa?

A vizsgálat adatfelvétele és elemzése során számos érdekes és hasznos információ birtokába jutottunk, amelyekről úgy gondoltuk, hogy érdemes lenne megosztani őket a szélesebb szakmai közönséggel, egy tanulmánykötet keretein belül, amelyet hallgatóink tankönyvként is haszonnal forgathatnak.

A kutatás és a tanulmánykötet megvalósításában nyújtott segítségért szeretnénk köszönetet mondani a Nemzeti Művelődési Intézetnek, hogy pályázatával alkalmat teremtett közművelődési kutatómunkánknak, másrészt a szakértői valamint a lakossági interjúalanyainknak a sok értékes gondolatért és véleményért amellyel gazdagították a kutatási anyagot.

A kutatásban résztvevő partnereinek között külön kiemelnénk Hajdu Anett és Kupsza Tamás hallgatóink közreműködését, valamint Laczi Sarolta, Szabó Imréné Zsuzsa és Palásti Béla együttműködését, akiknek a támogatása és nem utolsó sorban kapcsolatrendszere nélkül ez munka nem valósulhatott volna meg.

1. Az érték fogalma, a nemzeti értékek rendszere, és empirikus kutatásuk hazánkban

1.1. Érték

Az érték fogalmának meghatározásának folyamatában figyelembe kell venni, hogy az érték az ember és a belső-külső világ viszonyából származik, hétköznapi értelemben értékes számunkra az, amely fontos, lényeges, amelyben valamilyen prioritás, preferencia, kíváncsóság, elérendő cél nyilvánul meg. (H. Farkas, 2006) Az életünkben automatikusan felértékelődnek azok a dolgok is, amelyekből hiányt szenvedünk, és amely állapot arra ösztökél, motivál minket, hogy ezt a hiányt megszüntessük, egy bizonyos szükségletünket kielégítsük. (Loránd, 2002.)

Ehhez kapcsolható a Maslow-féle szükségleti piramis elmélet is, annál is inkább, mert az értékek, akárcsak a szükségletek, szintén hierarchikus rendszert alkotnak.

Hankiss Elemér az értékek két nagy csoportját különbözteti meg, az objektív, illetve a szubjektív értékeket. Objektív érték az, amelyre mindenképpen szüksége van egy adott rendszernek ahhoz, hogy működni tudjon, szubjektív érték pedig, amelyet maga a rendszer vél fontosnak, működéséhez elengedhetetlennek. (Hankiss, 1977.) Értékelmélete alapján kategorizálja a társadalmakat is, a létfenntartáshoz szükséges alapvető (univerzális, konstans, antropológiai, egyetemleges, globális) és a lét kiteljesítéséhez szükséges magasabb rendű értékekhez fűződő viszonyuk alapján.

Andorka Rudolf meghatározása szerint az értékek mindig egy adott társadalmi kontextusban jelennek meg és értelmezhetőek, hiszen az, hogy mit tartunk jónak, hasznosnak, kíváncsóságnak, az történelmi korszakunként, társadalmunként változik, és óriási szerepe van az adott társadalomra specifikus szocializációban. Az első szocializációs közeg a család, majd az iskola, a kortárs csoportok és nem utolsósorban a média. Az internalizálás (interiorizáció) a „belsővé tétel” folyamata és végeredménye, vagyis amikor az egyén a társadalmi értékeket már magáévá tette, és külső szankcionálás nélkül is ezeknek megfelelően cselekszik. Fontos kérdés e tekintetben a konformitás, azaz hogy az egyének milyen mértékben illeszkedjenek a társadalmi elvárásokhoz. (Andorka, 2006.)

A társadalmi átlagnormák és értékek tehát folyamatosan változnak, bár minden társadalomban vannak olyan stabil, konstans

értékek, amelyek a társadalmi együttéléshez szükségesek, amelyeket az adott társadalom deklarál, betartásáról gondoskodik és, ha úgy adódik, szankcionál. Az értékvizsgálatokhoz alapvetően kérdőíves felméréseket végeznek, melyek közül a legismertebb a Rokeach-értékskála, amelyben eszköz- és célértékek kerültek meghatározásra, valamint az Inglehart-féle nemzetközi értékrend kutatás. (Andorka, 2006.)

A World Value Survey 5. elemzése kapcsán a TÁRKI megfogalmazta, hogy minden ország, így Magyarország értékrendjét is a történelme, kulturális öröksége alakítja, melyeknek köszönhetően a nyugati keresztény kultúra keretei közé illeszkedünk, ezek alapján a nyugati keresztény világhoz tartozunk annak ellenére, hogy e kultúrkör peremén próbálunk életben maradni – Tóth megfogalmazásában – egy „elszigetelt társadalomban”, amelyre az önkifejezéssel kapcsolatos értékek alapján a zártság, a racionális értékek szerint pedig a szekuláris felfogás a jellemző. (Tóth, 2009).

A rendszerváltás és az Európai Unióhoz való csatlakozás utáni politikai és értékrendbeli nyitásra vonatkozóan, illetve annak hatására írja le Bábosik Zoltán az „Értékközzvetítés napjainkban” című tanulmányában a plurális értékközzvetítés lényegét, azaz hogy egy plurális társadalomban sokféle csoporthoz tartozhat az egyén, így sokféle értékből válogathat, amelyek között egyaránt lehetnek az individuális kiteljesedést szolgáló, illetve a közösség számára hasznos értékek is. (Bábosik, 2009.)

1.2. Kultúra, kulturális érték, kulturális örökség

Az alábbi fejezetben neves kulturális antropológusoknak és kutatóknak a kultúrával és a rokon fogalomként megjelenő civilizációval kapcsolatos meghatározásait és a fogalmak összehasonlításait tekintjük át Grad-Gyenge, et al., (2018), Hofstede & Hofstede (2008), Andorka (2006), Elias (2004) és Vitányi (2006) munkái alapján.

A kultúra fogalom történeti gyökerei közül a kulturális antropológiát megalkotó Edward Burnett Tylor meghatározásáig nyúlunk vissza. 1871-es definíciója szerint a kultúra vagy civilizáció egy komplex egésznek alkot, amely nagyon sok mindent foglal magában, például a tudást, a hitet, a művészetet, az erkölcsöt, a törvényt, mindenféle képességet és készséget, amelyet az egyén a szocializáció folyamatában sajátít el. (Grad-Gyenge, et al., 2018)

Az egyik leghíresebb antropológus, Bronislaw Malinowski arra hívja fel a figyelmet, hogy a kultúra egy eszköztárat biztosít az egyének számára, melynek segítségével megbirkózhat a

folyamatosan adódó, konkrét problémákkal. (Grad-Gyenge, et al., 2018)

Kroeber és Kluckhohn az 1940-es években több száz kultúrameghatározással foglalkoztak, és ők maguk is megalkották a saját, kultúrára vonatkozó megállapításaikat, miszerint a kultúra olyan viselkedésmintákból tevődik össze, amelyeket szimbólumok által ismerünk meg. (Grad-Gyenge, et al., 2018)

Geert Hofstede szociálpszichológus Kroeber és Kluckhohn definícióját szintetizálta, és alkotta meg a kultúra definícióját, miszerint a kultúra egy kollektív szellemi program, amely egyes emberi közösségeket megkülönböztet más emberi közösségektől. (Grad-Gyenge, et al., 2018)

Hofstede kulturális hagyománymodellje szerint a kultúra központi magvát az adott társadalom értékei alkotják, majd a rítusok következnek, amelyek lehetnek hétköznapi, de vallásos szertartások is, ezek után a hősök, a minták és példaképek, végül a szimbólumok rétege. (Hofstede & Hofstede, 2008)

Andorka Rudolf értelmezésében a kultúra fogalma jóval tágabb, mint a hétköznapi életben, mivel magában foglal anyagi, kognitív és normatív elemeket, emellett tartalmaz tárgyakat, tudást, értékeket és normákat is. Ahogy a szükségletek és az emberi társadalmak változnak, úgy változik a kultúra is, bár a kulturális alkalmazkodás üteme lassulhat, és kialakulhat a kulturális késés jelensége is. Egy-egy adott társadalmon belül létezhetnek szubkultúrák, amelyek nem mennek élesen szembe az elfogadott értékrenddel, hanem az alá betagozódva, mintegy kultúra variánsként jelennek meg (kulturális pluralizmus, multikulturális társadalom). A társadalmi átlagértékeket elvető csoportok már a deviancia tárgykörébe tartoznak. (Andorka, 2006.)

Norbert Elias „A civilizáció folyamata” című művében rávilágít arra, hogy a kultúra és civilizáció fogalmát gyakran egymás szinonimájaként is használjuk (mint például Edward Burnett Tylor „A primitív kultúra” című művében), de mégis meghatározhatók bizonyos különbségek. Míg a civilizáció egy globális, a kultúra sajátosan a nemzethez kötődő fogalom, a civilizáció elsősorban a technikai fejlődés szintjére utal, míg a kultúra a szellemi, művészeti, vallási produktumokra és azok minőségére. Az előbbi elsősorban a hétköznapi, az utóbbi pedig az ünnepnapok lét szükségleteinek kielégítését célozza meg. (Elias, 2004.)

Vitányi Iván hívta fel az elsőket a figyelmet arra, hogy a két nagy szociokulturális szféra, úgymint a magas- és a szórakoztató, populáris kultúra mellé harmadikként bekerült a

tömegkommunikáció, melynek eredményeképpen felhígulnak a tradíciók, bizonytalanná válik az értékrend, a követendő példakép, az erkölcs, a jó és a rossz, a nemzeti önazonosság-tudat. (Vitányi, 2006)

1.3. Társadalom, nemzet, nemzeti kultúra

A kultúra egy másik aspektusból meghatározó eleme a társadalom és a nemzet fogalmának és identitásának. Ezt a kapcsolódási pontot Giddens (1995), Grad-Gyenge, et al., (2018), Lovas Kiss (2012), Kis és Pesti (2015) és Péli, et al. (2015) munkáira hivatkozva foglaljuk össze. Anthony Giddens meghatározása szerint a társadalom olyan emberek csoportja, akik jól elkülöníthetők más emberi csoportoktól, hiszen egy adott politikai rendszernek vannak alávetve a térben meghatározott helyen, tehát valamilyen területileg behatárolható politikai egységet jelöl. A társadalmak mérete igen különböző lehet, a néhány ezer embertől a több millióig, sőt akár milliárdig, akiket valamiféle érdek fűz össze. (Giddens, 1995.)

Bár ez országokként elég eltérő lehet, általában a nemzet az országnál tágabb fogalom, hiszen amíg az ország egy konkrét politikai területre vonatkozik, addig a nemzet ennél sokkal több, nem pusztán az adott ország területén élő emberek tartoznak bele, hanem mindazok, akik nemzeti identitással rendelkeznek, egy adott nemzethez tartozónak vallják magukat.

A nemzetek saját kultúrával, identitással rendelkeznek. „A nemzeti kultúra az építőművészet, a filmművészet, a fotóművészet, az iparművészet, a képzőművészet, a népművészet, a szépirodalom és könyvkiadás, a színházművészet, a táncművészet, a zeneművészet, az ismeretterjesztés és környezetkultúra, a közgyűjtemények, a közművelődés, valamint az örökségvédelem területén keletkezett olyan nemzeti és egyetemes értéket jelentő alkotások és tevékenységek összessége, amelyek magyar nyelven vagy Magyarország által elismert nemzetiségi nyelven születtek, és/vagy amelyek létrehozásához, hazai, valamint határon túli terjesztéséhez a magyar nemzethez tartozó személy jelentős mértékben hozzájárult. (Grad-Gyenge, et al., 2018, p. 14)”

A magyar nemzeti kultúrához tartozik minden magyar vonatkozású egyetemes kulturális érték is, amely például magyar nyelven vagy a hazánkban elismert nemzetiségek nyelvén íródott, és amelynek létrehozásához, megőrzéséhez, terjesztéséhez egy-egy magyar nemzethez tartozó személy kiemelkedő mértékben hozzájárult. (Grad-Gyenge, et al., 2018)

Lovas Kiss Antal a 20–21. század legmeghatározóbb értékképző folyamatának a globalizációt jelöli meg, annak pozitív és negatív

hatásaival együtt. (Lovas Kiss, 2012.) Meglátása szerint a globalizáció képes átírni a megszokott hagyományokat, illetve a kapitalista ideológiától való eltávolodás is nagymértékben hatott a globalizációval kapcsolatos ellenséges érzések kialakulására. (Lovas Kiss, 2012.)

Ezt a gondolatmenetet folytatva Kis Krisztián és Pesti Kitti arra a jelenségre hívják fel a figyelmet, hogy a globalizációnak milyen hatásai vannak/lehetnek a helyi, lokális erőforrások és sajátosságok megítélésére. Meglátásuk szerint a hungarikumok és egyéb helyi értékek erősítik az adott tájegységhez, településhez való érzelmi kötődést, és ezzel sikeresen hozzájárulhatnak, sőt felerősíthetik a lokalizáció folyamatát. (Kis & Pesti, 2015.)

A szerző páros a lokalizációt vagy relokalizációt egyfajta sajátos, a globalizáció elleni „védekezési mechanizmusként” mutatja be, melynek eredményeképpen ugyanakkor mind lokálisan, mind globálisan megerősödik a helyi értékek szerepe valamint az adott közösség identitástudata. A globalizáció végső soron tehát egyszerre veszély és lehetőség, attól függően, hogy a közösség mit képes kihozni belőle, mennyire sarkallja a saját, helyi értékeinek felfedezésére, és hogyan képes ezt sikeresen megjeleníteni a globális palettán. Ez csak egy átfogó stratégia részeként lehetséges, amelyben nagy szerepet kap a tudatos és célzott marketingpolitika. (Kis & Pesti, 2015.)

Természetesen a legtöbb nemzet gyűjti a rá jellemző, az önazonosságát igazoló jellemzőket, amelyeket a kutatók patriotikumoknak hívnak. (Péli, et al., 2015.)

1.4. Jogszabályi háttér

Hazánkban a 2012. évi XXX. törvény a „Magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról” (Hungarikum törvény) fektette le az értékfeltárás folyamatának jogszabályi alapjait. A törvény megalkotását a 77/2008-as országgyűlési határozat készítette elő, amelyben már rögzítették a magyar értékeknek a sajátos tulajdonságait, és ennek érdekében létrejött egy hungarikum munkacsoport a parlamentben is. (Farkas, 2019.)

A nemzeti értékek, a szellemi, tárgyi, természeti és kulturális örökség megóvását, megőrzését természetesen már az Alaptörvény is szorgalmazta.

1.5. A magyar értéktárak rendszere

A 2012. évi XXX. törvény a preambulumban így fogalmaz:

„Az Országgyűlés Magyarország Alaptörvényének P) cikke alapján a magyar nemzet egységétől vezérelve megállapítja, hogy

a) a magyar nemzeti értékek, köztük a hungarikumok megőrzendő és egyedülálló értékek;

b) az összetartozás, az egység és a nemzeti tudat erősítése érdekében nemzetünk értékeit össze kell gyűjteni, dokumentálni, az értékvédelem alapjául szolgáló dokumentációt a szigorú nyilvántartás és kutathatóság szabályai szerint meg kell őrizni, az értékeket pedig ápolni, védelmezni és támogatni kell;

c) örökségünket, a magyar kultúra évezredes értékeit, a magyarság szellemi és anyagi alkotásait, ember alkotta és természet adta értékeit átfogó értéktárban kell összesíteni;

d) a nemzeti értékeink védelme hozzájárul a nemzeti azonosság-tudat kialakulásához és megszilárdításához;

e) nemzeti értékeink széles körű hazai és külföldi bemutatása, megismertetése nyelvi, szellemi, kulturális, gazdasági teljesítményünk, természeti és épített értékeink elismertetése, valamint a nemzeti arculat erősítése egyaránt kiemelkedő jelentőségű.

Az Országgyűlés kinyilvánítja, hogy a nemzeti értékeket az egyetemes értékek részének tekinti, amely értékek a magyarság múltjának, jelenének és jövőjének dinamikus fejlődő tárháza, az értékalapú nemzeti összefogás alapja. A nemzeti értékek tárházát gazdagítják a magyarországi együtt élő népek, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségek és az országhatáron túli, valamint szerte a világban élő, magukat magyarnak valló egyének, közösségek értékei.” (2012. évi XXX. törvény preambuluma)

A törvény az értékeket a Nemzeti Értékpiramisba rendezi el, amelynek alapja, hogy bárki tehet javaslatot, felterjeszthet értéket a Települési, a Tájegységi, valamint a Külhoni Települési és Tájegységi Értéktárba. A Települési Értéktár létrehozásának joga az adott települési önkormányzaté, a Tájegységi Értéktáré pedig több szomszédos települési önkormányzaté. (Nótári, 2014.) (Az értékek beazonosítása nemcsak hazánk területére korlátozódik, hanem az egész Kárpát-medencére vonatkozik.) A Magyar Értéktár a települési, tájegységi, a megyei, az ágazati, illetve a külhoni közösségek értéktárainak összesítő gyűjteménye, melynek összeállítása a Hungarikum Bizottság feladata. (Nótári, 2014.)

Jelenleg a Magyar Nemzeti Értéktárban közel 70 hungarikumot tartanak számon (Lásd 1. számú táblázat), melyek túlnyomó része az agrár- és élelmiszergazdaság és a kulturális örökség területén kerültek regisztrálásra.

1. számú táblázat: *Hungarikumok aktuális száma országos szinten*

Hungarikumok kategóriái	
Agrár- és élelmiszergazdaság	25
Egészség és életmód	5
Épített környezet	1
Ipari és műszaki megoldások	3
Kulturális örökség	34
Sport	2
Természeti környezet	3
Turizmus és vendéglátás	6
Összes hungarikum	79

Forrás: <http://www.hungarikum.hu> letöltés: 2021. június 22.

1.6. Az értéktárak empirikus vizsgálata hazánkban

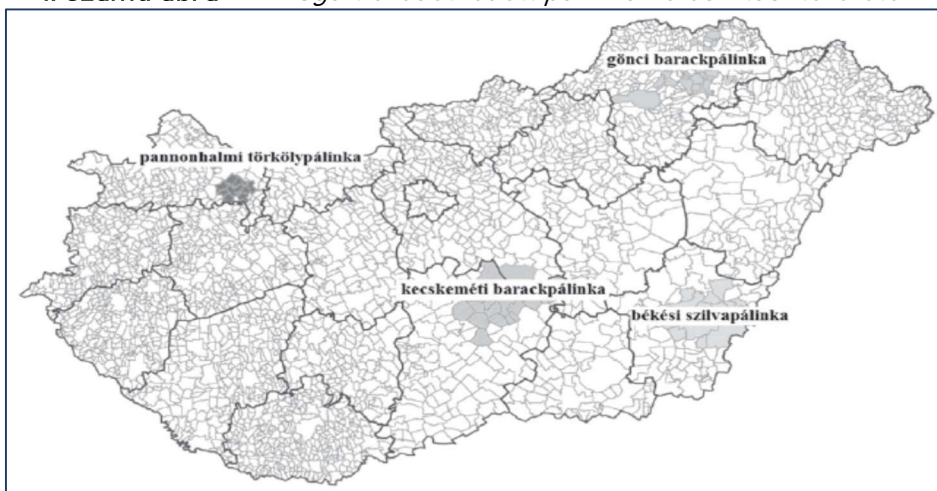
Az értéktárak empirikus vizsgálatát katalizálta az évtized második felére a 2012. évben elfogadott Hungarikum törvény. A megindult kutatások tudományos szempontból heterogének, köszönhetően a nemzeti értékek tematikus sokféleségének is. A téma megközelítésének multidiszciplináris jellegét azon szakfolyóiratok számbavétele is jelzi (Kulturális Szemle, Szín Közösségi Művelődés, Tér és Társadalom, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok, Gazdálkodás – Agrárökonómiai tudományos folyóirat), melyek különböző nézőpontból (közművelődés, gazdaság- és vidékfejlesztés, szociológia) publikálnak a területen. Emellett ismeretterjesztő céllal országszerte számos helyi sajtóorgánium is jelentet meg rendszeresen híreket a lokális értékekről (például a Budapest, a Helyem Házam Palotám rákospalotai helytörténeti folyóirat, a Veszprémi Szemle, a Jászsági Évkönyv vagy a Gödi Almanach). A terület érdekessége, hogy ritka azon kutatási témák száma, amely kapcsán egyszerre beszélhetünk a sport-, agrár- vagy építészeti területen elért és számontartott eredményekről vagy értékekről. Mindezt a sokszínűséget a nemzeti értékpiramis ernyőfogalma kovácsolja egybe, amelynek ápolása és az értékek a

helyi lakosok életébe történő aktív bevonása a közművelődés egyik kiemelt feladata is egyben (Farkas, 2019.).

A hungarikumok között a legnépszerűbb empirikus vizsgálati témák közé tartozik az agrár- és élelmiszer tudományi terület értékei, illetve ezek imázsának és hatásának vizsgálata. (Nótári, 2014., Kis – Pesti, 2015., Káposzta – Ritter – Kassai, 2015.)

Káposzta – Ritter – Kassai (2015) kutatása 4 regionálisan meghatározó, eredetvédett pálinka kapcsán jelentkező közvetett és közvetlen gazdasági hatásokat vizsgálja. A fókuszban a termék előállításához, értékesítéséhez kapcsolódó kitörési pontokat és lehetőségeket elemzik. A kutatócsoport fő kérdése az, hogy „az eredetvédett pálinkák példáján vajon a hungarikum védjeggyel ellátott termékek mennyiben tudnak hozzájárulni egy adott térség fejlődéséhez, illetve jelentenek-e olyan sajátos erőforrást, melyekre lokális fejlesztéseket lehet építeni.” (Uők 2015, p. 143) A vizsgálat során vegyítették a szekunder és a primer adatok feldolgozását: A rendelkezésre álló statisztikai adatok elemzése mellett dokumentumelemzést is alkalmaztak, tanulmányozták a helyi vidék- és településfejlesztési stratégiákat, és saját kutatást is készítettek. Az empiria keretében 63 mélyinterjú is készült (gyümölcstermesztőkkel, pálinkafőzdek munkatársaival, kereskedőkkel, falugazdászokkal, polgármesterekkel, képviselőkkel, civil szervezetek vezetőivel és turisztikai szolgáltatókkal). A békési szilva-, a gönci barack-, a kecskeméti barack-, és a pannonhalmi törkölypálinka esetében (1. számú ábra) érdekes párhuzamot fedeztek fel a közösségi tanulás és a gazdasági versenyképesség között: „Figyelembe véve az elmúlt évtizedek hagyományos termelési rendszereit, kollektív tanulással – helyben meghatározott formában – a hungarikumok hozzájárulnak az innovációs folyamatok terjesztéséhez, s egyben csökkentik a piaci kapcsolatok bizonytalanságait, növelik a termelők és a helyi gazdaság versenyképességét.” (Uők 2015, p. 147). A felmérés eredményét összesítve, százalékos formában mutatják be a szerzők: egyöntetűen minden regionális szereplő „védjegyre méltó helyen” látja az országos értéktárban régiójuk minőségi pálinkáját. Ugyanakkor a hungarikummá nyilvánítás óta nem volt tapasztalható közvetlen hatás a termelés, a foglalkoztatás növekedése és az értékesítési ár között. Az imázsra és a termék presztízsére volt elsősorban jó hatással az értékke minősítés. (Uők 2015, p. 146–148) A válaszadók negyede szerint a vizsgált hungarikumok a térség fontos turisztikai vonzerói közé tartoznak, és elsősorban kistérségi, nem települési szintű kötődéssel jellemezhetőek. (Uők 2015, p. 149)

1. számú ábra: A vizsgált eredetvédett pálinkák előállítási területei

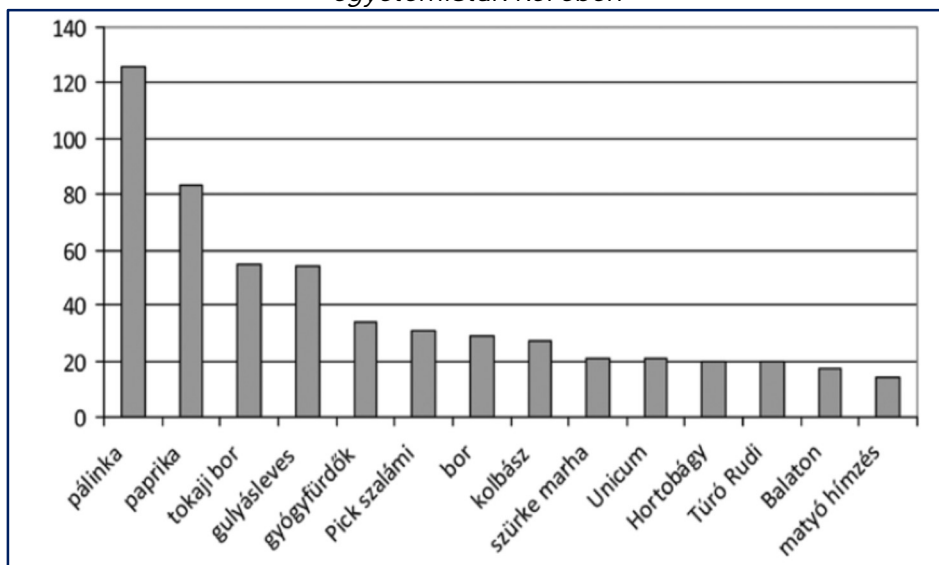
Forrás: Káposzta – Ritter – Kassai 2015: 144.

Péli – Némediné – Tóth (2015) kutatása is hangsúlyozza, hogy a hungarikumok elemzése esetében többségben vannak az agrárium termékeit vizsgáló elemzések. Tanulmányuk jó áttekintést ad a földrajzi eredetmegjelölés európai kialakulásáról, bemutatva a nemzetközi szinten számon tartott patriotikum fogalmát is: „Ez nem csak magyar jellegzetesség; a legtöbb nemzet gyűjti az önazonosságát igazoló dolgokat, amelyeket patriotikumként tartanak nyilván. Ennek megfelelően az egyes népek, országok tekintetében beszélhetünk például polonikumról, germanikumról, italikumról, frankofonikumról, anglikumról (...), azonban ezen eredetvédelmi jogi szabályozások leginkább csak az agrár-élelmiszeripari termékekre/értékekre fókuszálnak. Kevés országban lelhető fel a hazaihoz hasonló, kiterjesztett, komplex eredetvédelmi, illetve identitásmeghatározó törvényi háttér.” (Péli, et al., 2015, p. 550.)

Hazánkban ugyan nem korlátozódik az agrár- és élelmiszeripari termékekre a hungarikum fogalma, jelentős a dominanciája ennek a területnek. Péli – Némediné – Tóth 2015. évi számításai szerint a Nemzeti Értéktárban 59 % volt a mezőgazdasági és élelmiszeripari produktumuk aránya. Kutatócsoportjuk empirikus vizsgálatában a hungarikumok ismertségét elemezte magyar és a hazánkban tanuló külföldi felsőoktatási hallgatók körében, három hipotézis vizsgálatát célul kitűzve. Összesen 600 kérdőívet töltöttek ki (300 magyar és 300 angol nyelvű) 6 egyetem részvételével, a kitöltők között egyenlő arányban oszlottak meg a hazai és külföldi hallgatók. A kérdőíves lekérdezés témái között szerepelt a hungarikumok ismertsége, a hungarikum definíció percepciójának vizsgálata a célcsoport körében

(Mit gondolnak hungarikumnak?) és három magyar érték felsorolása ((Péli, et al., 2015.: 553-555.). A nyitott kérdésre érkezett feleletek között a legtöbb válasz az agrárium területéről „érkezett”, de említésre kerültek kulturális örökséghez kötődő értékek, illetve olyan magyar sajátosságok is, amelyek nem részei jelenleg az értéktáraknak (pl. Balaton, Túró Rudi) (Lásd 1. számú ábra).

2. számú ábra: A legnépszerűbb 'hungarikumok' csoportja magyar egyetemisták körében

Forrás: Péli, et al., 2015: 555.

A magyar hallgatókhoz képest a külföldi hallgatók kevésbé ismerik a hungarikumokat, számukra az ismert gasztronómia termékek és turisztikai látványosságok voltak a meghatározóak. (Uők 2015, p. 563-564.). A kutatás vezetői a felsőoktatásban a hungarikumokhoz kapcsolódó tematikus napok / hetek megszervezését javasolják, a hazai értéktár ismertségének növelése céljából. „Az Agrár- és Élelmiszergazdasági Szakbizottság hatáskörébe tartozó termékek feltehetően azért népszerűbbek, mert ezen értékek kézzelfoghatóak, hiszen nem életművek, illetve módszerek, és az ország szinte bármely területéről viszonylag egyszerűen elérhetők.” (Uők 2015, p. 564.)

Kis – Pesti (2015) vizsgálata egyetlen város (Szeged) környékének jellegzetes élelmiszeripari termékeit veszi górcső alá. A szegedi egyetemisták körében végzett kérdőíves kutatás eredményeiből kiderül, hogy a helyi hungarikumok ismertsége a hallgatók körében hiányos. A vizsgálat az alábbi, Szegeden előállított hungarikumokra terjedt ki: 1. szikvíz; 2. Pick téliszalámi; 3. Szegedi

fűszerpaprika-örlemény. (Uők 2015, p. 20-21) A kutatás során a trianguláció elvének megfelelően kvalitatív és kvantitatív felmérést is alkalmaztak. A mélyinterjúk a termékek gyártóinak képviselőivel, illetve marketing szakemberek bevonásával készültek. (Uők 2015, p. 21-22) A kérdőíves felmérésben 365 egyetemista vett részt. Hasonlóan Péli – Némediné – Tóth kutatásához az tapasztalható itt is (2. számú táblázat), hogy a célcsoport percepciójában olyan elemek is hungarikumok közé tartoznak, amelyek valójában nem azok (2015. évi állapot: Túró Rudi és Erős Pista).

2. számú táblázat: A leggyakrabban említett élelmiszeripari „hungarikumok”

Rangsor	Hungarikum megnevezése	Fő	%
1	Pick téliszalámi	175	47,9
2	Szegedi fűszerpaprika	131	35,9
3	Pálinka	103	28,2
4	Makói hagyma	77	21,1
5	Túró Rudi	45	12,3
6	Csabai és a Gyulai kolbász	37	10,1
7	Kalocsai fűszerpaprika	36	9,9
8	Unicum; Erős Pista	23	6,3
9	Tokaji aszú	20	5,5
10	Halászlé	12	3,3

Forrás: Kis – Pesti 2015: 25.

A terület kutatásához hozzájárulnak a település- és városfejlesztést szolgáló tanulmányok is. Egy-egy új fejlesztés kapcsán gyakran emelik ki a megvalósult építészeti projektek közösségformáló hatását is. Ezek közé tartozik az átadott Budafoki piac épület (Somogyi 2016.), amely 2016-ban a Budapesti Építész Kamara Nívódíjában részesült, és egy nagyvárosi településrészen belül a „kisvárosias hangulat megőrzéséhez” sikeresen járult hozzá. Kertész András építész a tervek megvalósítása során a hely szellemiségére hagyatkozott: „A kulturális gyökerek, a hajdani város nyomai a maguk összevisszaságában is érzékelhetők. Amikor a tér előző állapotait tanulmányoztuk, azt, hogy mi volt ott korábban, kiderült: több száz évre visszamenőleg piac működött azon a helyen. Csodálatos fotókat találtunk, érthető, hogy az emléke beégett az emberek tudatába. Az előképek láttán erősödött meg az az elképzelésünk, hogy egy kisebb léptékű épületre van szükség.” (Somogyi 2016, p. 5.)

Egy másik izgalmas tanulmányban Kuczko (2016) a 15. kerületi, rákospalotai helytörténeti folyóiratban szintén egy helyi értéként számontartott épületegyüttest mutat be, feltárva a nagyhírű

lánynevelő- és javító intézet múltját, építészeti, kulturális és oktatási jelentőségét.

A közművelődés területén is számos előrelépés történt az értéktárak munkájának előmozdítására. A fejlesztő tevékenységet a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai konferenciákkal, kiadványokkal is támogatja. A Lakitelek Népfőiskolán 2018. március 23–25. között szakmai konferenciát szerveztek *„Minden értéknek legyen közössége!”* címmel (Horváth, 2018.). Eredményeképpen jó gyakorlatokat tartalmazó gyűjteményes kötet jelent meg, amely megyénként 2–3 értékőrző település munkáját mutatja be.

A Szín Közösségi Művelődés folyóirat szintén hozzájárul szacikkokkal a helyi értéktárak fejlesztéséhez. Máté (2013) az értéktári gyűjtések megindulásakor egy mintaprojektet mutat be a Nógrád megyei Szurdokpüspökin. Hajnal (2018) az első vajdasági értéktárat ismerteti, amely Gombor és Bogoján települések összefogása nyomán született meg.

Az értéktár bizottságok munkáját bemutató tanulmányok, amelyek egy-egy település értékeit közreadják, illetve betekintést engednek a fejlesztési folyamatokba, a ritkábbak közé tartoznak. Ezek közül érdemes kiemelni Perlaki (2018) tanulmányát, amely egyszerre enged betekintést a veszprémi helyi értéktárba, és emellett rálátást biztosít a lokális értékeknek a megyei értéktárba való felterjesztési mechanizmusába.

Az áttekintett tanulmányok kapcsán összegezve elmondható, hogy az értéktárak vonatkozásában jelenleg a leíró jellegű publikációk (gyűjtések, jó gyakorlatok, kiemelt értékek bemutatása) gyakoribbak, ritkábbak az empirikus vizsgálatok, amelyek elsősorban az agrárium produktumaihoz köthetőek.

2. Az UNESCO világörökség és a nemzetközi értékrendszerek

2.1. Az UNESCO világörökség

A Világörökség elképzelésének hátterében az emberiség oszthatatlan örökségének védelme áll. A világháborúkat követően felmerült a nemzetközi mozgalom indításának gondolata a kulturális és természeti javak védelme érdekében.

1945. november 16-án fogadták el az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) Alapokmányát¹, amelynek 1. cikkében célként meghatározzák a világ kulturális örökségeinek megőrzése iránti elkötelezettséget is. Azonban konkrét együttműködés nemzetközi szinten Európán kívüli műemlékegyüttes megmentésére később indult.

A nemzetközi összefogás első példája az volt, amikor az 1960-as évek elején az UNESCO mozgalmat indított, hogy az egyiptomi Asszuáni-gát építése miatt az Abu Simbel templomokat áthelyezzék, és megvédjék attól, hogy a mesterségesen kialakításra kerülő Nasszer-tó elnyelje (Fejérdy, 2019). Abban az időben sokan gondolták, hogy választani kell a fejlődés és a történelem és a kulturális örökség nyomainak megőrzése között, de az UNESCO rávilágított, hogy nem kell kompromisszumot kötni. Ez a történet is megmutatta, hogy az értékvédelem területén is szükség van jogi eszközök megalkotására.

Az UNESCO Világörökség Egyezmény² (Párizs, 1972) célja az emberiség kiemelkedő értékkel bíró kulturális és természeti örökségének megőrzése. Magyarország 1985-ben írta alá ezt az egyezményt, amivel vállalta, hogy a területén fekvő világörökségi helyszíneket óvja, és megőrzi a későbbi generációk számára is. Az örökségvédelem spektruma a következő évtizedekben a kulturális örökségvédelemmel bővült, így 2003-ban Párizsban megszülethetett „*A szellemi kulturális örökség megőrzéséről*” szóló egyezmény, melynek célja az élő közösségi gyakorlatok megőrzése, a kulturális sokszínűség kölcsönös elismerése, valamint a nem tárgyiasult és gyakran kihalással fenyegetett kifejezési formák jelentőségének tudatosítása, az ilyen örökségelemek védelme. Magyarország a

¹ UNESCO Alapokmánya: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

² UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság: <http://unesco.hu/vilagorokseg> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

„2006. évi XXXVIII. törvény a szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló, Párizsban, 2003. év október hó 17. napján elfogadott UNESCO Egyezmény kihirdetéséről” törvénnyel ratifikálta az egyezményt.

Az egyezmény céljai:

- a szellemi kulturális örökség védelme;
- az érintett közösségek, csoportok és egyének szellemi kulturális örökségének tiszteletben tartásának biztosítása;
- helyi, nemzeti és nemzetközi szinten felhívni a figyelmet az immateriális kulturális örökség fontosságára és annak kölcsönös megbecsülésének biztosítására;
- nemzetközi együttműködés és segítségnyújtás biztosítása. (2006. évi XXXVIII. törvény 1. cikk)

Az egyezmény 15. cikke pedig rendelkezik arról, hogy az aláíró államok törekednek arra, hogy az örökségvédelemben a legszélesebb körben bevonják a közösségeket, csoportokat és egyéneket, illetve a kulturális örökség létrehozásában, megőrzésében és kezelésében biztosítják az aktív részvételt.

Magyarország ennek a két nemzetközi direktívának a mentén megalkotta a 'hungarikum' fogalmát, amelyet 2012-ben törvénybe is foglalt. Három évvel később a külhoni értékgyűjtés is bekerült a törvénybe. A magyar szabályozásban két jól elkülöníthető fogalom jelenik meg. Az egyik a nemzeti érték, ami az UNESCO-direktívákat követő meghatározás. Erre épül a másik, a hungarikum gyűjtőfogalma, ami a nemzeti értékek közül kiemel olyanokat, amelyek „a magyarság csúcsteljesítménye” jelzővel illethetők. (2012. évi XXX. törvény) A nemzeti értékek azonosítása és rendszerezése az UNESCO iránymutatását követi, így más aláíró országban is hasonló módszertan alapján és struktúrában működik az értékek kezelése. (UNESCO Működési Irányelvek, 2017).

Leena Marsio (2015) összehasonlító tanulmányában rámutatott azonban arra, hogy eltérések is mutatkoznak abban, hogy a különböző országok hogyan értelmezik az egyezményt nemzeti szinten. A vizsgált országok többségében (Horvátország, Franciaország, Belgium, Olaszország) a kultúráért felelős minisztérium felel az egyezmény végrehajtásáért. Olaszországban és Franciaországban a kérdéses minisztériumok mind a kultúrát, mind az idegenforgalmat irányítják. Észtországban, Lettországon és Litvániában az egyezmény végrehajtásáért a minisztériumok alatt működő folklórintézetek a felelősek. Ausztriában pedig az egyezmény végrehajtásának felelősségével az Osztrák UNESCO Bizottságot ruházták fel. A felelős szervezet befolyásolja, hogy milyen tényezőket hangsúlyoznak helyi szinten a végrehajtás során. Néprajzi intézményi

vezetéssel a hagyományos elemekre, míg művészeti intézményi felelőssel akár több művészeti formára is összpontosíthatnak. Amennyiben a kultúra és az idegenforgalom egy minisztériumhoz tartoznak, a gazdasági hatások és a kereskedelem is hangsúlyossá válhatnak, akár más értékek rovására. A legfontosabb eltérés a nemzeti értéktárak felállítását illetően az, hogy csak szakmai csoport jelölhet, vagy – az UNESCO-direktíva szellemiségét hűen követve – bárki számára elérhető a javaslattétel. (Marsio, 2015)

Az UNESCO keretrendszere az örökségvédelem területén az elmúlt közel fél évszázad alatt sokat fejlődött, és a vizsgált európai országok követik az iránymutatást, együttműködnek a jó gyakorlatok terjesztésében is, az adott ország igazgatási rendszerének specifikus jellemzői mellett.

2.2. Nemzetközi jó gyakorlatok az értékgyűjtés területéről

A következőkben néhány külföldi gyakorlatot szeretnénk röviden bemutatni, Svédország, Norvégia és Svájc értékőrző rendszereit áttekintve. (A hollandiai értékőrző gyakorlatot önálló esetpéldaként, külön alfejezetben mutatjuk be.)

Svédországban közel négyszáz éves múltra tekint vissza az nemzeti értékek őrzése, 1630-ban hozták létre a Nemzeti Örökség Tanácsot³. A világörökséghez kapcsolódóan ez a testület az összefogója és felelőse a munkának. Szakmai területe a kulturális örökségvédelem, míg a Természetvédelmi Hivatal a természeti értékekért felel, és szorosan együttműködnek az Svéd UNESCO Bizottsággal. A szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló egyezményt Svédország 2011-ben írta alá, és azóta a Nyelvek és Népi Emlékek Intézete⁴ felel az ezzel az egyezménnyel kapcsolatos nemzeti szintű tevékenységekért, a nemzeti értéktárért. Négy fő munkacsoport működik együtt, minden munkacsoport élén áll egy felelős hatóság, amelyik különböző szervezetek, egyesületek és nonprofit szereplők hálózatával működik együtt. A négy munkacsoport:

a) A Nyelvek és Népi Emlékek Intézete és a Nordiska Múzeum témái: a szóbeli hagyományok és kifejezések, beleértve a nyelvet mint az immateriális kulturális örökség közvetítőjét; valamint a

³ Svéd Nemzeti Örökség Tanács (Riksantikvarieämbetet) angol nyelvű honlapja: <https://www.raa.se/in-english/swedish-national-heritage-board> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

⁴ Nyelvek és Népi Emlékek Intézete (Institutet för språk och folkminnen – Isof): <https://www.isof.se> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

társadalmi szokások, rítusok és fesztiválok; az univerzumra vonatkozó ismeretek és szokások.

b) A Kézműves Témák Testülete a hagyományos kézművesség témájával foglalkozik.

c) Az Állami Zeneintézet / Svéd Archívum a zene, a tánc és a színház területén tevékeny.

d) A Nemzeti Örökségvédelmi Testület munkaterülete a természeti és kulturális örökséget érintő ismeretek és szokások, amelyek az anyagi kulturális örökséghez és a kulturális környezethez kapcsolódnak Svédországban.

Módszertanuk az UNESCO ajánlásán alapul. A munka során a jelölési folyamatot kiemelt fontosságúvá tették, hogy mind a szellemi kulturális örökség láthatóvá váljon, mind pedig a közösség részvétele megvalósulhasson. Svédország nemzeti listáját „Élő hagyományok”⁵-nak hívják, és bárki, aki szeretne javaslatot benyújtani egy hagyományra, amelyet szerintem bele kell foglalni, ezt megteheti. A nemzeti értéktárat saját emblémával kommunikálják. Az embléma színvilága: világoskék népies mintán fehér színnel a felirat „Levande traditioner”. Az előkészítő munkák után 2015 szeptemberében indították el az értéktárat. Az értéktárba vétel folyamata a magyarhoz hasonló. Szóhasználatban másként nevezik a nemzeti listát (förteckning) és a nemzetközi listát (list), ezzel is egyértelművé téve a két lista különbözőségét. Az Isof honlapján bárki – pl. szervezet, intézmény, csoport, magánszemély – tehet javaslatot egy örökségnek az értéktárba felvételére egy webes űrlap kitöltésével. Külön erre a célra létrehozott honlap cím is van – www.levandetraditioner.se –, amit szintén itt végződtetnek. Javaslatokat postai úton is lehet küldeni, a megfelelő nyomtatvány felhasználásával. Kiemelésre méltó, hogy a honlapon mind az öt nemzetiségi nyelven és svéd jelnyelven is olvasható az információ, továbbá még más nyelveken is elérhetőek alapadatok.

2019-ben készítették – az állam megbízásából, a Nemzeti Örökség Tanács⁶ vezetésével – egy általános stratégiát 2020-30 távlatára. Újdonság volt, hogy a kialakításában a világörökséghez kapcsolódó releváns szereplők – az önkormányzatok, a régiók, a megyei igazgatóságok, a felelős nemzeti hatóságok, a múzeumok, a természetvédők és nem utolsósorban a civil társadalom –

⁵ Élő hagyományok (Levande traditioner): <https://www.isof.se/om-oss/levande-traditioner---immateriella-kulturarv-/for-teckningen.html> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

⁶ Nemzeti Örökség Tanács (Riksentikvariet): <https://www.raa.se/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

mindannyian együttműködő résztvevők voltak. (Nationell strategi för världsarvsarbetet, 2019) Ebben a fenntarthatóság mellett kiemelt szerepet kapott a közösségfejlesztési funkció is.

Az északi országok szorosan együttműködnek a szellemi és kulturális értéktárak, listák és módszertanok területén, így itt csak néhány jellemzőt sorolunk fel, ami kiemelhető. Norvégiában a végrehajtásért felelős szervezet a Művészeti Tanács⁷, amelyik kezeli a norvég listát, az ún. Tudás Bankot, ennek a honlapján kiemelt helyen jelzik, hogy a kisebbségektől is várnak javaslatokat. Dániában a Dán Királyi Könyvtár⁸ a koordinátor, és üzemelteti „élő kultúra” néven a wiki alapú értéktárat. Finnországban is wiki alapon működteti az értéktárat (Elävän perinnön, azaz Élő hagyományok néven) a Finn Örökség Ügynökség⁹, 2016 óta öt nyelven gyűjtik benne az anyagokat. Ebből a gyűjteményből lehet meghatározott időközönként a nemzeti értéktári felvételre javaslatokat tenni. Az értéktár saját logója a finn elnevezés dizájnjos írásmódja fekete pöttyökkel „aláhúzva”. Az északi együttműködés keretében a finnek kidolgoztak egy módszertant – a fenntarthatóság-kereket –, ami segítheti a szakembereket abban, hogy a szellemi és kulturális örökség a fenntartható fejlődést támogassa. Az országhatáron kívül kisebbségben élők hagyományait nem csak Magyarországon vesszük fel értéktárba, hanem más országok gyakorlatában is szerepel. Az északi országokban ilyen például a finnországi svédek vagy a németországi dánok hagyományai.

Svájc is „élő hagyományok”¹⁰ néven tartja nyilván a szellemi és kulturális örökségeit a hivatalos négy nyelvén. Emellett van egy „Svájc kulináris öröksége” listájuk is, amelyet a 2004-ben mezőgazdasági és élelmiszeripari szakértők által alapított Svájci Kulináris Örökség Egyesület¹¹ koordinál. Svájc kulináris örökségének leltározását a szövetségi kormány kezdeményezte, és 2004 és 2009 között először rögzítette az országból származó hagyományos ételeket a kantonok és a régiók határain átívelve. Mindkét listának egyedi logója van, a használatuk szabályozott. A szövetségi kormányzat és a kantonok között megosztották a feladatokat. Az

⁷Norvég Művészeti Tanács (Kulturrådet): <https://www.immateriellekulturarv.no/om-nettstedet/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

⁸Dán Királyi Könyvtár (Det Kgl. Bibliotek): <https://levendekultur.kb.dk/index.php/Forside> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

⁹Finn Örökség Ügynökség (Museovirasto): <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹⁰Élő Hagyományok – Értéktár: <https://www.lebendige-traditionen.ch> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹¹Kulináris Örökségek: www.patrimoineculinaire.ch/ (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

egyes kantonok felelősek a saját területükről származó hagyományok azonosításáért és értéktárba vételéért.

2.3. A holland kulturális örökségvédelem

Hollandia a kulturális örökségvédelem területén számos nemzetközi egyezményhez csatlakozott már, illetve tervezi csatlakozását, emellett pedig több hazai intézménye is elsődleges célul tűzte ki a holland tárgyi és szellemi kulturális örökség védelmét.

Hollandia 1959-ben szinte az első országok között lett tagja az UNESCO által 1956-ban alapított Nemzetközi Kulturális Örökségvédelmi és Restaurációs Központnak (ICCROM)¹². Az ICCROM egy kormányközi szervezet, melynek célja a kulturális örökség minden formájának megőrzése a világ bármely táján. Kezdeményezéseinek központi elemei az örökségvédelmi képzés, az információáramlás biztosítása, a kutatások támogatása, az együttműködés és a tanácsadás. Az ICCROM szellemisége összhangban áll az UNESCO 2001-ben elfogadott kulturális sokszínűségről szóló egyetemes nyilatkozatával¹³. Ennek fő elemei „a kultúrák sokszínűségének tisztelete, a tolerancia, a párbeszéd és az együttműködés a kölcsönös bizalom és megértés légkörében, mely a nemzetközi béke és biztonság egyik legjobb biztosítója”.

Hollandia 1992-ben ratifikálta az UNESCO Világörökség Egyezményét¹⁴. Jelenleg tíz holland világörökségi helyszínt tartanak számon, köztük a legismertebbek a holland szélmalmok vagy az Amszterdamot körülvevő csatornagyűrű. 2009-ben fogadták el az UNESCO 1970-es egyezményét, mely tiltja a kulturális vagyontárgyak illegális kereskedelmét¹⁵. Ennek értelmében a nemzeti kultúra számára jelentőséggel bíró kulturális javak külföldi értékesítése tiltott vagy szigorú feltételekhez kötött.

A szellemi kulturális örökség védelméről hozott 2003. évi UNESCO-nyilatkozatot¹⁶ 2012-ben írták alá.

¹² International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property: <https://www.iccrom.org/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹³ UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity: http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/5_Cultural_Diversity_EN.pdf (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹⁴ The World Heritage Convention: <https://whc.unesco.org/en/convention/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹⁵ Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property: <https://en.unesco.org/fighttrafficking/1970> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹⁶ Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003: <http://portal.unesco.org/en/ev.php->

A kulturális örökségvédelem hagyományos megközelítése számos dichotómiákra épül, például szellemi vagy tárgyi kulturális örökségvédelem, ingó vagy ingatlan örökségvédelem. A holland törvénykezés alá tartozó kulturális örökségvédelem is a klasszikus módszerek mentén különbözteti meg az egyes kulturális örökségi kategóriákat: anyagi vagy szellemi termékek, ingó vagy ingatlan kulturális értékek; és a kulturális örökségvédelem speciális kontextusát is: pl. háborús időszakban vagy békeidőben történő örökségvédelem, szárazföldi vagy víz alatti örökség védelme. A holland örökségvédelem a Holland Kulturális Örökségvédelmi Ügynökség (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, RCE)¹⁷ feladatai közé tartozik. Ez az intézmény a Holland Oktatásügyi, Kulturális és Tudományos Minisztérium alá tartozik. Céljuk egyrészt a történelmi épületek, emlékhelyek és műalkotások megőrzése, másrészt segítséget nyújtanak ahhoz, hogy az új területfejlesztési projektnél a kulturális történelmi értékek is helyet kapjanak, így biztosítva felismerhető múltat a jövő számára. Számos projektjük és programjuk létezik, melyek központi eleme a fenntartható fejlődés biztosítása és a kulturális értékek elérhetővé tétele a nagyközönség számára is. Erősségük a kormányzati politika, a szakmai tudás és a gyakorlati tapasztalat ötvözéséből ered. Jelenleg nagy hangsúlyt fektetnek a tengeri örökségvédelemre, a közös kulturális örökség program kivitelezésére, valamint a 20. századi örökség megőrzésére.

Az országban található kulturális értékek megőrzése mellett az országhatáron kívüli holland kulturális értékek felkutatása is célja a holland kormányzatnak. A Holland Kulturális Értéktár Alapítvány (Stichting Cultuur Inventarisatie, SCI)¹⁸ azokat a holland és flamand kulturális értékeket térképezi fel, amelyek nem a nyugat-európai vagy észak-amerikai országokban találhatók. Céljuk, hogy felkeltsék a szakmai és közéleti érdeklődést ezen kulturális értékek iránt, ezért támogatják a szakmai kutatásokat, a katalógusok publikálását és például kiállítások szervezését. Így az alapítvány részt vállal ezen kulturális értékek felkutatásában, összegyűjtésében,

[URL_ID=17716&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](#) (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹⁷ Holland Kulturális Örökségvédelmi Ügynökség (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, RCE) angol nyelvű honlapja: <https://english.cultureelerfgoed.nl/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

¹⁸ Holland Kulturális Értéktár Alapítvány (Stichting Cultuur Inventarisatie, SCI) angol nyelvű honlapja: <https://www.culturalinventory.nl/foundation/?lang=en> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

adminisztrációjában és hosszútávú megőrzésében a jövő generációi számára.

Hollandiát számos országgal közös történelmi szálak kötik össze, és ezeket a jelentős történelmi kapcsolatokat a jövő számára is szeretné megtartani. A Közös Kulturális Örökség Program¹⁹ Hollandia nemzetközi kulturális politikájának része, és a 2017–2020-as időszakban három fő területet helyeztek előtérbe: tengeri régészet, művészeti gyűjtemények és épített környezet. A programban tíz külföldi országgal, valamint holland kulturális szervezetekkel dolgoznak együtt az egyenlőség, a reciprocitás és a tulajdonjog tiszteletének alapelvei mentén. A program központi gondolata, hogy csak nemzetközi együttműködés keretei között lehet a közös kulturális örökségeket megőrizni és ápolni.

Hollandia számára a tengeri kulturális örökségek védelme kiemelt jelentőségű, hiszen a holland kereskedelmi és hadihajók az évszázadok folyamán a világ számos szegletébe eljutottak. Így a Holland Kelet-indiai Társaság, a Holland Nyugati-indiai Társaság vagy a Holland Királyi Haditengerészet hajóroncsainak feltérképezése és megőrzésük elősegítése nemzetközi kooperáció keretében fontos feladata a minisztériumnak. 2002-ben létrehoztak egy nemzeti bizottságot, melynek célja a holland hajóroncsok mint a holland kulturális örökség részeinek kezelése. Mivel ezek a hajóroncsok gyakran külföldi vizekben találhatók, a bizottság tagjai között a Külügyminisztérium, valamint az Oktatási, Kulturális és Tudományos Minisztérium vezetői is helyet kaptak. Habár az ország még nem ratifikálta az UNESCO nemzetközi keretegyezményét a víz alatti kulturális örökség védelméről, számos projektben együtt dolgozik az UNESCO képviselőivel.

A holland jogrendszer egyértelműen megkülönbözteti egyrészt a tárgyi kulturális örökség védelmét (legyen az ingó vagy ingatlan), másrészt a szellemi kulturális örökség védelmét. A szellemi kulturális örökség védelmével nemzeti szinten a Holland Szellemi Kulturális Örökségvédelmi Központ²⁰ foglalkozik. A központnak három fő pillére van: a hálózat, az értéktár és a jógyakorlati lista. A hálózat adja a legkülső, a legszélesebb kört, amely azokat az embereket hozza össze, akik a szellemi örökségvédelemben

¹⁹Közös Kulturális Örökség Program (Hollandia) (Programma Gedeeld Cultureel Erfgoed): <https://english.cultureelerfgoed.nl/topics/shared-cultural-heritage> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

²⁰ Holland Szellemi Kulturális Örökségvédelmi Központ (Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland): <https://www.immaterieelerfgoed.nl/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

valamilyen módon részt vállalnak. A hálózatba bárki önkéntesen regisztrálhat, és a hálózat kialakításának célja, hogy a kölcsönös együttműködést és tudásmegosztást elősegítse. A holland szellemi kulturális örökség értéktára már egy szűkebb belső kör, amely azokat az örökségeket tartalmazza, amelyeknek megőrzésében az adott közösség, csoport vagy egyén aktív szerepet vállal. Ezeket a vállalásokat két évente ellenőrzik, felügyelik. A jógyakorlati lista a legbelsőbb, legszűkebb kör, ahova azok a szellemi kulturális értékeket megőrző példák kerülnek, amelyek mintául szolgálhatnak mások számára. Jelenleg a lista kb. 175 holland szellemi kulturális örökséget sorol fel öt kategóriában (Hagyományok, fesztiválok és rituálék; Szóbeli hagyomány és kifejezés mód; Előadóművészet; Hagyományos mesterségek; Természetről és világegyetemről szerzett tudás és tapasztalat), míg a jógyakorlati lista két elemet, melyek közül az egyik az UNESCO szellemi világörökségi listán is szereplő molnár mesterség.

A kulturális örökségek megismertetése a holland gyerekekkel már az iskolákban elkezdődik, ezek az értékek a nemzeti identitás részét képezik. Az egyes holland régiók is őrzik kulturális emlékeiket. A Művészet és Kultúra Alapítvány²¹ például Drenthe és Gröningén régiókban támogatja a kulturális oktatást, a kulturális részvételt és a kulturális innovációt; projektjei és rendezvényei arra biztatják az embereket, hogy minél többen ismerkedjenek meg a kulturális kincsekkel és vállaljanak részt az örökségvédelemben.

²¹ Művészet és Kultúra Alapítvány (Stichting Kunst & Cultuur): <https://www.kunstencultuur.nl/> (Hozzáférés dátuma: 2021. július 25.)

3. Érzelem, örökséginterpretáció, kulturális emlékezet

3.1. Hagyomány és érzelem

A hagyományteremtésben, a kulturális értékekkel történő interakcióban és a hozzá kapcsolódó narratívák kialakulásában egyre inkább felismerik és elismerik az érzelmek szerepét (Smith és Campbell, 2015). Ma már egyértelmű, hogy a kulturális örökség/értékek megértéséhez fontos az érzelmek működésének feltárása. A kulturális örökségi helyszínek felkeresése ugyanis azt a célt is szolgálja, hogy bizonyos érzelmeket átéljenek az emberek. Az örökségi helyszínek általában biztonságos és jelentőségteljes helyek az emberek szemében, ahol eltöprenghetnek a múlton és a jelenen. Sokféle érzés ébredhet a látogatóban a dühtől a boldogságig és derűig, a félelemtől a megerősödött önbizalomig, a nacionalizmustól a mélyen átélt patriotizmusig, a szomorúságtól az együttérzésig. Esetleg mélyebb feldolgozás hiányában csak egy kellemes kirándulásként élik meg a látogatást.

Az érzelmi élmény összetett jelenség, amely több tényező kölcsönhatásával alakul ki, mint a hely sajátosságai, a személyiség, a társadalmi és kulturális közeg. Az érzelmi élmény a személy érzelmi intelligenciájától is függ, hogy mennyire ismeri fel a saját érzelmi reakcióit, és hogyan tudja kezelni azokat (Mayer et al. 2008).

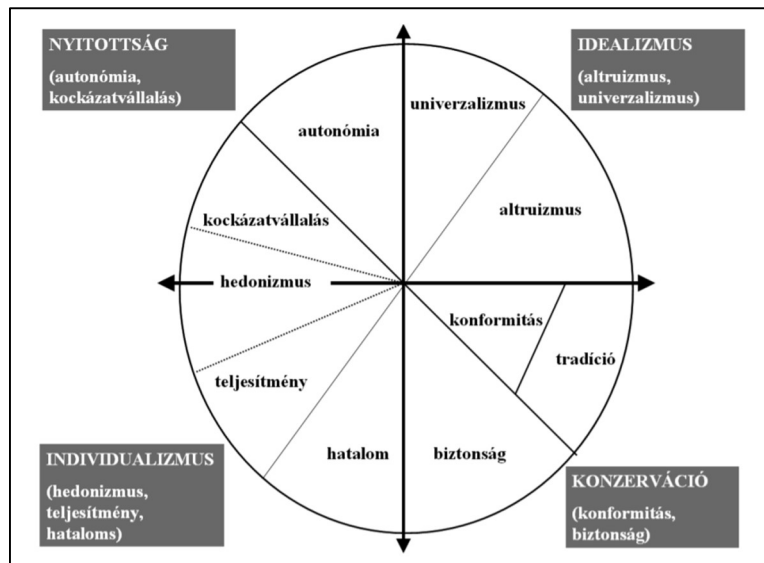
3.2. Értékek ismerete és viselkedés

Nyaupane és Timothy (2009) kutatásából az derült ki, hogy a kulturális örökség ismerete, jelentőségének értékelése és az örökségi helyszín meglátogatása egyaránt befolyásolja a megőrzésével kapcsolatos attitűdöket. A helyszínek felkeresése növeli a kulturális örökséggel kapcsolatos tudatosságot és megőrzésének vágyát.

Az ember számára fontos értékek meghatározzák a céljait, és irányítják a viselkedését. Tíz általánosan megfigyelhető emberi érték esetében vizsgálta Bardi és Schwartz (2003), hogy mennyire járnak együtt a hozzájuk köthető viselkedésekkel. Például a hedonizmus az élvezet és az érzéki örömök keresésével jár együtt. A stimuláció az izgalom és az újdonság keresésével, míg a hagyomány, mint érték a tisztelet, az elköteleződés és a hagyományok elfogadásával. Kutatásukban minden érték szignifikánsan korrelált a megvalósításához vezető viselkedésekkel.

A Schwartz és Sagiv (1995) által leírt tíz érték négy magasabb kategóriába sorolható, és egy körábraként felrajzolható. Két érték annál hasonlóbb, minél közelebb áll az érték keréken. Az egymással szemben álló értékek egymással ellentétes és sokszor összeegyeztethetetlen viselkedésekkel járnak együtt. A 3. ábrán látható a 10 érték rendszere.

3. számú ábra: A Schwartz-féle értékrendszer

Forrás: Schwartz és Sagiv (1995)

3.3. Örökséginterpretáció

Az örökséginterpretáció olyan szakemberek és/vagy közösségek által végzett tevékenység, amely kulturális és természeti örökségek bemutatásáról, értelmezéséről, de az azokra adott reakciókról, a felmerülő ellentmondások feloldásáról és a lehetséges narratívák megismeréséről is szól.

Örökség alatt a legtágabb értelemben vett természeti és kulturális, épített és tárgyi értékeket, szokásokat, mítoszokat, hagyományokat és gondolatokat értünk. Mivel az örökség interpretáció az egymásnak ellentmondó, egymással vitában álló értelmezésekről (például vegyes etnikumú területeken, háborús zónákban vagy történelmi szituációk újabb, ill. többféle olvasatáról) is szól, a téma jelenlegi kutatása és gyakorlata nagy odafigyeléssel kezeli az érzelmek szerepét, helyét, megnyilvánulási formáit és kereteit. A megközelítések kulturális, pszichológiai, szociológiai, antropológiai, földrajzi stb. profilúak.

Az ezen a területen működő kutatók is nagyon széles szakmai spektrumon mozognak: a fent említett tudományos területeken kívül is még sok egyéb tudományágat képviselnek, ezért mára szövevényes diskurzusok és fogalmi rendszerek alakultak ki. Az interpretációs tevékenység gyakran dolgozik a *gamifikáció*, az *edutainment* és az *élménypedagógia* eszközeivel, de mindig formális oktatási kereteken kívül.

Alapvetően szabadidős tevékenységekhez kötődik a téma, amely olyan intézmények tevékenységi körében valósul meg, amelyek küldetése a természeti és kulturális örökség megőrzése, de kisebb közösségek és szervezetek is szerveznek ilyen célú programokat (pl. városi séták). Alá kell húznunk, hogy nem idegenvezetésről van szó, noha természetesen a turizmusban is nagy szerepe lehet.

Az interpretációnak két, egymással szorosan összefüggő rétege van. Egyrészt az az egyetemes értékhalmoz, amelyet az örökség hordoz, másrészt olyan személyes jelentések, amelyek a látogató számára relevánssá teszik az örökséget. Bármilyen információ csak akkor tud érdekes lenni, ha a látogató kötni tudja saját tudásához, ha érzelmileg involválódni tud, ha valamilyen módon megszólítja őt a látvány, az információ, a helyzet. Az interpretáció nem bemutatást jelent. Az érzékelések, érzelmek és cselekedetek által befolyásolt szellemi munka tulajdonképpen a látogatóban zajlik le (Böczén – Berecz, 2019). Ha a szakember nem tudja relevánssá tenni a tartalmat, akkor esélytelen, hogy a látogató felismerje az örökségi helyszín fontosságát (Simon, 2016).

Az örökség interpretáció régebbi, még mindig sokak által gyakorolt értelmezését Smith *authorized heritage discourse*-nak nevezi (cca. hivatalos örökség diskurzus) (Smith 2006), ami alatt azt érti, hogy az értelmezés merev előírások és szokások szerint zajlik, vagyis a hivatalosan bevett témák, narratívák, morál és egyebek határozzák meg, amellyel szemben semmilyen alternatív érvelés nem jön szóba. Azt, hogy mit jelent az örökség a köztudatban, leginkább úgy határozhatjuk meg, mint valami, ami régi, szép, anyagi, a nyugati kultúra terméke, továbbá olyasmi, ami kizárólag a szakértők értelmezési terepe. Mindezen szempontokhoz hozzá kell még adnunk a felsorolt fogalmakhoz és jelzőkhöz gyakran kapcsolható kellő szentimentalizmust is. (Smith, 2015)

Az interpretív szemléletű értékközvetítés feladata Steve van Matre *Interpretive Design and The Dance of Experience* című könyve (2009) szerint feltáró értelmezés, mely olyan élményekhez segít

hozzá, amelyek révén a látogató érzékenyebbé válik a helyszín értékei iránt, és így jobban megbecsülheti azokat. (Van Matre, 2009)

A látogató és a szakember ideális esetben nem kizárólagos szereplői az interpretációnak. A többi főszereplő a helyi közösség tagja. Az ő múltjuk és jelenük az adott örökségi helyszínen, tárgyban testesül meg. A bemutatáson és értelmezésen keresztül a helyi közösség nyilvánulhat meg, az egyes emberek történetei öltenek formát, adnak értelmet és jelentést a tárgyaknak, helyszíneknek, tájaknak és szokásoknak.

3.4. A közösség

Az lenne az ideális, ha örökségi helyszíneken a helyi közösségek szava kihagyhatatlan része lenne az interpretációnak az ott lakók kétségeivel, fenntartásaival, vitáival, kijózanító magyarázataival vagy akár a vicceikkel szemben a jól bevált tényszerűsége („facticity” Raffoul és Nelson, 2009) épülő szokással. Tulajdonképpen ezt nevezi Bangall „érzelmi autenticitásnak” (*emotional authenticity*) (Bangall, 2003).

A közösséget nem tekinthetjük egyszerűen létezőnek, hiszen az a közösség, amely valaha létrehozott egy örökségi értéket, sohasem azonos azzal, amelyik most magáénak tartja. Amikor tehát közösség szerepéről beszélünk bármely örökséggel kapcsolatban, annak elvileg eleve tartalmaznia kellene mindazon perspektívák és érdekek összességét, amit az adott közösség tagjai felvet(het)nek. Gyakori jelenség, hogy amikor külső szakértők értelmezik a látottakat-hallottakat különféle interpretációs technikák alapján, a megközelítés rendszerint a „hogyan” és nem a „miért” szintjén működik (Uzzel 1998, p.12). A „miért” kérdésre az interpretáció széles értelemben vett társadalmi funkciójában keresendő a megoldás (Silvermann, 2015).

3.5. A látogató és a látogatókutatás

Az örökségi helyszínek értelmezésében természetesen nem csak a helyi közösségek viszonyulhatnak (akár extrém) érzelmekkel az interpretáció tárgyához vagy témájához, hanem a látogatók is (Wells, M, Butler, B, Koke, 2013).

Smith és Campbell 2015-ös *The Elephant in the Room: heritage, affect and emotion* c. tanulmányában bevezeti a 'bevonódási regiszter' fogalmát (*register of engagement*), amelynek segítségével jobban lehet kezelni az érzelmi kapcsolódások széles spektrumát. Néhány látogató esetében felületes vagy csekély érzelmi reakció figyelhető meg, míg másoknál mély érzelmeket mozgat meg a látvány. Viszont

mint Smith azt a fent említett korábbi tanulmányában is aláhúzta, a keletkezett érzelem nem jár együtt kritikai felismerésekkel, sőt hozzátehetjük, hogy alkalmasint kifejezetten akadályozza azokat (Smith, 2014). A látogatók ezerféleképpen reagálnak érzelmi tekintetben is: a múzeumok és az örökségi helyszínek nem csak az érzelmek képződésének, hanem azok feldolgozásainak helyszínei is lehetnek, vagy kellene, hogy legyenek. A múlttal való szembesülés jelen idejű felismeréseket és érzelmi feldolgozást eredményezhet. A látogatókkal készített interjúkban érzelmek széles spektruma jelentkezett dühtől boldogságig és örömig, félelemtől meggyőződésig és valamiben való megnyugvásig, banális nacionalizmustól mély hazaszeretetig, szomorúságtól empátiáig. Minden érzelem a hellyel vagy a kiállítással való interakcióban, személyes megélésben, valamint társadalmi és kulturális kontextusban jön létre. Az érzelmek nem spontánul és kontrollálatlanul születnek, hanem a látogató azon képessége által, hogy saját reakcióját kezelni tudja az örökségi helyszín vonatkozásában. Ily módon a helyszín és a szakemberek fontos szerepet játszanak (játszhatnak) ezen érzelmek csatornázásában és kezelésében. (Smith, 2015)

A látogatókutatás izgalmas területe az örökséginterpretációnak. Téves azt gondolni, hogy a látogatók száma mindent elmond arról, hogy mennyire szükséges, fontos, illetve gazdaságos az adott helyszín vagy jelenség működtetése. Ha közelebbről megvizsgáljuk, a látogatók gyakran nem úgy mozognak és viselkednek a kiállítási térben, a vadsparkban, a történeti tájon vagy a hagyományőrző fesztiválon, ahogy elképzeljük vagy ahogy szeretnénk. A mai látogatónak legtöbbször a szövegekkel gyűlik meg a baja. Egyre inkább számolnunk kell a funkcionális diszlexiával: az emberek nem szívesen olvasnak el hosszú szakmai leírásokat, akármennyire érdekesek is. Főleg a skandináv országokban kísérleteznek az ún. *easy reading* szövegekkel, amelyek a legszükségesebbnek vélt információt egyszerűbben és rövidebben fogalmazzák meg, és nem kényszerítik hosszas fárasztó ácsorgásra a látogatókat. Egyre több helyen fejlesztenek ki látogató-megfigyelő applikációkat. Az *eye-tracking* módszerrel azt tudjuk vizsgálni, hogy mely pontokra néznek a látogatók, hova néznek legtöbbször, így könnyen meg tudjuk határozni a bejárt helyszín kiemelt pontjait. Speciális szemüveget kap a látogató, és az adatokat számítógép gyűjti. A *visitor tracking* tabletes applikációval segíti a kutatót a látogatók aktivitásának megfigyelésében. Az adatokat itt is számítógép gyűjti, amiből megismerhetjük a leggyakrabban használt útvonalakat, illetve a tipikus tevékenységeket (pl. Instagram

nézegetés háttal a műalkotásnak, felületes olvasgatás, eszegetés a mókus ketrece mellett mókusra nem nézve).

Mondhatjuk, hogy mindhárom szereplő – az interpretátor, a látogató és a helyi közösség – abban a bonyolult térben találkozik, amelyet *autenticitásnak* nevezünk.

3.6. Emlékezet és kulturális emlékezet

Az emlékezet, ahogyan az érzelem is, mediált és rekonstruktív (Wertsch, 2002). Az emlékezet értelmezésében az érzelmeknek nagy szerepe van, sőt ahogy Sue Campbell (2006, p. 373) fogalmaz, az érzelmek maguk is reprezentációs kvalitások (*representational quality*). Alan Morton (Morton, 2013) pedig érzelmi igazságról beszél (*emotional truth*), értve ez alatt olyan tudást, amely nem letisztult adatokból áll, hanem többféle lehetséges kimenettel számol. Smith szerint a látogatói helyszínek az emlékezet életre keltését szolgálják, és nem önmaguk valóságában érdekesek (Smith, 2006).

Ha a kulturális örökségek egyedi és pótolhatatlan tulajdonai ('unique and irreplaceable property') az adott közösségnek, a *kollektív emlékezet* fontos vitatéma kell, hogy legyen. A közösségek bevonása elengedhetetlen, különösen a 'lelkiismereti emlékhelyek' ('sites of conscience') (Sevcenko, 2002, Malan, 2008) esetében, de valójában minden más esetben is.

Kiélezetten vetődnek fel ugyanezek a kérdések minden hátrányos helyzetű csoport esetében is. Az ún. *disability culture* kutatásokban számos ponton merülnek fel ezek a szempontok (Peters, 2010).

Noha a kulturális emlékezettel kapcsolatos történettudományi, irodalomtudományi, művészettörténeti, kultúranropológiai diskurzus más csatornákon zajlik, mint az örökség interpretáció, a kettő elméleti alapja ugyanott keresendő. A témát manapság Jan Assmannhoz kötjük, főleg az 1992-ben megjelent *Das Kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen* c. műve okán. Assmann valójában újra felvetette, kidolgozta és továbbfejlesztette az Auschwitzban meghalt Maurice Halbwachs *La Topographie Légendaire des Evangiles en Terre Sainte* c. művének alapvetéseit, amely végül 1951-ben jelent meg.

Halbwachs sokáig elfeledett központi tétele az, hogy az emlékezet társadalmilag meghatározott, a történelem konstrukció, melyet bizonyos társadalmi vagy hatalmi csoportok tartanak fenn. Kiemelnek bizonyos dolgokat, és ünnepek vagy akár a történelemoktatás keretén belül megerősítenek, igazságként és tényként kezelnek, más eseményeket vagy hagyományokat pedig

hagynak enyésztetté válni, vagy tudatosan segítenek elfelejteni. A kulturális emlékezet tudományának egyik fő kérdése az, hogy mit nem szabad elfelejtenünk. (Assmann, 1991, p. 30) Az ember arra emlékszik, amit a *kollektív emlékezet* keretein belül adekvátan el tud helyezni, és érteni vél. Az fog feledésbe merülni, aminek az éppen adott jelenben nincsenek vonatkozási keretei.

A csoportemlékezetek minden emberben különféleképpen kapcsolódhatnak össze egyéni emlékezetté. Assmann (1991) azt mondja, hogy az észlelés lehet egyéni, de az emlékezet nem: az mindig különféle csoportokhoz kötődik (Assmann, 1991, p. 38). Assmann az *emlékezés alakzatainak* nevezi azokat a jelenségeket, amelyek fogalmak és tapasztalatok összjátékából keletkeznek. Közelebbről ezeket a konkrét időhöz és helyhez kötöttség, meghatározott csoporthoz kötöttség és rekonstruktivitás mentén lehet meghatározni.

Halbwachs (1951) nyomán Assmann (1991) azt állítja, hogy a történelem ott kezdődik, ahol meghal a hagyomány, és elhal a társadalmi emlékezet. A történelemtudomány kutatási területe az a terep, ahol a múltat már „nem lakják” (Assmann, 1991, p. 45).

Az örökség interpretáció különféle emlékezeteket kíván megszólítani mind a helyi közösségek oldaláról, mind látogatói oldalról. Így olyan történetek lendülhetnek játékba, amelyek egymással konfliktusban vannak, vagyis az interpretáció társadalmi megbékéléseket is szolgál, és mint ilyen a társadalmi fenntarthatóság szempontjából is óriási szerepe van.

3.7. Érzelmek, értékek és kulturális elvárások

Mesquita és társai (2016) a szakirodalmat áttekintve amellet érvelnek, hogy az érzelmek jelentős része kulturális termék. Általában azokat az érzelmeket éljük át leggyakrabban, amelyek hozzásegítenek, hogy tipikus jó embernek érezhessük magunkat a saját kultúránkban. A társadalmilag elvárt érzelmi élmények átélése a személy jóllétét is növeli. Léteznek olyan negatív érzések is, amelyeket bizonyos témákkal, tárgyakkal, eseményekkel szemben elvárunk egymástól egy kultúrán belül. Ilyen kíváncs érzellem lehet például a felháborodás vagy a düh, amikor értékeinket nem tartják tiszteletben.

Watson (2016) szerint a kulturális helyszínek, események és a múlt emlékeit őrző tárgyak interakciójában elvárunk egy bizonyos érzelmi hozzáállást. Például a múzeumban ébredő kellemes érzések és pozitív attitűdök segítik a tanulást. A múzeumok leggyakrabban az esztétikai élvezet és a régi idők emberei iránti együttérzést

igyekeznek felkelteni. Dühöt, félelmet vagy undort ritkán szeretnének ébresztetni a látogatóban.

Bár általában a kulturális helyszíneken a jó érzéseket és a kellemes élményeket keressük (Nawijn és Biran, 2019), mégsem igaz, hogy a kulturális termékek és értékek „fogyasztásakor” csak pozitív érzésekre vágunk. Oren és társai (2021) kutatásában az Auschwitz haláltáborba látogató embereket kérdezték ki a látogatás során felmerülő érzéseikről és élményeikről. A látogatók egyszerre éltek át pozitív és negatív érzéseket, amelyek együtt hozták létre a komplex érzelmi élményt. Továbbá az élmény minősége pozitívan korrelált mind a pozitív, mind a negatív érzések átélésével, valamint a negatív érzések megélése hozzájárult ahhoz is, hogy mennyire értékelték hasznosnak a látogatást.

Az értékek nem csak sajátos viselkedésformákkal járnak együtt, hanem sajátos érzelmekkel is. Nelissen és társai (2007) úgy találták, hogy a fontos értékek és az ezekhez kötődő célok, valamint az érzelmek együtt járnak a hétköznapiakban. A helyzeteket és az eseményeket a kognitív kiértékelés során a céljainkhoz viszonyítjuk, és annak függvényében, hogy lehetőséget vagy akadályt jelent a céljaink szempontjából, pozitív vagy negatív érzést élünk át (Frijda, 1986). Az érzelmek olyan viselkedésre motiválnak, amely segít elérni a számunkra adaptív következményeket és érzéseket.

Az emberek értékrendszere, amelyen keresztül megtapasztalják a világot, befolyásolja, hogy milyen érzelmeket szeretnének átélni. Tamir és társai (2016) nyolc különböző kultúrában gyűjtött mintán mutatták ki, hogy a fontosnak tartott értékek együtt járnak azzal, hogy milyen érzésekre vágnak az adott kultúrában élő személyek. Minden kultúrában, akik értéknek tekintették az önös érdekeken való felülemelkedést (self-transzcendencia), több empátiára és együttérzésre vágytak; akik önmaguk építését (self-enhancement) tekintették értéknek, több büszkeségre és dühre vágytak; akik a változásra való nyitottságot értékelték, több izgalmat és érdeklődést akartak átélni; akik a hagyományok őrzését értékelték nagyra, azok több nyugalomra és kevesebb félelemre vágytak.

Minél fontosabb egy érték az ember számára, annál jobban vágyik a hozzá kötődő érzésekre, és annál inkább szeretné elkerülni a vele össze nem illő érzelmeket (Tamir, et al., 2016). Tamir és társai (2016) kísérletében a kísérleti személyeknek négy alapvető érték valamelyikének fontosságáról kellett meggyőzni a többi résztvevőt egy esszében. Ezt követően egy ötfokú skálán megjelölték, hogy mennyire érznek magukban bizalmat, dühöt, félelmet és

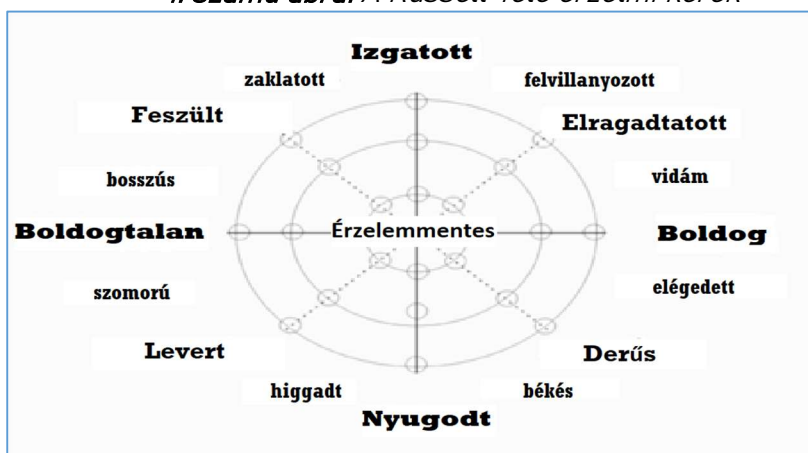
izgatottságot. Az eredmények azt mutatták, hogy az érték előhívása együtt járt a hozzá tartozó érzelm erősebb átélésével.

3.8. Érzelmek és örökségi helyszínek, fogyasztói etnocentrizmus

Desmet és Hekkert (2007) a termékekhez kapcsolódó élmény leírásához alkottak egy általános keretet, amely minden ember–tárgy kapcsolatra alkalmazható. A modell három tényezőt foglal magában: az esztétikai élményt, a jelentés átélését és az érzelmi élményt. Az esztétikai szint mutatja, hogy mennyi élvezetet kelt a termék a különböző érzékszervi modalitásokban. A jelentés szintjén az számít, hogy mennyire tudunk egyedi jellegzetességeket és személyes vagy szimbolikus jelentőséget tulajdonítani a tárgynak. Az érzelmi szinthez tartoznak azok az élmények, amelyeket a hétköznapiakban érzelmeknek tekintünk, mint például a szeretet vagy a düh, amelyet a termékhez kapcsolt jelentés vált ki. A modell segít értelmezni a tárgyakhoz kötődő érzelmi élmények személyes és többszintű természetét. Amikor elfogyasztunk egy szeletet az „Ország tortájából”, akkor a nemzeti öntudat és összetartozás jelentőségével kapcsoljuk össze az élményt, miközben szép látványával gyönyörködteni a szemünk, finom ízével kényeztetni az ízlelőbimbókat, és az öröm vagy büszkeség jó érzésével köt össze.

Russell (1980) kétdimenziós alapérzelmi állapot modellje egyszerre veszi figyelembe az érzelmi valencia vagy irányulás (a kellemestől a kellemetlenig) és a kiváltott arousal, azaz intenzitás (a nyugodttól az izgatottig) dimenzióit. A két dimenzió kombinálásával az alapvető érzelmi élmények teljes skálája felrajzolható.

4. számú ábra: A Russell-féle érzelmi kerék

Forrás: Saját fordítás Desmet és Hekkert (2007) alapján

A nap folyamán mindig valamelyik alap érzelmi állapotban vagyunk, amely folyamatosan változik a belső állapotunk (pl. hormonális hatások, éhség) és számos külső tényező (pl. események, emberek, tárgyak vagy időjárás) függvényében. Az affektív élmény lehet semleges (a dimenziók középpontja) vagy intenzív. A változások maguk lehetnek rövid ideig vagy hosszan tartók. Minden személy-termék interakció érzelmi élménye leírható a két dimenzió segítségével. A kellemes nyugalomtól, amikor az emlékparkban sétálunk a szilaj jókedvig, amikor együtt csujogtat a néptánc csoport.

Shimp és társai (1994) alkották meg a fogyasztói etnocentrizmus fogalmát annak kifejezésére, hogy bizonyos fogyasztók saját hazájuk termékeinek felsőbbrendűségében hisznek. Az attitűdökhöz hasonlóan magukban foglalnak egy gondolati összetevőt (például a külföldi termékek fogyasztása gyengíti a hazai gazdaságot), egy érzelmi hozzáállást (a hazai termékekkel kapcsolatos jó érzések) és egy viselkedés tendenciát (inkább vásárolok hazai terméket). Ilyen értelemben a kulturális termékek fogyasztása az attitűd énvédő funkciójához kapcsolódik (jó állampolgárnak érzi magát a személy), és érték kifejező szerepében a fogyasztott kulturális termékek által mutatja mások felé, hogy milyen értékeket képvisel.

Azt szoktuk gondolni, hogy a látogató vagy tanulni vagy magát jól érezni érkezik egy örökségi helyszínre. Smith szerint a látogatói helyszínek önmagukban nem is tekinthetők örökségi értéknek, csakis az emlékezet életre keltése eszközeinek. Mondhatjuk, hogy minden örökségi helyszín vagy történet az emlékezet színháza (Smith, 2006). Sőt, teszi hozzá, nem is feltétlenül azok a részletek vagy momentumok lesznek a legmeghatározóbbak, amiket a kurátorok vagy az interpretátorok annak szánnak. Kiállítások és más helyszínek tervezőinek és működtetőinek figyelembe kell venni a lelki történeteket, és számolni kell az előhívott érzelmekkel, amelyek ráadásul ellentmondásos tartalmakkal kapcsolatban az intellektuális feldolgozáshoz is nélkülözhetetlenek. Sőt fordítva is igaz: ha nincs érzelmi viszonyulás, beüt az unalom, és nem jut el az információ a látogatóhoz.

Smith egyik kutatásában (2014) két szempont szerint vizsgálta az érzelmeket: *bevonódás (engagement)*²² és *megerősítés (reinforcement)* szerint. Azt találta, hogy alkalmasint a felületes bevonódás nagyobb teret hagy a kritikai megközelítésnek, mint a túl

22 Az engagement szót bevonódásnak fordítjuk, noha elköteleződés az elsődleges jelentése. Azt gondoljuk, magyarul a bevonódás áll közelebb a szerző mondanivalójához.

erős, amely az érzelem hevesége miatt nem teszi lehetővé a kritikus belátást.

Míg a múzeumokban és az örökségi helyszíneken képződő értékeket korábban szigorúan mint elsajátítható és elsajátítandó tudást, azaz szellemi és tényszerű tartalmat képzelték el, láthatóan a téma mai kutatása óriási hangsúlyt fektet az érzelmekre. Ez nyilván összefüggésben van az élmény szerepének gazdasági felismerésével, az ún. *élménygazdaság* fogalmának bevezetésével is (Pine&Gilmore, 1998).

Korábban az érzelmek vizsgálatát a pszichológián kívül ingoványos területnek tartották, amely ellentmond a különböző tudományterületek tényszerűségi elvárásainak. Az örökségi helyszíneken és a múzeumokban érzelmeket kiváltó jelenségeket az ún. disneyfikáció (*disneyfication*) (Graburn and Barthel-Bouchier, 2001; Asworth, 2009) területére sorolták, amely a tanulatlanság és a giccs terepe, és semmi esetre sincs köze a komoly dolgokhoz.

3.9. Kulturális értékek: rettegéskezelés versus pozitív érzelmek

Greenberg, Solomon és Pyszczyński (1997) fogalmazta meg a rettegéskezelési elméletet (terror management theory) annak leírására, hogy identitásunk és motivációink révén hogyan igyekszünk a halálunk tudata által keltett szorongástól megszabadulni, vagy legalábbis csökkenteni azt. Egyik módja, hogy ragaszkodunk egy közösen kialakított kulturális világnézethez és a kulturális értékekhez. A másik stratégia az önbecsülés fenntartása. A közös világnézet jelentéssel és jelentőséggel tölti meg az életünket, és szimbolikusan (a nemzet szolgálatával) vagy szó szerint (a túlvilágba vetett hittel) segít felülemelkedni saját halandóságunkon oly módon, hogy tovább élünk a nemzet emlékezetében (Arndt és Vess, 2008). A másik stratégia a magas önbecsülés fenntartása azáltal, hogy viselkedésünkkel a csoportunk elvárt értékeinek megfelelően vagy akár túlszárnyaljuk azokat. Amikor az emberek szembesülnek halandóságukkal, számos kutatás azt mutatja, hogy erőteljesebben védik a kulturális értékeiket, a világnézetüket, a vallásukat, a nemzetiségüket, és jobban kedvelik azt a személyt, aki ezeket az értékeket felmagasztalja (Greenberg et al, 1997; Arndt és Vess, 2008). Az elmélet másik eleme szerint a magas önértékelésű emberek kevésbé szorongnak, ezért kevésbé válnak védekezővé ilyen helyzetekben. A halálfélelem hatására leginkább a hiedelmek védelme és a csoporttal való azonosulás erősödik fel, valamint a romantikus kapcsolatok biztonságot nyújtó szerepe. Burke és társai (2011) metaelemzése azt mutatja, hogy amikor a halandóságunk

tudatosan, általános eltolódás figyelhető meg a konzervativizmus irányába.

Az értékekhez való viszonyban és viselkedésben a pozitív érzéseknek kiemelt szerepe lehet. Fredrickson (1998) *láss-gyarapíts* (broaden-and-build) elmélete szerint a pozitív érzelmek az alkalmazkodást, a testi-lelki jóllétet szolgálják, mivel kiszélesítik az ember gondolati és cselekvési repertoárját, növelik a figyelem terjedelmét és a kreativitást. Az öröm, a szeretet és a biztonságérzet felfedezésre csábít, ezzel gyarapítva az intellektuális és társas-közösségi erőforrásainkat.

4. A vizsgált települések jellegzetességei, a közművelődés helyi színterei

4.1. A települések általános jellemzői

Kutatásunk váci és dunakeszi járáshoz tartozó városokra fókuszál, három város esetében (Fót, Göd, Vác) vizsgáltuk a helyi értéktárak, a kulturális örökségek szerepét a közművelődésben és a közösségépítésben.

Fót a Gödöllői-dombság peremén, Budapesttől északra 17 kilométerre található. A fóti dombok az Északi-középhegység nyugati nyúlványai. Legmagasabb pontja a Somlyó-hegyen található, ami 287 méterrel fekszik a tengerszint felett. Göd a 2. számú főút mellett helyezkedik el, a Duna bal partján, Budapest és Vác között, a fővárostól mintegy 20 kilométerre. Göd a 20. század elejétől napjainkig kedvező természeti adottságai miatt kedvelt üdülőhely, a közelmúltban a lakó- és üdülőterület jellege egyaránt erősödött. Vác Pest megye ötödik legnagyobb lélekszámmal rendelkező városa, szintén a Duna bal partján található, a Váci járás székhelye. Katolikus püspöki székhely, a Váci Egyházmegye központja.

A KSH Magyarország Helyiségnévtára alapján, a 2020. január 1-jei adatok szerint mindhárom város népességszáma 20 ezer fő feletti, Vác népességszáma meghaladja a 33 ezret (Lásd 3. számú táblázat).

3. számú táblázat: A vizsgált városok fontosabb jellemzői

	Terület (hektár)	Lakónépesség száma (fő)	Várossá nyilvánítás éve
Fót	3 740	20 286	2004.
Göd	2 444	20 563	1999.
Vác	6 160	33 091	1900 előtt

Forrás: http://www.ksh.hu/apps/hntr.main?p_lang=HU

Hozzáférés dátuma: 2021. július. 28.

4.2. A települések rövid bemutatása

4.2.1. Fót: történelmi és kulturális háttér, közművelődési intézmények

Fót város történelme az újkőkorig nyúlik vissza, ezt a feltárt régészeti leletek bizonyítják. Fót határában rézkori cserepeket és kora bronzkori agyagedényeket, a keleti népcsoportokra jellemző halomsírokat, késő bronzkori, kora vaskori edénymaradványokat találtak. A települést a 3–4. században szkítákkal keveredett

szarmaták, illetve római katonák lakták. A római kori sáncrendszer szakasza, a Csörsz árok nyugat–kelet irányban húzódik Dunakeszi és Fót között. A honfoglalás idején Árpád törzse, a Megyer törzs telepedett le Fót környékén. (Rehák, 2000) A Fót–Sikátorpuszta külterületén található, késő Árpád-kori templomrom megmentése érdekében az utóbbi évben jelentős lépések történtek.²³

Fót a 11. században már történelmi jelentőségű, e területen zajlik a mogyoródi csata, melyet Kálti Márk a Képes Krónikában is megemlíti. A fóti néphagyomány e csatához köti Fót nevének eredetét. Az egyik monda szerint Géza vagy László herceg (ezzel kapcsolatban több változat is van)²⁴ a Somlyóról letekintett a völgyben egy foltszerűen megbújó kis településre, és megkérdezte, hogy mi az a folt („fót”) ott. Egy másik vélekedés szerint Lászlónak a csatában elszakadt nadrágjára a fóti menyecskék varrtak bársonyfoltot, „fótot”. (Horváth, 2014)

Fót első okleveles említése 1219-ből való. A honfoglalástól fogva fejedelmi, királyi birtok volt Fót, Kálmán király adta birtokba Rátold lovagnak a 11. század végén, a Rátót nemzetségbeliek a 14. század közepéig birtokolták a települést és környékét. (Horváth, 2014) 1405-ben Luxemburg Zsigmond Sikátorral együtt egy bizonyos Kálmai Benedeknek adományozta. Később a volt óbudai káptalan birtoka, majd Újfalussy, ill. Galánthai Fekete tulajdon, végül 1808-tól Károlyi-birtok lett. Közvetlenül a Károlyi család birtokába kerülés előtt. Vályi András ezt írja 1796-ban: „*FÓT. Magyar falu Pest Vármegyében, földes Ura Gróf Fekete Uraság, a' kinek kastéllyával díszesíttetik, lakosai katolikusok, és reformátusok, fekszik Mogyoród mellett, mellynek filiája a' Vátzi Püsp. Megyében, Pesttől másfél mértföldnyire. Szőleji jó borokat teremnek, szomszédságában lévén Pestnek, hasznos módgya van vagyonyainak eladására, szándó földgyei meglehetősek; de mivel földgyének nagy része homokos, és fája sintsen, második Osztyálybéli.*” (Vályi, 1796)

A Károlyiak legfontosabb emléke az eredetileg 18. századi, kibővített kastély és a romantikus tájképi jellegű angol park. A kastély bővítését és szépítését 1845-től Ybl Miklós irányította. A kastély belsejében létrehoztak könyvtárat, a szalon jellegű termék falait Munkácsy Mihály, Lotz Károly és más híres festők festményei díszítették. A közel 70 hektáros kastélyparkot a Mogyoródi-patak szeli át. Károlyi István grófnak gyakori vendége volt Széchenyi István,

²³http://fotihirnok.net/kultura?fbclid=IwAR2L0weWogiejdjEoAFfvL8NeZHCa8zcoCJkD0aZyRtU_k8QYIUGX7yYyQY#Sikator_romt (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

²⁴ <https://fotinfo.hu/fotiaikat-kerdeztunk-miert-hivjak-fotot-fotnak/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

Kazinczy Ferenc és Ferenc József is, Erzsébet királyné is többször átlövagolt ide a gödöllői kastélyból. (Forró, 2002)

A Magyarország vármegyéi és városai című könyvben Borovszky Samu ezt írja: *„Fót, magyar nagyközség, a most épülő rákospalota-fóti vasútvonal mentén, a Mártonpatak és a Mogyoródi patak mellett. Cázainak száma 551 és nagyobbára ref. vallású lakosaié 4000. Postája és távírója helyben van és most kapja vasúti állomását is. (...) 1808-ban özv. gróf Károlyi Józsefné vásárolta meg. Az 1827. évi családi osztály alkalmával gróf Károlyi Istvánnak jutott. Ő nagyobbította meg a kastélyt is, mely egyike a legszebbeknek és legnagyobbaknak a vármegyében, de a tulajdonos gróf külföldi tartózkodása következtében legtöbbnyire üresen áll. A szép kastélyt remek park veszi körül. (...) A Somló-hegyen a Szilvás dűlőben fekvő régi Vörösmarty-féle szőlőben áll egy kőből épült, kicsi négyszögű kunyhó, fazzindelylyel fedve, melyet 1892-ben, a „Fóthi dal” megszületésének 50-ik évfordulója alkalmával, gróf Károlyi Sándor helyreállíttatott.”²⁵*

Az I. Világháború után Gróf Károlyi Lászlóné Apponyi Franciska létrehozta a Suum Cuique-telepet ('Mindenkinek a magáét') hadirokkantak és hadiözvegyek megsegítésére. A kis házakat kerttel 1922-ben adták át, 1936-ban már kb. 80 ház alkotta Fót-Újfalut, a település újabb részét. (Forró, 2002) Ez a történet is adalék ahhoz, hogy az ország arisztokratái milyen gyakran viselkedtek felelősen, és mennyit tettek a birtokaikon lakókért. A fóti kastély a kommunizmus államosítása után többek között munkásőr laktanya lett, majd a Fóti Gyermekváros használta. Megejtő, de nem példa nélküli az idén 90. születésnapját ünneplő Károlyi László gróf története: 1995-ben költözött vissza a jelenleg is a Károlyi István Gyermekközpont kezelése alatt álló kastélyba. Jelenleg a Fóti Kastély Étterem fölötti lakrészben él feleségével, bérliként. Elsődleges célja az értékmentés, azaz a kastély egykori berendezéseinek, tárgyainak felkutatása és eredeti környezetébe való visszahelyezése azzal a céllal, hogy „megmaradjanak a későbbi nemzedékek számára”. (Nyizsnyánszki – gróf Károlyi, 2021, p. 123)

A szintén Ybl Miklós által tervezett, Szeplőtelenül Fogantatott Szűz Mária tiszteletére szentelt kegyúri templomot (közismerten 'Fóti templomot') 1855-ben fejezték be, a magyar romantika legjelentősebb alkotása. Valójában nem is egy, hanem két egymás fölé épített templomból áll a négytornyos, háromhajós építmény. A homlokzaton

²⁵ <http://mek.oszk.hu/09500/095> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

a Szeplőtlen Szűz 3 méter magas szobra látható.²⁶ A monumentális, szinte katedrális méretű templom jellegzetes eleme lett a városnak.

Fót laza szerkezetű falusias-kertvárosias, településszerkezeti szempontból különálló mozaikokból álló település. Fóthoz tartozik Sikátorpuszta, mely a középkorban egyutcás település volt. 1951-ben csatolták Fóthoz Kisalagot. Fóton 11 országos védelem és 15 helyi védelem alatt álló műemlék van. A 290 méteres, de valóságos hegy látszatát keltő Somlyó-hegy és közvetlen környezete Fóti-Somlyó Természetvédelmi Terület néven áll védelem alatt. Növényzetének és állatvilágának fajgazdagsága rendkívüli: 320 növényfaj él itt, több mint 1500 lepkefaj, ezek közül a legismertebb a fóti boglárka. A természetvédelmi területen egy 3,5 km hosszú tanösvényt alakítottak ki.

Kiemelendő Fót filmiparban való ismertsége. A város nemzetközi szempontból is jelentős iparparkja a 70-es években létesült MAFILM-stúdió fóti telephelye. Jelenleg a 23.000 m²-es telephelyen 2 műterem áll rendelkezésre, valamint 9 hektár beépített terület. A hasznosítható szabad terület kb. 65.000 m². A műtermeken kívül itt található hazánk díszletépítési kapacitásának több mint fele; kiszolgáló műhelyek, fegyverraktár, Magyarország legnagyobb jelmez- és kelléktára.²⁷

1932-ben Szilkai Jenő tervezésében épült fel a „Kultúrház”. A mai *Vörösmarty Művelődési Ház* 1951-ben vette fel a reformkor legnagyobb költőjének nevét. A ház több mint nyolc évtizede szolgálja a kultúrát, központja a már hagyományos Fóti Ősz rendezvényeinek, otthona a külföldön is ismert Fóti Zenebarátok Kórusának, a Fóti Asszonykórusnak, a Fóti Cselényi József Népdalkörnek.²⁸ A *Fót Városi Könyvtár* a könyvtár központi részlege. Fiókkönyvtárunk Kisalagon, a felújított Varga-villa épületében működik, a *Kisalagi Községi Házzal* egy épületben. A központi könyvtár és a fiókkönyvtár együttes dokumentumállománya közel 60.000 tételből áll.²⁹

A *Németh Kálmán Emlékház* Németh Kálmán szobrászművész hagyatékából alakult 1983-ban. A művész halála előtt egy évvel, 1978-ban házát, kertjét, képzőművészeti gyűjteményét és művészi életművét a Magyar Államnak ajándékozta. A képzőművészeti alkotások kilenc kiállítóhelyiségben, eredeti elrendezésükben tekinthetők meg a művész által készített bútorokkal egységes

²⁶ <http://www.fotromkat.hu/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

²⁷ http://mafilm.hu/hu/foti_studio (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

²⁸ <https://vmh.hu/rolunk/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

²⁹ <https://fotikonyvtar.hu/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

enteriőrökben. A patinás műemlék épületnek a művész minden évszakban hangulatos, védett szőlős és gyümölcsös kertje ad méltó környezetet.³⁰

A fenti intézmények és a 2020 őszén megnyílt *Tájház a Főti Közművelődési és Közgűjteményi Központ* tagintézményei.

4.2.2. Göd: történelmi és kulturális háttér, közművelődési intézmények

1970-ben egyesült a döntően munkástelepülésű Felsőgöd és Alsógöd nagyközséggé. Göd közigazgatási területe 2223 hektár, ebből 855 hektár a belterület. A település szerkezetére jellemző, hogy észak–déli irányban kettészeli a 2. sz. főút, valamint a Budapest–Vác vasútvonal. A település belterülete a nyugati, Duna melletti sávban helyezkedik el. Önálló településrészként megemlítendő még a mintegy 300 lakosú Bócsa.

Göd önfenntartó kertváros, jellemzően magasan kvalifikált lakói főleg a fővárosba járnak dolgozni. A város településszerkezeti sajátossága, hogy nincs központja, a központképző intézmények jellemzően szórtak, Alsógödön is és Felsőgödön is kialakult egy-egy központ jellegű terület. A szabadidő eltöltésére alkalmas intézmények is szórtan helyezkednek el, ezért a szomszédos települések lakói számára nehezen használhatóak.

A város természeti értékei közül kiemelkedő a természeti értékekben gazdag Duna-partja. A Gödi Homoksziget és környéke országos szintű védelmet kapott, a Duna-Ipoly Nemzeti Park része. Természetvédelmi területek a források, a lápok és a földvár.³¹ A város határában gyógyhatású termálvíz található, a gödi termálfürdő egész évben nyitva áll a vendégek előtt, 55 fokos gyógyvize mozgásszervi panaszokra ajánlott.³²

Göd a régészeti leletek szerint, mint a környező települések legtöbbje a neolitikum óta folyamatosan lakott terület. A mai Felsőgöd területén egy avar kori földvár található, melyről az utat és a Dunát lehetett védelmezni. (Bátonyi, 2014) Bócsa-újtelepen II. Constantinus korából származó castrum maradványait találták (Contra Constantiam). Az első fennmaradt oklevél 1317-ben Kókai Egyedet (Eged, Ged, Göd) említi, aki valószínűleg a település névadója. A 12–

³⁰ <https://vmh.hu/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

³¹ https://www.god.hu/_site/doc/text20209131/20171010_tak.pdf (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

³² <http://god.hu/varos/bemutakozas/index.php> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

13. században templomos helynek számított, a Templom-dombon állt az Árpád-kori templom.³³

A törökdúlás következtében a lakosság áldozatul esett vagy elmenekült. 1600 körül a Madách család birtoka, 1736-ban a Grassalkovich-uradalom része. Ebben az időben postakocsi járat is indult. A mai Kincsem Udvarház eredetileg lóváltó állomás és csárda volt. 1846-ban avatták az ország első vasútját Pest és Vác között, amely a palotai és dunakeszi állomás után Gödön is megállt. A Kincsem Istálló Göd egyik legrégebbi épülete, melyben a híres versenylovat tartották 1876 és 1878 között. (Forró, 2005)

A Grassalkovichok kihalása (1841) után a gödi földek több tulajdonosváltást is megéltek. Az 1870-től a zsidó származású Schöffler Bódog által megvásárolt birtok az 1868. évi katonai térképen mint Ilka major szerepel. A 19. század végén épült meg a nagyvonalú kastély. Az antiszemita közhangulatot jól mutatja a váci főbíró 1918-as feljegyzése az alispánnak: *„A hangulat községenként különböző. Ahol hatalmas zsidók vannak, ott zsidóellenes (...) Sződön Ilka-pusztán Schöffler Bódog fél megtámadtatástól. Tehetetlen vagyok, mert katonát a védelmükre nem adhatok.”* 1942-ben a földeket és a kastélyt az „átengedésre kijelölt zsidó ingatlanok” közé sorolták.³⁴ Az épületet mára teljesen átalakították, homlokzataihoz toldaléképületeket ragasztottak.

A Duna-part különleges hangulatú szakasza a 20. században a pesti polgárság kedvelt nyaralóhelye volt. A kertvárosban a 20. század elejétől számos építészeti, illetve történeti szempontból érdekes magánvilla épült, például 1907-ben Héder-villa. A mai Polgármesteri Hivatal egy 1906-os képeslapon mint Buchwald villa szerepel. A gödi villák a II. Világháború utáni államosítások rémületes történetének mementói.³⁵ A városnak egy fontos műemléki együttese van, a 18. században épült Nemeskéri-Kiss kúria, annak kertje és a hozzá tartozó műemléki környezet, amely eredetileg a Madách családé volt, 1736-ban vette meg Grassalkovich I. Antal a Göd-pusztai birtokokkal együtt. Abban az időben az épület a jószágigazgató székhelye és vincellérház volt.³⁶

³³ https://www.god.hu/_site/doc/text20209131/20171010_tak.pdf (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

³⁴ <https://docplayer.hu/2343339-A-schaffer-csalad-uradalmi-kastelya-az-egykori-szodi-ilka-pusztan-a-mai-god-ujtelepen-azaz-bocsan.html> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

³⁵ https://szodihelytortenet.hu/Home/Documents/PDF/Meselo_Godi_Kepes_Levelezolapo_k_ajanlo.pdf (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

³⁶ https://www.god.hu/_site/doc/text20209131/20171010_tak.pdf (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

Két kiemelkedő régészeti lelőhely van Gödön: a Várdomb és az elkezdett Római erőd. Ez utóbbi a Limes projekt része, és mint ilyen, világörökségi várományos helyszín volt. A város legjelentősebb közművelődési intézménye a József Attila Művelődési Ház (JAMH). Épülete 1902-ben épült, eredetileg Biciklista Nagyvendéglőként funkcionált. A művelődési ház falai között rendszeresen a kiállítások, amelyek számos műfajt (festészet, fotóművészet, textil, kerámia) megjelenítenek. Itt rendezik a város talán legnagyobb éves kulturális seregszemléjét, a Gödi Őszi Tárlatot is. A művelődési ház a COVID-19 vírus okozta járványhelyzet előtti évben, 2019-ben 70 állandó csoporttal dolgozott (alkotó, művelődő közösségek, művészeti csoportok, táncművészeti csoportok és közösségek), emellett számos programot és rendezvényt (Regionális Néptánctalálkozó, Kakaós Csiga Fesztivál) bonyolított le. A művelődési ház 15 civil szervezet munkájának koordinálását vezeti. Fiókin intézménye az *Ady Klub* és a *Kincsem Udvarház*. A város másik jelentős intézménye a *Városi Könyvtár* és fiókin intézménye az *Ady Könyvtár*.

4.2.3. Vác: történelmi és kulturális háttér, közművelődési intézmények

Vác Dunakanyarban való különleges elhelyezkedése, kiemelt egyházi fontossága, épített örökségei okán az évszázadok során mindig is kiemelkedett a környező települések közül. A 11. századtól említik írott források. A kedvező természeti adottságok miatt több évezrede lakott hely, központi fekvése és stratégiai jelentősége miatt a hadi eseményeknek mindig ki volt téve. A tatárjárásban, a török hódoltságban, a Rákóczi szabadságharcban is fontos szerepet játszott.³⁷

Vác az alapítása óta a Dunakanyar kapuja, a várost nyugati oldalról a Duna természetes vonala szegélyezi. A középkori püspökséget erődítmény védte a mai belváros déli részén. A Dunaparti korzóról, amelyen Mária Terézia látogatásakor a császári család is sétát tett, pompás panoráma nyílik a Dunazug-hegységre és a Börzsönyre.³⁸

A váci püspökség a legkorábbiak közé tartozik, már Szent István megkezdte a szervezését. Az alapítólevél nem maradt fenn, de 1075-ben az alsó szászországi Yburg város évkönyve Watenburg néven

³⁷https://www.vac.hu/index.php?page=polgarmesteri&flag=0&action=modify&oszt_id=6
(Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

³⁸https://www.vac.hu/index.php?page=polgarmesteri&flag=0&action=modify&oszt_id=6
(Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

említi a várost. A Garamszentbenedeki Apátság alapítólevelében Wac civitas néven szerepel. A város egyházi központ szerepe kezdetektől meghatározó, a mindenkori püspök egyben a település földesura is volt.³⁹ A főpapi udvartartás a város építészetét, művészetét, intézményeinek fejlődését alapvetően meghatározta.

A középkori alapítású várost a 18. századi püspöki építkezések emelték építészeti és művészeti magasságra, és a mai napig az egységes barokk hangulat adja a város fő jellegét. A 18. század püspökei között számos nagyformátumú, művelt, igényes főpap fordított kiemelt figyelmet a városrendezés és az intézményfejlesztés ügyére, noha többségük az osztrák uralkodói ház szándékából eredően nem magyar származású volt. Althann Mihály Frigyes, majd unokaöccse, Althann Károly, Eszterházi Károly és Migazzi Kristóf kiemelten sokat tettek a mai barokk városkép kialakulásáért. (Horváth M., 2009)

Az 1731-es tűzvészt követően, amelyben az akkori 229 házból 198 leégett, a város újranevelése részben a püspökök szervezett telepítő munkájának, részben spontán beköltözéseknek köszönhető. Az újjáépítést célul kitűző püspök-földesurak különböző kedvezményekkel – ingyenes házhely, építőanyag, adókedvezmények – igyekeztek idecsalogatni a kizárólag katolikus telepeseket. A betelepülők zöme – a visszatelepülő magyarok mellett – német nyelvterületről érkezett, de csehek, morvák, szlovákok, szerbek, horvátok, sőt franciák és olaszok is jöttek. Mintegy 100 évvel később hangsúlyos zsidó közösséget jelez a romantikus stílusú, Cacciari által 1864-ben tervezett zsinagóga.⁴⁰

A barokk Vác profilját a püspöki építkezések alakították. A Püspöki Könyvtár épülete eklektikus stílusban épült 1878-ban. A váci világi barokk legfontosabb épülete a Városháza és a Diadalív, amelyek Mária Terézia látogatására készültek el 1764-ben. Jelentős egyházi épület a szeminárium vagy Papnevelde. Rendi épületek a Ferences Rendház, a Piarista Rendház és az Irgalmasrendi Rendház. A barokk belvárosban számos jelentős barokk lakóház van.⁴¹

Közlekedési, honvédelmi és ipartörténeti emlékek közül a legfontosabbak a Vasútállomás, a Lovarda, a Trafóház és a Forte gyár (eredetileg Kodak gyár). A természeti értékek közül a kutatásunkban is gyakran szereplő Ligeti-tó, az Ártéri tanösvény, a Gyadai-rét, a Naszály-hegy, a Duna és a Duna-parti sétány a legfontosabbak.

³⁹ <http://www.vac.hu/vac/varostortenet.html> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁴⁰ <http://www.vac.hu/vac/varostortenet.html> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁴¹ <http://www.turizmusvac.hu> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

Összesen 80 műemléki védelem és 256 helyi védelem alatt álló építészeti érték található a városban. Különösen izgalmas városrendezési szempontból, hogy a grandiózus barokk építkezések nem bontották meg a kisvárosi léptéket. Országos szinten 2, helyi szinten 11 területi védelmű terület található Vácon. 14 különböző karakterű városrészt lehet megkülönböztetni, ezek közül a nem szakemberek számára a hagyományőrző településközpont, a zárt sorú lakóépületek, a klasszikus kertváros és a kiskertes területek lehetnek a legérdekesebbek.⁴²

Azt gondolhatnánk, hogy ennyi vonzerővel Vác turisztikai nagyhatalom. Ezzel szemben az a helyzet, hogy noha 100 ezer feletti látogató fordul meg a városban, rövid ideig, átlagban 1 óráig maradnak, így a turizmus gazdasági hozama gyenge. A 2017-ben attrakció fejlesztésre adott támogatás szálláshelyfejlesztésről is szólt, mivel viszonylag kevés a szálláshely. A megbízott turisztikai cég szakemberei a Püspökséggel és a Tragor Ignác Múzeummal együtt gondolkodva egy, a váci múmiák kapcsán a Mária Terézia korabeli váci élet megelevenítésében gondolkodtak. Tudható a megtalált múmiák személyazonossága, családja, élete, vagyis rajtuk keresztül megrajzolható a 18. század második felének korszaka egyéb tárgyi emlékekkel kiegészítve. Nem a múmiákra mint halottakra építették a bemutatás koncepcióját, hanem a középpontba az életet helyezték. Élménymúzeumot, látogatóközpontot és a Görög Templom tornyában kilátó kialakítását is tervezték. A Diadalív és a hozzá kapcsolódó legenda is központi szerepet kapott volna, valamint a Váci Börtön és Fegyház Doberdó épületszárnyában börtönmúzeum jött volna létre. Herczeg Ferenc kártyaadósság miatt raboskodott itt, és az 1950-es évek politikai elítélteit is itt tartották fogva, vagyis egy »második „terror háza” működött a Mária Terézia kori műemléképületben a Duna partján!« Ez azt is jelenti, hogy különféle, Budapesttel kapcsolatos tematikus túrákban is lehetne gondolkodni.⁴³

A város és a régió legnagyobb intézményeként 1976-tól a *Madách Imre Művelődési Központ* igyekszik kielégíteni a lakosság kulturális igényeit. Közösségi művelődés színtere, helyet biztosít a heti, havi rendszerességgel működő művészeti csoportok, civilszerveződések, klubok, szakkörök részére, melyek száma meghaladja a negyvenet. Évente az intézményt látogatók száma

⁴²https://www.vac.hu/index.php?page=polgarmesteri&flag=0&action=modify&oszt_id=6 (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁴³ <https://turizmus.com/desztinaciok/bortonfoglalo-turistak-vacon-1160668> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

megközelíti a 200.000 főt. A művelődési központ az év folyamán több fesztivált (Váci Tavasz Fesztivál, Váci Világi Vigalom, Őszi Művészeti Hetek, Téli Ünnepi Napok) is rendez nagy sikerrel, a programokon a helyi alkotók, előadók mellett bemutatkoznak országos és világhírű művészek is.⁴⁴ Évente több tízezer látogatót vonzanak programjaik.

Vácon könyvtár már a középkorban létezett, hiszen a templomokban mindig is helyet kaptak a könyvgyűjtemények. Az első közművelődési könyvtárat 1832-ben alapították, 1895-ben alakult meg a Váci Múzeum Egyesület, melynek alapszabályában szerepel egy könyvtár szervezése is. 1926-ban az 1904-ben felállított, 590 kötetes állományból álló Népkönyvtárból megalakult a Városi Könyvtár. A háború után, 1946-ban a Városháza épületében kezdte meg működését újra a könyvtár, állománya ekkor 3447 kötet volt. Többszöri költözés és átszervezés után 1985-ben a könyvtár felvette a *Katona Lajos Városi Könyvtár* nevet.⁴⁵

A *Váci Egyházmegyei Könyvtár* fő célja a katolikus kultúra ápolása és közvetítése. A püspöki, káptalani és a szemináriumi könyvtárak Peitler Antal József püspöksége idején váltak egy gyűjteménnyé. A jelenlegi könyvtáráépület 1875 végén már készen állt, jelenleg a könyvtár állománya több mint 150.000 kötetre tehető. A könyvtár fő gyűjtőkörébe a teológia, filozófia, etika, történelemtudomány és segédtudományai, egyházművészet tartozik. A korábban zártan működő könyvtár 2002-től nyilvános könyvtárként működik.⁴⁶

A *Tragor Ignác Múzeum* 2013-tól Vác Város Önkormányzatának fenntartásában működő területi múzeum, melynek feladata a város és környéke szellemi és anyagi örökségének megőrzése. Gyűjtőterülete Vácon kívül 38 településre terjed ki, régészeti, helytörténeti, néprajzi és művészettörténeti gyűjtőkörrel védi, gyűjti, őrzi, feldolgozza és bemutatja az emberi múlt tárgyi emlékeit, dokumentumait és szellemi örökségét. Kiállítóhelyei a város centrumában találhatóak, több helyen és épületben. A leglátogatottabb kiállítás a méltán nemzetközi hírű „Memento Mori”, mely a váci domonkos kriptá 18. századi leleteit mutatja be.⁴⁷

Vác Város Levéltárát 2004-ben alapította meg Vác Város Önkormányzatának Képviselő-testülete, feladata Vác város közigazgatási területén egykor működött vagy ma is működő szervek

⁴⁴ <https://mimk.hu/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁴⁵ <http://www.klvk.vac.hu/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁴⁶ <http://konyvtar.vaciegyhazmegye.hu/konyv/21/KONYVTARTORTENET.html> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁴⁷ <http://muzeumvac.hu> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

(a városi közigazgatási szervek, oktatási és egészségügyi intézmények, testületek, pártok, gazdasági szervek és szervezetek) maradandó értékű iratainak átvétele és őrzése. Jelenleg közel 1.200 folyóméter iratanyagot őriz, mintegy 180 ezer mikrofilmfelvétellel, több ezer fényképpel, pecsétnyomókkal, kép- és hangfelvételekkel, valamint a helyi televíziók adásanyagával rendelkezik.⁴⁸

2012-ben Vác Város Önkormányzata megszavazta Vác első színházának, a *Váci Dunakanyar Színháznak* a megalapítását.⁴⁹

4.3. Helyi értékek megjelenése a megyei értéktárban

A településeken a megyei értéktárban számontartott helyi értékek volumenét kategóriánként a 4. számú táblázatban mutatjuk be: a váci értékek jóval nagyobb mértékben vannak jelen a Pest Megyei Értéktárban, mint Fót vagy Göd lokális sajátosságai.

4. számú táblázat: A Pest Megyei értéktárban megjelenő értékek

Nemzeti értékek kategóriái	Fót	Göd	Vác
Agrár- és élelmiszergazdaság	-	-	-
Egészség és életmód	-	-	-
Épített környezet	-	-	9
Ipari és műszaki megoldások	-	-	2
Kulturális örökség	1	1	12
Sport	-	-	-
Természeti környezet	-	1	2
Turizmus és vendéglátás	-	-	-

Forrás: <http://www.hungarikum.hu/hu/hungarikumok>

Hozzáférés dátuma: 2021.július.28.

Az egyes városi önkormányzatok képviselő-testülete döntésének jogalapja a helyi értéktárak létrehozásáról a „a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról” szóló 114/2013. (IV.16.) kormányrendelet.

Fót Város Önkormányzata a 433/2013.(IX.18.) KT-határozattal 2013. évben hozta létre a Fóti Települési Értéktár Bizottságot (FÓTÉB), mely a fóti hagyományok és tárgyi emlékek feltárására, azok megőrzésére és bemutatására jött létre. Fontos feladatuknak tekintik a kulturális-, szellemi- és épített örökségek bemutatását a fótiaknak, ezzel is elősegítve a városhoz való kötődésüket. A Bizottság rendszeresen helytörténeti kiadványokat is megjelentet. Félévente Értéktörző címmel hírlevelet adnak ki. A Bizottság hagyományörző

⁴⁸ <http://www.vacarchivum.hu/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁴⁹ <http://vacidunakanyarszinhaz.hu/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

programokkal részt vesz a városi rendezvényeken, de saját szervezésű kiállításai, eseményei is vannak. Emellett rendszeresen tartanak üléseket. Munkájukat, programjaikat Facebook-oldalukon lehet követni. A FÓTÉB-nak vannak jogszabály által előírt feladatai, ezen felül a Bizottság még felvállalta a köztéri szobrok, kiemelt utcabútorok felállításának véleményezését és a helytörténeti gyűjtemény gondozását, gyarapítását. 2019-ben volt egy nagysikerű kiállításuk a Vörösmarty Művelődési Házban „Bíborba, bársonyba, gyöngyöskoszorúba” – lakodalmi szokások Fóton (1883–1950) címmel, melyet 1300-an tekintettek meg. A Fóti Értéktár Bizottság gyűjteménye közel 1500 tárgyból áll, a 2020-ban megnyílt Faluház két épületében és udvarán ennek körülbelül kétharmada fér el. A Fóti Értéktár Bizottság 2020. október 9-én ünnepélyes keretek között felavatta a Fóti Tájházat, ahol a paraszti kultúra eredeti környezetben történő bemutatására nyílik lehetőség.⁵⁰

Göd Város Önkormányzat Képviselő-testülete 2015-ben a 21/2015. (III. 25.) sz. Ök. határozatával bízta meg a Közművelődési, Oktatási Bizottságot a települési értéktár létrehozásával.⁵¹

Vác Város Önkormányzat Képviselő-testülete 2013-ban a 132/2013 (V.23.) számú határozatával döntött helyi értéktár létrehozásáról. Az intézkedés célja a városban fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó adatbázis, vagyis egy virtuális gyűjtemény megteremtése, és ennek gondozása. A képviselő-testület a települési értékek azonosításával, valamint a Hungarikum törvényből eredő további feladatok ellátásával a Katona Lajos Városi Könyvtárat bízta meg.⁵² (Lásd bővebben a 6. fejezetet.)

⁵⁰<https://fotinfo.hu/bemutatjuk-a-foti-ertektar-bizottsag-gyujtemenyet/> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁵¹ http://god.hu/onkormanyzat/jegyzokonyv/?doc4_id=160 (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

⁵² <http://www.vac.hu/index.php?page=ertektar> (Hozzáférés dátuma: 2021. 07. 28.)

5. Az empirikus kutatás módszertana és időbeli ütemezése

Kutatásunk tervezése során figyelembe vettük a korábban a hungarikumok vizsgálata kapcsán megvalósított kutatások eredményeit és módszertanait (többek között Káposzta – Ritter, 2015. Péli – Némediné – Tóth, 2015. Kis – Pesti, 2015. Lásd bővebben a 1 fejezetet), valamint a társadalomtudományi kutatások elméleti hátterét (Babbie, 2017), különös tekintettel a közművelődési szakterület sajátosságaira (Cserné Adermann – Ponyi, 2018).

„*A helyi értéktárak, kulturális örökségek szerepe a közművelődésben és a közösségépítésben a váci és a dunakeszi kistérségekben*” kutatás során törekedtünk mind kvalitatív (félleg strukturált interjúk, fókuszcsoporthozos vizsgálat), mind kvantitatív adatfelvételre (nagy mintás online kérdőív). A kutatási eszközök változatosságát kutatási céljaink holisztikus jellege indokolta: szerettünk volna egyszerre betekintést adni az értéktári munka sajátosságaiba, működési mechanizmusába, valamint egy átfogó képet rajzolni a lakosok fejében élő mentális képről a helyi értékek kapcsán a három vizsgált településen.

A kutatás során arra voltunk kíváncsiak, hogyan működnek helyi szinten a települési értéktárak? A lakosság körében a nemzeti büszkeség érzete mellett milyen egyéb érzelmek jelennek meg a nemzeti és helyi értékek kapcsán? Azonosíthatóak a lakossági felmérés révén olyan új, korábban nem besorolt értékek, melyek a települési értéktárakba felterjeszhetőek lennének? Melyek települési szinten a jobban és a kevésbé jól ismert elemei az értéktáraknak? Mely helyi értékek a leginkább kedveltek a lakosság körében? Felfedezhető-e olyan személyes narratívák az egyes értékek kapcsán, amelyek segítségével hatékonyan növelhető lenne az egyes értékek imázsa?

A három adatfelvétel egymásra épülve, egymást kiegészítve valósult meg: első körben, 2020 őszén a kvalitatív, félleg strukturált interjúk készültek el, amelynek eredményeire építettünk a kérdőíves adatfelvétel kutatóeszközeinek kialakításánál 2021 tavaszán. A fókuszcsoporthozos vizsgálat készült legutoljára (2021 júniusa), itt olyan témákat és kérdéseket boncolgattunk a szakértőkből és önkéntesekből álló csoporttal, amelyekre az interjúsorozat során nem kaptunk kielégítő választ, de kutatási témánk feldolgozása szempontjából fontos volt megismerésük (pl. a települési értéktárak feladatai és funkciói).

5.1. A félig strukturált interjúk kutatási szakasza

A kutatásunkban a kvalitatív vizsgálati panel pályázatban egy lakossági felmérésre és részben szakértői megkérdezésre alapuló empirikus vizsgálatot valósítottunk meg, összesen 33 félig strukturált interjú felvételén keresztül. (1. számú melléklet: A lakossági és a szakértői interjúk kérdései a helyi értékek vizsgálata kapcsán) A szakértői és lakossági interjú kérdéseinek összeállítása a kutatócsoportos egyeztetések során 2020. október elején zajlott le. A vizsgálati eszközt a kutatók közös platformokon egyeztetve dolgozták ki és hagyták jóvá, a szakirodalom és a korábbi kutatási anyagok feldolgozását követően. Az adatfelvétel november–december során valósult meg, az interjúk többsége (90% feletti arányban) digitális eszközökkel (online videóhívások), illetve kisebb mértékben telefonon kerültek rögzítésre a COVID-19 vírus okozta járványhelyzetre való tekintettel. A szövegátiratok 2020. november 15. és 2021. január 15. között készültek el.

A lakossági interjúk 24 kérdése hat nagyobb témakört ölelt át (5. számú ábra). A lakossági interjúk kérdéslistáját a kutatócsoport tagjai úgy állították össze, hogy azok lefedjék tematikus szempontból a hungarikumok létező kategóriáit. Az adatfelvétel során az interjúalanyok 24 kérdésre adtak választ, az interjúk időtartama átlagosan 35–55 perc között mozgott.

5. számú ábra: A lakossági interjú tematikus fókuszpontjai

Az egyén és a település viszonya	Helyi ételek és egészség-megőrzés, sport	A kulturális és az épített környezet jellegzetességei
Természeti környezet	Turizmus és vendéglátás	A hungarikumok és a helyi értéktárak ismerete, fejlesztése

Forrás: Saját összeállítás.

A válaszadókat (n=27) rétegzett véletlenszerű mintavételi eljárással (Babbie, 2017) választottuk ki, a BGE kutatócsoportjának külső, a helyi közművelődési intézményekben dolgozó partnereinek bevonásával: olyan felnőtt lakosokat kértünk fel a kutatásba való bekapcsolódásra, akik legalább 10 éve az adott városban élnek, ezért feltételezhetően jól ismerik a helyi értékeket és kulturális örökséget. A településenként kiválasztott 9 fő esetében ügyeltünk rá, hogy

szociológiai és demográfiai háttérük különböző legyen (életkor tekintetében: fiatal, középkorú, idős, nemek tekintetében: férfiak és nők közel egyenlő megoszlása; aktivitás tekintetében: különböző munkaterületek képviselői és nyugdíjasok). A lakosok túlnyomó része lokálpatrióta, megközelítőleg felük tősgyökeres, más részük pedig betelepült, túlnyomórészt szeretik a lakhelyüket, két településen azonban sikerült egy-egy olyan lakossal is interjút készíteni, akik kifejezetten nem szeretnek az adott városban élni, ami tovább javítja a nézetek sokszínűségét, a kutatás reprezentativitását.

A lakossági interjúk elkészítése során a kutatócsoport tagjai biztosították a válaszadók anonimitását, az interjúalanyok azonosításával kapcsolatos elemeket törölték a szövegátiratok elkészítésekor, majd a hangfelvételeket törölték az átirat elkészültét követően, a kutatásetikai normáknak megfelelően (Babbie, 2017). Az interjúk kvalitatív tartalomelemzése az Atlas.ti szoftverrel készült el, az elemzés során létrehozott 387 tematikus kód segítségével.

A szakértői interjúkat egy jelentősen szűkebb mintán (n=6) készítettük el, az interjúalanyok kiválasztásának fontos feltétele volt, hogy a válaszadóink valamilyen mértékben kötődjenek a helyi közművelődéshez, és a települési értéktárak munkájához (legyen ez önkéntes vagy szakmai munka). Településenként 2-2 szakértői interjú készült, a lakossági interjúk adatfelvételével párhuzamos időszakban. A szakértői interjúk (33 kérdés) tematikus fókuszja kis mértékben eltért a lakossági kérdésektől, és kitért az értéktári munka és az értéktár működtetése mellett annak fejlesztésére, valamint a helyi közösségi élet kiemelt eseményeire és a lakosság lokálpatriotizmusának megítélésére (6. számú ábra). A szakértői interjúk átlagos hossza 40-60 perc között mozgott.

6. számú ábra: A szakértői interjú tematikus fókuszpontjai

A helyi lakosság lokálpatriotizmusának megítélése szakmai szemmel	A helyi közösségi élet kiemelt eseményei	A helyi értéktár jellegzetességei (az értékek számbavétele)
A helyi értéktár bizottság munkája (az értékek feltárásának helyi munkamódszerei)	Az értékek népszerűsítése, bemutatása, kapcsolat a lakossággal	Az értéktár fejlesztési tervei (felminősítés, új értékek bevonása)

Forrás: Saját összeállítás.

Az kutatás megvalósítását hátráltatta, hogy interjúalanyok közel egytizede (5 fő) időközben visszamondta a részvételt technikai és magánéleti problémák miatt, így egy pótlólagos, második körös interjúkra került sor, november 25. és január 15. között.

5.2. A fókuszcsoportos vizsgálat

A fókuszcsoportos beszélgetés iránti igényt a szakértői interjúk feldolgozását követően érzékeltük. A fókuszcsoportos kutatás célja az volt, hogy részletesebb képet kapjunk az értéktári munka sajátosságairól, a hozzá kapcsolódó fontosabb feladatokról, és az értéktárak mögött álló szervezeti működési mechanizmusokról. Ezáltal egy olyan hiányt sikerült pótolni, ami értékes szempontokkal egészítette ki vizsgálatunkat.

A fókuszcsoportos kutatás struktúráját Babbie (2017) kutatómódszertani szempontjainak figyelembevételével dolgoztuk ki, összesen 5 témakört feldolgozva a beszélgetés során: 1. Az értékfogalom személyes és szakmai dimenziójának meghatározása; 2. A helyi értékek köré csoportosuló fontosabb feladatkörök; 3. Az értékfeltárás intézményi háttere és mechanizmusai; 4. Az értékek a mindennapokban vagy a kultúra életre keltése 5. A települési értéktárak közötti kapcsolat. (A fókuszcsoportos vizsgálat kérdéseinek teljes listája megtalálható a 2. számú mellékletben.)

A fókuszcsoportos beszélgetésre a lakossági online kérdőíves adatfelvétellel párhuzamosan került sor 2021. június elején. A fókuszcsoportos vizsgálatra 60 perc időtartamú online videókonferencia keretében került sor (Microsoft Teams szoftverrel), a beszélgetésről anonim szövegátírat készült, melyben a válaszadók nem azonosíthatóak. A fókuszcsoportos beszélgetésben két közművelődési szakember (FÓKUSZKSZ1 és FÓKUSZKSZ2), három felsőoktatási szakértő (FÓKUSZESZ1, FÓKUSZESZ2, FÓKUSZESZ3), valamint két önkéntes (FÓKUSZÖNK1, FÓKUSZÖNK2) vett részt. A moderátori szerepet az egyik felsőoktatási szakértő kolléga látta el.

A fókuszcsoportos interjú feldolgozása tartalomelemzéssel valósult meg, témakörök szerint feldolgozva a résztvevők által elmondottakat.

5.3. Az online kérdőíves kutatás szakasza

A lakossági kérdőíves lekérdezés során véletlenszerű, ugyanakkor mennyiségileg reprezentatív mintavételre törekedtünk a három településen (tervezett elemszám $n=900$). A mintavételi elemszámot a tervezés során a városok lakosságához igazítottuk

(Fót és Göd 250 kitöltő, Vác 400 kitöltő volt a meghatározott cél). A válaszadók felkutatását célzó technikák közül a hólabda módszerű mintavételt alkalmaztuk (Babbie, 2017), a kérdőív kitöltőihez a közművelődési partneri hálózatunk, valamint helyi internetes csoportokon keresztül jutottunk el.

Első körben a helyi kulturális intézményekben dolgozó szakemberek segítségével kerültek kiküldésre e-mailben a kérdőívek a közművelődési intézmények levelezőlistáin keresztül 2021 júniusában. Első körben a visszaérkező válaszok száma sajnos nem érte el egyik város esetében sem az általunk kitűzött elemszámot, ezért közösségi média felületeken (Facebook) is megjelentünk az online kérdőívvel: Vácon a „Vác város csoport”, „Vácon hallottam”, „Váci élet”, „Vác és környéke információs csoport” közösségekben, Gödön a „Gödiek” és a „Gödi jó arcok” lakossági csoportokban, Fóton pedig a „Fót lakosság”, „Fót közélet”, „Fót Sportegyesület”, „Fóti Római Katolikus Egyházközség” közösségi média csoportjaiban osztottuk meg a felmérésünket. Ezen csoportok tagjai az adott településen laknak, vagy kötődnek a városokhoz. A kérdőívet önkéntesen töltötték ki a téma iránt érdeklődők. Mindhárom város esetében többen megosztották kérdőívünket saját, személyes Facebook-oldalukon is.

Göd és Vác esetében a célul kitűzött 250-es és 400-as kitöltésszám június végére összegyűlt, valamint ezekben a városi csoportokban nagy aktivitást és érdeklődést tapasztaltunk a kutatás irányába. A gödi kutatásnál 2 hét után lezárhattuk a kérdőívet 275 válasszal, Vác esetében pedig 5 hétre volt szükség 420 válasz beérkezéséhez.

A fóti adatgyűjtés során több nehézséggel talákoztunk, itt a Facebook-csoportban tett megosztásokkal sem értük el a kívánt eredeti kitöltésszámot. Ezért intenzívebb kommunikációba kezdtünk, és a lakossági interjúk alanyainak és a helyi városi vezetők telefonos megkeresésével próbáltuk növelni a részvételt. Végül Fót esetében is összegyűlt 200 válaszadói kitöltés 7 hét végére. A lakosság kezdeti passzivitása miatt a célul megjelölt 250 kitöltést nem tudtuk elérni. Kizárólag digitális eszközökkel a fóti lakosság válaszadói hajlandósága alacsony volt, telefonos beszélgetés után azonban készségesen segítettek munkánkat.

Így összességében megközelítettük a tervezett adatfelvétel elemszámát (n=895).

A kérdőíveink jellemzően zárt, feleletválasztós kérdéseket tartalmaztak, azonos struktúrára épültek, teljességükben a 3. mellékletben találhatóak meg. A kérdőíveket 4 fő tartalmi részre

tagoltuk: elsőként a háttérváltozókra kérdeztünk rá (1–7. kérdés), olyan személyes jellegű adatokat nem vettük fel, amelyek a válaszadó beazonosítására alkalmasak (a GDPR szabályok tiszteletben tartásával).

A második részben (8–9. kérdések) a kitöltő és a város kapcsolatáról tettünk fel kérdéseket (az adott településen való életvitel időtartama, a helyi kulturális intézmények látogatási gyakorisága). A harmadik részben (10–33. kérdés) a 12 kiemelt helyi értékről kérdeztük meg a válaszadókat egy hét fokozatú skálakérdés segítségével, a kérdések fókuszában az adott érték ismerete és a hozzájuk való érzelmi viszonyulás állt. A 12 helyi érték kiválasztásánál figyelembe vettük a lakossági interjúk során feltárt kiemelt értékek listáját, azonban az egyes városokért felelős 3 fős projekt csapatok indoklással részben eltérhettek ezektől. A pozitív–negatív érzelmi hozzáállásra két-két, a települési érték típusához illeszkedő melléknévpárral kérdeztünk rá: Az épített örökség, a sportteljesítmény, az agrár- és élelmiszergazdaság, a kulturális örökség, valamint az ipari és műszaki megoldások nemzeti értéktár kategóriákba tartozó települési értékek esetében a „*Büszke vagyok rá*”, illetve a „*Teljesen hidegen hagy*” válaszopciók közötti skálán lehetett személyes érzelmi választ megjelölni. A természeti, az egészség és életmódhoz kötődő, valamint a turizmus és vendéglátás kategóriába tartozó települési értékek esetében pedig a „*Nagyon kedvelem*” és a „*Nem szeretek oda járni*” válaszopciók két végpontja között lehetett a személyes érzelmi attitűdöt megválaszolni.

A kérdőív utolsó egysége a Dúll – Lippai által kidolgozott placematria vizsgálat inspirálta kérdéseket is tartalmazott (Dúll, 2017, p. 267, illetve p. 540.), azzal a különbséggel, hogy esetünkben az adatfelvétel módja miatt az eredetileg kvalitatív kérdéseket zárt feleletválasztós kérdésekké alakítottuk (34–42. számú kérdések). Az egyetlen nyitott kérdést opcionális jelleggel a kérdőív utolsó kérdéseként lehetett megválaszolni: A kitöltőink túlnyomó többsége lokálpatrióta, azonban az adott településhez való kötődést szerettük volna a realitás talaján tartani, és szembesülni a lakosok esetleges negatív érzéseivel, a fejlesztendő területekkel. (Van-e olyan része a városnak, amely(ek) kellemetlen, rossz érzést vált(anak) ki Önből?) Klasszikusan a nyitott kérdéseket kevesen válaszolják meg a kérdőívekben, azt tapasztaltuk, hogy ebben az esetben városonként a válaszadóink több mint a negyede, illetve harmada jelölt meg olyan jelenségeket, amelyek fejlesztése még vonzóbbá tehetné lakóhelyét.

A kérdőívünk Google Forms felületen volt elérhető, a kitöltés időtartama 12–15 percet vett igénybe. Az adatok feldolgozása az SPSS statisztikai program segítségével történt meg 2021 júliusa során.

6. Szakértői interjúk és fókuszcsoport vizsgálat

Az alábbi fejezetben a szakértői interjúsorozat és a fókuszcsoportos beszélgetés alapján összefoglaljuk a vizsgált településeken működő értéktári modelleket, az értéktárak funkcióit és feladatait, jellegzetességeit, valamint a hozzájuk kötődő kommunikációs csatornákat. Kitérünk a hálózatosodás hiányára, valamint a civilek bekapcsolódásába az értékek felterjesztésébe, megvizsgálva a hazai értékrendszer alulról építkező modelljének aspektusát.

6.1. Az értéktárak települési szintű működési modelljei

Az értéktár fenntartása és működése tekintetében nincs egységes modell hazánkban, egy alulról építkező, tematikusan-hálózatosan lazábban összekapcsolódó rendszerről van szó, amelyek fenntartása a helyi önkormányzatok irányítására van bízva.

A fóti, váci és gödi értéktárak működési modelljei, a városok szomszédos elhelyezkedése és ezer szállal való összekapcsolódása ellenére is gyökeresen eltér egymástól. A három megoldás sajátosságait a szakértői interjúsorozatunk (n=6), valamint az elemzett fókuszcsoportos tematikus beszélgetés alapján fogjuk leíró módon összefoglalni.

Az alapvető különbség az értéktár bizottságok összetételéből és ezek intézményi háttéréből fakad (lásd 5. számú táblázatot): Fóton meghatározó a civil kezdeményezés, Gödön együtt dolgoznak önkormányzati képviselők, önkéntes szakértők, Vácon pedig önkormányzati kézben tartják az értéktári munkát.

5. számú táblázat: A helyi értéktárak működési mechanizmusai

	FÓT	GÖD	VÁC
Az értéktári modell fő jellemzője	Civil modell	Vegyes modell	Önkormányzati modell
A városban működő értékőrző szervezetek	Fóti Értéktár Bizottság (FÓTÉB)	Az Önkormányzati Képviselőtestület Kulturális és Humánügyi Bizottsága és a civil Értékőr Bizottság	Az önkormányzat által fenntartott Katona Lajos Városi Könyvtár
Számon tartott helyi értékek száma	57 települési szintű érték	72 települési szintű érték	75 települési szintű érték

Forrás: Saját szerkesztés a kutatási eredmények alapján (2021)

Érdekes kutatási eredmény, hogy gyakorlatilag szomszédos városokról van szó, ugyanakkor az értéktári munka ürügyén még nem történt jelentős együttműködés a helyi szakemberek között. Ez részben visszavezethető az eltérő értéktári modellek sajátosságaira is. A fóti és a gödi értékgyűjtésnek lendületet adott a civil szereplők aktív bevonása, és bár kulturálisan a helyi „nagy testvér” mellett sok tekintetben elmaradnak, a feltárt helyi értékek számát tekintve lakosságarányosan kifejezetten hatékonyan működnek (Lásd 5. számú táblázat).

Vác, Göd és Fót értéktár bizottsági működése eltérő abból a szempontból, hogy nem azonos módon képesek beépíteni az értéktári munkába az alulról építkezés alapelvét, ami az egész nemzeti értékpiramisnak egy meghatározó alapeleme: amíg Göd és Fót jól támaszkodik a civil kezdeményezésekre önálló vagy vegyes modell keretében, addig Vácon az értéktári munkát jelenleg önkormányzati szakemberek látják el. Kutatásunk egyik fontos javaslata, hogy ezen a településen is érdemes lenne a lakosság és az önkéntesek felé nyitni, lehetővé téve az alulról jövő kezdeményezések térnyerését, erősödését.

6.1.1. A fóti értéktár modell működési sajátosságai

Fóton az Értéktár Bizottság 2013 szeptemberében alakult meg. A bizottság civil csoportként működik, 6 fős önkéntes csapatuk biztosítja a települési értékek feltárását és megőrzését. Negyedévente Értékkörző Hírlevéllel tájékoztatják az érdeklődő lakosokat tevékenységükről, és időnként egyéb nyomtatott kiadványokat is megjelentetnek. Az Értéktár Bizottság saját kommunikációs csatornával rendelkezik (Facebook-oldal). A fóti értéktári munka erőssége egyrészt a közvetlen kapcsolattartás a lakosokkal, valamint az erős partneri hálózat a városon kívüli szervezetekkel. A fóti önkéntes értéktár tagjai számára biztosítottak már módszertani képzést is, egy hozzáértő tagjuk mentorálta a csoportot. Az önkéntesek jellemzően az idősebb korosztályhoz tartoznak, és nehézségként élik meg a fiatalabb korúak utánpótlásának hiányát. Sikereik projektekhez (helyi kiadványok, kiállítások) kötődnek.

A Fóti Értéktár Bizottság (FÓTÉB), alapítója és elnöke a város egyik körzetének képviselője. A bizottsági munka során közösen értékelik a lakossági felterjesztéseket, és a fóti értéknek minősíthetőket felveszik egy ún. értéktári határozattal a települési értéktárba. Az értéktári határozatok sorszámát lásd az 5. táblázatban

(A fóti értéktár jegyzéke). Döntésüket egyhangú szavazással hozzák meg. Azon értékek esetében, amelyek nem kellően specifikusak Fótra nézve, de a múlt egy érdekes vagy fontos lenyomatát képezik (pl. a régmúltból fennmaradt mezőgazdasági eszközök), a helytörténeti gyűjteménybe tudják felvenni. (FÓTSZAK2)

A bizottság tagjai önkéntesen látják el feladataikat, azonban önálló, dedikált költségvetést kapnak programjaik szervezésére és kiadványaik megjelentetésére az önkormányzattól. *„FKKK - Fóti Közművelődési és Közgyűjteményi Központ, az ő költségvetésükben van, ami nekünk a működési költségvetésünkhöz kell. Ide tartozik a Németh Kálmán Műemlék Ház, a Könyvtár, a Művelődési Ház és az Értéktár. Tőlük kapunk pénzt.”* (FÓTSZAK2) *„Egy éves költségvetésünk, melyet Fót város Önkormányzata biztosít, a mi kiállításaink, rendezvényeink, gyűjtemény gyarapításaink, újságunk ebből az összegből tudjuk megvalósítani.”* (FÓTSZAK1)

A bizottság tagjai nem csupán lokálpatrióták, hanem egyszersmind tősgyökeres fótiak. *„Mint említettem tősgyökeres fóti vagyok és mind a hatan az Értéktár Bizottságból. Hatalmas ismeretsséggel rendelkezünk. Itt még él az, hogy ki a „gyüttment” és ki nem. Minket szívesen fogadnak a helyiek. Így mi hatan elmegyünk a helyi emberekhez, felhívjuk előtte őket, hajlandók-e beszélgetni velünk.”* (FÓTSZAK1)

A bizottsági munka időigényes, lelkesedésből fakad, részben ezért is elsősorban idősebb, már nyugdíjas tagjai vannak. Az egyik szakértői interjúalany feljegyzete, hogy ez előző évben több mint 460 órát foglalkozott az értéktárhoz kötődő feladatokkal, adatgyűjtéssel és elemzéssel. Az egyik bizottsági tag véleménye szerint ezen érdemes lenne változtatni: *„Szerintem anyagi forrást is kellene mellérendelni a munkának, mert a bizottság tagjai ezt társadalmi munkában végzik, igen nagy erőfeszítéseket teszünk, hogy ez így működjön, sokat dolgozunk, helyiek vagyunk és szívünkön viseljük.”* (FÓTSZAK1)

A módszertani munkát egy fiatalabb, rokon területen egyetemi végzettséggel rendelkező kolléga irányítja, aki a többiek nem formális tanulását/képzését is megvalósította: *„Amikor elkezdtem a bizottsági munkámat, akkor azzal kezdtem, hogy a többieknek tartottam egy előadást a leltározásról, adatgyűjtésről, egy kisebb továbbképzést, miben szenved hiányt a gyűjtemény, és arra összpontosítottam, ez nem volt más, mint a dokumentumok, fényképek, személyes történetek, interjúk. Így az elmúlt két évben 1500 fényképet gyűjtöttünk és szkenneltünk be, archiváltunk, legalább 50 interjút készítettünk.”* (FÓTSZAK1)

Bekapcsolódásától kezdve a többiek is sokkal módszeresebben állnak az értékgyűjtő kutatómunka adminisztrálásához: *„Kutatás, szakirodalom felkutatása, bibliográfia összeállítás, internetes hivatkozások begyűjtése, interjúkészítés, szakvélemények bekérése, adatlapkitöltés, beadás e-mailen, az adott értékről képek készítése vagy archív képek szkennelése.”* (FÓTSZAK2)

A helyi értékek megyei szintű felterjesztésében is szereztek már tapasztalatokat: *„Van egy formanyomtatvány, amit a megye ad. Különböző kategóriák vannak, ebbe be kell illeszteni, amit éppen felterjesztünk. Le kell írni az adott dolog egyedi jellemzőit, történetét. Aztán keresni kell egy érvelőt, aki megindokolja az Értéktárba történő felvételét. Csatolni kell bibliográfiát, multimédiás forrásokat, fényképeket, illetve minél több ajánlást, szakvéleményt. Ha ez megvan, akkor a helyi értéktárba kell beadni. Ha az értéktár felvette, akkor terjesztheti fel a megyei értéktárba.”* (FÓTSZAK2)

Az értékgyűjtés gyakran összekapcsolódik helyi szinten az értékmentéssel. *„Viszünk diktafont, föl vesszük, amiket mesélnek. Ha vannak fényképeik, megkérjük űket, hogy mire megyünk, gyűjtsék össze nekünk. Ha például tudomásunkra jut, hogy lebontanak egy régi öreg házat, odamegyünk és megnézzük, mik maradnak ott. Beszélünk az örökösökkel, hogy a kidobásra szánt dolgokból hadd szedhessünk ki számunkra fontos értékeket. Ilyen gyűjtőmunkákat csinálunk az ismeretségeink révén, és nagyon sok interjút.”* (FÓTSZAK2) Erre példa az esküvői gyöngyöskoszorúból készült kiállítás is, amely nagy sikerrel mutatta be a hagyományos kellékét a fóti menyegzőknek. *„Az idén volt egy országos hírű kiállításunk, a „Bíborba, bársonyba, gyöngyös koszorúba” című kiállítás, amelyre 35 gyöngyös koszorút gyűjtöttünk össze Fóton. Ez a koszorú régi házasságkötésekkel a menyasszonyok fején volt. A gyöngyöskoszorúkat a padlásokról szedtük össze. Egy éves munka volt benne. Több mint ezer látogató volt a kiállításon.”* (FÓTSZAK2)

Kiállításait, rendezvényeiket igyekeznek jeles napokhoz kapcsolni: a fóti lakodalmas kiállítás megnyitója a házasság hetére esett, a régi fóti boltosok által hátrahagyott tárgyi emlékek kapcsán tárlatukat pedig a méltányos kereskedelem világnapjához igazították.

6.1.2.A gödi értéktár modell működési sajátosságai

A Gödi Helyi Értéktár hivatalos megalapítására 2015-ben került sor⁵³ az önkormányzati képviselőtestületből kiválasztott három tag

⁵³ Göd város honlapja:

http://www.god.hu/_site/doc/newswf20501112/20150325/07_ertektar.pdf

megbízása révén, akik az értéktár hivatalos bővítéséért felelnek. Kezdetben az önkormányzat Kulturális, Oktatási és Sport Bizottsága foglalkozott vele, 2019 óta pedig a Kulturális és Humánügyi Bizottság felelős a területért. (GÖDSZAK1).

A hivatalos értéktár bizottság tagjai tehát önkormányzati képviselőtestületi tagok, akiknek tevékenységét segíti a gödi Önkéntes Értéktár Bizottság, amely kulturális terület elismert, jellemzően idősebb, önkéntes helytörténészekből és vezetőjükből, egy közművelődési szakemberből áll. (Lásd 5. táblázat)

Az értéktár szakmai háttéréért, a felterjesztések előkészítéséért ez a hat főből álló önkéntes szakmai csapat felel. *„Általában mi helytörténészek foglalkozunk vele.”* (GÖD SZAK1)

A civil értéktár bizottság miatt a felterjesztés folyamata egy lépéssel hosszabb itt, mint más településeken: Az értékké minősítés esetén nekik, miután megtárgyalták az adott felterjesztés helyénvalóságát, *„javaslatot kell írni az Értéktár Bizottságnak [ez az önkormányzati testület] egy adatlapon, ahol pár mondatban indokolni kell, és feltüntetni rajta, hogy ki az a személy, akit ezzel kapcsolatban el lehet érni. Ezt az adatlapot kell tehát továbbítani a Helyi Értéktár Bizottságba, majd ők továbbítják a Megyei Értéktár Bizottsághoz.”* (GÖD SZAK1)

Az Értéktár Bizottság tagjai összedolgoznak más civil kezdeményezésekkel, például az *„Ismerjük meg Gödöt együtt”* mozgalom tagjaival, és aktívan részt vesznek a két évtizedes hagyományra visszanyúló helyi *Gödi Almanach* szerkesztésében.

Innovációra, a lakosság bevonására több kísérlet is született náluk: önkéntesek segítségével mentették meg a helyi értékként számontartott Felsőgödi Tűzoltó Szertárat. (Horváth, ed., 2018, p 114–117.) *„Civilek, gödi patrióta, helytörténet után érdeklődő emberek részt vettek ennek az épületnek a felújításában. Van itt egy Piarista Iskola, ahol építési tanulók is vannak, ők is besegítettek, én pedig a történelmi részt tártam fel a levéltárból, régi fényképekből, irományokból. Itt egy ténylegesen nagy összefogás volt, még a nénik is hoztak ételt-italt, mindenki kivette a részét a munkából. 1 évig tartott körülbelül a kis szertár felújítása.”* (GÖDSZAK1) Bizonyos esetekben vétóval is élnek a helyi értéktárba való felvétel kapcsán, ha szükséges (pl. egy a fiatalok által javasolt és kedvelt zenés szórakozóhelyet utasítottak el).

A lakossággal való kommunikációjuk kevésbé hatékony jelenleg, a sajtóban 2020 augusztusában publikált felhívásukra

például nem reagáltak a helyiek az értéktár bővítése kapcsán⁵⁴. „*Van a városnak egy havi rendszeres lapja: a Gödi Körkép, ebben felhívást intéztek a lakosság felé, hogy küldjék el a megfelelő helyre e-mailen vagy írásban, hogy mit kívánnak felterjeszteni helyi értéknek. Tulajdonképpen erre semmilyen válasz nem jött.*” (GÖD SZAK1)

Az értéktár tagjai megpróbálták a helyi értékek megismertetését az iskolai oktatásba is becsatornázni, itt azonban egyelőre nem értek el átütő sikert: „*Volt egy kísérlet, amely a 2013-as, 114-es Kormányrendeletre támaszkodott, és amelynek eredményeképpen elkezdődött az iskolákban az ún. „Emlékpontok” vetítés Láng József szövegével a 6. osztályos tanulók részére. Ez egy nagyon jó kezdeményezés volt, de aztán elhalt, mert a pedagógusoknak nem volt rá elég idejük.*” (GÖD SZAK1)

Ezért az értéktár láthatóságának a növelését tűzték ki feladatul az elkövetkező időszakra. A gödi szakmai munka erőssége a két szintű modell egymást kiegészítő jellege, gyengesége a területen, a városon kívüli partnerkapcsolatok hiánya.

6.1.3. A váci értéktár modell működési sajátosságai

Vácott a helyi értékek gyűjtésének a Hungarikum törvényt megelőzően is voltak hagyományai (2008 és 2012 között), az értéktárazás hagyományai részben a város történelméből és méretéből is fakadnak.

A Hungarikum törvény elfogadása után ez az intézményesült forma tovább élt: a helyi értéktár feltárása és további gondozása átkerült azonban a városi könyvtárhoz, ahol a 3 fős értéktári csoport vezetője egy, a könyvtári állományban dolgozó helytörténész lett. „*Most tulajdonképpen három póluson működik az értéktár: a múzeum, a könyvtár (a Katona Lajos Városi Könyvtárnak van egy helytörténeti részlege) és Vác város levéltára (ami megmaradt a város tulajdonában). Az emlegetett Értéktár Bizottság ez a három személy, immár ők hárman gondoskodnak most már a már feltárt és működő és meglévő értéktárról.*” (VÁCSZAK1) Az értékek többségét ezért ez a professzionális csapat állította össze „*a Váci Levéltár és a Püspöki Levéltár anyagából, a Tragor Múzeum anyagából, a Könyvtár helytörténeti részlegének anyagából, a Művelődési Központ anyagaiból és magánjavaslatokból szedték össze az értéktárban most szereplő hetvenöt értéket. Nem új dolgokat fedeztek föl, hanem*

54 Gödi hírek weboldala: <http://godihirek.hu/2020/06/javaslatokat-varnak-a-helyi-es-a-megyei-ertektarba/>

az értékek közül kiválasztották azokat, amelyeket inkább közérdekű művelődésre tartanak számon.” (VÁCSZAK1)

A váci értékek az interneten egy helyen hozzáférhetőek, strukturált módon bemutatásra kerülnek.⁵⁵ (Erről részletesebben az értéktárak kommunikációjáról szóló fejezetben adunk számot.)

A váci modell erőssége és gyengesége is egyben, hogy főállású önkormányzati dolgozók részére lett delegálva a feladat, akik egyéb teendőik mellett az értéktári bizottsági munkát is viszik. *„Jelenleg nem tartom aktívnak őket. (Az utolsó bővítés 2017-ben volt.) Kérdeztem is a Bizottságot, azt mondták, ők sem aktívak, ők most föltártak egy nagy anyagot, ezt rendbe is hozták, fent is van az értéktárak rendszerében. Most rendelkezésre állnak a tekintetben, hogyha valami új felmerül, akkor azt megpróbálják beleépíteni ebbe a rendszerbe.” (VÁCSZAK1)*

A váci szakemberek professzionális hozzáállását jelzi az is, hogy az értékeket teljesen egységesen adminisztrálják. Ebből a célból egy űrlapot is készítettek, amely letölthető az értéktár weblapjáról (Lásd az 4. számú mellékletet: Formanyomtatvány a váci települési értéktárba történő felterjesztéshez⁵⁶) *„Felterjesztési adatlapot készítettek, ha bárki, aki javaslatot szeretne tenni, az felterjeszthesse az adott értéket. Néhányat meg is tárgyaltak, ami mostanság így felmerült, de jelen pillanatban kimerítették az újonnan értékkel válható felterjesztéseket. Az értéktárban felsorolt értékek ki lettek emelve egy szélesebb körű gyűjteményből. (VÁCSZAK1)*

Az értéktár működési diszfunkciója abból ered, hogy az utóbbi időben kevés szó esik róla, inkább egy passzív gyűjteménnyé vált mára. *„Nálunk az a probléma, hogy az emberek nem igazán tudnak erről (az értéktár). Szerintem nem is tudják az emberek, hogy lehet ehhez csatlakozni: hogy a listára felkerülhet mondjuk egy táncegyüttes vagy egy hagyományőrző együttes is. Jelenleg nem is elérhető a webes felület, ami az értéktárat mutatja be a könyvtár oldalán. Ez egy fejlesztendő terület.” (FÓKUSZKSZ2)*

Az értéktár fejlesztésének egyfajta akadályaként felfogható az is, hogy nincs rá éves szintű dedikált költségvetés: *„Nincs a középpontban. Nem több a könyvtár költségvetése, hogy ezt a munkát is el tudják rendesen végezni.” (VÁCSZAK2)* (Ez a hiány erős kontrasztot alkot szemben a szerényebb adottságait e területen intenzívebben kihasználó Fót városával.)

⁵⁵ Vác város honlapja: <https://www.vac.hu/vac/ertektar.html>

⁵⁶ Vác város honlapja: https://www.vac.hu/docs/javasjat_lap_kieg_2013_12_09.pdf

6.2. Egyéni hozadékok az értéktári munka szolgálatában

A helyi települési értéktárak tagságának egy-egy különleges tudással rendelkező tagja lokális szinten sajátos színezetet adhat egy-egy csoport munkájának, amely részben a szerencsés egybeesésnek is köszönhető. A fóti csoport legfiatalabb tagja korábbi szakmai végzettségét (művészettörténész) tudta alkalmazni, és kutatási módszerességével a többi értéktár tagot is megfertőzte. *„Művészettörténész végzettségű vagyok, úgyhogy nekem az egyetemen a kutatómódszertant nagyon jól megtanították, úgyhogy én ezeket a metódusokat követem kutatásaim során. Folyamatosan alakítottam ki a saját módszeremet. A megfelelő téma megtalálása, hiteles források felkutatása, interjúk készítése (pontos, precíz adatolás), releváns információk kiszűrése, kritikai reflexió, írásos és tárgyi, képi anyagok felkutatása. Mindezt egy előre felépített gondolatsorra felfűzöm, és a végén összeáll egy kiállítás, egy könyv.”* (FÓTSZAK 1) Ezért Fóton az értéktári munkához ma igen magas szintű, szociológiai jellegű feltáró munka tartozik, az értéktár tagjai életút interjúk sorozatát készítik a lakosokkal egy-egy új témájú tárlat/kiállítás előkészítése során.

A gödi csoport tagjai a helytörténet lelkes kutatói, itt azonban a felkérésük az Értékőr Bizottságba kevésbé esetleges, ilyen jellegű előéletüknek köszönhető bevonásuk. A váci értéktár munkatársaira – az interjúk és a fókuszcsoportos beszélgetés alapján – inkább a professzionalizmus és a precíz adminisztráció a jellemző, mint a lelkesedés.

6.3. Az értéktárak funkciói és az értéktárakkal kapcsolatos feladatok

Az empirikus kutatás során próbáltuk elkülöníteni azokat a funkciókat, amelyeket az értéktárak betöltenek, azoktól a feladatoktól, amelyeket az értéktár bizottság tagjainak egy jól működő települési értéktár kapcsán el kell látniuk.

A szakértői interjúk és a fókuszcsoportos beszélgetés során *három olyan funkciót* sikerült azonosítanunk, amelyeket a gyakorlati szakemberek nézőpontjából az értéktárak hatékonyan látnak el: az első és legfontosabb az adott településen élők helyi identitásának erősítése, másodsorban az értékek közösségépítő funkciója, legvégül pedig egyfajta gazdaságfejlesztési szerep jelent meg.

- A helyi lakosok identitásának erősítése

Az értékek a helyi identitás megerősítését segítik. Hozzájárulnak, hogy szeressük a lakhelyünket, szeressük az értékeit,

vegyünk részt a település életében: *„Az identitás erősítése, a lokálpatriotizmus az összetartozás élmény, a városhoz kötődés megalapozását segítik az értékek.” (FÓKUSZKSZ2)* *„Nagyban befolyásolja szerintem a helyi kötődést. Ezért dolgozik az Értéktár, hogy minél több emberhez eljussanak Fót értékei, múltja, hagyományai.” (FÓTSZAK2)*

- Közösségépítés

A közösségépítő funkció nem mindenkit ér el általános módon, bizonyos rétegek, csoportok számára, akik sajátosan érdeklődnek egy-egy értéktípus iránt, különös vonzerőt jelent az értékekhez történő személyes kapcsolódás. *„A hagyományőrző közösségek, vagy akik a helyi építészettel foglalkoznak, nyilván nekik nagyobb a szerepük ebben, az egyéb közösségeknek pedig kisebb.” (FÓKUSZKSZ1)*

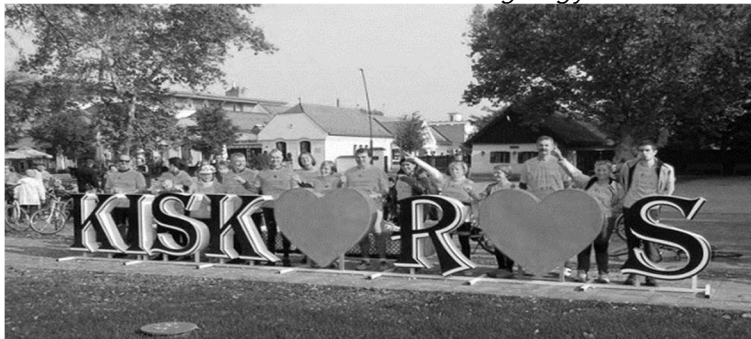
- Kulturális alapú gazdaságfejlesztés

Az értékek ismerete és elterjedtsége nem csupán járulékos módon hat a helyi gazdaságra, azáltal hogy növeli a település lakosságmegtartó képességét, hanem – megfelelő vonzerő esetén – akár utazások desztinációjaként is megjelenhetnek: *„Az értékeknek a turizmusban és a turizmusfejlesztésben is óriási szerepük lehet. Hiszen, hogyha bárhonnán jönne valaki, és az interneten rákattint, felkelti az érdeklődését („Ezt is megnézem, azt is megnézem. Elmegyek a fürdőbe.”) Az értéktárak segítenek, hogy a látogatók saját maguk számára össze tudjanak állítani egy itinert. Ezért szerintem jó a gazdaságfejlesztés szempontjából is. Utána lehet nézni: melyik jó város, melyik kis klassz falu érdekel.” (FÓKUSZKSZ1)*

A lokális identitás erősítésére a helyi értékek promotálása mellett hazánkban számos önkormányzat esetében egyre nagyobb hangsúly kerül. Megfigyelhető ez szándék a gombamód szaporodó, szelfizésre alkalmas, kültéri, a városneveket tartalmazó óriásbetűs logók elterjedésén keresztül is. Ezek azonban már nem csupán a kimondott turisztikai desztinációként is működő települések esetében láthatóak (mint a Balaton-parti városok, Debrecen vagy Hajdúszoboszló, hanem közepes méretű településeken is megjelentek (lásd pl. a Kiskőrös város szelfi óriásbetű feliratát a 7. ábrán).

Az értéktárak és a helyi értékek egy mélyebb, személyesebb és erősebb pozitív érzelmi kapcsolat lehetőségét hordozzák magukban.

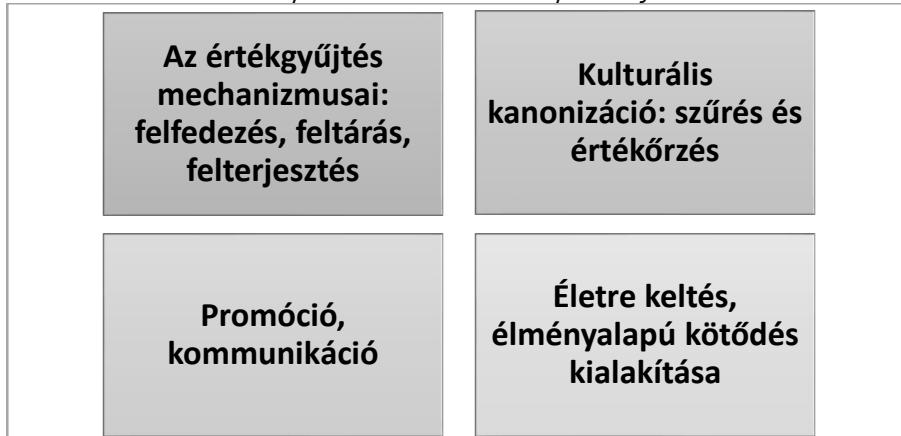
7. számú ábra: Szelfizésre alkalmas logó egy város főterén

Forrás: <https://csaladokeve.hu/csatlakozo-esemenyek/bringasunnep-kiskoros>

Az értéktári munka elemzése kapcsolatban törekedtünk arra, hogy azonosítsuk *az értéktári munka kapcsán megjelenő feladatokat* is (8. ábra): Az első nagyobb csoportba a feltárás, értékmentés, bővítés; a másodikba a szűrés és az értékőrzés; a harmadikba a már elfogadott települési értékek bemutatása, promotálása; a negyedikbe pedig az értékek és a lakosok közötti személyes kapcsolat kialakítása, az értékek élményalapú módon életre keltése került (8. számú ábra.).

8. számú ábra: A települési értéktárak kapcsán jelentkező feladatok

Forrás: saját összeállítás

- *A települési értékgyűjtés mechanizmusai: felfedezés, feltárás, felterjesztés*

Az értéktár bizottságok megalapulásukat követően mindenhol az értéktár bővítésével kezdik a munkát. Ahogy korábban említettük, ez nem csupán egy egyszerű adminisztratív lépés, hanem kutatómunkával is párosuló tevékenység. *„A gyűjtés mellett igen fontos a feltárás. Az értékek történetét is meg kell írni. Ez számos esetben kutatómunkával jár együtt, így a teljes munka fél év – egy év*

időtartamra elhúzódik. Emellett nagyon fontos az eredmények publikálása, minél szélesebb körben történő ismertetése.” (FÓKUSZKSZ2) Ez a típusú tevékenység a mindennapi közművelődési munkákhoz képest néhány lokálpatrióta közművelődési szakember számára valódi színfoltként jelentkezik: *„Azt azért érdemes lenne látni, amikor a kolléganőmnek felcsillan a szeme, hogy megyünk kutatni, megnézni, feltárni, utánajárni. Egy történeti értékmentés nálunk speciál sokkal izgalmasabb dolog, pontosabban színt visz a közművelődési munkánkba. Lehet, hogy azért, mert sokkal kötetlenebb vagy színesebb is.”* (FÓKUSZKSZ1)

A terepen dolgozó szakemberek ezt a folyamatot egy véget nem érő folyamatnak látják a jövőre nézve is: *„Azt gondolom, hogy nálunk mindenképpen bővül majd. Egy dinamizmust látok ebben. Nem egy múltat vagy a múltnak a feltárását, hanem egy élő dolgot, aminek van dinamizmusa. Én úgy képzelem el, hogy ez nem egy fiókba betett dolog az értéktár, hanem egy folyamatosan bővülő, esetleg szelektálódó (mert azért mondjuk el, hogy az is lehet a jövőben). Ami 10 évvel ezelőtt az értékek közé tartozott, az 20 év múlva nem biztos, hogy ott lesz. Én ezt az egészet egy mozgó dolognak látom, ami mindenképpen fog bővülni.”* (FÓKUSZKSZ1)

Az értéktári munka ezen részéhez soroljuk a települési értéktár elemeinek felterjesztését megyei szintre, illetve a hungarikummá való nyilvánítás kezdeményezését, nyomon követését.

- *Szűrés és értékőrzés*

A települési értéktárak egy fajta lokális kulturális kánonként is működnek, ahova a bekerülés egyfajta presztízst is jelent, önmagában egy helyi jelenség/létesítmény népszerűsége még nem biztosíték a felvételre. Ezért a bizottság tagjai értékőrök is egyben, ahogy a gödi civil csoport neve is tanúskodik erről: *„Egy lokálpatrióta közösségben beszélgettünk az értéktárról, és pontosan ott merült fel ez, hogy nem biztos az, hogy az, amit bárki egy helyi értéktárba javasol (valami kocsma volt, amit a fiatalok előszeretettel látogatnak), az valóban az értéktárba való. Mi végül azt mondtuk (a helyi Értékőr Bizottság tagjai), hogy persze, hogy nem, és ezzel kapcsolatban voltak érvek és ellenérvek. Mégiscsak szükség van valami szűrőre azzal kapcsolatban, hogy egy településen mi tekinthető értéknek. Ezért működik nálunk az Értékőrök csoportja. Helytörténeti kutatókból, illetve várostörténetet ismerő elismert személyiségek tartoznak hozzá, akik tényleg majdnem mindent ismernek a városban. Ők gyakorlatilag megszűrik az értéktárjavaslatokat, és így javasolják a bizottságba azok elfogadását.”* (FÓKUSZKSZ1) Ezáltal a bizottságok

egyfajta minőségvédelmet is ellátnak, az értéktár devalválódásának elkerülése céljából.

- *Bemutató, promóció*

A települési értéktárak kommunikációja, promotálása elsődleges fontosságú: sokszor olyan történeti jellegű örökség is az értéktár részévé válik, amely a fiatalabb generáció számára önmagában nehezen értelmezhető. (Az épített örökségek aránya a három vizsgált településen kiemelten magas (45 %), lásd az 6.5. fejezetet, az 6 táblázatot.) *„Akár egy prospektus, akár egy bemutató vagy egy ott szervezett közösségi rendezvény alkalmas lehet rá, hogy felhívja a figyelmet az értékekre. Fontos kicsit promotálni, hogy gyerekek is ott legyenek, hogy kipróbálhassák, mint például a tűzoltószertár (ott megnyomták a dudákat). Fontos, hogy kapcsolódjon valamilyen élmény hozzá, és akit meg mélyebben érdekel, tudjon hozzáolvasni. Valamilyen kulturális pluszt is kell nekünk adni, alátámasztva, hogy számunkra mitől értékes bizonyos épületeknek, mint a tűzoltó szertárnak egy évszázad után történő felépítése vagy újjáépítése közösségi összefogással.”* (FÓKUSZKSZ2)

- *Életre keltés*

A szakértők egybehangzó véleménye szerint az értékek a helyi lakosok személyes kötődése révén válnak igazán identitás erősítővé: *„Települési szinten nyilván attól válik megfoghatóvá, élővé egy érték, hogy egy műemlékhez vagy egy helyszínhez személyes élmények kötődnek, első körben a település lakosa és az adott hely kapcsolata generálhat személyes értéket.”* (FÓKUSZKSZ1) *„Élmény kapcsolunk az értékhez, és ezáltal közelebb tudjuk vinni az itt élőkhez.”* (FÓKUSZKSZ1) *„Szinte mindenkinél előjön az, hogy akár emocionálisan, akár a család, szülők kapcsán, akár közösségek révén egy kötődés, egy összetartozás alakul ki, egy olyan dolog, ami azért a nagy többség számára fontos, és ez kiemeli azokat a többi épület, műemlék vagy közösség közül, amiket értéknek tekintünk.”* (FÓKUSZÖNK1)

Az értékek helyi szinten megjelenő népszerűsége mögött bizonyos esetekben a közművelődési szakemberek aktivizáló tevékenysége áll, amellyel ideális esetben akár több generációt is képes párhuzamosan megszólítani: *„Rajzpályázatot hirdettünk a hatéves tűzoltószertárszertár felújításának története kapcsán, és azt követően egyetlen osztálytablóról sem hiányzott az iskolában a szertár. Annyira mélyen el lehet ültetni ezeket a dolgokat a gyerekekben az általános iskolában. Szerintem ez fontos, legalábbis mi annak látjuk. Ez kiváló példa arra, hogy megelevenedett egy érték,*

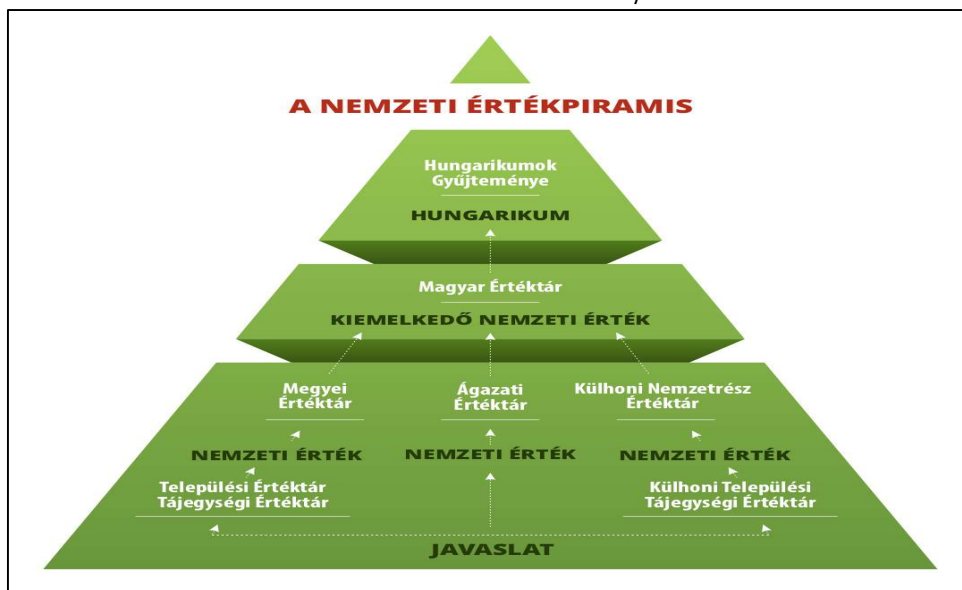
a verseny aktivizálta a lakosokat.” (FÓKUSZKSZ1) Azok a kampányok és tevékenységek különösen értékesek ebből a szempontból, amelyek képesek a fiatalokat mozgósítani, tradicionálisan ugyanis az értékőrzés iránt elsősorban az idősebb generáció tagjai érdeklődnek.

Azokon a településeken, ahol ez az aktivizáló munka kevésbé intenzív, inkább adminisztratív jellegű jelenleg az értéktári munka, ez az élményszerűség kevésbé jelenik meg: „Az értéktár működése akkor hatékony, hogyha nemcsak összegyűjtjük, hanem a lakosság számára, valamint szélesebb körben is prezentáljuk, hogy nekünk ez van. Viszont nálunk most a rendszer úgy működik, hogy a könyvtár kapta meg még évekkel ezelőtt feladatként, hogy gyűjtse és kezelje a helyi értéktárat. A honlapjukon van egy lista az értéktárral kapcsolatban. De az értéktár most nem annyira aktív, nem lát el valódi funkciót nálunk.” (FÓKUSZKSZ2)

6.4. A települési értéktárak jellegzetességei

A települési értéktárak nemzeti értékpiramis rendszerében a legalsó, ugyanakkor legszélesebb szintet jelentik. A települési értékek feletti szinten a megyei értéktárak, majd a nemzeti értékek következnek, amelyek közül a magyarság csúcsteljesítményeként kiemelkednek a hungarikumok. (9. számú ábra)

9. számú ábra: A Nemzeti Értékpiramis

Forrás: <http://www.hungarikum.hu> Hozzáférés dátuma: 2021. május 15.

A települési szinten számontartott helyi értékeket is a magyar értéktár rendszerének megfelelő kategóriákban sorolják a

szakemberek (agrár- és élelmiszergazdaság; egészség és életmód; épített környezet; ipari és műszaki megoldások; kulturális örökség; sport; természeti környezet; turizmus és vendéglátás) (<http://www.hungarikum.hu>)

6.5. A települési értéktárak gyűjteménye

Fót, Göd és Vác települései helyi értékben gazdagok, a települési értéktáraik változatos értékeket vonultatnak fel (6. táblázat), az épített környezet, a kulturális örökség és a természeti környezet értékek elsőbbségével. Figyelemre méltó a különböző értéktípusok között mennyiségi tekintetben az épített környezet értékek meghatározó dominanciája (az összes leltározott érték 45 %-a).

Az épített környezeti elemek meghatározó jelenléte két szempontból is érdekes: Egyrészt a lakosok többsége nem is tudja, hogy az épített környezet elemei is szerves részei a magyar értéktárnak (Vö. a hungarikumok lakossági nézetei kapcsán készült fejezetet kutatási eredményeivel, 1. fejezet.). Másrészt a legmagasabb szintre ebből a típusú értékből jellemzően nem vagy csak nagyon kevés kerül felterjesztésre (a mai napig az egyetlen eleme ennek a hungarikum kategóriának „Torockó épített öröksége”), az alulról építkező települési szintnek ugyanakkor ez a legmaghatározóbb pillére.

6. számú táblázat: Értéktípusok megjelenése a települési értéktárakban

	Agrár- és élelmiszergaz	Egészség és életmód	Épített környezet	Ipari és műszaki	Kulturális örökség	Sport	Természeti környezet	Turizmus és vendéglátás	Összesen
Fót	4	-	32	-	11	-	7	3	57 érték
Göd	-	1	20	1	37	2	11	-	72 érték
Vác	1	1	40	2	20	3	6	2	75 érték

Forrás: saját szerkesztés a 7., a 8. és a 9. táblázatok alapján. (2020 ősz)

A települési értéktárakba a felterjesztések jellemzően vegyes úton érkeznek: a lakosok és a bizottság tagjai egyaránt javasolnak az értéktár bővítéséhez elemeket. „A bizottság tagjai régi fóti családok tagjaiból állnak, és sok mindenkit ismernek, tisztában vannak Fót értékeivel, és általában ők is a felterjesztők. Fót történetét ismerve,

amit értékesnek találunk, azt vesszük fel a helyi értékek közé. Meg szoktuk vitatni közös gyűléseinken, ekkor javaslatokat teszünk újabb értékek felvételére, amit a lakosság körében is hallunk.”(FÓTSZAK 1)

A települési értéktáraknak a bizottságok által elfogadott leltárát a következő oldalakon adjuk közre a 7., a 8. és az 9. számú táblázatokban. Az értéktárak kéziratos jegyzékét Göd és Fót esetében a kutatásban résztvevő közművelődési szakemberektől kaptuk meg felhasználásra, akik az értéktárak munkatársaival kapcsolatban állnak, Vác esetében pedig a város webes felületén elérhető értéktári adatbázisból⁵⁷ dolgoztunk. Az értéktárak folyamatosan fejlődnek, a közreadott leltárak az értéktárak 2020. október-novemberi állapotát tükrözik.

⁵⁷ <https://www.vac.hu/index.php?page=ertektar>

7. számú táblázat: A fóti értéktár jegyzéke⁵⁸
(2020. novemberi állapot)

Kulturális örökség (11 érték)	Épített környezet (32 érték)
Érik a ropogós cseresznye c. népdal, (Bartók Béla Fótól gyűjtötte) 6/2016.(II.5.) Helytörténeti gyűjtemény 18/2018.(II.15.) Fóti Károlyiak kulturális öröksége 1/2014.(I.27.) Németh Kálmán kulturális, művészeti öröksége 2/2014.(I.27.) Reformkor fóti kulturális öröksége 7/2016.(II.5.) Dunakeszi-Fót Nyári Szabadegyetem 1/2017.(II.28.) Gyöngyös koszorú 3/2017.(II.28.) Fóti népviselet 4/2017.(II.28.) Fóti faluszínpadok (Závodszy, Muharay, Csáderne) 9/2017.(II.28.) Gárdonyi Református Kórus 5/2019.XII.3.) Magnificat Katolikus Kórus 6/2019.(XII.3.)	1848/49-es Sipos Pál emlékhely a református temetőben 12/2015.(X.22.) 1956-os emlékmű (Valent-Hódi M.) 6/2018.(II.15.) 1956-os kopjafa 5/2018.(II.15.) Baptista imaház 4/2016.(II.5.) Evangelikus templom 3/2016.(II.5.) Fáy-présház 1/2015.(I.16.) „Fóti betyár” szobra 15/2015.(X.22.) Garay ház 11/2018.(II.15.) Gróf Apponyi Franciska szobra 4/2018.(II.15.) Gróf Károlyi István szobra 1/2018.(II.15.) Hősök emlékműve (I. Világháborús emlékmű) 9/2015.(X.22.) Hősök emlékműve (II. Világháborús emlékmű) 10/2015.(X.22.) Kálvária épülete a Római Katolikus Temetőben 4/2015.(I.16.) Károlyi István dombormű 2/2018.(II.15.) Károlyi kastély és park 7/2014.(VI.24.) Károlyi Sándor dombormű 3/2015.(II.15.) Kisalagi református templom 8/2018.(II.15.) Mandák villa (7/2018.(II.15.) Millenniumi emlékmű (Szent István és Szent László szoborral) 11/2015.(X.22.) Németh Kálmán Emlékház és kert 2/2017.(II.28.) Petőfi Sándor szobor Kisalagon 13/2015.(X.22.) Petőfi u. 6. tájház (7/2018.II.15.) Református templom 2/2016.(II.5.) Sikátori Árpád-kori templomrom 10/2018.(II.15.) Suum Cuique telep 1/2016.(II.5.) Szeplőtelen Fogantatás Temploma 6/2014.(VI.24.) Uradalmi épületek (Kiskastély, Orczy kastély, Intéző ház, magtár) 5/2016.(II.5.) Útmenti keresztek 9/2018.(II.15.) Valent-Hódi Mihály artézi kútja 14/2015.(X.22.) Vörösmarty-kunyhó 2/2015.(I.16.) Vörösmarty Mihály szobor 8/2015.(X.22.) Vörösmarty Művelődési Ház 3/2015.(I.16.)
Természeti környezet (7 érték)	
Fóti Boglárka lepke 2/2019.(III.25.) Fóti Somlyó (tanösvénnyel) 12/2018.(II.15.) Károlyi kastélypark 13/2018.(II.15.) Kisalagi fenyves maradványai 19/2018.(II.15.) Piaclét, Mogyoródi-patak, Márton-patak 16/2018.(II.15.) Somlyó tó (nagy tó) 14/2018.(II.15.) Tőzeg tó 15/2018.(II.15.)	
Agrár- és élelmiszergazdaság (4 érték)	
Somlói galuska 5/2017.(II.28.) Gerezdes paradicsom 6/2017.(II.28.) Fröccs 7/2017.(II.28.) Mákosrétes 8/2017.(II.28.)	
Turizmus-vendéglátás (3 érték)	
Fóti Ősz rendezvényei (Szüret és Fröccsfesztivál) 1/2019.(III.25.) „Zeng a lélek” Népművészeti Fesztivál 3/2019.(III.25.) Károlyi Huszárok, Tavaszi hadjárat 4/2019.(III.25.)	

⁵⁸ Forrás: Kézirat. A FÓTÉB munkatársai bocsátották rendelkezésünkre, 2020. novemberében.

8. számú táblázat: A gödi települési értéktár jegyzéke⁵⁹
(2020. októberi állapot)

Épített környezet (20 érték)	Kulturális örökség (37 érték)
<p>Alsógödi ref. templom Evangélikus templom Fácán Vendéglő (óvoda) Felsőgödi árvízvédelmi töltés Felsőgödi labdarúgó pálya Felsőgödi ref. templom és lelkeszi hiv. Harangláb és kápolna (Majerffy u. 22.) Héder-villa Iparoskör épülete Jézus Szíve r. kat. templom és parókia Kincsem Óvoda – Országzászló Kossuth szobor és tér Petőfi szobor és tér – Országzászló Pich villa (önkormányzat épülete) Schöffner kastély (Topház) Sívó-villa (Kastély Óvoda /Béke út/) Sütő házak, Sütő építészek életműve Szapáry-Hajcsi kastély Szécsi kastély (Németh L. iskola) Szent István Templom (alsógödi róm. kat.)</p>	<p>Ady Klub Arany László életműve Beck. Ö Fülöp szobor, tér és életmű Biciklista Nagyvendéglő (JAMH) Bozóky Gyula háza és életműve Costa Constantiam késő római kori erőd kezdemény Családi iskola nevelési modell (Búzaszem) Déliab villa Drums Ütőegyüttes Eisler (Lászlóffy) Emil életműve Felsőgödi Dalárda Gaude Kórus Göd vasútállomás Gödi Almanach kötetei Horeczky-Wieser vendéglő Huzella Tivadar villája és életműve Iván Kovács László mellszobra és életműve Jácint utcai temető Kincsem Csárda (Kódi Csárda) Kincsem telep Kisfaludy Strobl Miklós szobor Kóczán Mór életműve Latabár Kálmán villája és életműve Madách kastély Mayerffy József életműve és sírja Nemeskéri Kiss Miklós Kúriája és életműve Németh László háza és életműve Országúti temető Pázmány Péter utcai temető Reisenbüchler Sándor filmrendező életműve Röcögő Néptánccsoport Téglagyár Uhrig Zsigmond festő életműve Várdomb Walch-ház (Huzella iskola) Wigner Jenő villája, életműve (Piarista Iskola) Reisenbüchler Sándor filmrendező életműve</p>
Természeti környezet (11 érték)	
<p>Duna mellékág Erzsébet-liget Feneketlen-tó Gödi Duna-part Homoksziget Huzella Kert (ELTE Fűvészkert) Kék Duna Sport telep Kékperjés láprét Nevelek (tőzeglánya) Szakáts-kert és horgásztó Széchenyi forrás</p>	
Sport (2 érték)	
<p>Kammerer Zoltán kajakos életműve Kincsem ló életműve</p>	
Egészség és életmód (1 érték)	
<p>Gödi Termálfürdő és termálvíz</p>	
Ipari és műszaki megoldások (1 érték)	
<p>Felsőgödi Önkéntes Tűzoltók Emlékhelye</p>	

59 Forrás: Kézirat. A Gödi Értéktár Bizottság tagjai bocsátották rendelkezésünkre, 2020 októberében.

9. számú táblázat: A váci települési értéktár⁶⁰
(Hozzáfértés dátuma: 2020. október 19.)

Épített környezet (40 érték)	Kulturális örökség (20 érték)
Hegyesorony Városháza Székesegyház Vörösház Zsinagóga Ferences templom Szent Rókus kápolna Református templom Református lelkészlak Báthori u. 13. lakóház Báthori u. 6. lakóház Apor Vilmos Katolikus Főiskola Piarista templom Fehérek temploma Báthori u. 15. lakóház Báthori u. 16. lakóház Báthori u. 18. lakóház Báthori u. 22. lakóház Dózsa György út 13. lakóház Dózsa György út 73. lakóház Dózsa György út 75. lakóház Dózsa György út 97. lakóház Budapesti főút 21. lakóház Karolina-kápolna Zenepavilon Hübschl-villa Nagypréposti palota Siketnémák Intézete Irgalmasrendi kórház Pannónia ház Kispréposti palota Katona Lajos Városi Könyvtár Bécsi kapu Görög templom I. világháborús emlékmű Egyházmegyei könyvtár Váci Fegyház és Börtön Kúria Evangelikus templom Deákvári Jézus Szíve templom	Diadalív Hétkápolna kegyhely Honvédelemkmű Kálvária A váci múmiák öröksége Szentháromság oszlop A váci vár Kőszentes híd Szent Mihály templom romja Szent Sebestyén szobor Géza király téri kőkereszt Piéta-szobor Szent József szobor Nepomuki Szent János szobor Országzászló Vác remete szobra Mária oszlop Szent István szobor Testvérvárosok kútja Cházár András szellemi öröksége
	Természeti környezet (6 érték)
	Liget Lőszfal Naszály Gyadai tanösvény Duna-part Kompkötő-sziget
	Sport (3 érték)
	Váci világbajnokaink Paralimpikonjaink Váci olimpiai bajnokaink
	Turizmus és vendéglátás (2 érték)
	Vendégvárók füzete 18 eredeti váci recepttel Váci piac
	Agrár- és élelmiszergazdaság (1 érték)
	Mezőgazdaság Vácon
	Ipari és műszaki megoldások (2 érték)
	A Forte gyár hagyománya Az első magyar vasút
Egészség és életmód (1 érték)	
Váci strand és uszoda	

⁶⁰ Forrás: Vác települési értéktár (archive.org):
<https://web.archive.org/web/20201019151441/http://www.vac.hu/index.php?page=ertektar>
 r Aktuálisan elérhető itt: <https://www.vac.hu/index.php?page=ertektar>

Jelenleg hungarikum a három település közül egyikéhez sem kötődik, bár Fóton és Gödön a helyi szakemberek a kiemelt értékek közül egy-egy felterjesztését és elfogadását várják a legmagasabb szintű értékek között (Lásd. 3.3. fejezet).

A megyei érték közé a Pest megyei értéktárba már számos értéket felterjesztettek. A nyilvános webes felületen Fótról egy kulturális örökség (Németh Kálmán Emlékház), Gödről pedig egy természeti (Gödi-sziget, Duna-mellékág, Duna-part) és egy kulturális érték (Kincsem-telep) szerepel. (www.hungarikum.hu)

Fóti szakértőnk tájékoztatása alapján Fótról emellett még a Károlyiak öröksége (1), a Szeplőtelen Fogantatás Plébániatemplom (2), Németh Kálmán művészete (3), a Suum Cuique telep (4), a fóti Somlyó természetvédelmi terület (5), a fóti gerezdes paradicsom (6), és a Somlói galuska (7) is sikeresen felterjesztésre került a megyei értéktárba a közelmúltban. Kettőt elutasítottak első felterjesztésre: a Fóti gyöngyöskoszorúkat (újrátárgyalják) és a Fóti Ősz rendezvénysorozat. (FÓTSZAK1) (Ezek a fejlesztések a hivatalos Hungarikum weblapon még nem jelentek meg.)

A Pest megyei értéktárba eddig a három város közül a legsikeresebben Vác terjesztette fel értékeit (10. számú ábra), a települési értéktár mintázatát követve az épített örökség és a kulturális örökséghez tartozó elemek mellett természeti értékek is bekerültek ide. Érdekesség – kérdőíves felmérésünk eredményeit figyelembe véve különösen –, hogy a váci Duna-part nem került be ezen értékek közé.

10. számú ábra: Váci értékek a Pest megyei értéktárban

1. FORTE GYÁR HAGYOMÁNYA	13. REFORMÁTUS LELKÉSZLAK
2. AZ ELSŐ MAGYAR VASÚT	14. REFORMÁTUS TEMPLOM
3. DIADALÍV	15. SZÉKESEGYHÁZ
4. FERENCES TEMPLOM	16. SZENT MIHÁLY TEMPLOM ROMJA
5. GÉZA KIRÁLY TÉRI KÖRKERESZT	17. SZENT RÓKUS KÁPOLNA
6. HEGYESTORONY	18. SZENT SEBESTYÉN SZOBOR
7. HÉTKÁPOLNA	19. SZENTHÁROMSÁG OSZLOP
8. HONVÉDEMLÉK	20. VÁCI MÚMIÁK ÖRÖKSÉGE
9. KÁLVÁRIA	21. VÁCI-LIGET
10. KÖSZENTES HÍD- A GOMBÁS PATAK HÍDJÁ	22. VÁR
11. LÖSZFAL	23. VÁROSHÁZA
12. PIÉTA-SZOBOR	24. VÖRÖSHÁZ
	25. ZSINAGÓGA

Forrás: www.hungarikum.hu (Hozzáférés dátuma: 2021. május 10.)

Érdekesség, hogy Vácon a települési önkormányzat egy 1992-ben kelt rendelettel⁶¹ az építészeti és természeti értékek védetté nyilvánítását⁶² már korábban elrendelte, több mint két évtizeddel a nemzeti értéktár létrehozása előtt. Ez a törzskönyvezett lista több mint 250 épületet és építészeti védettségű emléket (részben lakóházakat), valamint tíz természeti értéket tartalmaz.

A váci értékőrzés részben korát megelőző megoldása volt, hogy már 2008–2012 között működtettek egy Váci Értéktárat. *„2008-ban Vác város Önkormányzata létrehozta a Váci Értéktár Közérdekű Muzeális Gyűjteményt. Majdnem azt kell mondanom, helyettesítője lett volna a Tragornak, és volt itt egy késő barokk, klasszicizáló úgynevezett Pannónia ház. A főtérnek a Bécsi kapu felé eső részén, ahol létrehozták magát az önálló intézményt. 2008-ban hozták létre, és 2009-ben kezdte meg működését. Magába foglalt még két kiállító helyet, a sporttörténeti kiállítást és a Szent Mihály templom altemplomának a régészeti kiállítását. 2012-ben megszűnt ez az intézmény.”* (SZAKVÁC1) A Váci Értéktár Közérdekű Muzeális Gyűjtemény - Értékek mindenkinek című TÁMOP (3.2.8-10/B/KMR-2010-0007) projekt keretében fejlesztették tovább (<http://ertektar.vac.hu>). Bár az értéktárnak a fenntartása a Hungarikum törvényt követően, 2012-ben megszűnt, azonban weboldala továbbra is elérhető. A TÁMOP fejlesztés célja az volt, hogy múzeumpedagógia eszközök segítségével aktivizálja a látogatókat, és személyessé tegye az értékeket a lakosok - gyerekek és felnőttek számára egyaránt. (Különös tekintettel öt témában: a váci vízisportok története, a parasportok története, öntöttvas művészet, modern művészet, kerámiaoktatás foglalkozások szervezése által.)

6.6. Az értéktárak fejlesztési tervei

Az értéktári bizottságok működése kapcsán elmondható, hogy jellemzően idősebb korú tagokkal dolgoznak (Fóton és Gödön), ezért egy fontos célkitűzés a fiatalok fokozatos bevonása. *„Toborozzuk folyamatosan az önkénteseket. Folyamatosan van hirdetés az újságunkban, hogy aki szívesen segít, az csatlakozzon hozzánk. Az a legfontosabb, hogy a fiatalokat bevonjuk, és megtaláljuk az utódunkat.*

⁶¹ Vác Város Önkormányzat 9/1992. (IV.13.) sz. rendelete Az építészeti és természeti értékek helyi védelméről. http://forum.vac.hu/vedettertekeink/01_Helyi_vedett_lista.pdf
Hasonlóképpen van Göd városnak is egy „Helyi értékvédelemre javasolt épületek, épületegyüttesek jegyzéke”, amely 35 elemet tartalmazott, amikor 2016-ban elfogadták a Településszerkezeti tervet és helyi építési szabályzatot.

http://www.god.hu/_site/doc/text20209131/god_hesz-tervezet_2016.11.16.pdf

⁶² <http://forum.vac.hu/vac/vedettertekek.html>

Akik egyrészt megtehetik, mert ez nagyon sok idő. 40 éves engem biztos nem fog pótolni, de nem azért, mert pótolhatatlan vagyok, hanem azért, mert állandóan dolgozik és gyereket nevel. Egy 10 évvel fiatalabbakra gondolunk, akik azért kiestek valamennyire az élet körforgásából, és van rá idejük, és érdekli őket.” (SZAKFÓT2)

A települési értéktár kapcsán Vácon nincs jelenleg bővítés tervbe véve, ez a 75 jelenleg számon tartott érték is egy szűkítés-szűrés eredményeképpen jött létre, és 2017 óta nem került új elem felvételre az értéktárba. (VÁCSZAK1)

Gödön is az értéktár 80%-a már régebben össze volt gyűjtve, „nem annyira a lakosság, hanem a szakértők által”, az elmúlt 2 évben csupán az utolsó 10 érték került fel a listára. (GÖDSZAK2) Új érték megnevezésére nem került sor az interjúk során.

Ezzel szemben a Fóti Értéktár Bizottság tagjai még komoly fejlesztésben gondolkodnak, mind az agrár- és élelmiszergazdaság (fóti ételek: gölödin leves, fűjtött hús, zellersaláta), mind az ipari és műszaki megoldások terén (Kopp ólomüvegműhely) lakossági javaslatok alapján.

6.7. Kiemelt értékek települési szinten

A három város egyikének értékei sem szerepelnek még a hungarikumok között, bár minden településen vannak szakértői aspirációk, hogy mit lenne érdemes felterjeszteni a magyar értéktár legfelső szintjére:

- Fót esetében a helyiek a Somlói galuska hungarikummá nyilvánításában bíznak⁶³, és erről népszerű ismeretterjesztő cikkek is jelennek meg időnként a helyi médiában. (A somlói ugyanakkor említés szintjén már szerepel a hungarikumok között, mint a Gundel Károly gasztronómiai és vendéglátóipari örökségének és a Gundel Étteremnek⁶⁴ egy remekműve. A kettősség eredete, hogy a desszertet valóban a fóti Szőcs József Béla cukrász készítette és keresztelte el lakóhelyéről, de a Gundel alkalmazottjaként.)

- Hasonlóképpen bíznak unikális értékükben, Kincsem életművében a gödi értéktár munkatársai, amelyet sport kategóriában tartanak méltónak hungarikum minősítésre. „A

⁶³ Fót infó weboldala: <https://fotinfo.hu/a-somloi-galuska-igazabol-somlyoi-es-persze-foti/>

⁶⁴ Hungarikumok weboldala: <http://www.hungarikum.hu/hu/gundel-k%C3%A1roly-gasztron%C3%B3miai-%C3%A9s-vend%C3%A9gl%C3%A1t%C3%B3ipari-%C3%B6r%C3%B6ks%C3%A9ge-%C3%A9s-gundel-%C3%A9tterem>

Bizottság eddig hármat terjesztett fel a Pest Megyei Értéktárba, a Kincsem-telepet, a Kincsem csodakanca pályafutását és a Gödi-sziget, Duna-mellékág és Duna-part értéket. A Kincsem csodakanca pályafutását nem fogadták el. Szerintünk ez egy igazi Hungarikum, mert ez a Kincsem ló, amely itt edzettek 1876 és 1879 között, 54 futamot futott Európa különböző részén, és 54 futamból 54 győzelme volt. Még egyik helyi érték sem vált hungarikummá, de a Kincsem életművet esélyesnek tartanánk rá.” (GÖDSZAK1) Egyelőre ebben a tekintetben csalódottak a szakértők, gyenge volt képviselőjük lobbierreje: „Az Értéktár Bizottság elnök benne volt a megyei Értéktárban, de nem tudott ebből a három javaslatból tovább vinni a Nemzeti Értéktárba egyet sem. Véleményem szerint Kincsem életmű alkalmas lenne rá, hogy nemzeti szintű érték váljon belőle.” (GÖDSZAK2)

•Vácon három kiemelt érték hungarikummá történő minősítését várják a közeljövőben. „Érdemes lenne a Cházár András szellemi örökséget és a múmiákat felterjeszteni a hungarikumok sorába. Vannak itt nálunk ezek a mumifikálódott polgári tetemek a Fehérek altemplomában, onnan bukkantak elő. Nem tudom ez milyen magasra jutott el, de akár hungarikum is lehetne. Azt mondják, még jó lenne a Cházár Andrásnak a szellemi öröksége. Itt van például a Siketek Intézete, ami csak siketekkel foglalkozott hosszú ideig, de most már nem csak velük, hanem egyéb hátránnyal küzdő gyerekek képzésével is foglalkoznak, mivel számomra meglepetésszerűen lecsökkent a hallássérült gyerekek száma. Ez mind Cházár András szellemi öröksége, amellyel ezt a nagyon komoly és komplex létesítményt teremtette meg. Jó lenne, ha ez magasabb elismerést nyerne. Jó lenne még egy harmadik értéket is feljebb juttatni, ez pedig nem más, mint az első magyar vasútvonal Budapest és Vác között, mellyel Petőfi Sándor is meglátogatta Vácot.” (VÁCSZAK1)

A nemzeti értékek aspirációi mellett találunk olyan jelentős helyi értékeket is, amelyek a szakértők szerint kiemelt hatást gyakorolnak lokális szinten, és rendkívül büszkéké rájuk. Gödön a Kakaós Csiga Fesztivált emelték ki, amely azonban még nem tartozik a helyi értéktárba, Fóton pedig a lakodalmakról szóló kiállítás és az esküvői gyöngyöskoszorúk tartoznak ide, amelyek újabb keletűek. Vácon ezzel szemben egy hagyományos rendezvényt emeltek ki interjúalanyaink: „A Váci Világi Vigalom az a rendezvény éves szinten, ami minden vácit megszólít: a barokk főtér és a Duna-part a fő

helyszíne. A közösségeken túl a helyi művészek kapnak bemutatkozási lehetőséget, tehát ez is egy identitáserősítő rendezvény, közel 30 éve.”(FÓKUSZKSZ2)

A helyi értékek ellenpólusát ebből a szempontból a települési örökségnek az a szegmense képezi, amely mára elvesztette az élő kapcsolatát a lakossággal. Gödön *„a római kori ásatás az, aminek már csak a történetét tudjuk, de semmilyen hagyomány nem elevenedik fel azzal kapcsolatban, hogy a rómaiak itt éltek. Már vissza is van temetve. A Nemzeti Múzeum feltárta, de ma már nem igazán élő.”* (FÓKUSZKSZ1) Vácon pedig egy épületegyüttes az, ami nehezen megközelíthető a lakosok számára: *„a kutatásban szereplő értékek közül a Püspöki Levéltár és a püspöki épületek esetében nincs valódi kapcsolat a lakossággal, mert az egy nagyon zárt intézmény, szinte kizárólag az egyház használja. Egy olyan érték, ami a lakosság számára nem elérhető.”* (FÓKUSZKSZ2)

6.8. Lokálpatrióta civil kezdeményezések és hálózatosodás mérföldkövei

A jól működő értéktárak, amelyek élő kapcsolatot tudnak kialakítani a lakossággal, képesek fellendíteni a kulturális-közösségi életet. Ezt elsősorban a kisebb méretű településeken tapasztaltuk. *„Az Értéktár felrázta Fótot. Nagyon nem történt itt semmi, de most látom, hogy igenis van igény Fóton a hagyományőrzésre, a hagyományokra, a művelődésre. Csak éppenséggel valakinek meg kell csinálni, és el kell hívni az embereket. Mivel ekkora a látogatottság a rendezvényeinknek, nagyon örülök. A régi lakosok nagyon örülnek, hogy ezt mi felvállaltuk az utolsó pillanatban, amikor már mindenki kihal, és a padlások is üressé válnak. Tehát az utolsó pillanatban kaptuk el, de ugyanakkor a fiatalok is kezdenek csatlakozni, például az óvónénik és a régi tanítványaim.”* (SZAKFÓT2)

A felterjesztések terén is tapasztalható aktivitás a lakosság részéről mindhárom településen, azonban ezek nem mindig vezetnek az értéktárak bővítéséhez. *„Nem kevés magánjavaslat volt, de ugyanazokat javasolták főként, azokat, amelyek már a fel voltak tárva. Önkéntesség alapján nagy buzgalom volt a javaslattételekre. Javasolták például a váci remetét vagy a pestis járvány emlékére emelt szobrot.”* (VÁCSZAK1)

A gödi gyakorlat ebből a szempontból a ritkábbak közé tartozik, hiszen itt a település történetének a feldolgozásába is bekapcsolódtak szakértő önkéntesek. *„A kibővített Értéktár Bizottság munkájába sok önkéntes is belesegített, a Gödi Almanachban jelentek meg az eredmények.”* (GÖDSZAK2)

A három, gyakorlatilag szomszédos település értéktárért tevékenykedő önkéntesei és munkatársai egymással nincsenek szakmai kapcsolatban. A fótiak Mogyoród, Dunakeszi, Erdőkertes települések értéktárbizottságaival, valamint a Pest Megyei Értéktárral, a Néprajzi Múzeummal és a Skanzen képviselőivel tartanak intenzívebb szakmai kapcsolatot: „tartunk klubnapokat, és minden évben elhívjuk a környező települések Értéktár Bizottságait. Olyankor szakmai gondolatcserét folytatunk velük. Mi, hogyan működik náluk? Mi az, ami bevált fortély náluk? Azért hasznos ez, mert megerősít bennünket is, hogy jó úton haladunk.”. (SZAKFÓT2)

Gödön jellemzően nincs erős kapcsolat a külső szakmai partnerekkel, a gödi szakemberek az értéktárak egyediségében hisznek elsősorban, kevésbé nyitottak a hálózatos együttműködésre: *„Ötletet esetleg lehet tőlük lopni, de minden településen más az érték, így nem nagyon tudtunk kapcsolatot felvenni velük. Nem mondhatnám, hogy kialakult volna ilyen kapcsolat, nem is volt lehetőség, meg megvan mindenkinek a saját feladata.”* (GÖDSZAK1) Ugyanakkor a Gödi Művelődési Ház jó gyakorlata bekerült a Nemzeti Művelődési Intézet jó gyakorlatait bemutató kötetbe 2018-ban, ahol részletesen bemutatták a tűzoltószertár renoválásának civil támogatását (Horváth, 2018). *„Mi nem tartunk ilyen szempontból kapcsolatot, sem a szomszédjainkkal, sem a testvérvárosokkal. Bár a szomszédok munkáit (például Fót) alapvetően ismerjük, de azt nem nevezném szakmai kapcsolattartásnak. Amikor ellátogatok hozzájuk, meg szokták mutatni a prospektusaikat például. De maga az értéktárak is különbözőképpen működnek, nem lehet egy egységes modellt rájuk húzni, mert minden település saját magának fogja kiépíteni, hogy ő azt milyen módszerrel fogja feldolgozni.”* (FÓKUSZKSZ1)

6.9. Az értéktárak kommunikációja

A három vizsgált értéktár közül a fóti és a váci modell rendelkezik intenzívebb médiahasználattal, Göd esetében jelenleg egy komolyabb fejlesztés folyik ezen a területen.

A FÓTÉB rendelkezik egy saját Facebook-csoporttal (11. számú ábra), és a települési internetes portálon (www.fotinfo.hu)⁶⁵ is rendszeresen ad hírt az értéktári munka eredményeiről. Az értéktár tagjai fontosnak tartják a széleskörű ismeretterjesztést, a gyarapodó

65 Fót infó weboldala: <https://fotinfo.hu/augusztus-vegeig-tekintheto-meg-a-kurucok-es-huszarok-karolyiak-a-magyar-szabadsagharcokban-cimu-kiallitas-foton/>

helyi lakosság tájékoztatása céljából is: „Szerintem a lakosság többsége nincs tisztában Fót múltjával, hagyományaival. Sok a betelepült, ingázó és van, akiket nem is érdekel, őket is meg kell szólítani valahogy. Ez már egy nehezebb feladat, de egyre több az újonnan beköltöző, érdeklődő lakos is. Őket talán a fóti Facebook-oldalon keresztül tudjuk elérni, ugyanis ott is mindent megosztunk, ami az értéktárral történik.”(FÓTSZAK1)

A Fóti Értéktár Bizottság Facebook-oldalát közel 500 fő követi, rendszeresen adnak hírt az értéktári munka mellett helyi tárlatokról is, valamint elérhetőek a weblapról a Fóti Értéktár Hírlevél periodika számai is.

11. számú ábra: A FÓTÉB Facebook-oldala

Forrás: <https://www.facebook.com/F%C3%B3ti-%C3%89rt%C3%A9kt%C3%A1r-Bizotts%C3%A1g-741003946068216/> Hozzáférés dátuma: 2021. május 15.

A Fóti Értéktár Hírlevél negyedévente jelenik meg nyomtatásban. A periodika, amely 2019-ben indult útjára, kifejezetten az értéktári munka szolgálatában áll. A 2. számban (2019. október) például a tematika fókuszába a magyar értéktárak rendszere került sorra, összekapcsolva kiemelt helyi értékek feldolgozásával. A 8 oldalas hírlevél utolsó oldalán a Somlói Galuska receptje található, ami Fót egyik büszkesége⁶⁶.

A lap terjesztésébe az értéktár bizottság tagjai lelkesen vesznek részt: „Nekünk a legnagyobb és a legjobb csatornánk ez az Értéktár Hírlevél. Pontosan most jelent meg a decemberi számunk. Ma mentem körbe a férjemmel kocsival, és dobtuk be az embereknek a Hírlevelet. De azért már tudjuk azt, hogy kit érdekel és kit nem. Olyanoknak visszük, akik nem a kukába dobják, mert nem egy olcsó dolog ez. 1000 példányunk van. Van a Facebook-oldalunk, a Fót

⁶⁶ Fóti Értéktár Bizottság Facebook-oldala:

<https://www.facebook.com/741003946068216/posts/1500998513402085/>

Értéktár Bizottság, ahol mindent lehet rólunk olvasni, mert fel vannak téve a dolgaink, és még a Fóti Hírnök című újságban is meg szoktunk néha jelenni, de most, hogy már van saját újságunk, ott már nem annyira foglaljuk az oldalszámot.” (FÓTSZAK2)

12. számú ábra: A fóti Értéktörzők Hírlevél (2021/2. és 2019/2. számok)

Forrás: <https://www.facebook.com/F%C3%B3ti-%C3%89rt%C3%A9kt%C3%A1r-Bizotts%C3%A1g-741003946068216/> Hozzáférés dátuma: 2021. július 15.

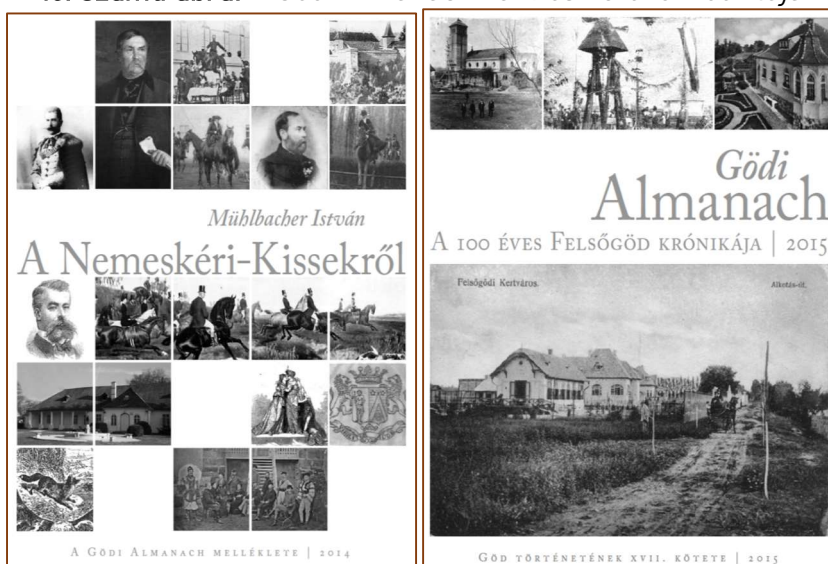
A két fő kommunikációs csatorna mellett a bizottság tagjai más fórumokon és kiadványokban is népszerűsítik a település kincsestárát: „*Van egy kis kiadványunk Fóti értékek címen, a Fóti Hírnökben szoktam írni fóti értékekről, történetekről, illetve most tervezzük a fóti lakodalmast könyv alakban is megjelentetni, már tördelik éppen a szövegeket.*” (FÓTSZAK1)

Gödön a települési értéktárnak még nincs önálló internetes felülete, de már megindult a fejlesztés: „*Nálunk az értéktár bizottság, illetve az értéktár az működik, de még nagyon sokat kell ahhoz bogarászni, hogy ezeket a művelődési ház honlapján (<http://www.godimuvhaz.hu/>) elérjék. Most pályázunk a Hungarikum pályázat keretében azért, hogy a gödi értékeknek legyen egy saját honlapja. A fiatalokban gondolkodva ők ezeket a dolgokat (értékek, műemlékek) egy-egy kattintással megismerhetik majd, témák szerint fel lesz osztva. Gyorsan utána tudnak majd nézni. A Gödi Almanachot immár 20 éve kiadjuk, de a mai fiatalokra nem jellemző, illetve nem sokra, hogy azt a polcról leemelik, elmennek a könyvtárba, hogy egy történeti elemzést elolvassanak. A honlapokon keresztül ez sokkal*

kelendőbb, hozzáférhetőbb lesz számukra. Így megismerhetik az értékeket és történetüket is.” (FÓKUSZKSZ1)

Ugyanakkor nagy hagyományokkal rendelkezik a fenti interjúrészletben is említett Gödi Almanach, amely 1994 óta folyamatosan gyűjti és dolgozza fel a település történetét, tudományos igényességgel (16. ábra). „*Most ezévben lesz a 20. kötete (Az eddigi kiadványok számszerűsítve: 5800 oldal, 130 különböző szerző, 390 cikk), amit most a Felsőgödi Labdarúgó Egyesület megalakulásának 100. évfordulója alkalmából készítünk. Normál körülmények között, mikor kész a könyv, mindig a művelődési házban tartunk egy bemutatót, ami megtölti a kultúrházat.*” (GÖDSZAK1)

16. számú ábra: A Gödi Almanach 2014 és 2015. évi borítója

Forrás: <http://www.god.hu/varos/almanach/> Hozzáférés dátuma: 2021. augusztus 03.

A Gödi Almanach számai során végigkalauzolja olvasóit a város történetén (1–16. kötetek), az utóbbi években pedig tematikus számokban dolgoz fel érdekesebb témákat egy-egy kiemelt korszakból (A 2014. évben a Nemeskéri-Kis család, 2015-ben Felsőgöd városrész történetét, 2017-ben pedig a Gulág gödi rabjainak állít emléket, majd 2018-ban a gödiek szereplését tárja fel az 1956-os forradalomban.)

A Gödi Almanach a helytörténeti sajátosságokra fókuszál, ezáltal számos kulturális és az épített örökséghez kapcsolódó helyi érték bemutatását tartalmazza. A város emellett rendelkezik egy

magazin jellegű sajtóorgánummal is (Gödi Körkép⁶⁷), ami egy havonta megjelenő közéleti magazin, 2021-ban már a 32. évfolyamot élte meg, az aktuális kulturális, sport- és a város életéhez köthető hírekkel megtöltve. Itt az értékekről elsősorban az évfordulók, rendezvények kapcsán esik szó.

Az interneten a város honlapján (<http://www.god.hu/>) is jelennek meg az értéktárral kapcsolatos alapinformációk (alapítás, lakossági javaslatok gyűjtése) ritkább időközökkel.

Vác esetében az értéktár egy önálló honlappal rendelkezik, ahol a települési értékek listája mellett az egyes értékek is szakszerűen bemutatásra kerülnek, valamint az értéktárba történő felterjesztéshez is letölthetőek dokumentum minták. (Lásd 13. számú ábra)

13. számú ábra: A váci települési értéktár weblapja

Forrás: <https://www.vac.hu/vac/ertektar.html> Hozzáférés dátuma: 2021. augusztus 3.

A váci települési értéktárban az egyes értékek bemutatása kapcsán megfigyelhető, hogy minden értékről egy-egy fénykép és egy helytörténeti és internetes forrásokkal alátámasztott rövid, egyoldalas leírás található. Az egyes értékek bemutató anyagában feltüntetésre kerül az is, hogy a települési értéktár mely kategóriájába iktatták be a nevezetességet. A Diadalív vagy Kőkapu kapcsán a leírás hivatkozik azokra a legendákra, amelyek ma több változatban élnek a városlakók a körében Mária Terézia királynő látogatása kapcsán (Lásd 14. ábra: A Diadalív bemutató anyaga).

⁶⁷ Göd város weboldala: <http://www.god.hu/media/korkep/>

(Ennek személyes narratíváit a lakossági interjúk elemzésekor mutatjuk be.)

14. számú ábra: A Diadalív bemutató anyaga a helyi értéktárban

VÁCI TELEPÜLÉSI ÉRTÉKTÁR

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

DIADALÍV

Magyarország egyetlen diadalíve a váci, a helyi szóhasználatban **Kökapu** néven közismert. Alapjait Migazzi Kristóf püspök rakatta le 1764 tavaszán. Mária Terézia augusztusi látogatására készülve, itt fogadták a hajóról partraszálló királyi családot. Jellege: szabadon álló, egyenlős, klasszicizáló, késő barokk diadalív.

Isidore Canevale bécsi építész terve szerint kőből és téglából építették. Magassága 15 méter, szélessége 12 méter, vastagsága 3,5 méter. Az ív nyílása 8 méter magas és 4,2 méter széles. A Kisvác felőli márványtáblán Mária Terézia királynő és férje, I. Ferenc császár mellképe látható, közöttük a diadalív létesítését indokló és köszöntő felirat. A város felőli oldalon balra József és Lipót, jobbra pedig Ferdinánd és Miksa főhercegek kettős mellképei láthatók. A képek között elhelyezett márványtábla felírta AETERNAE DOMVI (az örök háznak) a Habsburg uralkodóház dicsőségét hirdeti.

Több helyi legenda kötődik a kapuhoz, ezek egyik csoportja azt mondja, hogy soha nem is ment át alatta a királynő. Egy másik történet szerint a kapu felállítását követően egy évre, amikor Ferenc császár meghalt, az őt ábrázoló domborműbe villám csapott, és az lezuhant.

Forrás:
Tragor Ignác: Vác műemlékei és művészei 1930, Vác 70-73. p.
Vác - A Dunakanyar szíve, Vác : 2009. : 235-236. p.
Magyarország műemlékei topográfiája V. kötet : Pest megye műemlékei II. ; Budapest: Akadémiai Kiadó; 1958. 271. p.
<http://www.kivk.vac.hu/wiki/index.php/K%C5%A991kapu>
Hely: 2600 Vác, Köztársaság út 69.

Forrás: <http://www.vac.hu/docs/Diadaliv.pdf>

Hozzáférés dátuma: 2021. augusztus.03.

A váci értékeket a múzeumpedagógia és gamifikáció eszközével dolgozza fel a Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány kiadványa, amely *Váci kincsvadászat – avagy szarvas kísérettel a kisvárosban* címet viseli. A kiadvány célja, hogy az iskoláskorú gyerekek – legyenek akár helyi lakosok vagy osztálykiránduláson résztvevők – számára egy városlátogatással egybekötött vetélkedő keretében ismertesse és kedveltesse meg a helyi értékeket.

A bevezetőben a következő sorokkal invitálja játékos módon a szerző a fiatalokat a felfedező kirándulásra: „*A legendák szerint 1074-ben csodaszarvas ősom mutatta meg I. Géza királynak, hogy hova építse a székesegyházat, amely a váci püspökség központja lett. Én is itt lakom, Vácon. Nagyon szeretem ezt a várost, mert rengeteg rejtett kincs van itt. Az épületek és helyszínek a múlt mozgalmas emlékeiről mesélnek. Szeretném, ha az itt lakók és az ide érkezők minél többet megtudnának a város és az egyes épületek történetéről. Nemrég*

hallottam, hogy Vácon kialakították a Váci Települési Értéktárat. Kíváncsi lettem, hogy milyen értékek kerültek bele. Megnéztem az interneten a listát (<http://www.vac.hu/index.php?page=ertektar>), aztán megkerestem a térképen a helyüket.

Kiderült, hogy rövid sétával több helyszínt is végig lehet látogatni. Írtam egy kis füzetet, hogy mások is megismerkedhessenek gyönyörű településünkkel.

Kísérj el! A középkori városmagot fogjuk végigjárni, itt nézzük meg az Értéktárba felvett épületeket is.” (Kurucz, 2015, p. 4.)

15. számú ábra: A váci kincsvadászat vezetőfüzete és tanári kézikönyve

Forrás: Kurucz, 2015a, 1. és 24. oldalak; Kurucz, 2015b, címlap.

A kiadvány igényes megjelenésű, tanári kézikönyvvel kiegészített füzeté élményszerű tanuláshoz és felfedezéshez juttatja a felhasználókat (Lásd 15. számú ábra), az egyes tevékenységek, projektfeladatok, rejtvények kapcsán és az értékek kapcsán is ad minden esetben egy rövid történeti leírást, valamint egy megközelíthetőségi útvonalat. Gyakorlati felhasználhatósága mellett tanúságot tesz a váci települési értéktár fokozatos bővüléséről is: amíg 2015-ben még csupán 16 értékkel rendelkezett a váci értéktár, ma már több mint 70 értékkel büszkélkedhet.

Emellett a nyomtatott sajtó (Váci Napló és a Váci Polgár) is rendszeresen megírja az értéktárral kapcsolatos fontosabb híreket.

7. A lakossági interjúk elemzése

7.1. A lakossági narratívák vizsgálatának háttere

A lakossági narratívák vizsgálata a 60-as évekig nyúlik vissza, amikor Kevin Lynch először foglalkozott a lakosok fejében élő mentális képekkel, nagy hatást gyakorolva a városszociológiára, településföldrajzra és többek között a környezetpszichológiára. *„Lynch három amerikai város (...) reprezentatív mintáin végzett kutatásában a lakók mentális térképeit vizsgálta. (...) Lynch empirikus vizsgálatának eredményei szerint az emberek fejében él egy kép a városukról (image of the city), ami a városlakó orientáció bázisa és egyúttal esztétikai-formai struktúra: lényege a város alakzatainak és jelenségeinek jelrendszerként értelmezése. Ebben a mentális képben benne vannak a fizikai, építészeti, művi mozzanatokon túl az ősi jelképek és kollektív emlékek is.”* (Lippai-Dúll, 2003, p. 445)

Ennek a mentális képnek a feltárására törekedett kutatócsoportunk is a vizsgálat során: mi kis mértékben szűkebben értelmeztük ezt, nem egy teljes városkép feltárására törekedtünk, hanem olyan elemeket szerettünk volna megragadni, amelyeket a helyiek – a 8 hungarikum kategória mentén – a saját életükben értékként tudnak azonosítani. Különösen érdekes volt a számunkra annak a feltárása (vesd össze a szakértői interjúk elemzését), hogy a lakosok milyen mértékben és mely értékekhez tudnak a leginkább kötődni alapvetően pozitív érzelmekkel. Az érzelmi skála ellentétes pólusa is fontos volt számunkra, amely a kötődés hiánya mellett különféle negatív érzelmekkel párosult.

Munkánkra nagy hatással volt a Dúll Andres és Lippai Edit által kidolgozott 'placemetry' nevű kutatási eszköz, amelynek alapja, hogy *„az emberek és helyeik között kapcsolat, tranzakció van: az emberek megközelítés-elkerülés, vagyis „rokonszerű” választások /preferenciák alapján tudnak választani a helyek között, és ez a választásstruktúra – a szociogramhoz hasonlóan – vizuálisan ábrázolható, illetve szövegszerűen is megfogalmazható.”* (Dúll, 2017, p. 67) A placemetry kutatás néhány kérdését ezért, adaptáltuk, és ahol lehetett összekapcsoltuk az eredeti kérdéseket a különböző értéktípusok vizsgálatával. Különös tekintettel azokra az esetekre, ahol az értékeknek jól megfogható fizikai elhelyezkedése is van vagy lehet (Például az egészségre vonatkozó értékeket a térben való kiterjedés aspektusával kiegészítve a következő placemetrys kérdéssel vizsgáltuk: *Van-e olyan rekreációs lehetőség a városban*

vagy környékén, ahol az ember igazán jól fel tud tölteni? Vö. Düll. 2017, p. 305).

Kötetünk 2. fejezetében a nemzetközi értéktárak példáinak bemutatása kapcsán esik szó arról, hogy Európában számos országban ezekre a kulturális kánonokra „élő hagyományként” (mint Svájc, Svédország vagy Finnország), illetve helyenként „élő kultúra”-ként (Finnország) is referálnak. A lakossági interjúsorozat célja, hogy az értékek kapcsán megragadja, amennyire ez lehetséges, az értékekhez kötődő személyes, élő szálakat.

Úgy gondoljuk, hogy a helyi értékek vizsgálata túlmutat önmagában a kulturális-közművelődési szektor keretein. Nem csupán azért, mert az értékek között számos szektoridegen kategória is található (mint az agráriumhoz, a sporthoz vagy az egészséges életmódhoz kötődőek), hanem elsősorban azért, mert ez az interdiszciplináris terület hasznosíthatósága szempontjából is rendkívül sokoldalú: „Egy településhez kötődő kisebb-nagyobb történetek vagy városi legendák megosztása és elterjesztése a helyi lakosok és turisták körében jól szolgálják a közösségépítés és -fejlesztés folyamatait, és elősegítik egy újfajta, zöldebb, igazságosabb és demokratikusabb városi jövőkép kialakítását” (Moreno & Rivas, 2019. p. 6). Moreno-Rivas kutatócsoportjával egyetérthetünk, hogy a múlt, különösen annak az emberek szívében és fejében élő változata az értékmentés és az értékőrzés mellett hozzájárulhat a települések jövőképeinek kialakításához, formálásához is (Benkei-Kovács, 2019.).

7.2. Lakossági nézetek megjelenése a hungarikumok kapcsán

A települési értéktárak mellett a lakossági interjúkban egy önálló egységet szenteltünk a hungarikumok vizsgálatának, összekapcsolva a témakört az értéktárak fejlesztésével, illetve esetlegesen a települési értékek megyei és nemzeti értékek szintjére való felterjesztésének témakörével (*A hungarikumok és a helyi értéktárak ismerete, fejlesztése*). A hungarikumok kapcsán megfigyelhető, hogy jelenleg a lakosok nem rendelkeznek pontos képpel a nemzeti értéktárunk legfelső szintjéről.

A hungarikumok meghatározása kapcsán azt tapasztaltuk, hogy nehezen tudják pontosan megfogalmazni ma az átlagemberek, hogy mit értenek pontosan a hungarikum fogalma alatt. Ebből a szempontból a lakosságot percepciójuk alapján három nagyobb csoportba oszthatjuk.

A válaszadók *első típusa* – hasonlóan az előzménykutatásoknál bemutatott vizsgálati eredményekhez (Péli-Némediné-Tóth, 2015 és Kis-Pesti, 2015) – elsősorban a magyaros élelmiszeripari

termékekkel azonosítja a hungarikumokat, amelyek számos esetben védjeggyel is rendelkeznek.

- *„Hungarikum az, amit a nagyvilágban összekötnek Magyarországgal, én saját szavaimmal megfogalmazva ezt mondanám. Ha valakinek azt mondjuk, hogy Magyarország, ez eszébe jut róla. Szállodában dolgoztam nagyon sokáig, és én ott azt tapasztaltam, hogy akár szép, akár nem, de gyakorlatilag az élelmiszerek azok, amiket a külföldiek is leginkább keresnek, amikor ide jönnek. Utánanéztek és megtanulták, hogy itt van a gulyás, a pirospaprika meg a téliszalámi, és ezeket sorolják.”*(IA08FÓT)
- *„Legtöbbször a finomság, általában a hungarikumokon valamilyen féle ételt vagy italt asszociálunk leghamarabb. És nyilván olyan jellemzőkkel bíró étel vagy ital, ami a magyar konyhaművészetet vagy magyar tájnak az ízeit foglalja magába. Pl.: Tokaji bor, Unicum, Szamos marcipán, pálinka.”*(IA09GÖD)

Ennek a felfogásnak történeti magyarázata lehet, hogy a hungarikum név a 2012. évi törvényt megelőzően valóban elsősorban a magyar étel- és italspecialitásokat takarta, valamint olyan tárgyasult különlegességeket, amelyek akár ajándékfunkciót is betölthetnek. (Ennek a csoportnak a nézetei jól tükrözik Shimp és társai (1994) fogyasztói etnocentrizmus elméletét.)

- *„A hivatalos verzió szerint a magyarságra jellemző, a magyar szíveket megdobogtató termékek, amiket oda lehet ajándékozni egy külföldinek, és attól rögtön elalél. Pálinka, a pálinka és a pálinka, meg a dinnye, a libamáj, a kolbász, a szalámi, az Unicum.”*(IA06GÖD)
- *„Szerencsém van, mert van egy barátnőm, aki a hungarikumoknak volt egy ideig a magyarországi képviselője, és volt egy üzlete Budapesten, ahol ilyen hungarikumokat árusított. Például a gyulai kolbász, mézeskalács különböző mintákkal (kalocsai, halasi csipke). Én sok mindent láttam nála.”*(IA02VÁC)

A lakosság egy második csoportja esetében az agrár- és élelmiszergazdasági termékek mellett már megjelennek kulturális javak, illetve tipikus, őshonos magyar állatfajták is.

- *„Csak Magyarországra jellemző szokás vagy termék vagy étel, aminek hagyományos magyar eredete van. A világon más népek vagy nemzetnek nincs. A puli is hungarikum azt hiszem, vagy a Pick szalámi. Ha külföldről jönnek, Pick szalámit visznek. Paprika, az őrölt piros paprika, a magyar*

kutyafajták (vizsla, puli, mudi), sírva vigadás, magyar borok..”(IA09FÓT)

- *„Tudom, mit jelent a kifejezés, az, ami ránk jellemző. Például: pálinka. Amikkel el szokták adni az országot. A csikósok, a természeti környezetből mondjuk az Alföld. Nem is tudom. Ilyesmik jutnak az eszembe így hirtelen. Vácon nem tudok hungarikumról.”(IA08VÁC)*

A válaszadók harmadik és legszűkebb csoportja tudatában van annak, hogy hungarikum a magyarságra mint nemzetre jellemző általános különlegesség, amely az élelmiszergazdasági specialitásoktól kezdve a kulturális örökségen át természeti örökségig széles körben értelmezhető.

- *„Hát hungarikum, azok a jellegzetességek, amelyek csak ránk, magyarokra jellemzőek. Ha mondjuk a népművészetre tekintek, a kalocsai motívum, a matyó motívum – az mindenképp. De ha Kalocsa, akkor már ott a paprika is vagy a szegedi paprika. Ha gasztronómia, akkor jellemzően a gulyást szokták kiemelni. Vagy palacsintát vagy somlói galuskát, hungarikum a pálinka, mint hungarikum, ilyenek jutnak eszembe. Biztos területek is vannak. Nemzeti parkok esetleg.”(IA04VÁC)*

A hungarikumok kategóriáinak teljessége („agrár- és élelmiszergazdaság”; az „egészség és életmód”, az „épített környezet”, az „ipari és műszaki megoldások”, a „kulturális örökség”, a „sport”, a „természeti környezet” vagy a „turizmus és vendéglátás”) azonban az átlagember mentalitásában nem alkot egységes képet.

A megkérdezettek viszonyulása a hungarikumokhoz vegyes képet mutat. A hungarikumok per definíció minden magyar emberé, nemzeti közkincsnek számítanak, amely erősíti a magyarok összetartozását, nemzeti büszkeséggel tölt el. Ez a lakosok többségének gondolkodásában meg is jelenik.

- *„Magyar vagyok, a magyarság, hogy mondjam, jó érzést vált ki. Amit hungarikumnak nevezünk, illetve besorolták ebbe a kategóriába, ezek a mieink, tehát magyaroké.”(IA09VÁC)*
- *„Azt gondolom, hogy minden normális ember büszke arra, hogyha valaki okosabb nála, és megcsinált valamit, tehát az ilyen jó érzéssel tölti el az embert. Mindenképpen jó érzéssel tölt el.” (IA07FÓT)*

Mégis, találkoztunk a válaszadók között olyan különutasokkal, akik távolinak érzik magukat a nemzeti értékeinktől, ezért nehezebben is tudnak azonosulni velük: *„Büszke én olyan dolgokra tudok lenni, amihez van közöm, amihez én is hozzájárulok. Ha*

külföldinek valamit ajándékba kéne adnom, ami magyar, akkor a Tokaji bor lenne.” (IA09FÓT)

A hungarikumok közül az esztétikum: „*gyönyörűszép, kis dolgok*” (IA04FÓT), egy-egy magyar találmány univerzalitása: „*örök érvényű valami és nagyszerű dolog*” (IA09GÖD), valamint a magyar kreatív génusz: „*a hozzáadott érték az az, ami nyilván büszkévé teheti az embert*” (IA08VÁC), azok az elemek, amelyek az elismerés forrásaiként megjelentek a megkérdezettek körében.

7.3. Helyi értékek megjelenése a köztudatban

A három település eltérő kulturális és gazdasági fejlődésutat járt be (lásd bővebben a 4. fejezetet), ami a kollektív lakossági tudatban megjelenő értékek számában is visszatükröződik (lásd 10. számú táblázat). A lokális narratívákban megjelenő helyi értékek részben már bekerültek a helyi és megyei értéktárakba, mások még nem.

A lakossági interjúk elkészítése során jellemzően nem használtuk „az érték” kifejezést az interjú első felében, közvetett módon kérdeztünk rá arra, hogy mit tartanak értéknek, mely elemeket tartanak fontosnak településükön építészeti, kulturális, turisztikai stb. vonatkozásai szempontjából, ahol lehetett, az általános kérdéseket személyes szokások vizsgálatával kötöttük össze. (Például a természeti értékeket a 'Hova szoktak kijárni a városban vagy közelében a természetbe?')

10. számú táblázat: *A lakossági interjúk során említett helyi értékek*

	Helyi értékek száma	Városi legendák	Legendás történelmi személyek	Népszerű vendéglátó-helyek	Értéktár bővítés javaslat
Fót	26 helyi érték	2 legenda	7 fő	7 helyszín	7 javaslat
Göd	54 helyi érték	5 legenda	16 fő	11 helyszín	8 javaslat
Vác	62 helyi érték	14 legenda	10 fő	12 helyszín	4 javaslat

Forrás: Saját összeállítás az interjúk elemzése alapján

A fóti lakosoknál a gödi és váci lakosok két és félszer, illetve háromszor több helyi értéket soroltak fel, ami egyrészt köszönhető a települések méretbeli különbségének, másrészt a földrajzi elhelyezkedésnek: a Duna-parti települések lakóinak számára a vízi élet számos értékeket is hordozó többletperspektívát kínál (10. számú táblázat).

7.4. A fóti értékek megjelenése a lakosság percepciójában

Fóton a vizsgálatban résztvevők összesen 22 értékről számoltak be az interjúk során. Ez a hivatalos értéktárban számontartott 52 települési értéknek kevesebb mint a fele. (Vesd össze 6. fejezet) A személyes lakossági értékek egy része már megtalálható a kanonizált település értékek között (például a gerezdes paradicsom vagy a Fáy-présház, fóti boglárkalepke), más részük várományosa az értéktári felterjesztésnek (mint a gölödin leves), valamint több olyan személyes értéket is sikerült azonosítanunk, amelyek ma még nem képezik meghatározó szegmensét a közkincsként számontartott fóti kultúrának. Az interjúk során azonosított értékeket a 11. számú táblázatban összegeztük.

11. számú táblázat: *Lakossági értéklista gyakoriság alapján (Fót)*

Értékek	Említések száma ⁶⁸	Értékek	Említések száma
Gerezdes paradicsom	14	Fóti Kézműves Sörfőzde	3
Fáy-présház	8	Augusztus 20-ai búcsú	2
Károlyi Kastély és Fóti Gyermekváros	8	Tájház (Parasztház)	2
Fóti Templom	8	Vörösmarty-kunyhó	1
Somlói galuska	8	Fóti-Futi Futóverseny	1
Somlyó-hegy	8	Karácsonyi forgatag	1
Szüreti mulatság és felvonulás	6	Bundiner Diós Kocka	1
Fröccs és Fröccs Fesztivál	4	Huszárfelvonulás és a 48-as Szabadságharc emléke	1
Paradicsom Fesztivál	4	Főzőverseny (Gyermekeknapon)	1
Németh Kálmán Emlékház	4	Október 23-ai fáklyás felvonulás	1
Suum Cuique telep	3	Gölödin leves	1
Fóti boglárkalepke	3	Lakodalmi rétes	1

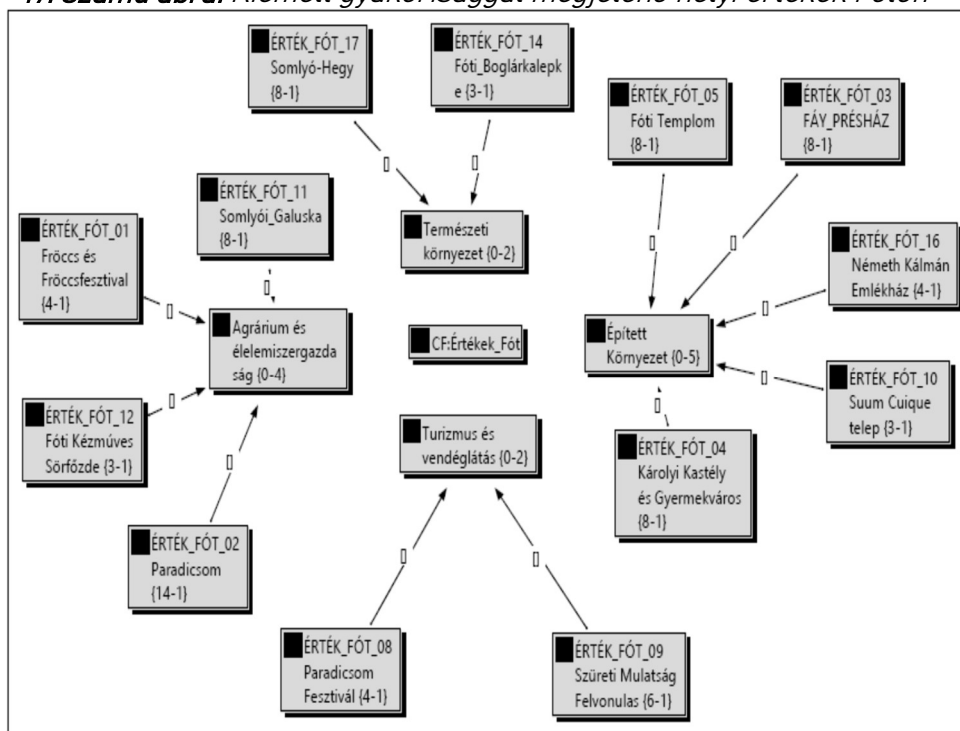
Forrás: Saját összeállítás a kvalitatív tartalomelemzés (Atlas.ti) alapján

⁶⁸ A gyakorisági mutatók az egyes helyi értékek önálló kontextusban történő előfordulásait jelzik, amikor az adott értékek az interjú beszélgetések középpontjába kerültek. (Ezért fordulhat elő, hogy a legnépszerűbb érték gyakorisága meghaladja az interjúalanyok számát).

A lakossági narratívákban megjelenő értékek nem minden esetben esnek egybe a település értéktáráiban kanonizált helyi értékekkel. Fót esetében találunk közösségi élményeket és eseményeket (pl. főzőverseny), sporteseményeket (pl. Fóti-Futi) és ételeket (pl. gölödin leves) vagy népszerű és emblemikus vállalkozásokat (Fóti Kézműves Sörfőzde). Ezek ugyan még nem hivatalos értékek, de idővel azzá válhatnak, mert néhány lakos számára már ma is fontosak. (A gölödin leves időközben felkerült a FÓTÉB-nek a felterjesztésre váró értékek listájára.)

A kvalitatív tartalomelemzés során azonosított értékek közül a leggyakrabban előfordulókat kiemelt személyes helyi értékeként kezeltük a kutatás során, és egy gondolattérképen besoroltuk őket a nemzeti értéktár megfelelő kategóriáiba (17. ábra.). Fóton végül a kiemelt értékek közül 4-4 az agráriumhoz és az épített környezethez kötődő, és 2-2 természeti környezethez, valamint turisztikai-vendéglátáshoz kapcsolható érték került be a város arculatát meghatározó módon tükröző szűkebb listára. A vizsgált települések között az agrárium-élelmiszergazdasághoz kötődő kiemelt értékek száma Fóton a legmagasabb.

17. számú ábra: Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Fóton

Forrás: Saját összeállítás a kvalitatív tartalomelemzés (Atlas.ti) alapján

A lakosság körében legnépszerűbb értékek közül az első 5 helyezettből válogatva fogunk városonként 2-2 értéket és a hozzájuk kötődő személyes narratívákat bemutatni (terjedelmi korlátokból kifolyólag). Fót esetében a gerezdes paradicsom, a város egykori kiemelt produktuma mellett, a reformkor korszakát megidéző Fáy-présház kapcsán feltárt nézeteket mutatjuk be.

A gerezdes paradicsom és a Fáy-présház is részben Fót múltjának egy nagyobb presztízsű időszakához kötődik, amelyre büszkék a lakosok.

A fóti gerezdes paradicsom⁶⁹ történetét Balogh Dávid, a FÓTÉB tagja is feldolgozta egy áttekintő cikkben a helyi újság, a Fóti Hírnök hasábjain. A zöldség termelése visszaszorult mára a térségben, azonban a termék sikere csúcán nem csupán a budapesti piacokat látta el, hanem német és osztrák exportra is jutott belőle. A mezőgazdasági sikert persze a szomszéd települések lakói irigykedve lesték: *„Fóti paradicsomról szóló legenda, hogy a fóti lányokat azért vitték férjhez Mogyoródra, hogy eltanulják a fóti paradicsom titkait.”* (FÓTIA08)⁷⁰

18. számú ábra: A fóti gerezdes paradicsom

Forrás: Fóti Hírnök <http://fotihirnok.net>

A fótiak lakosok mellett, hogy nagyon kedvelik ezt a zöldséget, azzal is tisztában vannak, hogy különböző érettségi állapotában fogyasztása hogyan javasolt. *„Nagyon lédús paradicsomfajtáról van szó. Nem arról a hagyományos kisméretű paradicsomról van szó,*

69 Balogh Dávid: A fóti gerezdes paradicsom http://fotihirnok.net/varosunkert?fbclid=IwAR1o9hgtnZwPNVnfSVdcxGHEtQzApEmO-Hf14HoVleVwEPmDcyenazNdYQ#foti_gerezdes

⁷⁰ A 27 lakossági interjúalanyunktól származó személyes narratívákat változtatás nélkül, ugyanakkor a személyek beazonosíthatósága nélkül, kódolva közöljük: A FÓTIA01 kódszám – az első fóti lakossági interjúalanyunkat takarja, a GÖDIA07 – az interjúk számozásának sorrendjében a hetedik gödi lakossági interjúalanyunkat jelöli.

hanem hatalmas, maroknyi méretű zöldségekről, amelyeken jókora méretű gerezdek voltak. Közvetlen étkezési célra inkább még rózsaszín állapotában alkalmas, zsíros kenyér mellé vagy köretnek, amikor nagyon beérik rendkívül lédús lesz, ilyenkor már inkább paradicsomlének való vagy befőzésre. Ez tulajdonképpen egy Fóton nemesített változat. A mai fóti kistermelők, akik palántákkal is foglalkoznak, próbálják újra meghonosítani ezt a gerezdes paradicsomot.” (FÓTIA05)

A paradicsomtermelés az utóbbi időben visszaesett ugyan a város környékén, de az egykori városi húzótermékről ma is megemlékeznek minden év nyarán egy gasztronómiai és zenei fesztivál keretében: *„A fóti, nagy híres, gerezdes paradicsom, ennek itt Fóton az Öreghegyen jó kis éghajlata volt, nagyon szerette a helyet. Ebből a helyi asszonyok töltött paprikát készítenek, illetve paradicsombefőzést csinálnak. A Paradicsom Fesztivál minden év augusztusában megrendezésre kerül, mivel a helyeknek sok a paradicsom. Az itt tartott főzőversenyen paradicsomból készítenek ételeket, leginkább töltött paprikát.”* (FÓTIA04)

A Fáy-présház⁷¹ ugyan ma étteremként működő vállalkozás, mégis kihagyhatatlan a történelmi emlékek közül, és egy olyan korszakot fémjelez, a reformkor időszakát, amely a fótiak számára kiemelt fontosságú, amikor országos jelentőségű történelmi személyek látogatták a települést. *„A Fáy-présház szintén ott van fent az Öreghegyen. A Somlyó-hegy lábánál nyílt ott egy étterem is, de régebben, a nagy fóti szüreteket ott rendezték. (...) A Fáy-présházzal kapcsolatban Vörösmarty, Deák, Kossuth, ők itt a Fáy-kunyhóban ugye, ahogy említettem, a szüreteket itt rendezték. Vörösmarty itt írta a Fóti dal című versét.”* (FÓTIA04)

Az épületet a Fóti Templom imázsa, ami ma a város jelképévé vált, természetesen háttérbe szorítja, de éppen ezért beszélnek róla többet a helyi értékek iránt érdeklődő lakosok: *„Szerintem Fótról mindenkinek először a templom ugrik be. De lehet említeni a Présházat, mert annak is nagyon komoly kulturális értékei vannak. Vörösmarty-kunyhóval együtt a reformkori emlékek. Úgymond a reformkori szellemi emlékeknek (ha lehet így mondani) a fizikai kivetülése, hiszen fizikailag a Fáy-présház is már egy étterem, de mégis csak ott zajlottak az események.”* (FÓTIA08)

⁷¹ <http://faypreshazetterem.hu/>

19. számú. ábra: A Fáy Présház

Forrás: <http://faypreshazetterem.hu/>

A lakosság emlékezetében ma is élő, a városhoz kötődő jeles történelmi személyek és művészek: Fáy András; Vörösmarty Mihály, Jedlik Ányos, gróf Apponyi Franciska, Károlyi grófi család, „Fóti betyár” és Németh Kálmán szobrász.

A fóti értékek mellett a helyi legendáriumba való betekintést is fontos feladatunknak tekintettünk. A város alapításának eredete kapcsán többen említették, hogy egy magyar uralkodó⁷², akinek a neve is a bizonytalan emlékek homályába veszik néhány interjúalánynál, egy kis méretű települést vett észre, és így keletkezett a városnév: *„Egy mendemondát ismerek a város eredete kapcsán: valamelyik hadjáratban valamikor nagyon-nagyon régen, nem is tudom még az időszeit sem behatárolni, de itt vonultak el a gödöllői dombság környékén a katonák. És lenéztek a dombtetőről a katonák, egymást kérdezgetve, hogy mi az a folt ott? Értve ez alatt a távolban látszó települést. De hogy ez most pontosan kihez volt köthető, nem tudom sajnos megmondani, visszaidézni, pedig régebben tudtam volna. Ez a város egyik eredetlegendája, hogy a 'Fót' elnevezés ebből a 'folt' szóból származik. Én ilyen történetet hallottam gyerekkoromban a nagyszülőktől.”* (FÓTIA02). A városalapítási legendához köthető személyes történet sok bizonytalanság ellenére megmutatja számunkra, hogy a névalapítási legenda még ma is tovább él szájról szájra a tősgyökeres fóti családok tagjai között, bár helyenként kissé megkopva.

Fót a távoli múltba vesző reformkori pezsgő kulturális életet követően ma egy átlagos kisváros mindennapjait éli. A lakosok azonban emlékeznek még arra, hogy őseik különbek voltak a

⁷² Géza vagy László herceg a mogyoródi csatát követően, 1074-ben, itt a legenda több változatban létezik.

szomszéd településeken élőknel, Fót volt az „úri város” a régióban. *„Még egy legendát hallottam, hogy régebben Fót volt az úri város, Veresegyház meg az ilyen „kis futottak még kategória”, és a szőnyeg szélén sunnyogtak csak ide, mert annyira nagy uraságok voltak a fótiak, hogy ők csak így szemlesütve jöhettek be itt a városba. Régebben ennyire nagynevű és kiemelt hely volt Fót.”* (FÓTIA01)

A lakosok lokálpatriotizmusa, a település szeretete számos formát ölt ma: a nyugalmas kisvárost, amely a főváros árnyékában biztosítja számukra a feltöltődés és a rekreáció lehetőségét, a természet szépségét. Russel (1980) érzelmi kerekére visszautalva (lásd bővebben a 3. fejezetet) a nyugodt életöröm, a békesség és a derű jellemzi a lakosok lelkiállapotát a településsel kapcsolatban, különösen, hogyha a fővárossal hasonlítják össze a várost, ami felvillanyozott, zaklatott, feszült és izgatott életérzést sugározza feléjük. *„Gyakorlatilag a nyugalom. Én nagyon sokáig éltem Újpesten, a belvárosban dolgoztam, aztán közben lettek gyermekeink, így adott volt, valahogy kikerültünk Fótra. Gyakorlatilag miattuk, közelebb a természethez, több nyugalom, több béke. Most már ideköt a munkám is. Kulturális területen dolgozom, közel vagyok a munkahelyemhez. Tehát ez így együtt.”* (FÓTIA08)

A nyugalom mellett az egészséges környezet is pozitív visszahangra talál a helyiek körében: *„Azért, mert nyugalmas, karnyújtásnyira van a Belváros és tiszta a levegő. Ez a három legfőbb indok, amiért szeretek itt lakni Fóton.”* (FÓTIA09)

A kisvárosi hangulat ideális a családalapításhoz is: *„Az előnyei abban mutatkoznak meg Fótnak, hogy egy kisgyerek számára a természet tényleg itt van a szánkban szó szerint. Ha befagy a tó télen, akkor lemehetünk korcsolyázni, ha esik a hó, átmehetünk a szomszéd utcába szánkózni, és ha a gyerekek kedve van felnevelni, mit tudom én, kis békát, akkor azt nyugodtan megteheti a kertben. Szóval, játékokhoz fantasztikus.”* (FÓTIA06)

A gyerekneveléshez jó adottságok mellett Fót befogadó helyi közösségei is vonzóak sokak számára: *„Úgy tudnám összefoglalni, hogy azért, mert kicsi falucska, vagyis városka, de ugyanakkor közel van egy nagyvároshoz, vagy többhöz is, meg hát a fővároshoz is, ahol meg hozzájutok ahhoz a kulturális élményekhez, amik mindenképpen fontosak. De itt helyben is hozzájutok, ez is fontos. A másik, a természeti környezet miatt, nagyon beleszerettem, bár soha nem gondoltam volna, hogy itt fogok élni, tehát mikor már ideköltöztem, akkor fedeztem ezt fel. Illetve olyan közösségeket sikerült itt találnom, meg betagozódnom, amik nagyon közel állnak a szívemhez.”* (FÓTIA01)

Az egyéni életutakból az is kirajzolódik, hogy vannak olyanok is, akik az előnyök kihasználása céljából költöztek a településre idősebb korban, valódi kötődés nem alakult ki bennük, és erős kritikával szemlélik környezetüket: *„Nem ajánlanám, kényszerből költöztem ide én is. Nem a faluban lakom, hanem Fótfürdőn, az üdülőövezetben. Beteg volt a legkisebb gyerekem 18 évvel ezelőtt, és akkor költöztünk ki oda a természetvédelmi területre. Én kifejezetten a levegő miatt és a természet miatt költöztem oda, mert a Fóti-dombságnak a kőzete meg a közelben lévő tó együtt olyan klímahatást alakít ki, mint mondjuk az alpesi levegő. Én csak ezért költöztem ide. Amit én legvonzóbbnak tartok, az a természeti egység. Mert maga a város siralmas tulajdonképpen.”* (FÓTIA07)

Azoknak, akik erős gyökerekkel rendelkeznek, nincsenek effajta kétségeik a város kapcsán: *„Csend van, nyugalom van városias környezetben. Itt születtem, kezdetektől fogva ide köt minden.”* (FÓTIA05)

7.5. A gödi értékek megjelenése a lakosság percepciójában

Gödön a vizsgálatban résztvevők összesen 54 személyes értékről adtak tanúságot az interjúk során (12. számú táblázat). Ezek egy része már megtalálható a kanonizált település értékek között (például a Kincsem-telep vagy a Homoksziget és a Szakáts-kert), más részük várományosa az értéktári felterjesztésnek (mint a csokoládés tekerge, amely ma még nem része az értéktárnak), valamint több olyan személyes értéket is sikerül azonosítanunk, amelyek ma még nem képezik meghatározó szegmensét a gödi kultúrának (például Mintagödény kézműves sör, Becsá mozgalom).

12. számú táblázat: Lakossági értéklista gyakoriság alapján (Göd)⁷³

Értékek	Említések	Értékek	Említések
Gödi villák	10	Művelődési Ház és Könyvtár épülete (egykori Biciklista Nagyvendéglő)	2
Szakáts-kert	10	Alsó-gödi strand (a Dunaparton)	1
Duna-part	9	Török Ignác Emlékhely	1

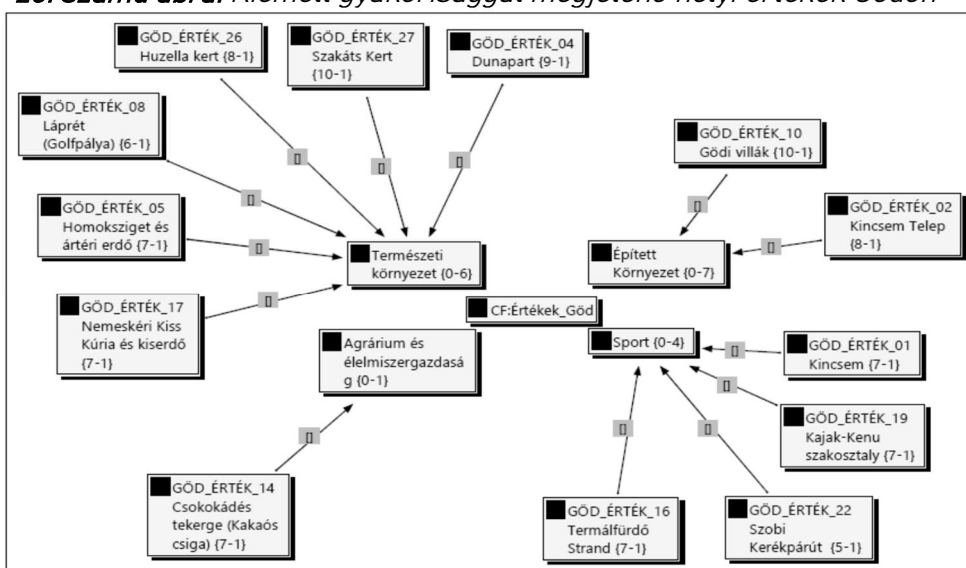
⁷³ A gyakorisági mutatók az egyes helyi értékek önálló kontextusban történő előfordulásait jelzik, amikor az adott értékek az interjú beszélgetések középpontjába kerültek. (Ezért fordulhat elő, hogy a legnépszerűbb érték gyakorisága meghaladja az interjúalanyok (n=9) számát).

Értékek	Említések	Értékek	Említések
Kincsem Telep (Hesp-féle telep)	8	Rókvadászat	1
Huzella Kert	8	Mangalica Egyesület	1
Kincsem	7	Szudi-villa	1
Homoksziget és ártéri erdő	7	Széchenyi Ödön Magánmúzeum	1
Csokoládés Tekerge Fesztivál	7	Téglagyár	1
Gödi Termálfürdő és Strand	7	Debegió-hegy	1
Nemeskéri-Kiss kúria és kiserdő	7	Turistaút Göd és Fót között	1
Kajak-Kenu Szakosztály	7	Retró Ady-klub	1
Láprét (régi golfpálya)	6	Felsőgödi Mária Kép	1
Duna-parti kerékpárút	5	Felsőgödi Tűzoltószertár	1
Kakaós Csiga Fesztivál	4	Kossuth tér	1
Feneketlen Tó (a Téglagyárnál)	4	Bozóky Gyula tér	1
Szüreti Lovas Fesztivál és Bográcsfőző verseny	4	Belépés Családostul (BECSA) Mozgalom	1
Erzsébet liget	3	Gödi Fesztivál	1
Jancsi-hegy	3	Gödi Kajak-Kenu Kupa	1
Református és katolikus templomok	3	Kórusok	1
Vasútállomás	3	Gödi közösségek, műhelyek	1
56-os Hősök	2	Lokálpatrióta egyesület	1
Gödi Almanach	2	Szent Iván-napi búcsú	1
NéptáncTalálkozó	2	Római-kori erőd maradványai	1
Búzaszem Iskola	2	Gödi vöröshagyma	1
Kézműves Sörök (Mintagödény)	2	Huzella érprotézis felfedezése	1
Bástyás árvízvédelmi töltés	2	Karbidfejlesztő a vasútállomáson	1

Forrás: Saját összeállítás a kvalitatív tartalomelemzés (Atlas.ti) alapján

A kvalitatív tartalomelemzés során azonosított értékek közül a leggyakrabban előfordulókat kiemelt személyes helyi értékekként kezeltük a kutatás során, és egy gondolattérképen besoroltuk őket a nemzeti értéktár megfelelő kategóriáiba (20. ábra). Gödön végül a kiemelt értékek közül hat a természeti környezethez, négy a sporthoz, kettő az épített környezethez, egy pedig az agrárium- és élelemiszergazdasághoz kötődik. Fóttal és Váccal való összehasonlítás tekintetében megállapítható, hogy a városok arculatát meghatározó módon tükröző szűkebb értéklisztákban Gödön a legdominánsabb a természeti értékek jelenléte.

20. számú ábra: Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Gödön

Forrás: Saját összeállítás a kvalitatív tartalomelemzés (Atlas.ti) alapján

A lakosság körében legnépszerűbb értékek közül a gödi villák és a gödi Duna-part kapcsán megjelenő lakossági narratívákat mutatjuk be, ez a két érték mind gyakorisági szempontból, mind minőségi szempontból kiemelhető a többi közül.

A gödi villák épületei, esztétikai értékük mellett fontos kortörténeti emlékek is egyben. „A modernkori villaépület mint jól körülírható, önálló épülettípus – az európai tendenciákat csak kis késéssel követve – a 19. század elején jelent meg hazánkban. Kibontakozása, országos szintű térhódítása az 1800-as évek végére esik, virágzása pedig kitartott egészen a II. világháború végéig.” (Kiss, 2014, p. 131) Kiss hangsúlyozza, hogy a Dunakanyar települései között a gödi villák kiemelt jelentőséggel bírnak mind számosságukban, mind építészeti szempontból, ráadásul egy új társadalmi réteg, a

polgárság feltörekvésének bizonyítékai. „A villaépületek és a velük együtt megjelenő villakertek létrejötte a polgári réteg megszületéséhez kapcsolódik.” (Uo.) Gödön közel 100 településképfornáló villaépületet regisztráltak a kutatók. (Kiss, 2014, p. 138)

A gödi villák kapcsán, bár sok épület ma is őrzi egykori építetői nevét, egységesen szoktak gondolkodni sok esetben a helyi lakosok is: „Nem célszerű egyetlen épületet kiemelni, sokkal inkább az 1939 előtt emelt villaépületeket említeném így együtt, mert a településnek nemcsak az arculatát határozták meg, hanem a történelmének fontos mementói is.” (GÖDIA02)

A lakossági interjúk során azonban számos híresebb villa önállóan is megnevezésre került, mint a Bodendorfer-Sivó-villa; Délibáb villa, Arany László villája, Wigner család villája.

21. számú ábra: A Tost-Wigner-villa

Forrás: Kiss, 2014, p. 135.

Az építetők természetesen az polgárság felső rétegéből, illetve részben a nemesek közül kerültek ki: „Én a nevekkel mindig hadilábon állok, de én azt gondolom, hogy a város alapvetően gazdag emberek pihenőhelye volt eredetileg, aztán létesültek az olcsóbb telkek (ezek a telekosztások később). Nincs a fejemben az Almanach, de azt hiszem, hogy a '20-as évektől kezdődött ez a parcellázás, főleg Felsőgödön akkor még. Aztán szerintem jóval később parcellázták Alsógödöt, mert ez a Nemeskéri Birtokhoz tartozott (...). Az építészetére a villák voltak jellemzőek. Rengeteg-rengeteg sajnós pusztuló villa van. A legikonikusabb vagy híresebb villák például a Latabár-villa, Latabár Kálmán villája Felsőgödön, a Wigner-villa, amiben a Piarista Szakképző Intézet működik. Aztán az önkormányzat épülete, az most nem jut eszembe, hogy milyen villa (de azok is nagyon gazdagok voltak). Ezekhez a villákhoz kötődnek az értékek. A Huzellának is volt egy villája, ott a kertben, sajnós ezeknek egy részét

vagy jórészét átépítették, vagy akár el is bontották. A Szakáts-kert is egy nagyon érdekes villa volt egy völgyben, ahol tó is van.” (GÖDIA07)

Az ember feje nem káptalan, és a történelem iránt kevésbé érdeklődő lakosok számára bár az egykori tulajdonosok neve már a homályba vész, az esztétikum élménye miatt szívesen látogatnak el a település villákkal gazdagon behálózott részére: *„Nagyon szeretünk az alsógödi részen sétálni a régi nyaralóvillák között. Nem tudnám megnevezni, de ha jobban figyelnénk a Bátorfi Ildire a helytörténeti sétáin, akkor tudnék név szerint is mondani. Rengeteg szép nyaralóépület van a Bajcsy-Zsilinszky utcában.”* (GÖDIA09)

A gödi Duna-part mint turisztikai vonzerő játszott nagy szerepet a 19. század második, illetve a 20. század első felében a település fejlődésében. Azonban természeti szépsége ma is elvarázsolja a helyieket: *„És nyilván a Duna-part, bármikor, amikor olyan az idő, vagy hogyha nem is annyira, akkor azért érdemes lemenni, sétálni. Egy naplementét nézni, vagy reggel teljesen más a víz, teljesen sima tud lenni ugye. A sziki sziget, amely most már csak félsziget, de egy védett terület ez is.”* (GÖDIA07)

A település az interjúalanyok egy része szerint kismértékben túlnépesedett. Ez a „tömeg” Duna-parti séták hangulatát is befolyásolja időnként: *„Duna-part szép nagy és hosszú, ott végig lehet sétálni egész Felsőgödig. Ha olyan a vízállás, át lehet sétálni erre a Homokszigetre. Oda át szoktak járni emberek, ott alszanak, kempingeznek, (...) meg szemetelnek, ordítanak, ha elvetemült emberek.”* (GÖDIA06)

A középkorú és idősebb interjúalanyok egy része nosztalgiával emlékszik vissza azokra a nyarakra, amiket ifjúságuk során átéltek a gödi Duna-parton: *„nekem nagyon ilyen jópofa sztori, amire azt hiszem, mi már nehezen lehetnénk kaphatóak, az a nyárhoz és a Dunához kötődik. Lehet, hogy furcsán fog hangzani, hogy ez jut először eszembe, de hát mi nagyon szeretjük a Dunát, és úszunk a Dunába minden nyáron, amióta itt lakunk, sőt én gyerekkorom óta is, ami sok város lakó barátunknak furcsa. Szóval nekem a kedvenc dunai, nyári, régi legendám, hogy anno az uszályok mögött, a hullámokon a gödi ifjúság a kerti wc-k leszerelt ajtaján hullámlovagolt. Én ezt annyi helyen hallottam már retro klub beszámolókon, talán az Almanachok is megemlítik ezeket a kalandokat. Számomra ez nagyon gödi nyári életérzés, hogy a Duna közepén kell valahogy meglovagolni a hullámokat. Ugye ma ezt már inkább a suposok teszik, mert Gödön nagyon nagy a vízi élet, kajak-kenu szakosztály, sárkányhajósok. De hát ezt így negyven-ötven*

évvel ezelőtt is megoldották az akkori lehetőségekkel. Ez nekem nagyon gödi hangulat.” (IA09GÖD)

22. számú ábra: Naplementében supozók a gödi Dunán

Forrás: <http://eveznijo.hu/>

A lakosság emlékezetében élő, a városhoz kötődő jeles történelmi személyek és művészek: Ferenc József és Sissi, Széchenyi Ödön, Grassalkovich Antal, Nemeskéri-Kiss Miklós, Nemeskéri-Kiss Margit, Arany László és Arany János; Beck Ödön szobrászművész, Huzella Tivadar, Kóczán Mór, Bernáth Aurél, József Attila, Karinthy Frigyes, Radnóti Fanni, Mayerffy Ferenc, Latabár Kálmán.

A lakosság emlékezetében élő legendák között itt a történelmi személyekhez kötődő történetek mellett, a település viszonylag újkeletű virágzásának köszönhetően is több kortárs, illetve hozzánk időben közel álló, élő kulturális emlékre bukkantunk.

A helyi katolikus templom újjáépítésére, mint a civil összefogás jelképére emlékeznek a lakosok: *„Ami régi hagyomány szerintem, az a Szent István-napi búcsú. Kifejezetten az Alsógödi Katolikus Egyházközségnél, aki Szent Istvánt választotta védőszentjéül. Nem tudom jelentősebb-e, de biztos, hogy másképp van jelentősége mindennek, mióta az alsógödi templom egy betörés során, miután a betörő kevés pénzt talált, felgyújtotta, leégett. És utána, akkor is a közösség erejéből újjá tudott épülni. Szerintem ez egy szép hagyomány.”* (GÖDIA09)

A civil mozgalmak valahol összefonódva a polgári gondolkodással, vissza-visszatérnek a város története során: *„A Felsőgödi Katolikus Templom építésekor a vasúti pályán megállt a vonat, és az adományként adott téglákat nemre, korra, vallási hovatartozásra tekintet nélkül adták kézzől-kézre. (Így építették fel*

a Búzaszem Alapítványi Iskolát is.)" (GÖDIA04) A Búzaszem Iskola mellett, hasonlóan civil összefogással újjáépült meg a korábban a szakértői interjúk során már említett Felsőgödi Önkéntes Tűzoltók Szertára is (Horváth, 2018, p. 114–118.).

Egy jóval személyesebb történet a helyi, közkezdvelt, főtéren található cukrászdához, Józsi cukrászdájához kötődik: *„A Józsi nevű cukrászda a Kossuth téren, a művelődési háztól nem messze található. Az az érdekessége, hogy Józsi nevű tulajdonos, akinek Dunakeszin is volt cukrászdája, a gödi kis-szigeten halt meg, mert bemászott a kutyája egy rókabarlangba és az ráomlott, ott megfulladt. Ez érdekessé teszi ezt a cukrászdát. Olyan történet, mint Kőműves Kelemen és Déva vára.” (GÖDIA01)*

Emellett maradtak fent élőszóbeli történetek politikai (Ónody Lajos egykori vállalatigazgató ellen indított koncepció per) és gazdasági kuriózumokról (a gödi jegyző esetéről, aki kiadta a házát a nyaralóknak, és abból Vácon bérelt magának egy másikat), melyeket mind az első gödi interjúalanyunk (GÖDIA01) említett.

A gödiek lakhelyüket elsősorban a Duna-part közelsége miatt kedvek. *„Azért szeretek itt élni, mert a Duna mellett van a település. A Duna partja miatt – ami Budapeستől a Dunakanyarig a legszebb Duna-part – nagy-nagy közszeretetnek örvend a településen mindenki számára a Duna. Én meg közvetlenül a Duna-parton is lakom. A telkünk vége a Dunánál van, időként még be is kukkant a házunkba a víz, olyankor izgalmassá válik a dolog, de egyébként nagyon szép helyen van.” (GÖDIA01)*

A Duna-part és a gödi villák egysége egyszerre biztosít számukra esztétikai és intellektuális élményt: *„A Duna, az értelmiségi közösség és a hajdani üdülőttelep fílingje miatt.” (GÖDIA04)*

Mások – egymással párhuzamosan – a helyi kis közösségek erejét, összetartását emelik ki: *„A Búzaszem Iskola és az utóbbi húsz évben formálódott közösség miatt, akik „gyökértelenül” érkeztek, de a kereszténység és magyarságtudat ápolása mentén – gyorsított módon – akartak gyökeret eresztetni.” (GÖDIA05)*

Hasonlóan Fóthoz a kisgyermekes családok itt is jól megtalálják a számításukat és lehetőséget egy minőségi élet megvalósításához: *„Kezdő családként költöztünk Gödre két pici gyerekkel, majd utána még született kettő. Úgyhogy nagyon ideális körülmény volt egyrészt a természeti környezet. Minden napunknak a része lett a séta, biciklizés vagy a kutyasétáltatás révén volt muszáj kimenni, de nyilván amíg a gyerekeink picik voltak, ez az ő életükben is meghatározó volt. És az, hogy itt az óvoda és az iskola sétával vagy biciklivel megközelíthető volt, ez szerintem az egész életükre*

meghatározó. A másik pedig pontosan a gödi kis közösségek, ami akár valamilyen kulturális tevékenységhez kapcsolódik, akár valamelyik intézményhez, egyházközséghez kapcsolódó, tehát mi nagyon hamar otthon éreztük magunkat ezeknek köszönhetően.” (GÖDIA09)

A Russel-féle érzelmi kerék felosztásából, hasonlóképpen kiemelhető a nyugalom és béke érzelmi állapota: *„Alsó-Gödön élek. Szeretek itt élni, mert nagyon békés környezet, szép, szeretem ezt a kulturális közeget, ami itt van. Nagyon családközpontú az egész város.” (GÖDIA08)*

Itt is találkozunk azonban különutasokkal, akik „kényszerből” költöztek ide, és a helyi közösségekben nem tudnak feloldódni, számukra ma is feszültséget hordoz ez a közeg: *„Én nem szeretek itt élni. Illetve végülis jó itt élni, de nem Gödtől, hanem az aktuális környezettől. Tehát az, hogy jók a szomszédok, jó az utca. Egyébként Göd egy porfészek, tele unszimpatikus emberek, nem egy túl jó hely. 15 éve költöztünk ide, kompromisszum volt, mert én közelebb akartam költözni Váchoz, ahonnan származom, az asszony meg Pesthez. És itt megálltunk félúton. Tehát ez nem Göd értékeinek tisztelgés, hanem családi kompromisszum. Soha nem szerettem Gödöt, kis porfészek. Sok pesti van itt, ami itt egy jelző azokra, akik csak magukra gondolnak. Mivel Göd világ életében Pestnek volt egy kihelyezett üdülőfaluja, itt pesti emberek fordulnak elő. Ez a pesti mentalitás (...) itt fokozottan érvényesül.” (GÖDIA06)*

Ezzel a hozzáállással persze erős kontrasztot alkot azon interjúalanyunk véleménye, aki Nyugat-Európából hazatérve végülis Gödön telepedett le, és rendkívül elégedett egykori választásával: *„Volt nekünk egy ilyen szlogenünk, hogy „Gödön jó élni!”. Ez azért egy érdekes dolog, mert mi kicsit speciálisak vagyunk, én 15 évig Ausztriában éltem, és maradhattam volna, mint egyre feljebb menő menedzser, de aztán hazajöttünk mégis. Egyrészt a család is idekötött bennünket, másrészt viszont a közösségek. Nagyon fontos dolog szerintem a saját közösség, illetve a helyi értékek nyilván. Göd ebből a szempontból speciális, mert természetileg nagyon szép (...). Egyúttal viszont, ami nagyon jelentős Gödön, a Pest közelség, meg a város történelmi tradíciói. Arany Lászlónak volt eredetileg itt a villája, ő volt az egyik úgymond kiköltöző itt. Nagyon erős a szellemi tőke Gödön. Nagyon sok a művész.” (GÖDIA07)*

7.6.A váci értékek megjelenése a lakosság percepciójában

Vácon a résztvevők összesen 62 személyes értékről számoltak be az interjúk felmérésünk alapján (13. számú táblázat). A 62 érték közelíti, de nem éri el a váci települési értéktárban szereplő 75 értéket, annak megközelítőleg 80 %-adja. A személyes értékek és a kanonizált település értékek nagyobb mértékben esnek egybe, mint Fót vagy Göd esetében, azonban itt is találunk olyan személyes értékeket, amelyek nem részei a települési értéktárnak (Például az adventi vásár vagy a Familia Gladiatoria Egyesület).

13. számú táblázat: Lakossági értéklista gyakoriság alapján (Vác)

Értékek	Említések száma	Értékek	Említések száma
Két Főtér	10	Barokk Városháza	2
Naszály	10	Várfal	1
Dunakorzó (Duna-part)	10	Dunakanyar	1
Váci Világi Vigalom	10	Adventi vásár	1
Váci Székesegyház	7	Boldogasszony papucs (növény)	1
Váci múmiák	7	Civil Hattyú-díj	1
Püspöki Palota (Püspöki székhely)	7	Értelmiségi klub és díja	1
Liget	7	Váci Evezős Szakosztály	1
Diadalív ("Kőkapu")	6	Szigetcsúcs	1
Barokk Belváros	5	Váci Göngyölt	1
Első vasútvonal/vasútálló más	4	Templom Fesztivál	1
Hétkápolna kegyhely	4	Familia Gladiatoria Egyesület	1
Kőszentes Híd	4	Váci hurka	1
Püspöki középkori borpincék	3	Helyi ételek: szerbhús; tésztaleves	1
Régi gyárak (Tungsram és Forte)	3	Mária-napi búcsú	1
Váci Börtön	3	Nepomuki Szent János-szobor	1
Zenei élet	3	Húsvéti fesztivál (régén)	1

Értékek	Említések száma	Értékek	Említések száma
Templomok	3	Református Templom Kisvác	1
Csodatevő forrás	3	Püspöki Levéltár	1
Lingvay Pincészet	3	Pitesütő Fesztivál	1
1848-as szabadságharc emlékműve	3	Madách-nap	1
Luczer pálinka	2	Váci füzetek sorozat	1
Deákvár	2	Váci Himnusz	1
Hegyes torony	2	Váci Sportegyesület	1
Fut a Vác (Verseny és futófesztivál)	2	Szüreti Felvonulás	1
Mikulás futás futóverseny	2	Ételspecialitás ("Börtön Töltelék")	1
Fehérek Temploma	2	Fischl-villa a Duna-parton	1
Kálvária	2	Vörösház	1
Lecsófőző Fesztivál	2	Siketek Intézete	1
Váci csata (1849)	2	Könyvtárépület (Régi tisztiklub)	1
Színház	2	Egyházi búcsú	1

Forrás: Saját összeállítás a kvalitatív tartalomelemzés (Atlas.ti) alapján

A gyakorisági mutatók az egyes helyi értékek önálló kontextusban történő előfordulásait jelzik, amikor az adott értékek az interjú beszélgetések középpontjába kerültek. (Ezért fordulhat elő, hogy a legnépszerűbb érték gyakorisága meghaladja az interjúalanyok számát).

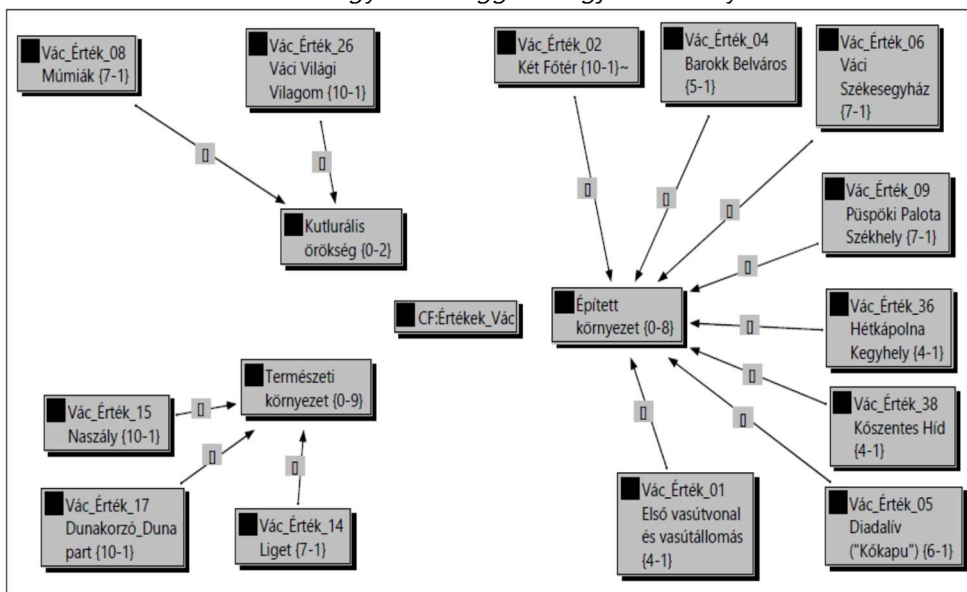
Vác közel kétszer akkor település, nagyobb holdudvarral, mint a korábban vizsgált települések. Ennek sajátos folyamánként a váciak a közelben található értékeket is „helyinek” érzik, bár ezek már valójában más településekhez tartoznak: erre példa fenti listában a kosdi⁷⁴ Lunczer pálinka (3 említés) vagy a Kisoroszihoz tartozó Szigetcsúcs (1 említés).

⁷⁴ Vác központjától 6 km-re található szomszédos kistelepülés.

Ezt is számításba véve mennyiségi szempontból megerősíthető, ahogy arra a szakértő interjúk elemzése során is kitértünk, hogy a települési értéktár elemeit jelenleg kevésbé ismerik a váci lakosok.

A kvalitatív tartalomelemzés során azonosított értékek közül a leggyakrabban előfordulókat kiemelt személyes helyi értékeként kezeltük a kutatás során, és egy gondolattérképen besoroltuk őket a nemzeti értéktár megfelelő kategóriáiba (23. ábra). Vácon a kiemelt értékek közül nyolc az épített környezethez, három a természeti környezethez, kettő pedig a kulturális örökséghez kötődik. Főttal és Göddel összehasonlítva megállapítható, hogy a városok arculatát tükröző szűkebb értéklisákban Vácon a legdominánsabb az épített környezet körébe tartozó elemek jelenléte.

23. számú ábra: Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Vácon

Forrás: Saját összeállítás a kvalitatív tartalomelemzés (Atlas.ti) alapján

A lakosság körében legnépszerűbb értékek közül a Vácon található két főter sajátosságait és a Váci Világi Vigalom kapcsán megjelenő narratívákat emeljük ki.

A Váci egyházmegyét még Szent István király alapította. A város püspöki székhelyként két főterrel is rendelkezik: a klasszikus barokk városközpont mellett a 18. században épült váci Nagyboldogasszony-székesegyház (Váci Dóm) előtti teret is a város főterének tartják a helyiek: „Vácnak két főtere van (...), mert Vác két városból állt. Volt egy Püspök-Vác meg egy Káptalan-Vác, ezért két főter alakult ki. Az egyik főteren van a Városháza, ez a világi főterünk, ami ma is főterként funkcionál, rengeteg barokk polgári házzal, I. Világháborús

emlékművel és tényleg nagyon-nagyon szép. Beszélgettünk itt a rekreációról, itt telente jégpályát szoktak ide tenni, minden évben legalább 2 hónapig ott van egy korcsolyázási lehetőség. Tehát ez az egyik főterünk. A másik az egyházi főtér, ahol a nagytemplomunk van, a híres Dóm, ott a Püspöki Palota, illetve egyházi gimnázium, egyházi főiskola, illetve a Középvárosi Plébánia. Azt nevezik most egyházi főtérnek, és a mindenkori váci püspök tartja rendben, és tényleg nagyon szép. Ott áll Szent István szobra, aki a püspökséget alapította.” (VÁCIA02) A helyiek a kulturális örökség és az esztétikai érték mellett előszeretettel emelik ki azokat a rekreációs lehetőségeket, amelyek ehhez a két helyszínhez kötődnek. „Hát a Főtér. Elsőként a Főtér. Ugye Vác egy barokk kisváros, a XVIII. században alakult, ezek az épületek, amik itt láthatók most, a XVIII. században lettek ilyenek, és azóta őrzik ezt a barokk, késő klasszicista stílust. Háromszög alakú főtér, középen az egykori székesegyház romjával, tehát a kicsik biciklizni tudnak, a nagyok sétálgatni. Nyáron fesztiválszínpad van rajta. Tehát nagyon kedvelt. És amikor nincs COVID, vendéglátóhelyek vannak körben. Akkor mondjuk patinás a székesegyház tere, a Konstantin tér. Ott is volt szabadtéri hangverseny. Ugye a székesegyház a háttérben, mint Szegeden a Dóm a háttérben, nagyon szép.” (VÁCIA04) A város érdekessége, hogy mindkét főtéren van katolikus templom, és a lakóhely közelsége, valamint a személyes ízlés határozza meg, hogy a katolikus vallású lakosok melyiket látogatják: „Alapvetően ugye itt van a főterünk, ez egy barokk főtér, akkor itt van a Kőkapu, az is jó egyébként, hogy a Kőkapuhoz is közel lakom, nagyon sokszor átmegyek alatta (...), és akkor van ez a Püspöki Palotánk, ami énnekem azért is egy fontos helyszín, mert imádom az Abigélt, és részleteket ugye itt forgattak. Meg hát a Dóm tér is nagyon jó, a Konstantin-tér a katedrálissal vagy a Fehérek temploma a Fő téren. Én katolikus vagyok, én a Fehérek templomába jártam inkább. A Dómnak a nagysága..., de nekem mindig családiasabb volt számomra a Fehérek temploma...” (VÁCIA05)

A legnagyobb múltú kulturális esemény a városban a Váci Világi Vigalom, amely a nyár derekán megtartott többnapos kulturális fesztivál komoly hagyományokkal, nemzetközi vendégekkel (24. ábra): „A város hagyományai közül a Váci Világi Vigalom talán az egyik ilyen legnagyobb. Az egy négy napos fesztivál nyáron, és tavaly azt hiszem, már a 25. vagy talán még régebbi volt, most ezt így nem tudom pontosan megmondani. Ez egy négy napos összművészeti fesztivál, határon túlról is jönnek különböző árusok. 11 testvérvárosa van Vácnak, ők képviseltetik magukat. Gyakorlatilag a város közterei és parkjai egy fesztivállá alakulnak. Árusok, színpadok. A város több

helyszínén színpadok vannak. Könnyűzenei, komolyzenei, gyerekeknek az udvaron külön programok (...), a templomokban hangversenyek folyamatosan. Ez egy ilyen négy napos igazi zsiszsgés, ami ingyen látogatható.” (VÁCIA04)

A váci lakosok számára többségében ma is magával ragadó, bár a fiatalok körében az erős hazai és nemzetközi konkurencia miatt (Balogh, 2021. Szabó János Zoltán, 2014.) vonzereje már nem kiemelkedő. *„Amire kiskorom óta emlékszem, hogy van az a Váci Világi Vigalom, többnapos rendezvény a városban. Arra mostanában már nem szoktam kimenni, de az az, ami mindig ugyanúgy zajlik, ugyanazzal a protokollal és majdhogynem ugyanazzal a programmal, ami azért nem annyira izgalmas már.” (VÁCIA01)*

24. számú ábra: A Váci Világi Vigalom promóciója 2019-ben

Forrás: <https://fotinfo.hu/vilagi-vigalom-vacon/>

Gazdag programkínálatának és az elérhetőségének köszönhetően igen népszerű, magas részvételi számokkal rendezik meg: *„Ami a legnagyobb durranás itt Vácon, ami most egyébként a pandémia miatt elmaradt, ez a Váci Világi Vigalom, amit egy ilyen 3 napos összművészeti fesztiválnak szoktak emlegetni, aminek az az érdekessége, hogy ingyenes. Ilyenformán rendkívül látogatott. Koncertekkel, kiállításokkal, kirakodó vásárral. Ez szintén egy országos hírű történet.” (VÁCIA08)*

A lakosság emlékezetében élő, a városhoz kötődő jeles történelmi személyek az interjúk tanúsága alapján: Váci Remete, Petőfi Sándor, Mária Terézia, Géza Király, Madách Imre, Argenti Döme csodadoktor, Gánti Tibor, Migazzi püspök, Bogányi család, Tragor Ignác, Landerer nyomdász.

A történelmi személyek közül több körül is maradtak fenn legendás történetek, az alábbiakban a váci remete, a Habsburgok, Sobri Jóska és egy magyar huszár körül szóban fennmaradt történeteket emeljük ki.

A váci remete a város névadásához kötődő helyi eredetlegenda, személyének szobrot is állítottak a városban. Az egyik

interjúalanyunk tanárként dolgozik, ő tanítványaival évente megemlékezik erről: *„Eleve az alapítása Vácnak, a névadása, hogy hogy történt? Vác szláv névből. Itt egy remetét találtak, egy Vác nevű szláv remetét. Vác szláv vidék volt, és róla nevezték el. Van minden évben Vác püspökkel kapcsolatos ünnepség, és az én diákjaim gyakran szerepelnek ezen, és mindig elmondjuk erről a Vác remetéről szóló legendát.”*(VÁCIA02)

A Habsburgok és a Diadalív kapcsolata, és az e köré szőtt történeteket a mai napig érdeklik a helyi lakosokat, a szóbeszédben több változata is előfordul Mária Terézia látogatásának. *„Mária Teréziához is kötődik egy legenda. Kegyelt egyházi személye volt Migazzi, hisz ahogy az előbb említettem, két posztot töltött be. Meghívta a püspök egy váci látogatásra az uralkodónőt, és elfogadta. Mária Terézia tudomásom szerint háromszor mozdult ki a bécsi udvarból, az államiügyek és az állandó várandóssága miatt (hisz 16 gyermeke volt). A 3 napra tervezett látogatása 5 napra sikeredett, annyira jól érezte magát. Ekkor emelte Migazzi püspök a diadalívünket a város határán, hisz abban az időben az volt a szokás, hogy a magasrangú vendégeket a település határán diadalívvel fogadják. De ebben a korban már nem volt divat, hogy kőből készül, hanem csak fából, alkalmilag. Nos, onnan nem messze hajóval érkező hatalmas nagy kíséretével hintóba szállt, és elérkezik a diadalív elé. A legenda azt tartja, hogy nem mert átmenni alatta. Honnan szövődik a legenda? Tavasszal kezdték el építeni, Isodore Marcelus Canevale, fiatal, 35 éves építész tervei alapján, aki egyébként a székesegyházat is tervezte. Azt mondták, ha ez ilyen hamar, ilyen rövid idő alatt elkészült, mert augusztusban történt a látogatás, akkor ez össze is fog dőlni.”*(VÁCIA03)

Vannak, akik kétségbe vonják a történet hitelességét: *„Mária Terézia látogatására épült ez a Diadalív, és hogy nem mert átmenni alatta. Amit aztán történészek és hozzáértők megcáfoltak, hiszen több mint egy hétig itt tartózkodott a családjával, és nem is igen volt több kijárási lehetőség ott az északi részen. Úgyhogy minden bizonnyal átment alatta, csak ez egy ilyen kis kedves történet.”*(VÁCIA04)

A Diadalív és a Habsburg család kapcsolata nem ér véget a 18. században: Habsburg Ottó sajátosan reagált a legenda hallatán a városban tett látogatáskor: *„Habsburg Ottó járt Vácott, szintén hintóval vezették körbe településünkön, és elmondják neki a Mária Teréziával kapcsolatos történetet. Nagyon érdekes volt a reakciója, elérkeznek a diadalívhez, megállítja a hintót Habsburg Ottó, leveszi a*

kalapját, meghajol, és azt mondja: „Na, akkor most egy Habsburg menjen át a diadalív alatt.” (VÁCIA03)

A Diadalív kapcsán személyes történetek is fennmaradtak, ami az épület Magyarországon egyedi jellegéből is fakad: *„Ha elmondhatom a saját kis történetemet, várok egy külföldi vendéget. Hova az ördögbe tűnt, már rég itt kéne lenni neki? Egyszer csak hív telefonon, azt mondja: Péter, úgy gondolom, rettenetesen eltévedtem, valószínűleg Párizsba jutottam el, mert itt van előttem egy diadalív.” (VÁCIA03)*

Sobri Jóska a történeti adatok alapján elsősorban a Dunántúlon tevékenykedett, mégis a lakosok számon tartják a váci püspöknél tett vélt vagy valós látogatását: *„A váci püspök és Sobri Jóska esete: ugye a híres betyár megüzente a püspöknek, hogy nála fog ebédelni, és a püspök mondta, hogy persze. És tényleg megcsinálta, valamilyen püspöknek álcázta magát. Amikor a püspök visszakísérte a város határába, akkor derült ki, hogy ő nem a (nem tudom milyen) érsek, hanem ő Sobri Jóska.” (VÁCIA02)*

A váci csata az 1849-es szabadságharc egyik, a magyarok által megnyert ütközete volt, ahol egy híres magyar parancsnok hősiességével meghatározta a csata kimenetelét: *„Aztán a szabadságharcban volt ilyen, hogy Váci csata. Például legenda volt annak a Földváry Károlynak a neve, (aki nem váci, hanem ceglédi születésű), de a váci csatában részt vett, hogy 72 golyó járta át a zászlaját, 3 lovat lőttek ki alóla, és mégis sértetlenül úszta meg ezt a dolgot. Ez ilyen történelmi jellegű.” (VÁCIA02)*

A lokálpatrióta lakosok Vác kisvárosi hangulatát, természeti szépségét emelik ki első körben, amikor kötődésükről beszélnek. *„Szeretem, hogy kisváros, de mégiscsak város. Az emberek ismerik egymást, nem olyan elidegenedett az élet, mint például a fővárosban.” (VÁCIA05)*

„Én igazából a háborítatlanságát szeretem a városnak, a családi hangulatát. Attól függetlenül, hogy Budapestre jártam egyetemre, soha nem fordult meg a fejemben, hogy oda költözzek. A nyüzsgés, a nagyvárosi élet, ami tőlem távol áll. Itt olyan nyugodt és családi minden.” (VÁCIA01) *„És hogy miért szerettek itt lakni? Végülis Vác egy élhető kisváros. Megtalálható benne a régi barokk városrésztől kezdve egészen a '70-es '80-as évek úgynevezett „modern kockaházak”-ig sok építészeti stílus.” (VÁCIA09)*

Vannak olyanok is, akik számára a kistérségben játszott központi szerep az egyik meghatározó vonzerő: *„Nagyon tetszik a város fekvése, tehát az, hogy Dunakanyar, nagyon különleges adottság. Másrészt ez a püspöki székhelyi mivolt olyan térségi előnyt*

ad, amit elég nehéz lenne más környékbeli városnak utolérni. Itt van egy centralizált, kulturális, természeti, gazdasági erő, ami szerintem Vácot a környék központjává teszi. (VÁCIA02)

A Russel-féle érzelmi kerékre visszautalva, itt is kontrasztban áll a fővárosi nyüzsgés, vibrálás és az azzal együtt járó felspannoltság és feszültség, a kisváros nyugodt hangulatával, ami a családalapítás számára ideális: *„Ugye, amikor fiatalabban Pesten éltünk, akkor az volt a fontos, hogy forgalmas helyen, sok lehetőség, minden karnyújtásnyira van, aztán amikor egy gyerek megszületik, és családot alapít az ember, akkor egy picit fontosabb az, hogy kicsit nyugodtabb környezetben legyen. És Vác erre abszolút alkalmas (...), nagyon jó óvodák, iskolák vannak, mégiscsak egy biztonságos, jó környezet. Ahogy cseperedik, már egyedül is könnyebben tud járkálni. Egy biztonságos, jó környezet és nagyon szép, patinás város. Tehát igazából ezért szeretem.”* (VÁCIA04)

A Duna-part és a természeti környezet, a kirándulásra és sportolásra alkalmas helyek is erősítik a lakosok kötődését a városhoz: *„Igazából azért, mert hogy sok ilyen zöld terület van, ahova el lehet menni sétálni. Van itt például egy liget, ott ki van építve egy bicikliút, el tudunk jutni mind a két irányba. Vagy így Szob-Nagymaros irányába vagy Dunakeszi irányába. Ott van egy ilyen kis tó a Ligetnél, ott lehet sétálgatni, a Naszály hegy is közel van, oda is tudunk menni. Szóval alapvetően ilyen kis kirándulóközpontnak is lehet mondani.”* (VÁCIA05) *„Születésemről fogva a Duna mellett élek, Vácot ezért is szerettem meg, hogy a Duna mellett helyezkedik el. A városnak ez egy vonzereje, hogy a Duna mellett helyezkedik el, ugyanakkor a Naszály-hegy is itt van, illetve dombok, tehát maga a domborzati környezet, ami nem volt idegen tőlem, és ami tetszik a mai napig.”* (VÁCIA09)

Az önálló kistérségi központ jelleg mellett ugyanakkor a lakosok számára gazdasági szempontból kiemelt fontossággal bír, hogy a főváros jól megközelíthető. *„Azt is szeretem benne, hogy közel vagyunk Pesthez, van ez a zónázó vonat, ez 25 perc alatt bent van, ennél kényelmesebbet nem is tudok elképzelni.”* (VÁCIA05) Ezt a közelséget egyszerre érzik előnynek és hátránynak a lakosok: *„Nem fontossági sorrendben, de a másik vonzó tényező Budapest közelsége. Vác szempontjából ez azonban talán hátrány is a mai napig.”* (VÁCIA09)

7.7. A települések iránti kötődés jelenléte vagy hiánya a személyes narratívákban

A lakosoknak a településekhez való pozitív kötődését három nagyobb csoportba tudjuk sorolni az interjúk eredményei alapján: az első körbe azok a tősgyökeres helyiek tartoznak, akik lokálpatrioták, és soha nem éltek máshol, a második csoportba azok tartoznak, akik úgy költöztek a településre, hogy tudatosan mérlegelték annak előnyeit s hátrányait, a harmadik csoportba – és ők vannak a legkevesebben – azok a lakosok tartoznak, akik a település egy sajátos jellemzője iránt éreznek meghatározó vonzódást.

A tősgyökeres lakosok érzelmvilágában nagyon erősen jelen van a büszkeség és párhuzamosan a stabilitás, az állandóság iránti vágy, egyfajta konzervatív szemlélet. *„Miért szeretek? Ez egyértelmű, hiszen igazából soha nem is éltem máshol. Én itt születtem tősgyökeresként. Szeretem egyébként is az állandóságot magam körül, úgyhogy nem is mennék nagyon szívesen sehova innen, ha nem muszáj. Ez így biztos számomra.”* (FÓTIA02). A lakosságnak ezen része nagyon jól alkalmazkodott a kisvárosi környezethez, érzelmi síkon azonosulni tud ezzel az életformával: *„Csend van, nyugalom van városias környezetben. Itt születtem, kezdetektől fogva ide köt minden.”* (FÓTIA05) Esetükben ez a kötődés tovább erősödik, hogyha a saját család megalapítása és a gyerekek felnevelése is ebben a környezetben valósult meg. *„Nagyon nagy a kötődésem születésem óta, meg hogy itt nevelhettük föl a gyerekeinket, és valóban itt lakunk a szigetnek az északi csúcsánál. Nekünk napi rutin a Gödi-szigetnek a meglátogatása akár télen, akár nyáron egy séta erejéig legalább.”* (GÖDIA09) A lakhely alapos ismerete, a többi lakossal közös hagyományok valódi identitástudatot kölcsönöznek a lakosoknak. *„Van egy Vác dala⁷⁵ című dal, van egy himnusza a városnak. Két váci szerző írta, (Youtube-on is fent van) el is énekelték. „Vác a szívem városa”: ez a címe. Ahogy a szövege is írja, „minden macskakövet ismerek”, nagyon erős a kötődésem, meg tényleg nagyon belülről ismerek mindent. Tudom, mi van egy-egy szó, egy-egy fejlődési vonal mögött. Ahogy Tamási Áron fogalmaz: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Én itt vagyok otthon, bárhova megyek a világban (nagyon sokat utazom), várom, hogy a vonat bekanyarodjon Sződligetnél, és akkor én itthon vagyok.”* (VÁCIA02)

Mások, akik idősebb korukban költöztek Fótra, Gödre vagy Vácra, nem ennyire automatikusan, hanem az érveket és ellenérveket

⁷⁵ Vác Dalának a hivatalos verziója: <https://www.youtube.com/watch?v=LlgUkLMZdSM>

egymás mellé állítva tették le a voksukat az adott települések mellett. Ezt a kötődést a gyermekkorban a település kapcsán szerzett pozitív élmények felerősíthetik. *„Sokan szokták kérdezni, hogy nem fárasztó-e ez az ingázás. És én azt mondom, nekem mindig megéri, mert nagyon jó hazamenni. Az biztos, hogy hozzájárul ehhez, hogy nekem a nagyszüleimnek itt volt nyaralója, és gyerekkoromban rengeteg nyarat itt töltöttünk, körülbelül kicsengetéstől becsengetésig. Én úgy jövök haza, hogy a gyerekkori vakációimnak a helyszínére. Végül is Göd egy üdülő település volt, és ez a jellege megmaradt, főleg a 2-es úttól a Duna felé eső részen. Tehát egész évben itt van a lehetőség a rekreációra, én ezért ajánlom a mai rohanó világban.”* (GÖDIA09) *„15 évig Ausztriában éltem, és maradhattam volna, mint egyre feljebb menő menedzser, de aztán hazajöttünk mégis. Egyrészt a család is idekötött bennünket, másrészt viszont a közösségek. Nagyon fontos dolog szerintem a saját közösség, illetve a helyi értékek nyilván. Göd ebből a szempontból speciális, mert természetileg nagyon szép.”* (GÖDIA07)

A harmadik csoportba azok tartoznak, akiknek a kötődését egy különleges élmény adja, ami számára egyedivé teszi a várost. Itt érzelmi síkon azt figyelhetjük meg, hogy a város egy jellemzője gyakorlatilag elvárásolja az adott lakosokat. Vácon találtunk a három város közül ilyenre példát: *„Mikor az ember megáll, és észak felé néz, és látja a Kékest, el lehet látni egyébként Verőcéig, csodálatos látvány, és van egy Duna-illat, ami nincs máshol. Gödön sincs. Voltam már Gödön, és ott sincs, de Szentendrén se. Az a Duna-illat csak Vácon van.”* (VÁCIA02)

A helyi értékek ismerete azonban nem jelenti minden esetben a megbecsülésüket és az elfogadásukat, ezt a személyes beállítódás és ízlés is meghatározza (Vö. Nelissen és társai, 2007). Gödön például egy kifejezetten művelt, idősebb férfi interjúalany – erősen konzervatív beállítódással – az újkeletű és népszerű, a művelődési ház által szervezett „kakaós csiga” körül felépült gasztronómiai fesztivált becsülte le mint komolytalan rendezvényt. Más esetben azzal találkozni, hogy a környezetével elégedetlen, gyenge kötődésű lakos a helyi kulturális értékeket sem becsüli igazán meg: *„Itt nincsenek ikonikus épületek. Mondjuk a Nemeskéri kúria, és az istálló, ahol a Kincsemet deponálták, van pár templom (...), tulajdonképp jelentéktelenek, pár csárda, Széchenyi csárda, de azok is inkább vendéglátóhelyek. Olyan ikonikus épület, mint Vácon – pl. a Fehérek temploma, a Nagytemplom –, ahol elvetsz egy téglát és ikonikus épületre esik, itt nincs.”* (GÖDIA06)

7.8. Értéktár-fejlesztési javaslatok és tévedések a lakosság körében

A helyi értékek kapcsán az interjúk lezárásaként a települési értéktárban felterjesztésre javasolt értékekre kérdeztünk rá. Ezt az interjúk során olyan módon tettük, hogy bemutattunk a lakosoknak három már elfogadott helyi értéket, és rákérdeztünk ismeretükre. A fóti interjúalanyokkal a Németh Kálmán Emlékház, a Somlyó Természetvédelmi Terület és a somlói galuska; a gödi résztvevőkkel a Gödi-sziget és Duna-mellékág, a Duna-part, valamint a Kincsem telep és életmű; a váci lakosokkal pedig a váci múmiák, Cházár András szellemi öröksége és a váci diadalív kerültek említésre.

A helyi lakosok jellemzően ismerték a felsorolt értékeket – Cházár András szellemi örökségén kívül –, és a példákön keresztül megértették az értéktárak fogalmát.

Ezt követően arra kértük a résztvevőket, hogy nevezzenek meg olyan „új” értékeket, amelyeknek szerintük méltó helye lenne a települési értéktárakban. Új értékek kapcsán javaslatok megfogalmazására kevesen vállalkoztak. (Lásd 14. táblázat)

14. számú táblázat: A lakosok által felterjeszteni javasolt „új” értékek

Fót	Göd	Vác
Nagy-tó környéke	Biciklis Nagyvendéglő	Helyi séták felfuttatása
Tőzeg-tó	Búzaszem Iskola modellje	Kovács Margit terrakottái (Váci Művelődési Ház)
Gyöngyöskoszorúk	Gödi villák és kertjeik	Vác Értéktár
Rakétabázis	Gödi Almanach	Vác Helytörténeti Múzeum
Dörzsölt Kötény	Homoksziget	
Lovastanyák	Kakaós Csiga Fesztivál	
Lakodalmas rétes	Kisfaludy Stróbl Zsigmond szobra a Szudi villában	
	Madarak és Fák napja	

Forrás: saját összeállítás az interjúk alapján

Ez a módszerünk alapvetően nem járt sikerrel: elsősorban azért mert számos olyan javaslat született, amely már az értéktárakban lévő elemekre vonatkozik. (Ezekről azonban a lakosoknak nincs pontos ismeretük.) Összességében Fóton a rakétabázis és a dörzsölt kötény, Gödön Kisfaludy Stróbl Zsigmond szobra, Vácon pedig a helyi kulturális séták elemeivel lehetne a közeljövőben az értéktárakat

bővíteni. Az értéktárak intenzívebb kommunikációja látszik tehát ajánlottnak a további érvényes lakossági javaslatok bátorításához.

A helyi értékek kapcsán tévedésekkel is találkoztunk, ami a kistérséghez közel álló települések esetében általában a gyengébb kötődésű lakosoknál jelentkezett, akik kevésbé tudatosak a település értékei, jellegzetességei kapcsán. Fóton az egyik válaszadónk keverte a fóti gerezdes paradicsomot a veresi paradicsommal (FÓTIA01), illetve egy másik válaszadónk Fót városához kötötte Kincsem versenylovat Göd helyett (FÓTIA02). Volt olyan résztvevőnk is, aki Kincsemet a másik híres versenylóval, a számunkra kortárs Overdose-zal keverte össze (FÓTIA04), illetve aki Széchenyi Istvánhoz kötötte (VÁCIA02). Egy gasztronómiában kevésbé jártas gödi lakos (GÖDIA04) pedig a kakaós csigát keverte össze a vaníliás csigával.

7.9. Összefoglalás

Russel (1980) felosztására visszautalva az állapítható meg, hogy a három vizsgált város a lakosok számára alapvetően a nyugalom érzelmi hátterét kínálja fel („nyugis”, „emberléptékű”), szemben az interjúkban említett „nyüzsgés” és „pörgés” izgalmi állapotaival, amit összehasonlításként a közeli fővárossal azonosítanak (különösen a napi szinten ingázók).

Az interjúkból kirajzolódó városképek a helyi legendák tükrében sajátos színezetet öltenek (Moreno – Rivas, 2019): a szubjektív narratívákat összegezve, úgy jellemezhetjük a településeket mint *az óriás (Budapest) árnyékában megbújó egykori úri települést* (Fót), *a monarchia emlékeit őrző túlnépesedett Duna parti üdülővárost* (Göd) és egy *magára találó, két főterű büszke barokk várost, ahol Mária Terézia is megfordult* (Vác).

8. A kérdőíves vizsgálat eredményei

Kutatásunk a hazai értéktár vizsgálatok tekintetében egyedülálló, jelentős lakossági mintavétellel dolgozza fel a témakört, az *5. fejezetben* részletesen ismertetett kvalitatív módszertan segítségével. Minden városban azonosításra került 12 kiemelt települési érték⁷⁶, melyeket a kvalitatív interjúsorozat eredményei és egyéb szakmai megfontolások alapján jelöltünk ki. Ez az értékvizsgálat adja a kérdőíves felmérésünk magját, célunk vele, hogy a helyi értékek iránt érzett pozitív érzelmek és az értékek ismerete közötti összefüggéseket feltárjuk, megismerjük.

8.1. Fót

8.1.1. A fóti minta bemutatása

A kérdőíves vizsgálatban a 200 fős fóti mintában 39 férfi (19,5%) és 161 nő (80,5%) szerepelt, átlagéletkor 45,5 év ($\pm 11,9$ év, min. 17 év, max. 72 év). A mintában a legtöbb kitöltő (113 fő, 56,5%) főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkezik, majd a középfokú végzettségűek következnek (66 fő, 33%), a szakközépiskolát végzettek 19 fővel (9,5%) és az általános iskolai végzettségűek 2 fővel (1%) képviseltették magukat.

A résztvevők legtöbbször családosok (141 fő, 70,5%), közel azonos arányban voltak a párkapcsolatban élők (30 fő, 15%) és az egyedülállók (29 fő, 14,5%). A válaszadók többségének nincs gyermeke (67 fő, 33,5%) vagy egy (57 fő, 28,5%) a velük egy háztartásban élő gyermekek száma, az egy háztartásban élő gyermekek száma átlagosan 1,26 fő ($\pm 1,17$).

A válaszadók 73%-a (146 fő) nem Fóton született. 38%-a (76 fő) több mint 31 éve él a településen. 21% (42 fő) 11–20 éve, 17,5% (35 fő) 21–30 éve, 12,5% (25 fő) 5 évnél kevesebb ideje és 11% (22 fő) 5–10 éve él a településen. A mennyire szeret Fóton lakni kérdésre 7 fokú Likert-skálán mérve 5,08 ($\pm 1,58$) átlagértéket adtak a résztvevők. A kérdés megítélésében nem találtunk szignifikáns nemi ($t(198)=-0,13$, $p=0,90$) vagy végzettség szerinti ($F(2,196)=0,73$, $p=0,54$) különbséget. Ugyanakkor minden alább bemutatott érték esetében szignifikáns

⁷⁶ Ezen értékeknek a rövid általános bemutatását a fejezet során ismeretterjesztő jelleggel adjuk közre: leírásukkor nem törekszünk tudományos igényű feldolgozásra, ezért az értékek bemutatásakor felhasznált források jellemzően weboldalak.

pozitív együttjárást találtunk az értékek megítélése és aközött, hogy mennyire szeret Fóton élni a válaszadó.

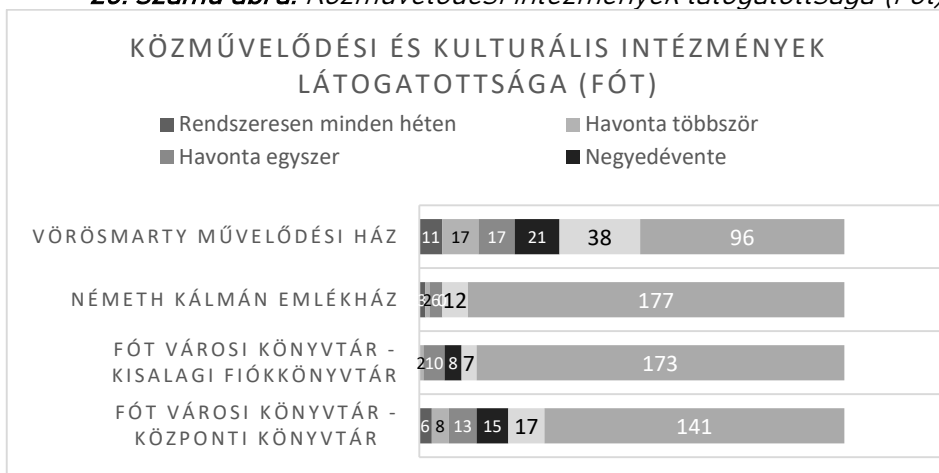
8.1.2. A fóti közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága

A fóti közművelődési és kulturális intézmények közül a kérdőíves vizsgálatban 4 intézmény látogatottság gyakoriságát vizsgáltuk. Ezek az intézmények a Fóti Közművelődési és Közgyűjteményi Központ tagintézményei. A Vörösmarty Művelődési Ház volt a leggyakrabban látogatott, a rendszeres látogatók száma itt a legmagasabb (11 fő) (ld. 15. táblázat és 25. ábra).

A közművelődési intézmények látogatottsági adataiból egy fóti közművelődési intézmény látogatottság indexet hoztunk létre, ami azt méri, hogy átlagosan milyen gyakran látogatják ezeket az intézményeket általában a résztvevők. A fóti index értéke 1,65 ($\pm 0,88$).

A fóti közművelődési index nem mutat szignifikáns korrelációt azzal, hogy a válaszadó mióta él Fóton ($r(200)=0,01$, $p=0,89$), vagy azzal, hogy mennyire szeret Fóton élni ($r(200)=0,03$, $p=0,68$). Ugyanakkor tendencia szintű különbség figyelhető meg a családi állapot és a végzettség szerint, a legmagasabb közművelődési indexszel a családostok ($F(2,197)=2,81$, $p=0,06$) és a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők ($F(3,196)=2,12$, $p=0,09$) írhatóak le. Továbbá szignifikáns pozitív korrelációt találtunk a gyermekek száma és a közművelődési index között ($r(200)=0,16$, $p=0,03$), de az életkorral nem találtunk szignifikáns összefüggést ($r(200)=0,06$, $p=0,39$).

25. számú ábra: Közművelődési intézmények látogatottsága (Fót)

Forrás: Saját összeállítás

15. számú táblázat: A vizsgált fóti közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága

Fót Városi Könyvtár – Központi Könyvtár	
Rendszeresen minden héten	6
Havonta többször	8
Havonta egyszer	13
Negyedévente	15
Félévente	17
Ritkábban	141
Fót Városi Könyvtár – Kislagi Fiókkönyvtár	
Rendszeresen minden héten	0
Havonta többször	2
Havonta egyszer	10
Negyedévente	8
Félévente	7
Ritkábban	173
Németh Kálmán Emlékház	
Rendszeresen minden héten	3
Havonta többször	2
Havonta egyszer	6
Negyedévente	0
Félévente	12
Ritkábban	177
Vörösmarty Művelődési Ház	
Rendszeresen minden héten	11
Havonta többször	17
Havonta egyszer	17
Negyedévente	21
Félévente	38
Ritkábban	96

Forrás: Saját összeállítás

8.1.3. A helyi értékek ismertségének és kedveltségének vizsgálata

A kérdőíves vizsgálatban a fóti értékeket a helyi értéktár jegyzékében szereplő értékek (a Fóti Települési Értéktárban már szereplő vagy abba felvenni tervezett értékek is) és a kutatás kvalitatív szakaszában felvett interjúkban megemlített értékek alapján állítottuk össze. Az alábbiakban a helyi értéktár jegyzék kategóriái mentén mutatjuk be az értékeket.

Az értékek bemutatásakor elsősorban a helyi közművelődési intézmények, a helyi online médiumok és Pest megye honlapján található információkat vettük alapul, ismeretterjesztő forrásokat felhasználva és alapvetően ismeretterjesztő céllal.

Az eredmények bemutatásánál minden értéknél kitérünk arra, hogy a 12 vizsgált érték milyen rangsorba állítható az érték átlagos ismertsége és az irányába mutatott átlagos pozitív attitűd szempontjából. Fontos megjegyezni, hogy az ismertséget is eltérőképpen értelmezhetnék a válaszadók (erre lent bővebben kitérünk), valamint, hogy a pozitív attitűdökben a rangsor némileg megtévesztő lehet, hiszen adott esetben 5 érték átlagos megítélése is mindössze néhány tizednyire szóródik egymástól.

- **Szellemi örökség**

- *Fóti kórusok*

A fóti kórusok érték kategóriába bevontuk a helyi értéktár jegyzékben szereplő Gárdonyi Református Kórust, a Magnificat Katolikus Kórust és a Helyi hagyományőrző csoportokat (Fóti Asszonykórus, Cselényi kórus). A *Gárdonyi Református Kórus* Fót legnagyobb múlttal rendelkező kórusa, számos országos versenyt nyert meg, az énekkar számára Gárdonyi Zoltán, a 20. század legjelentősebb protestáns zeneszerzője 21 kórusművet írt.⁷⁷ A *Fóti Asszonykórus* 1978-ban alakult, fő feladatuknak a helyi hagyományok – ruhaviselet, étkezési szokások, ünnepek – ápolását és továbbadását tartják, tagjai 80-100 éves eredeti népviseleti ruhákban lépnek fel. A 2004. évben elnyerte az országos minősítőn, a kategóriájukban megszerezhető legmagasabb fokozatot, az „Aranypáva” díjat. A *Cselényi József Népdalkör* 1997-ben alakult a község népi hagyományainak őrzése, ápolása, a népzene, a népdal emlékeinek megőrzése céljából. A kórus részt vesz Fót kulturális rendezvényein, országos népzenei találkozók, falunapokon.

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Fóti kórusok a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 11. legismertebb (átlag 2,92) és a 11. legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 3,56) érték volt (ld. 16. táblázat és 26. ábra).

Életkor szerint korrelációt figyelhettünk meg mind a kórus ismertségében ($r(200)=0,229$, $p<0,001$), mind a megítélésében ($r(200)=0,187$, $p<0,05$). Az idősebb korosztály ismeri és ítéli meg pozitívabban ezt az értéket.

⁷⁷ <http://www.fotiref.hu/enekkar/korus-tortenete/2/>

- **Épített örökség, műemlék épületek**

- *Szeplőtelen Fogantatás Templom*

A fóti Szeplőtelen Fogantatás Templom Ybl Miklós tervei alapján, romantikus stílusban épült 1845 és 1855 között. A magyar romantikus építészet egyik legjelentősebb alkotása, műemlék. A templomot a szeplőtelen fogantatás dogma kihirdetésének első évfordulóján áldották meg. Az altemplom sírkápolnájában Károlyi István és családtagjainak sírhelye található.⁷⁸

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Szeplőtelen Fogantatás Templom a jelenleg vizsgált 12 érték közül az 6. legismertebb (átlag 5,44) és a 4. legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 5,88) érték volt (ld. 16. táblázat). Feltételezhető, hogy a válaszadók eltérően értelmezték az adott érték ismertségét, és az értékről birtokolt kevés információ (pl. a műemlék építésének történetéről, benne található műalkotások adatairól) miatt írtak alacsony pontszámot az érték ismertségéhez, miközben magát az vizsgált értéket (fel)ismerik.

Életkor szerint szignifikáns pozitív együttjárást figyelhettünk meg mind a templom ismertségében ($r(200)=0,142$, $p<0,05$), mind a megítélésében ($r(200)=0,167$, $p<0,05$). Az idősebb korosztály ismeri és ítéli meg pozitívabban ezt az értéket.

Az érték ismertségében mutatkozik szignifikáns különbség a végzettség tekintetében ($F(3,196)=3,72$, $p=0,012$), a magasabb végzettségűek jobban ismerik a templomot, bár a legalacsonyabb érték is az általános iskolai végzettségűeknél 4,5 átlagot mutatott egy 1-7 fokú skálán, ahol a legmagasabb végzettségűek 5,44-es átlaggal jellemezhetők.

- *Károlyi-kastély és park*

A Károlyi-kastély Fót város belterületén található nagy parkkal és számos melléképülettel. Műemlék. A mai kastély helyén álló egykori földszintes kúriát a 18. század végén ismeretlen építőművész tervei alapján emelték, tulajdonosa Galánthai gróf Fekete János volt. Fót 1808-ban került a Károlyi család birtokába. Károlyi István felkérésére az épületet Ybl Miklós tervei alapján kastéllyá alakították, és bővítették. 1995 környékén a gróf leszármazottja, az idén 90 éves Károlyi László és felesége visszaköltözött a kastély egy épületrészébe. A terület magánterület, amelyen a Károlyi István Gyermekközpont működik.⁷⁹

⁷⁸ <http://www.fotromkat.hu/index.php?p=templom>

⁷⁹ <http://www.pestmegye.hu/ertektar/3837-karolyi-kastely-es-park-fot>

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Károlyi-kastély és park a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 3. legismertebb (átlag 5,58) és az 5. legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 5,8) érték volt (ld. 16. táblázat).

A kutatás alapján szignifikáns nemi különbség figyelhető meg a Károlyi-kastély és park megítélésével kapcsolatban ($t(198)=-1,96$, $p=0,05$), eszerint a nők némileg pozitívabban (átlag 5,9) ítélik meg a férfiaknál (átlag 5,4) ezt az értéket.

○ *Fáy-présház*

Fáy András költő, író présházát 1837-ben építették, de már 1832-től összegyűltek a szőlőbirtokon a reformkor jeles képviselői, Vörösmarty Mihály, Deák Ferenc, Garay János és sokan mások, itt született meg 1942-ben Vörösmarty ismert költeménye, a Fóti dal.⁸⁰ Ma népszerű étteremként működik.

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Fáy-présház a jelenleg vizsgált 12 érték közül az 5. legismertebb (átlag 5,46) és a 7. legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 5,21) érték volt (ld. 16. táblázat).

○ *Németh Kálmán Emlékház és kert*

A Németh Kálmán Emlékház Németh Kálmán (1903–1979) fadaragó szobrászművész, restaurátor hagyatékából alakult 1983-ban, műemlék. A művész halála előtt egy évvel házát, kertjét, képzőművészeti gyűjteményét és művészi életművét Fóti városának ajándékozta. A képzőművészeti alkotások kilenc kiállítóhelyiségben, eredeti elrendezésükben tekinthetők meg a művész által készített bútorokkal egységes enteriőrökben.⁸¹

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Németh Kálmán Emlékház és kert a 12 vizsgált érték közül a 10. legismertebb (átlag 3,94) és a 8. legkedveltebb (átlag 4,72) érték volt (ld. 16. táblázat).

A Németh Kálmán Emlékház és kert ismertsége nem mutat szignifikáns együttjárást a mennyire szeret Fóton élni kérdésre adott válasz értékével ($r(200)=0,107$, $p=0,131$). Ugyanakkor az érték kedvelésével megjelenik egy közepesen erős, szignifikáns együttjárás ($r(200)=0,300$, $p<0,001$), tehát akik jobban szeretnek a településen élni, azok jobban kedvelték a Németh Kálmán Emlékház és kertet. Érdekes, hogy az érték ismertségében nem mutatkozott különbség. Ennek az anomáliának a hátterében állhat, hogy azok is legalább közepes értékeket jelöltek az érték kapcsán érzett büszkeség tekintetében, akik nem ismerik az értéket. A mintavételi

⁸⁰ Rehák, Ferenc (2000): Fóti története. Budapest, Greger-Delacroix Kiadó, 42.o.

⁸¹ <https://nemethkalmanemlekhaz.hu/az-emlekhaz-bemutatasai/>

eljárás következtében a társadalmi kíváncsiság, illetve a vizsgálatvezetőnek való megfelelési vágy miatt is jelentkezhetett az az eredmény, hogy az egyes értékek kapcsán érzett kedvelés vagy büszkeség kapcsán magas értékeket jelöltek a válaszadók.

- *Suum Cuique telep*

Fóton a Suum Cuique telep az I. Világháború után lakhatást kínált a háború kárvallottjainak. A kivételes szociális érzékű Gróf Károlyi Lászlóné Apponyi Franciska gyűjtést indított, így 12 hold területű házhelyet vásárolhattak a nemes célra. A tulajdonos, akinek egy bizottság juttatta a felépült hatvan ház egyikét (sokgyermekes, rokkant családfő vagy félárva család) huszonöt évre kapott kamatmentes kölcsönt. A Suum Cuique, azaz a 'mindenkinnek a magáét' jelszó a házak ormán is olvasható volt. Eredeti állapotában ma mindössze néhány ház hirdeti e nagyszabású összefogást eredeti állapotában.⁸²

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Suum Cuique telep a 12 vizsgált érték közül a 12. legismertebb (átlag 2,43) és a 12. legkedveltebb (átlag 3,48) érték volt (ld. 16. táblázat), tehát ez a legkevesbé ismert és kedvelt érték a vizsgált fóti értékek közül.

Életkor szerint szignifikáns pozitív együttjárást figyelhattunk meg a telep ismertségében ($r(200)=0,231$, $p<0,001$), tehát az idősebb korosztály ismeri és ítéli meg pozitívabban ezt az értéket.

A Suum Cuique telep esetében is hasonló jelenség figyelhető meg, mint a Németh Kálmán Emlékház és kert értéknél annak kedveltségével és ismertségével kapcsolatban, attól függően, hogy mennyire szeret a településen lakni a válaszadó.

- **Természeti környezet**

- *Fóti Somlyó*

Fóttól északra, a Gödöllői-dombvidék észak-nyugati és a Cserhát nyugati szegletének találkozásán emelkedik a rendkívül értékes geológiájú, mintegy 290 méteres, de valóságos hegy látszatát keltő Somlyó. Növényzetének és állatvilágának fajgazdagsága rendkívüli: 320 növényfaj él itt, több mint 650 lepkefaj, ezek közül a legismertebb a fóti boglárka. A természetvédelmi területen egy 3,5 km hosszú tanösvényt alakítottak ki.⁸³

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Fóti Somlyó a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 4. legismertebb (átlag 5,57) és a 3.

⁸² <http://www.pestmegye.hu/ertektar/4126-suum-cuique-telep-fot>

⁸³ <http://www.pestmegye.hu/ertektar/4096-foti-somlyo-termeszetvedelmi-terulet>

legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 5,89) érték volt (ld. 16. táblázat).

Életkor szerint szignifikáns negatív együttjárást figyelhattunk meg a Fóti Somlyó ismertségében ($r(200)=-0,199$, $p<0,005$) és megítélésében ($r(200)=-0,161$, $p<0,05$). A fiatalabb korosztály ismeri és ítéli meg pozitívabban ezt az értéket, vélhetően a túrázási, sportolási lehetőségek miatt.

Érdekesség, hogy vannak olyan értékek, amelyek ismertségében és megítélésében nincs szignifikáns különbség annak függvényében, hogy a válaszadó mióta lakik Fóton. A Fóti Somlyó ismertsége ($F(4,195)=0,24$ $p=0,92$) és megítélése ($F(4,195)=0,53$, $p=0,71$) is ezek közé tartozik, ezek szerint a Fóti Somlyó olyan érték, amelyet alapvetően minden lakos ismer (átlagok 5,32–5,67 között) és kedvel (átlagok 5,69–6,24 között).

○ *Somlyó tó (nagy tó)*

A Fóti Tó, más néven Nagy Tó vagy Öreg Tó, csodálatos környezetben, a Somlyó aljában található, a Főtfürdő vonatállomás mellett, mintegy 1,8 hektáros vízterületen. Átlagos vízmélysége 2 méter. Elsősorban horgásztóként funkcionál, fürödni több éve tilos benne. Mellette tűzrakóhelyek, padok, felújított játszótér, mászópark és kerékpárpálya kínálnak pihenést és kikapcsolódást az ide látogatóknak.⁸⁴

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Somlyó tó a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 2. legismertebb (átlag 6,35) és a 2. legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 6,01) érték volt (ld. 16. táblázat).

Életkor szerint szignifikáns negatív együttjárást figyelhattunk meg a Fóti Somlyó ismertségében ($r(200)=-0,155$, $p<0,05$), de megítélésében nem ($r(200)=0,001$, $p=0,984$). A fiatalabb korosztály ismeri jobban ezt az értéket, és azok értékelik pozitívabban meg a tavat, akiknek több gyermeke van ($r(200)=0,198$, $p=0,984$).

A kutatás alapján tendencia szintű nemi különbség figyelhető meg a Somlyó tó megítélésével kapcsolatban ($t(198)=-1,89$, $p=0,06$), eszerint a nők pozitívabban (átlag 6,1) ítélik meg a férfiaknál (átlag 5,6) ezt az értéket. A családi állapot függvényében szignifikáns különbség mutatkozott, a családostok pozitívabban ítélik meg a tavat, mint az egyedülállók és a párkapcsolatban élők ($F(2,197)=3,33$, $p=0,038$).

Az érték ismertségében ($F(3,196)=3,16$, $p=0,026$) és megítélésében ($F(3,196)=3,38$, $p=0,019$) is mutatkozik szignifikáns

⁸⁴ <https://csodalatosmagyarország.hu/hirek/itthon/to-a-somlyo-aljaban-a-foti-oreg-to/>

különbség a végzettség tekintetében, az alacsonyabb végzettségűek valamivel jobban ismerik és pozitívabban ítélik meg a tavat, bár az értékek kifejezetten magasnak tekinthetők, hiszen az átlagok 5,9 és 6,5 között mozognak egy 7 fokú Likert-skálán.

A Fóti Somlyóhoz hasonlóan a Somlyó tóhoz fűződő érzelmek tekintetében sincs különbség annak függvényében, hogy mióta lakik Fóton a válaszadó ($F(4,195)=0,09$, $p=0,99$).

- **Agrár- és élelmiszergazdaság**

- *Somlói galuska*

Az egyik legismertebb magyar desszertet, a külföldön is népszerű somlói galuskát Szőcs József Béla fóti cukrászmester alkotta meg az 1958-as brüsszeli világkiállításra. A hagyomány szerint a diós, rumos, mazsolás, vaníliás, csokoládés és tejszínhabos édesség a nevét a fóti Somlyóról, a Fót határában emelkedő dombról kapta.⁸⁵

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Somlói galuska a jelenleg vizsgált 12 érték közül a legismertebb (átlag 6,70) és a legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 6,21) érték (ld. 16. táblázat).

Talán nem meglepő, hogy a Somlói galuskához fűződő érzelmek tekintetében nincs különbség annak függvényében, hogy mióta lakik Fóton a válaszadó ($F(4,195)=0,80$, $p=0,56$).

- *Gerezdes paradicsom*

Fóton a filoxéravész után, az 1890-es években már szántóföldeken termesztették a paradicsomot. Az úgynevezett gerezdes paradicsom, vagy ahogyan Fóton nevezik 'girizdes' – ami arról kapta a nevét, hogy a szár környékén gerezdszerű formák láthatók a termésen – hamar a környék egyik legjobb, legismertebb fajtája lett.⁸⁶ Nem ritka a fél-, háromnegyed kilós paradicsom sem, befőzésre, tartósításra és nyers fogyasztásra egyaránt alkalmas. A fóti gerezdes paradicsommag a magyar génbank nyilvántartásába került.⁸⁷

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a gerezdes paradicsom a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 7. legismertebb (átlag 5,37) és a 6.

⁸⁵ <http://www.pestmegye.hu/ertektar/4291-somloi-galuska-fot>

⁸⁶ <https://fot.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/F%C3%B3ti%20H%C3%ADrn%C3%B6k/2020./F%C3%B3ti%20H%C3%ADrn%C3%B6k%20202008%20augusztus.pdf> (Hozzáférés dátuma: 2021 július 22.)

⁸⁷ http://fotihirnok.net/varosunkert#foti_gerezdes

legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 5,37) érték volt (ld. 16. táblázat).

Életkor szerint szignifikáns pozitív együttjárást figyelhetünk meg a gerezdes paracicsom ismertségében ($r(200)=0,253$, $p<0,001$), tehát az idősebb korosztály ismeri jobban ezt az értéket.

A kutatás alapján szignifikáns különbséget figyelhetünk meg a családi állapot szerint abban, hogy mennyire ismerik a gerezdes paracicsomot ($F(2,197)=3,85$, $p=0,02$), a családok jobban ismerik az értéket, mint az egyedülállók és a párkapcsolatban élők.

- **Turizmus-vendéglátás**

- *Fóti Ősz rendezvényei (Fóti Szüret és Fröccsfesztivál)*

2018-ban volt 50 éves a „Fóti Szüret” rendezvény, mely hagyományosan a várost átszelő lovas felvonulással indul, majd a menet a Fáy-présházhoz érkezik, ahol folklór bemutatók színes felhozattal kápráztatják el a nagyközönséget. 2010-től a Fóti Ősz rendezvénysorozatához szorosan kapcsolódó Fröccsfesztivál célja a szódavíz és a fröccs Fóton induló történetének, a különböző fröccsfajtáknak részletes bemutatása. Jedlik Ányos állítólag magával vitte Fáy András fóti birtokára a világ legelső szódásüvegét, majd a házigazda és a vendégek elképedésére elkészítette a legelső fröccsöt.⁸⁸

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Fóti Ősz rendezvényei a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 8. legismertebb (átlag 5,12) és a 9. legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 4,47) érték volt (ld. 16. táblázat).

Érdekes, hogy a Fóti Ősz rendezvény ismertségében erős szignifikáns különbség mutatkozik a tekintetben, hogy mióta él Fóton a válaszadó ($F(4,195)=11,71$, $p<0,001$), és azok, akik régebben élnek Fóton, általában jobban ismerik a rendezvényt, mint akik kevesebb ideje élnek a településen. Ugyanakkor a rendezvényhez fűződő érzelmek tekintetében nem találtunk különbséget ($F(4,195)=0,78$, $p=0,55$).

- *Károlyi Huszárok és a Tavaszi Hadjárat*

Gróf Károlyi István saját pénzén állított fel huszárezredet 1848/49-ben. A róla elnevezett Károlyi huszárezredben 128 fóti férfi harcolt az osztrák és orosz támadók ellen. Az 1849-es dicsőséges tavaszi hadjáratban a győztes isaszegi csata után a huszárok főcsapata Damjanich János vezérletével Gödöllő, Szada,

⁸⁸ <https://fotinfo.hu/hogyan-szuletett-a-froccs-szavunk-avagy-fesztival-foton/>

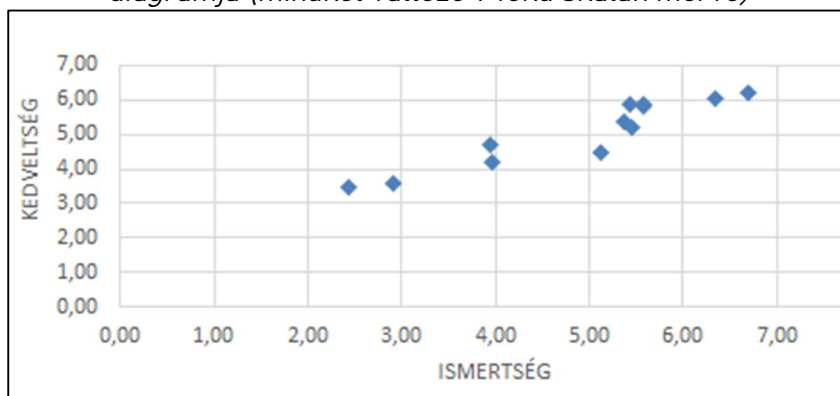
Veresegyház, Vác irányába űzte az osztrákokat tovább. Ezt a tavaszi hadjáratot ismétlik meg évente a Károlyi huszárok parádéval, tűzérsegi bemutatóval és kishuszar-toborzással.⁸⁹

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Károlyi Huszárok és a Tavaszi Hadjárat a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 9. legismertebb (átlag 3,97) és a 10. legpozitívabb attitűddel megítélt (átlag 4,19) érték volt (ld. 16. táblázat és 26. számú ábra).

A kutatás alapján tendencia szintű nemi különbség figyelhető meg a Károlyi Huszárok ismertségével kapcsolatban ($t(198)=-1,88$, $p=0,06$), eszerint a nők némileg pozitívabban (átlag 4,1) ítélik meg a férfiaknál (átlag 3,4) ezt az értéket, és a családostok is – ugyancsak tendencia szinten – pozitívabban ítélik meg, mint az egyedülállók és a párkapcsolatban élők ($F(2,197)=2,67$, $p=0,07$). Azok, akiknek több gyermek él a családjában, inkább ismerik ($r(200)=0,181$, $p<0,01$), illetve ítélik meg pozitívan ($r(200)=0,188$, $p<0,01$) a rendezvényt.

A Fóti Ősz rendezvényeihez hasonló jelenséget figyelhetünk meg a Károlyi Huszárok érték esetében is. A rendezvény ismertségében szignifikáns különbség figyelhető meg attól függően, hogy mióta lakik a válaszadó Fóton ($F(4,195)=5,29$, $p<0,001$), de a rendezvényhez fűződő érzelmek tekintetében nem találtunk különbséget ($F(4,195)=1,20$, $p=0,32$).

26. számú ábra: A Fóton vizsgált értékek ismertség–kedveltség diagramja (mindkét változó 7 fokú skálán mérve)

Forrás: Saját összeállítás

⁸⁹ <https://fotinfo.hu/megint-foton-jartak-a-huszarok/>

16. számú táblázat: A Főton vizsgált értékek átlagos ismertség és kedveltség rangsora

Érték	Érték átlagos ismertsége	Érték ismertsége - rangsor	Érték átlagos pozitív attitűd	Érték pozitív attitűd rangsor
1. Főti kórus	2,92	11	3,56	11
2. Szeplőtelen Fogantatás Templom	5,44	6	5,88	4
3. Károlyi kastély és a park	5,58	3	5,80	5
4. Fáy-présház	5,46	5	5,21	7
5. Németh Kálmán Emlékház és kert	3,94	10	4,72	8
6. Suum Cuique telep	2,43	12	3,48	12
7. Főti Somlyó	5,57	4	5,89	3
8. Somlyó tó (a nagy tó)	6,35	2	6,01	2
9. Somlói galuska	6,70	1	6,21	1
10. Főti gerezdes paradicsom	5,37	7	5,37	6
11. Főti Ősz rendezvényei (a Szület és Fröccsfesztivál)	5,12	8	4,47	9
12. Károlyi Huszárok és a Tavaszi Hadjárat	3,97	9	4,19	10

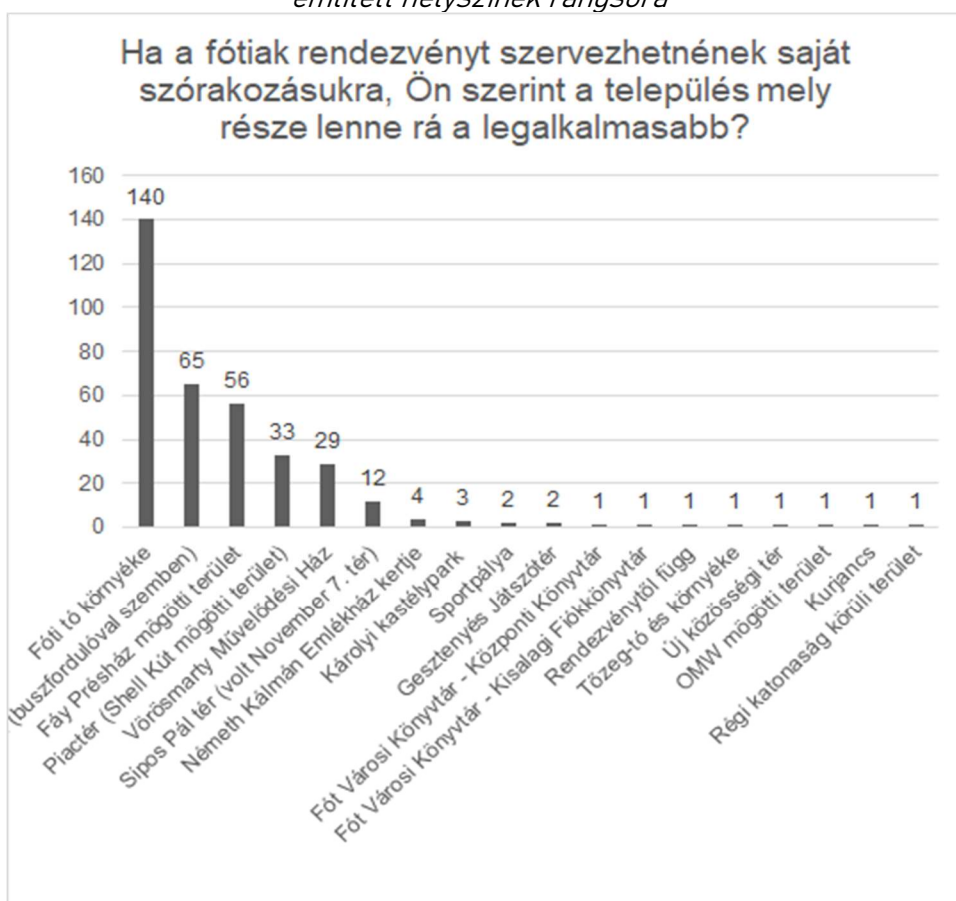
Forrás: Saját összeállítás

8.1.4. A helyi értékek a közművelődésben és a közösségépítésben

- A fóti rendezvények kívánt helyszínei a helyi lakosság szemében

A vizsgálatban felmértük a fótiak közösségépítésre szánt helyszíneit is, vagyis, hogy milyen helyszíneket javasolnának a közösség tagjai egy saját maguk számára szervezett rendezvényen (27. ábra). A kérdésben nem specifikáltuk a rendezvény jellegét, méretét. A válaszok között 9 helyszínt jelöltünk meg, melyeket az egyéb opció használatával további helyszínekkel is kiegészíthettek a válaszadók.

27. számú ábra: A Fóton rendezvények szervezésére leggyakrabban említett helyszínek rangsora

Forrás: Saját összeállítás

A leggyakrabban a Fóti tó környékét jelölték a résztvevők (140 válasz), majd a Királydomb alatti terület (65 válasz), Fáy-présház mögötti terület (56 válasz), a Piactér (33 válasz), a Vörösmarty Művelődési Ház (29 válasz) és a Sipos Pál tér (12 válasz) jelent meg a

helyszínek között (ld. 27. ábra). Ezek túlnyomórészt azok a helyszínek, ahol a városi rendezvények rendszeresen megrendezésre kerülnek (pl. Városi Gyermeeknap, Fóti-Futi futóverseny, Paradicsom Fesztivál, Fóti Ősz rendezvényei). A válaszok között a nem megszokott vagy nem gyakran használt helyszínek közül kevés említés érkezett, melyek közül különösen érdekes a Károlyi kastélypark (3 válasz), mely terület használata a fóti lakosok számára korlátozott.

- **A városi értékek mint státuszszimbólumok a fóti lakosság szerint**

A vizsgálatban rákérdeztünk arra, hogy milyen értékeket mutatna meg a résztvevő egy magas rangú külföldi vendégnek (28. ábra). A kérdés a lakók kifele mutatott képére, a települési státusz szimbólumokra kérdezett rá, melyeket vélhetően a helyi, lokálpatrióta érdeklődésen túlmutatónak látnak. Kifejezetten arra irányult a kérdésünk, hogy mely települési értékek képesek helyi erőforrásként funkcionálni.

28. számú ábra: A Fóton magas rangú külföldi vendégek számára megmutatandó, leggyakrabban említett helyszínek rangsora

Forrás: Saját összeállítás

A leggyakrabban említett érték a Szeplőtelen Fogantatás Temploma (145 válasz), a Károlyi kastély (106 válasz), a Károlyi kastélypark (89 válasz), a Fáy-présház (74 válasz), a Fóti tó (64 válasz), Fóti Somlyó (44 válasz) és a Németh Kálmán Emlékház (31 válasz) volt (ld. 28. ábra).

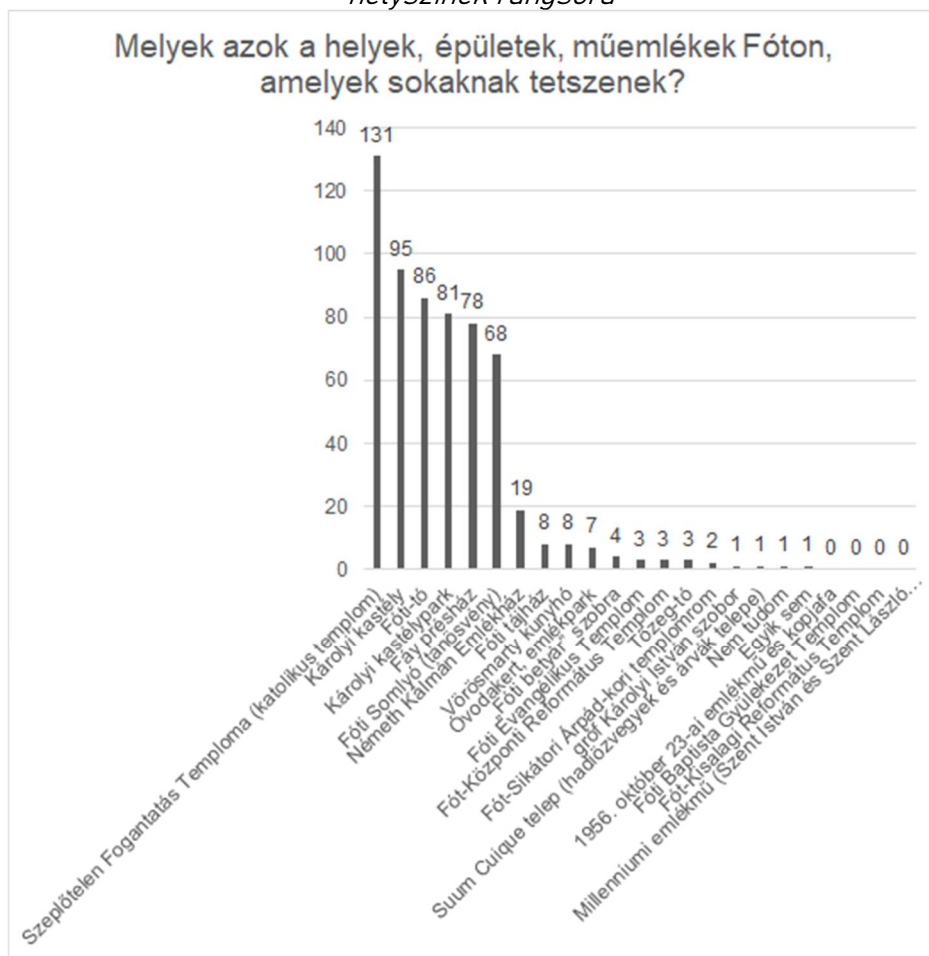
A válaszok között, ugyan alacsony számban (3 válasz), de megjelent a „nem tudom” válasz kategória is. Ebbe a kategóriába soroltuk azokat a válaszokat, amelyekben a nem tudom és az egyiket sem tartalom jelent meg. Ezekben a válaszokban leginkább a településsel kapcsolatos negatív élményeket látjuk megjeleníteni, melyekre részletesebben „A fóti helyi értékek befogadását befolyásoló városi jelenségek” alponban térünk ki.

- **A népszerű fóti városi értékek**

A leggyakrabban említett érték a Szeplőtelen Fogantatás Temploma (131 válasz), a Károlyi kastély (95 válasz), a Fóti tó (86 válasz), a Károlyi kastélypark (81 válasz), a Fáy-présház (78 válasz) és a Fóti Somlyó (68 válasz) volt (ld. 29. ábra).

Az értékek között hasonló sorrend volt megfigyelhető abban, amit a fóti lakosok sokaknak tetsző értéknek gondolnak, és amit a külföldi, rangos vendégnek mutatnának meg. Ugyanakkor megfigyelhetjük, hogy a Szeplőtelen Fogantatás Templomát, a Károlyi kastély és a kastélyparkot többen mutatnák meg a rangos vendégnek, mint ahányan ezeket az értékeket népszerű fóti értéknek tekintik. Ugyanakkor a természeti értékek (pl. Fóti tó, Fóti Somlyó) nagyobb hangsúllyal jelennek meg a népszerű fóti értékek körében. Ennek a különbségnek az oka akár a természeti értékek környezetében hiányzó infrastruktúra is lehet (pl. utak állapota, vendéglátó egységek, mosdók hiánya).

29. számú ábra: A Fóton sokaknak tetsző, leggyakrabban említett helyszínek rangsora

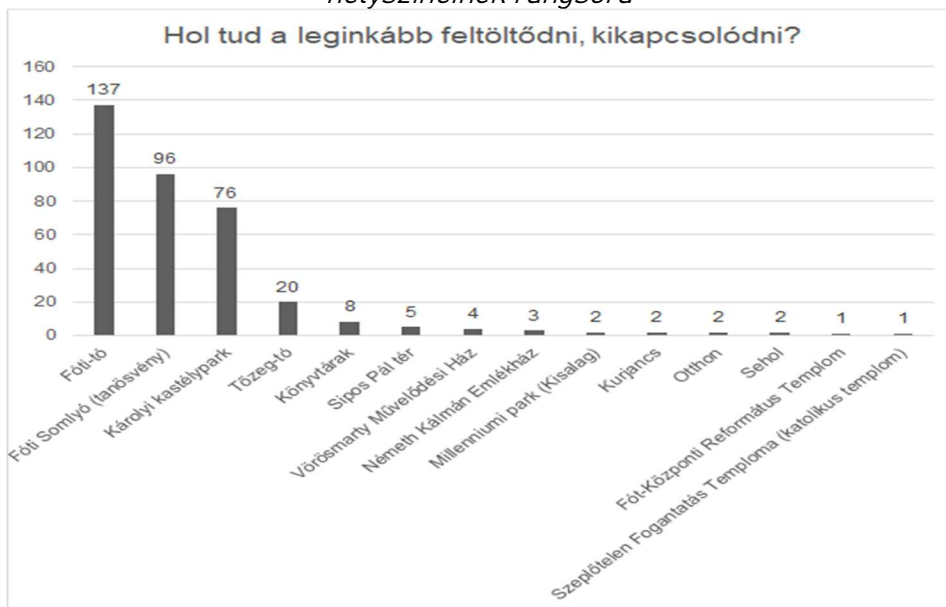
Forrás: Saját készítésű ábra

- **A lakosság feltöltődésre, kikapcsolódásra megjelölt helyszínei**

A fóti lakosság feltöltődéssel és kikapcsolódással kapcsolatos helyszíneire azért kérdeztünk rá a vizsgálatban, hogy feltárjuk, hogy ebben milyen arányban jelennek meg a természeti, épített vagy akár turizmus-vendéglátás értékek. Az eredmények értelmezésénél mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy az adatgyűjtés a COVID-19 vírus okozta járványhelyzet alatti időszakban történt, ezért előfordulhat, hogy a természeti értékek a járványügyi előírások követése miatt is megjelenhettek. Hiszen ebben az időszakban a szabadtéri tevékenységeket kellett előtérbe helyezni, találkozások elsősorban ilyen helyszínen történhettek.

A leggyakrabban választott értékek a Fóti tó (137 válasz), a Fóti Somlyó (96 válasz), a Károlyi kastélypark (76 válasz) és a Tőzeg tó (20 válasz) volt. Bár elenyésző számban, de megjelentek épített értékek is (ld. 30. ábra).

30. számú ábra: A Fóton való feltöltődés leggyakrabban említett helyszíneinek rangsora

Forrás: Saját összeállítás

- **A fóti helyi értékek befogadását befolyásoló városi jelenségek**

A helyi lakosokban kellemetlen érzést kiváltó tényezők befolyásolhatják, adott esetben nehezíthetik az értékektől független külső körülmények. A válaszadók 65%-a (130 fő) jelölte, hogy van olyan része a városnak, amely kellemetlen, rossz érzést vált ki belőle. Közülük szinte mindenki (125 válasz) meg is nevezte a konkrét helyszínt, vagy részletesen kifejtette a véleményét a város problémáival kapcsolatban. Ez a jelenség a hasonló kutatások során általánosnak tekinthető, a kérdőív ilyen esetekben "lakossági fórum"-ként funkcionál, és a kérdéstől már kissé elrugaszkodott válaszok is érkeznek. Az így nyert információk azonban településfejlesztés során kifejezetten hasznosnak bizonyulhatnak.

A következőkben a kvalitatív adatelemzés során létrehozott kategóriák mentén mutatjuk be az eredményeket.

- **Infrastruktúra** (parkolási lehetőség hiánya, útviszonyok, egészségügy ellátás hiánya, üzletek hiánya): „A városon végighúzóódó főutak minden szempontból visszataszítóak

(ronda épületek, ízléstelen üzletportálok és táblák, hiányos vagy rossz minőségű járdák, zebrák alig, kevés fa, nagy forgalom, száraz időben iszonyatos mennyiségű a por az utak mentén, esős időben pedig akkora tócsák alakulnak ki, hogy gyalogosan lehetetlen közlekedni).”, „Járdák, gyalogosan nem érhető el színvonalas élelmiszer üzlet.”, „Összességében a fejlesztések hiánya nagyban rontja Fót összképét, ráadásul a megnövekedett lakosságot az infrastrukturális intézmények már nem tudják ellátni.”

- **Közbiztonság** (kisebbségi problémák, hajléktalanság): *„A közbiztonság eléggé rossz lett Öregfaluban, az önkormányzat, rendőrség, polgárőrség nem tesz semmit. Betörés, lopás, lakóterületen száguldozás.”*
- **Értékmentés** (természeti és épített környezet védelmének hiánya): *„Dózsa György út (Rendezetlen. Pedig olyan szép lehetne)”, „A patakpart. Kiirtották a növényzetet, két szennyvízátemelő is van közvetlenül a partján. Nagyon ronda lett.”, „A Somlyó tó használata jelenleg horgászatra és biciklizésre van korlátozva, és minden ennek van alárendelve. Kutyák és fürdeni vágyók ki vannak tiltva.”*
- **Városközpont élmény hiánya** (használható közösségi terek hiánya, ld. még infrastruktúra): *„Hiányzik egy hosszú sétáló utca, így csak szegmensei vannak a városnak, amik szépek.”, „Sajnos nincs egységes város kinézete.”*
- **“Fót bejárata”** (a hazaérkezés jó élményének a hiánya): *„Fót bejárata – arculata a Budapestről érkezőknek nagyon elhanyagolt városrész”, „Az a látvány, ami a Pest felől Fótra beérkező embereket fogadja. A központban található romos épületek, a földutak, ez mind-mind Fót szégyene. Valamennyit javít ezen a sok-sok szép virág.”*
- **Kirekesztettség élmény** (átmenőforgalom, környező településekkel való összehasonlításban alul maradottság): *„(...) semmi fejlődés a környező településekhez képest.”, „(...) a Fóton élőkért szinte semmi nem történik.”, „összehasonlítva Veresegyházzal, a Trabant és a Merci különbségéhez hasonlítanám a közterületeket.”, „A gyönyörű kastély és parkjának állapota, a látogatás, sport lehetőségének korlátozottsága.”*
- **“Megállt az idő”-élmény:** *„Önkormányzatba belépve mintha megállt volna ott az idő.”, „Lassan 24 éve élek Fóton, és lényegi változást nem láttam az elmúlt években.”*

8.1.5. A fóti értékkutatás kérdőíves vizsgálatának összegzése

A vizsgálatban a hozzáférhetőségi mintavétel miatt, a kultúra iránt érdeklődőbb réteget sikerült elérni, és ahogy más hozzáférhetőségi mintavétel esetében is, kutatásunkban is megfigyelhetők a következő eltolódások: a nők, a diplomával rendelkezők, a családoso felülreprezentáltsága a résztvevők között. A mintában a nem fóti születésűek szerepeltek nagyobb arányban.

Az életkor esetében a fóti kórus, a Szeplőtelen Fogantatás Templom ismertségében és megítélésében mutatkozott szignifikáns különbség és a Suum Cuique telep és a fóti gerezdes paradicsom ismertségében, ezekben az esetekben az idősebbek ismerték jobban és látták pozitívabban ezeket az értékeket. Fordított összefüggés volt azonban a Fóti Somlyó ismertsége és megítélése és a Somlyó tó ismertsége kapcsán, mivel ezeket az értékeket a fiatalok ismerték és ítélték meg pozitívabban. Vélhetően az utóbbi összefüggés hátterében az áll, hogy a természeti környezetekben végzett sporthoz köthető tevékenységeket inkább a fiatalok végzik. A Suum Cuique telep és a fóti kórusok a kevésbé ismert értékek közé sorolhatóak, így várható volt, hogy ezeket az idősebb korosztály ismeri jobban.

A gyermekek száma a Károlyi Huszárok és a Tavaszi hadjárat és a Somlyó tó értékek esetében mutatott összefüggést, ezeket az értékeket ismerik és kedvelik jobban a gyermekes családok, mivel feltehetően ezeket látogatják gyakran.

A végzettség tekintetében csupán néhány esetben (Szeplőtelen Fogantatás Templom, Fóti Somlyó) találtunk szignifikáns különbséget az egyes értékek ismertsége és az irányukba mutató pozitív attitűdök szempontjából. Érdekes, hogy a 12 érték közül csak ebben a két esetben figyeltünk meg szignifikáns különbséget a végzettség tekintetében.

Attól függően, hogy mióta lakik Fóton a résztvevő, sok esetben megfigyelhető volt szignifikáns különbség az értékkel szembeni pozitív attitűd tekintetében. Ennél érdekesebbek voltak azok az értékek, ahol ezzel ellentétes eredményt kaptunk: Fóti Somlyó, Somlyó tó (a nagy tó), Somló galuska, Fóti Ősz (a Szüret és Fröccsfesztivál). A fentiek alapján a kevésbé ismert és az épített örökség elemei azok, amelyek megítélésében igazán számít, hogy mióta él Fóton a résztvevő, de a természeti értékek és fesztiválok, valamint a fóti értékek közül talán kilógó (hiszen mindenhol ismert) Somló galuska érték esetében ez kisebb befolyással bír.

Az, hogy a válaszadók mennyire szeretnek Fóton lakni, 5 esetben nem mutatott szignifikáns kapcsolatot azzal, hogy mennyire

ismerik az adott értéket (Németh Kálmán Emlékház és kert, Suum Cuique telep, Somlói galuska, Fóti Ősz rendezvényei (a Szüret és Fröccsfesztivál), Károlyi huszárok és a Tavaszi Hadjárat). Érdekesség azonban, hogy ezekben az esetekben is mutatkozott szignifikancia abban, hogy mennyire viszonyulnak pozitív attitűddel az adott érték iránt: Tehát azok, akik inkább szeretnek a településen élni, azokat az értékeket is pozitívan ítélik meg, melyeket kevésbé ismernek, mintha az egész település irányába mutató általános pozitív attitűd öltene testet a kevésbé ismert értékek megítélésben is. Természetesen ennek a jelenségnek a hátterében a már korábban említett társadalmi kíváncsiság és a vizsgálatvezetőnek való megfelelési vágy is állhat, vagyis a kevésbé ismert értékek esetében is inkább közepes értékeket adnak a résztvevők, amikor az adott értéket kell az érték kapcsán érzett büszkeség vagy kedvelés tekintetében értékelni.

A fóti értékeket 4 csoportba sorolhatjuk. Az ismert és kiemelkedően pozitív attitűddel megítélt csoport (Somlói galuska és Somlyó tó). A Somlói galuska kapcsán felmerült, hogy mennyire tekinthető kizárólagosan fóti értéknek, és hogy ezt a kiemelkedő pozíciót az étel jellegének is köszönheti. A Somlyó tó pedig mint kiemelkedő természeti érték vezeti az értékek listáját.

A következő csoportban az értékek (a Károlyi kastély és park, a Fóti Somlyó, a Fáy-présház, a Szeplőtelen Fogantatás Templom és a Fóti gerezdes paradicsom) irányába mutatott pozitív attitűd magas, de nem a legmagasabb (5,21 és 5,89 között szóró átlagokkal), és ezeknek az értékeknek az ismertsége is viszonylag magas (5,37 és 5,58 között szóró átlagokkal). Érdekes, hogy ebben a csoportba sokféle típusú érték került (pl. épített örökség, természeti érték és agrár- és élelmiszergazdaság kategóriába sorolható értékek is megjelennek). A gerezdes paradicsom mint érték a kutatók számára váratlanul foglal ilyen előkelő helyet⁹⁰. Ebből akár arra is következtethetünk, hogy ha nem is hosszú távú, de középhosszú távú hatása lehet a helyi médiában megjelenő, értékekkel foglalkozó híreknek.

A harmadik csoportban az a három érték került, melynek mind az ismertsége, mind a pozitív megítélése közepes értéket mutat (Fóti Ősz, Károlyi Huszárok és Tavaszi hadjárat és a Németh Kálmán Emlékház és Kert). Végül a negyedik csoportba soroltuk az alacsony ismertséggel és vélhetően emiatt viszonylag alacsony pozitív attitűdökkel jellemzett két értéket: Suum Cuique telep és fóti kórusok.

⁹⁰ Ennek hátterében állhat az is, hogy a Fóti Hírnök helyi lapban az elmúlt évben kétszer is megjelent cikk a fóti gerezdes paradicsomról.

8.2.Göd

8.2.1.A gödi minta bemutatása

A gödi kérdőívet összesen 271 lakos töltötte ki, amelynek 70,5 %-a nő, 29,5 %-a férfi. A kitöltők átlag életkora 51,6 év ($\pm 14,5$). A kérdőív kitöltőinek életkora 18 és 83 év között szórt. A kitöltők 64,2 %-a főiskolai vagy egyetemi végzettséggel, 29,2%-a középfokú végzettséggel rendelkezik, 6,3 %-a szakmunkás vagy szakközépiskolai, és mindössze 0,4 % (1 fő) általános iskolai végzettségű. A minta a nemek és a végzettség szempontjából a nők és a felsőfokú végzettségűek irányában erősen eltolódott.

A válaszadók többsége (69 %) családos, 16 % egyedülálló és 15 % párkapcsolatban él. A válaszadók 44 %-a gyermek nélküli háztartásban él. A kitöltők 21 %-a egy gyermekkel, 19,9 %-a két gyermekkel és 11,8 %-a három gyermekkel él egy háztartásban. A nagycsaládosok is megjelentek a mintában: a kitöltők 2,2 %-a (6 fő) négy gyermekkel, 0,4 % (1 fő) öt gyermekkel, 0,4 % (1 fő) hét gyermekkel és 0,4 % (1 fő) nyolc gyermekkel él együtt. A négy vagy több gyermekes családok együtt a minta 3,4 % -át teszik ki.

A kitöltők többsége régi gödi lakos: 39,5 %-uk több mint 30 éve él Gödön, 15,5 %-uk 21–30 éve, 20%-uk 10–20 éve él a városban, 11,1 %-uk 5–10 éve és 11,8 %-uk 5 évnél kevesebb ideje lakik Gödön. A megkérdezettek 19 %-a Gödön született, a többiek máshonnan költöztek ide.

A megkérdezettek összességében kifejezetten szeretnek Gödön élni. A hétfokú Likert-skálán a válaszok átlaga 5,92 ($\pm 1,3$). Azt, hogy mennyire szeretnek Gödön élni a válaszadók, szignifikánsan nem befolyásolta sem a kitöltők családi állapota ($F(2,268)=4,51$; $p=0,637$), sem a neme ($t(269)=-0,18$; $p=0,85$), sem a végzettsége ($F(3,267)=0,865$; $p=0,46$). Az sem befolyásolta az eredményeket, hogy mióta lakik Gödön ($F(4-266)=0,368$; $p=0,831$) és hány éves ($r(270)=0,068$; $p=0,266$). Ugyanakkor a legtöbb vizsgált gödi érték esetében szignifikáns pozitív együtt járást találtunk az értékek megítélése és a között, hogy mennyire szeret Gödön élni a válaszadó.

8.2.2.A gödi közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága

A gödi közművelődési és kulturális intézmények közül a kérdőíves vizsgálatban 5 intézmény látogatottságának a gyakoriságát vizsgáltuk. A kérdés arra vonatkozott, hogy a COVID-19 vírus megjelenése előtt jellemzően milyen gyakran keresték fel a válaszadók a megadott 5 közművelődési és kulturális intézményt.

A látogatottság százalékos eredménye és az intézmények sorrendje a látogatottság szempontjából a 17. táblázatban látható.

17. számú táblázat: A vizsgált gödi közművelődési intézmények látogatottsága

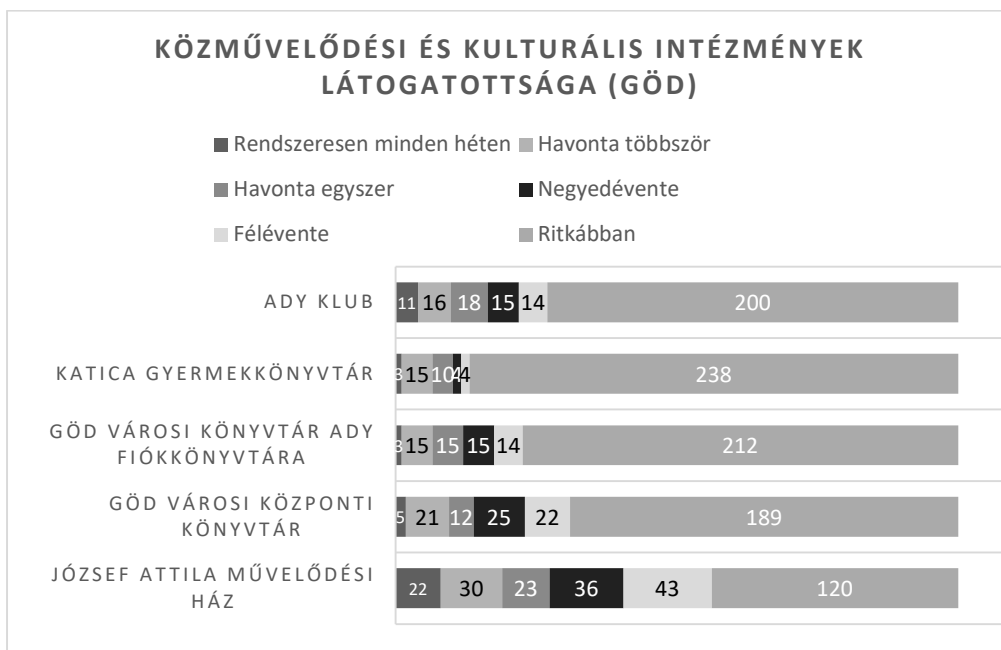
Látogatottság gyakorisága	1. József Attila Művelődési Ház (%)	2. Göd Városi Központi Könyvtár (%)	3. Ady Klub (%)	4. Göd Városi Könyvtár Ady Fiókkönyvtára (%)	5. Katica Gyermekek-könyvtár (%)
Rendszeresen minden héten	8,1	1,8	4,1	1,1	1,1
Havonta többször	11,1	7,7	5,9	5,5	5,2
Havonta egyszer	8,1	4,4	6,6	5,5	3,7
Negyedévente	12,9	8,9	5,2	5,2	1,5
Félévente	15,9	8,1	5,2	5,2	1,5
Ritkábban	43,9	69	73,1	77,5	87,1

Forrás: Saját összeállítás

A gyakorisági adatok azt mutatják, hogy két intézmény rendelkezik heti rendszeres látogatókkal: a József Attila Művelődési Ház (a kitöltők 8,1 %-a) és az Ady Klub (a válaszadók 4,1 %-a). A válaszok alapján legnagyobb látogató forgalmat a József Attila Művelődési Ház, míg legkisebb forgalmat a Katica Gyermekek-könyvtár szolgál ki.

A vizsgált közművelődési intézmények látogatottságát a családi állapot szignifikánsan nem befolyásolta ($F(2,268)=1,512$; $p=0,22$), ugyanakkor a nők a férfiakhoz képest szignifikánsan gyakrabban látogatják ezeket az intézményeket ($t(269)=-2,026$; $p<0,05$). A közművelődési intézmények átlagos látogatottsága pozitívan korrelált a kitöltők életkorával ($r(270)=0,258$; $p<0,01$), vagyis az idősebb lakosok gyakrabban keresik fel ezeket a közművelődési helyszíneket.

31. számú ábra: A vizsgált gödi közművelődési intézmények látogatottsága. Az adatok a válaszok számát mutatják.

Forrás: Saját összeállítás

8.2.3. A helyi értékek ismertségének és kedveltségének vizsgálata

A kérdőíves vizsgálatban a gödi értékeket a helyi értéktár jegyzékében szereplő értékek (a Gödi Települési Értéktárban már szereplő vagy abba felvenni tervezett értékek) és a kutatás kvalitatív szakaszában felvett interjúkban megemlített értékek alapján állítottuk össze. Az alábbiakban a helyi értéktár jegyzék kategóriái mentén mutatjuk be az értékeket.

- **Kulturális örökség**

- *Kincsem versenylo és Kincsem Telep*

1875-től 1880-ig a gödi istálló lakója volt Kincsem, minden idők legeredményesebb versenylova. Ekkor alakult ki egy versenyloó tréningtelep Gödön. Magyarországon központi helyé vált a gödi méntelep, és Kincsem győzelmei idején még Angliából is érkeztek tudósítók, hogy beszámoljanak a „csodakanca” állapotáról. Kincsem díszes kitüntetései és érmei a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban vannak kiállítva, ahol a csontvázát és a gödi tréningtelep makettjét is

megtekinthetik a látogatók.⁹¹ A ma is álló Kincsem istálló egyébként Göd egyik legrégebbi épülete. Az épület az utóbbi évtizedekben kihasználatlanul állt, a közelmúltban pályázati forrásból felújították, ennek köszönhetően egy kulturális és közösségi funkciókat nyújtó komplexum jött létre.⁹²

A kérdőíves kutatás szerint a Kincsem versenylo és Kincsem Telep a 12 érték közül az 5. legismertebb (átlag 5,71) és az 5. helyen áll a pozitív érzelmi hozzáállás szempontjából (átlag 5,35) (lásd 18. Táblázat és 32. ábra). A nők szignifikánsan pozitívabb érzésekkel viszonyulnak a Kincsem versenylohoz és a Kincsem telephez ($t(269) = -2,985$; $p=0,003$), mint a férfiak. Minél jobban szeret Gödön élni egy személy, érzelmi szempontból annál pozitívabban ítélte meg a Kincsem versenylovat és a Kincsem Telepet ($r(271)=0,233$; $p<0,01$), és annál jobban ismerte ($r(271)=0,155$; $p=0,01$). A Gödön leélt évek száma pozitívan korrelált a Kincsem versenylo és a Kincsem Telep ismertségével ($r(271)=0,237$; $p<0,01$) és pozitív érzelmi megítélésével ($r(271)=0,143$; $p<0,01$).

○ *Gödi villák*

A múlt században több művészvilla épült Gödön. A millennium után a tehetősebb fővárosi polgárok, a felső tízezer – bankárok, gyárigazgatók, művészek – nyaralóépületeket, villákat építettek Gödön, ahová nyáron a közeli fővárosból könnyedén ki tudtak utazni. Gödön divatos lett nyaralót, villát építeni. De nemcsak a leggazdagabb pesti polgárok építtették fel a gödi Duna-parton a pesti Sugár út (ma Andrássy út) villáinak kicsinyített másait, hanem a kisebb telkeken, a Dunától már távolabb eső részeken megjelent a középréteg is. Göd területén a századfordulós épületek nagy része sajnos átépült, és manapság iskola, óvoda, vagy egyéb intézmény működik bennük. A Duna-parti település területén azonban számos olyan régi lakóház fellelhető még, melyek őrzik a XIX. század végi, XX. század eleji eklektikus építészeti hagyományokat, jellegzetes vonásokat, több közülük szépen fel lett újítva.⁹³

A kérdőíves kutatás szerint a gödi villák a 12 érték közül a 11. legismertebb érték (átlag 3,74), és a 6. helyen áll a pozitív érzelmi attitűdök szempontjából (átlag 5,25) (lásd 18. Táblázat). A nők szignifikánsan pozitívabb érzésekkel viszonyulnak a gödi villákhoz ($t(269) = -2,565$; $p=0,01$), mint a férfiak. Az életkor szerint pozitív együttjárást figyeltünk meg a gödi villák érzelmi megítélésében

⁹¹ <http://www.pestmegye.hu/ertektar/kincsem-eletmu>

⁹² <http://www.pestmegye.hu/ertektar/kincsem-telep-god>

⁹³ <https://szodihelytortenet.hu/>

($r(270)=0,134$; $p<0,05$), de az ismertségében nem ($r(270)=0,114$; $p=0,06$). Szignifikánsan pozitívabb érzelmi ítéletet adtak erre a helyi értékre ($r(271)=0,150$; $p<0,05$) azok a személyek, akik jobban szeretnek Gödön élni. A Gödön leélt évek száma pozitívan korrelált a gödi villák ismertségével ($r(271)=0,403$; $p<0,01$) és kedveltségével ($r(271)=0,204$; $p<0,01$).

- **Ipari és műszaki megoldások**

- *Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhely*

Eisler (később Lászlóffy) Emil vezetésével alapították meg 1910. június 26-án a Felsőgödi Telepesek Önkéntes Tűzoltó Testületét. Jórészt neki volt köszönhető a létrehozáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételek előteremtése. Egész életében szívügyének érezte a testületet, melynek a kezdetekben elnöke, majd később a haláláig titkára volt. A testület eredményesen végezte a munkáját, járási tűzoltóversenyeken is előkelő helyen végeztek a tagjai. 1930-ban a tűzoltószertár épületét bővítették, 1936-ban mászótoronyt építettek, hogy egy emelet magasságban történő tűzmentési gyakorlatokat tudjanak végezni. A II. Világháború alatt a szertárat kifosztották, a felszerelések és ruhák nagy részét elvitték. Később különböző parancsnokok vezetésével 1995-ig működtek. A szertárban megtekinthetők az eredeti tűzoltókocsik, a tűzoltás egykori eszközei, felszerelései. A helységekben elhelyezett táblákon bemutatják a testület (később egyesület) történeti dokumentumait, valamint láthatóak a tűzoltóversenyeken kapott kupák, serlegek, oklevelek, jelvények, kitüntetések. (godhirnok.hu)

A kérdőíves kutatás szerint az Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhely a 12 érték közül a 12. legkevésbé ismert érték (átlag 3,71), és a 11. helyen áll a pozitív érzelmi attitűdök szempontjából (átlag 4,54) (lásd 18. Táblázat). Ennek az értéknek az esetében nem találtunk szignifikáns együttjárást sem az ismertsége ($r(271)=0,001$; $p=0,985$), sem az érzelmi megítélése ($r(271)=0,095$; $p=0,120$) és aközött, hogy a személy mennyire szeret Gödön élni.

A Gödön leélt évek számával viszont pozitívan korrelált az Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhely ismertsége ($r(271)=0,348$; $p<0,01$) és pozitív érzelmi megítélése ($r(271)=0,238$; $p<0,01$).

- **Egészség és életmód**

- *Gödi termálvíz és termálfürdő*

A termálfürdő melegvizű strandja egész évben látogatható a kikapcsolódni vágyók számára. Sportolásra alkalmas úszómedence

is várja a látogatókat. A meleg vizű termálmedence 34–36 °C-on üzemel, a medence mérete 25 m. A strandmedence szintén 25 m-es, a víz hőmérséklete 26–28 °C-os. A gyermekmedence idényszerűen üzemel. Két részből áll, az egyik 50 cm, a másik 30 cm mély, hőmérséklete 32–34 °C. A fürdőben szauna is üzemel.⁹⁴

A kérdőíves kutatás szerint a Gödi termálvíz és termálfürdő a 12 érték közül a 3. legismertebb (átlag 6,03) és a 10. legkedveltebb (átlag 4,75) érték volt (lásd 18. Táblázat). A családban együtt élő gyerekek száma szignifikánsan korrelált a Termálfürdő ismertségével ($r(271)=0,124$; $p<0,05$). A Termálfürdő kedveltsége szignifikánsan együtt járt azzal, hogy a válaszadó mennyire szeret Gödön lakni ($r(271)=0,196$; $p<0,01$), az ismertségét ez nem befolyásolta ($r(271)=-0,035$; $p=0,564$). A gödön leélt évek száma ugyanakkor pozitívan korrelált a gödi termálvíz és Termálfürdő ismertségével ($r(271)=0,270$; $p<0,01$).

- **Sport**

Kincsem ló életműve az értéktár Sport kategóriájában szerepel, míg a Kincsem Telep a Kulturális örökség kategóriában. A kérdőívben egy egységként kezeltük a Kincsem versenylovat és a Kincsem telepet, leírását lásd fentebb a kulturális örökség kategóriában.

- *Duna-parti kerékpárút*

Az európai EuroVelo 6 jelű kerékpárút szeli át Gödöt. Budapestről Gödön keresztül az egész Duna-kanyar bejárható kerékpárral. A Duna menti kerékpárút része a nemzetközi EuroVelo 6. kerékpáros útvonalnak, amely Nantes-tól indul a Loire mentén, és kelet felé átszeli Franciaországot. Tovább fut a Boden-tóig Svájcban, majd a Dunát követve, Németország, Ausztria, Szlovákia, Magyarország, Szerbia, Bulgária érintésével érkezik meg Romániába. Konstancánál éri el a Fekete-tengert. A karbantartott kerékpárút pályaszerkezete 3 m széles, látványos szakaszokon vezet át a városon és a Duna-parton.⁹⁵ (A kerékpárút jelenleg nem szerepel e települési értéktárban.)

A kérdőíves kutatás szerint a Duna-parti kerékpárút a 12 érték közül a 2. legismertebb (átlag 6,22) és a 3. legkedveltebb (átlag 5,83) érték volt (lásd 18. Táblázat). A nők szignifikánsan pozitívabb érzésekkel viszonyulnak a Duna-parti kerékpárúthoz ($t(269)=-2,149$; $p=0,03$), mint a férfiak. Szignifikáns együttjárást kaptunk a kerékpárút

⁹⁴ <https://www.termalfurdo.hu/furdo/godi-termalfurdo-111>

⁹⁵ <https://en.eurovelo.com/ev6/hungary>

kedveltsége és aközött, hogy mennyire szeret a válaszadó Gödön élni ($r(271)=0,254$ $p<0,01$), az ismertségét ez nem befolyásolta ($r(271)=0,059$; $p=0,330$). A Gödön leélt évek száma pozitívan korrelált a gödi kerékpárút ismertségével ($r(271)=0,155$; $p<0,05$), aki régebb óta lakik Gödön, az jobban ismeri a kerékpárutat.

o *Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztály és eredményei*

A Gödi Kajak-Kenu Szakosztály története 1983-ban indult, amikor a Gyenes Levente által vezetett Gödi MGTSZ SE égisze alatt Hatlaczky Ferenc segítségével megalakult a szakosztály. Az első edzéseket Szalontay Károly tartotta. Sikeres iskolai toborzó körútjainak köszönhetően hamarosan mintegy 40 gyerek edzett lelkesen. Az évek során a csónakház társadalmi munkával megújult. 1998-ban átadták a sportházat, így azóta kulturált körülmények között hódolhatnak szenvedélyüknek a szakosztály sportolói. Az erős összetartás és közösségi szellem segítségével már három árvíztől sikerült az értékeket megvédeni.⁹⁶ A Gödi Kajak-Kenu Szakosztály jelenleg nem szerepel a helyi értéktárban.

A kérdőíves kutatás szerint a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztály és eredményei a 12 érték közül a 10. legismertebb érték lett (átlag 4,07), és a 9. helyre került a pozitív érzelmi attitűd szempontjából (átlag 4,98) (lásd 18. Táblázat). A nők szignifikánsan pozitívabb érzésekkel viszonyulnak a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztályához és eredményeihez ($t(269)=-2,282$; $p=0,02$). Minél magasabb végzettségű volt a kitöltő, annál jobban kedvelte a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztályát és eredményeit ($F(3,267)=3,540$; $p=0,01$). A családban együtt élő gyermekek száma is szignifikánsan korrelált a Kajak-Kenu Szakosztály ismertségével ($r(271)=0,139$; $p<0,05$) és a kedveltségével ($r(271)=0,149$; $p<0,05$). Az érzelmi ítéletek szignifikánsan együtt jártak a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztály esetében azzal, hogy mennyire szeret a személy Gödön lakni ($r(271)=0,189$; $p<0,01$), az ismertségével viszont nem ($r(271)=0,006$; $p=0,918$). A Gödön leélt évek száma szignifikánsan együtt járt a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztály ismertségével ($r(271)=0,317$; $p<0,01$) és pozitív érzelmi megítélésével ($r(271)=0,204$; $p<0,01$). A szakosztály ismertsége ($F(2,268)=13,183$; $p<0,01$) és kedveltsége ($F(2,268)=18,143$; $p<0,01$) szignifikánsan nagyobb a családosok körében az egyedül és a párkapcsolatban élőkhez képest.

⁹⁶ <https://godikajak.hu/szakosztaly>

- Természeti környezet

- *Homok-sziget és ártéri erdő*

A több mint egy kilométer hosszú Homok-sziget a kis Duna-mellékág hordalékából alakult ki, amelyen idővel a növények is megtelepedtek. Felszínét ártéri erdő borítja, amelyet áradáskor víz borít. Látványos homokpadjaival közkedvelt fürdőhely a helybeliek körében. A sziget országos védettség alatt áll, a Duna-Ipoly Nemzeti Park része. A sziget felső vége egy római kori tornyot is rejt. A korábbi gátat elmosta a víz, most alacsony vízállás mellett lehet átsétálni a szigetre.⁹⁷

A kérdőíves kutatás szerint a Homok-sziget és ártéri erdő a 12 érték közül a 4. legismertebb (átlag 5,95) és a 2. legkedveltebb (átlag 5,92) érték volt (lásd 18. Táblázat). A nők szignifikánsan pozitívabb érzésekkel viszonyulnak a Homok-szigetnek és az ártéri erdőhöz ($t(269)=-2,309$; $p=0,02$), mint a férfiak. Hogy a személy mennyire szeret Gödön élni, szignifikánsan együtt járt a gödi Homok-sziget iránti pozitív érzelmi attitűddel ($r(271)=0,293$; $p<0,01$), az ismertségével viszont nem ($r(271)=0,018$; $p=0,763$). A Gödön leélt évek száma pozitívan korrelált a Homok-sziget és az ártéri erdő ismertségével ($r(271)=0,150$; $p<0,05$), a régebbi lakosok jobban ismerik a Homok-szigetet.

- *Gödi Duna-part*

Az országos ökohálózat részét képezi a 400 méter hosszú alsógödi Duna-part, amelynek természeti szépségekben gazdag része kavicsos, alacsony vízállásnál jól látható. Az alsógödi szabadstrand a település és a környék vízi életének központja, ahol csónakház és éttermek is várják a látogatókat.⁹⁸ Az 5,9 km hosszú gödi Duna-part kavicsos és homokos, strandolásra, pihenésre alkalmas, hangulatos zöld terület. A parton éttermek, strand, zuhanyozó is rendelkezésre áll. A hajókikötőből át lehet kelni a Dunán Horányba, és kenuk bérletére is van lehetőség. A Duna gödi szakasza népszerű a vízi túrák körében, kajakkal, kenuval és sárkányhajóval is gyakran közlekednek erre baráti társaságok.⁹⁹

A kérdőíves kutatás szerint a gödi Duna-part a 12 érték közül az 1. legismertebb (átlag 6,44) és az 1. legkedveltebb (átlag 6,34) érték volt (lásd 18. Táblázat). A nők saját megítélésük szerint szignifikánsan jobban ismerik a gödi Duna-partot ($t(269)=-2,25$; $p=0,013$) és

⁹⁷ <http://www.pestmegye.hu/ertektar/godi-sziget-duna-mellekag-es-duna-part>

⁹⁸ <http://www.pestmegye.hu/ertektar/godi-sziget-duna-mellekag-es-duna-part>

⁹⁹ <https://ilovedunakanyar.hu/dunakanyar/god/>

szignifikánsan pozitívabb érzésekkel viszonyulnak ehhez az értékhez ($t(269)=-3,840$; $p=0,000$), mint a férfiak. Minél magasabb végzettségű volt a kitöltő, annál jobban kedvelte a Duna-partot ($F(3,267)=2,613$; $p=0,05$). Hogy a személy mennyire szeret Gödön élni, szignifikánsan együtt járt a gödi Duna-part iránti pozitív érzelmi attitűdökkel ($r(271)=0,392$; $p<0,01$), míg az ismertségével nem ($r(271)=0,069$; $p=0,260$). A Gödön leélt évek száma pozitívan korrelált a gödi Duna-part ismertségével ($r(271)=0,224$; $p<0,01$).

○ *Gödi Láprét (régi golfpálya)*

A Göd-felsői kékperjés láprét helyi jelentőségű Természetvédelmi Terület, a város és Felsőgöd legértékesebb természeti területe. Közel 70 hektáron terül el a közepén egy kis tóval. Egy része országos jelentőségű természetvédelmi terület, a fennmaradó része helyi védelem alatt áll. Korábban golfpálya működött a területen.

A kérdőíves kutatás szerint a Gödi Láprét a 12 érték közül a 6. legismertebb (átlag 5,56) és a 4. legkedveltebb (átlag 5,46) érték volt (lásd 18. Táblázat). A válaszadók életkora negatívan korrelált azzal, hogy mennyire ismerik a Gödi láprétet ($r(270)=-0,161$; $p<0,01$), azaz a fiatalok inkább ismerték ezt a természeti helyszínt az idősebbekhez képest. Hogy a személy mennyire szeret Gödön élni, szignifikánsan együtt járt a Gödi Láprét iránti pozitív érzelmi attitűdökkel ($r(271)=0,162$; $p<0,01$), míg az ismertségével nem ($r(271)=0,016$; $p=0,793$). Minél magasabb végzettségű volt a kitöltő, annál jobban kedvelte a gödi láprétet ($F(3,267)=2,893$; $p=0,03$).

○ *Huzella-kert (Füvészkert)*

A Huzella-villát még 1846-ban építették, előző tulajdonosa Arany László volt. 1892-ben vette meg Huzella Elek, a neves orvostudós édesapja. Dr. Huzella Tivadar 26 évesen orvosi diplomát szerzett, és 35 évesen már egyetemi tanár. Négy nyelven beszélt, tankönyvet és tudományos műveket is írt. Fő kutatási területe a rákkutatás volt. Műerekkel kapcsolatos kísérleteiért Nobel-díjra terjesztették elő, de akkor Szent-Györgyi kapta meg. 1930-ban Dr. Huzella Tivadar létrehozta az alsógödi Biológiai Kutatóállomást. Itt dolgozott például Alexis Carrel Nobel-díjas amerikai sebész és Max Planck német fizikus is. Jelenleg az MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete működik benne. A kastély körül 6 hektáros arborétum található.¹⁰⁰

¹⁰⁰<https://www.fuveszkert.org/godi-huzella-kert/>

A kérdőíves kutatás szerint a Huzella-kert a 12 érték közül a 9. legismertebb (átlag 4,36) és a 7. legkedveltebb (átlag 5,14) érték volt (lásd 18. Táblázat). A kitöltők életkora pozitívan korrelál azzal, hogy mennyire kedveli a Huzella-kertet ($r(270)=0,138$; $p<0,05$). Minél idősebb, annál jobban kedveli. Minél magasabb végzettségű volt a kitöltő, annál jobban kedvelte a Huzella-kertet ($F(3,267)= 2,583$; $p=0,05$). Hogy a személy mennyire szeret Gödön élni, szignifikánsan együtt járt a Huzella-kert iránti pozitív érzelmi attitűdökkel ($r(271)=0,197$; $p<0,01$), az ismertségével viszont nem ($r(271)=0,063$; $p=0,298$). A Gödön leélt évek száma pozitívan korrelált a Huzella-kert ismertségével ($r(271)=0,398$; $p<0,01$) és kedveltségével ($r(271)=0,245$, $p<0,01$).

○ *Szakáts-kert*

1924-ben dr. Szakáts Nándor nyugalmazott miniszteri tanácsos vásárolta meg a Dunakeszi közigazgatási határán húzódó a területet, a Duna, a Kusché utca és a régi temető között elterülő völgyben. A kert közepén lévő tavat két forrás táplálja. A temető mellett sárgahomok bányát, a Duna mellett sóderbányát nyitottak. Az 1930-as években kis gazdaság működött itt, ami friss tejjel, zöldséggel, gabonával látta el a lakókat. Akkor rengeteg gyümölcsfa is volt itt. Reggel-este lófogattal szállította házhoz a friss tejet. Tyúkfarmot a friss tojásért tartottak. A II. Világháború után az államosítással a gazdaság megszűnt. Egy része úttörő-, később ifjúsági táborként működött (faházak). Ma a villa romos. Dr. Szakáts Nándor 1957-ben halt meg Kisémediben. Jelenleg a Búzaszem Iskola a terület felső részét, az alsói részt a horgászok bérlik az önkormányzattól.¹⁰¹

A kérdőíves kutatás szerint a Szakáts-kert a 12 érték közül a 7. legismertebb (átlag 4,85) és a 8. legkedveltebb (átlag 4,99) érték volt (lásd 18. Táblázat). A Szakáts-kert ismertsége a kitöltő életkorával együtt szignifikánsan nőtt ($r(270)=0,132$; $p<0,05$). Hogy a személy mennyire szeret Gödön élni, szignifikánsan együtt járt a Szakáts-kert iránti pozitív érzelmi attitűdökkel ($r(271)=0,212$; $p<0,01$), az ismertségével viszont nem ($r(271)=0,047$; $p=0,441$). A Gödön leélt évek száma pozitívan korrelált a Szakáts-kert ismertségével ($r(271)=0,182$; $p<0,01$).

¹⁰¹http://www.god.hu/turizmus/latnivalo/?catalog3_id=13686&Mzoom=catalog30902212

- **Gasztronómia:**

- *Csokoládés Tekerge (Kakaós Csiga) Fesztivál*

A Csokoládés Tekerge (Kakaós Csiga) Fesztivál névadó finomsága gödi eredetű. A kakaós csiga eredeti nevén csokoládés tekerge, igazi hungarikum, már betöltötte a 111. évét. Pösch Mór gödi cukrászmester készítette 33. születésnapja alkalmából barátainak. A cukrászdájába is került belőle, a vásárlók körében pedig osztatlan sikert aratott 1908. január 10-én. Gödön fesztivál keretében ünneplik a csokoládés tekerget a város több helyszínén.¹⁰² (A Csokoládés Tekerge Fesztivál jelenleg nem szerepel az értéktárban.)

A kérdőíves kutatás szerint a Csokoládés Tekerge Fesztivál a 12 érték közül a 8. legismertebb (átlag 4,5) és a 12. legkedveltebb (átlag 4,42) érték volt (lásd 18. Táblázat). A nők saját megítélésük szerint szignifikánsan jobban ismerik a Csokoládés Tekerge Fesztivált ($t(269) = -2,733$; $p=0,007$) és szignifikánsan pozitívabb érzésekkel viszonyulnak ehhez az értékhez ($t(269) = -2,061$; $p=0,04$), mint a férfiak. Fordított korrelációban áll a kitöltő életkora és a Csokoládés Tekerge Fesztivál ismerete ($r(270) = -0,195$; $p<0,01$), azaz a fiatalabbak jobban ismerik ezt a fesztivált, mint az idősebbek. A családban együtt élő gyerekek száma is szignifikánsan korrelált a fesztivál ismertségével ($r(271)=0,178$; $p<0,01$). Szignifikánsan együtt jár a fesztivál kedveltsége ($r(271)=0,173$; $p<0,01$) azzal, hogy a személy mennyire szeret Gödön élni, míg az ismertségét ez nem befolyásolta ($r(271)=0,050$; $p=0,415$). A Csokoládés Tekerge Fesztivál ismertsége szignifikánsan nagyobb a családoso közt (F(2,268) = 12,53, $p < 0,01$).

A vizsgált gödi lokális értékek rangsora az ismertségük és a kedveltségük alapján a 18. táblázatban és a 32. ábrán látható.

¹⁰² <https://www.kakaoscsigafesztival.hu/>

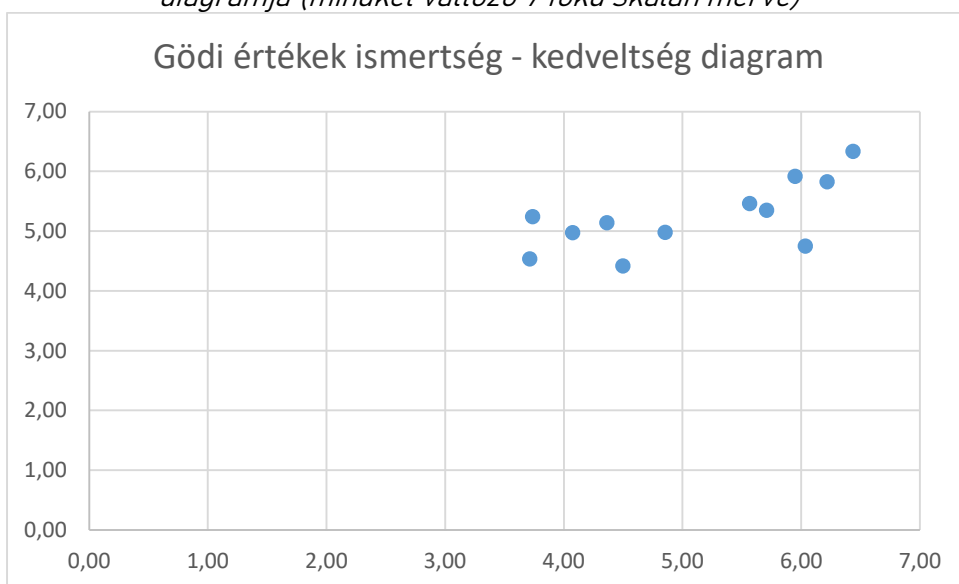
18. számú táblázat: A Gödön vizsgált értékek átlagos ismertség és kedveltség rangsora

GÖDI ÉRTÉKEK az ismertség sorrendjében	ISMERTSÉG (7-fokú skála átlag)	GÖDI ÉRTÉKEK a kedveltség sorrendjében	ÉRZELMI ATTITÚD (7-fokú skála átlag)
1. Gödi Duna-part	6,44	1. Gödi Duna-part	6,34
2. Duna-parti kerékpárút	6,22	2. Homok-sziget és ártéri erdő	5,92
3. Gödi termálvíz és termálfürdő	6,03	3. Duna-parti kerékpárút	5,83
4. Homok-sziget és ártéri erdő	5,95	4. Gödi láprét (régi golfpálya)	5,46
5. Kincsem versenyló és Kincsem Telep	5,71	5. Kincsem versenyló és Kincsem Telep	5,35
6. Gödi láprét (régi golfpálya)	5,56	6. Gödi villák	5,25
7. Szakáts-kert	4,85	7. Huzella-kert (Füvészkert)	5,14
8. Csokoládés Tekerge (Kakaós Csiga) Fesztivál	4,5	8. Szakáts-kert	4,99
9. Huzella-kert (Füvészkert)	4,36	9. Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztály és eredményei	4,98
10. Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztály és eredményei	4,07	10. Gödi termálvíz és termálfürdő	4,75
11. Gödi villák	3,74	11. Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhely	4,54
12. Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhely	3,71	12. Csokoládés Tekerge (Kakaós Csiga) Fesztivál	4,42

Forrás: Saját összeállítás

Korrelációs elemzéssel megvizsgáltuk, hogy az értékek ismertsége és kedveltsége milyen mértékben jár együtt. Mind a 12 érték esetében az ismertség és a kedveltség magas szignifikancia ($p < 0,01$) szinten együtt járt. Legkisebb korrelációt a gödi Duna-part ($r = 0,274$) és a gödi termálvíz és termálfürdő ($r = 0,308$) esetében kaptunk. A legmagasabb korrelációt az Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhely ($r = 0,711$) és a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztály ($r = 0,707$) megítélése mutatta. Az összes többi korreláció is pozitív és 0,5-0,7 közötti, vagyis minél jobban ismernek egy helyi értéket a helyi kitöltők, annál jobban kedvelik.

32. számú ábra: A Gödön vizsgált értékek ismertség-kedveltség diagramja (mindkét változó 7 fokú skálán mérve)

Forrás: Saját összeállítás

8.2.4. A helyi értékek a közművelődésben és a közösségépítésben

- **A gödi rendezvények kívánt helyszínei a helyi lakosság szemében**

A vizsgálatban felmértük a gödiek közösségépítésre szánt helyszíneit is, vagyis, hogy milyen helyszíneket javasolnának közösség tagjai egy saját maguk számára szervezett rendezvényen. A kérdésben nem határoztuk meg a rendezvény jellegét, méretét. A válaszok között 6 helyszínt jelöltünk meg (Alsógödi sportpálya, Duna-part, Homoksziget, Kincsem telep, Nemeskéri kiserdő, Láprét), amelyekből kettőt választhattak, és az egyéb opció használatával további helyszínekkel is kiegészíthették a válaszaikat.

Rendezvényszervezésre a kitöltők 51 %-a Duna-partot és 46 %-a az Alsógödi Sportpályát tartja legalkalmasabbnak, de az egyéb opciót kihasználva több más helyszínt is említettek – mint például a Felsőgödi focipályát, a Feneketlen tó melletti rétet és a Homok-szigetet (lásd 33. ábra).

33. számú ábra: Gödön rendezvényszervezésre alkalmas területek a válaszadók szerint (Az adatok a válaszok számát mutatják.)

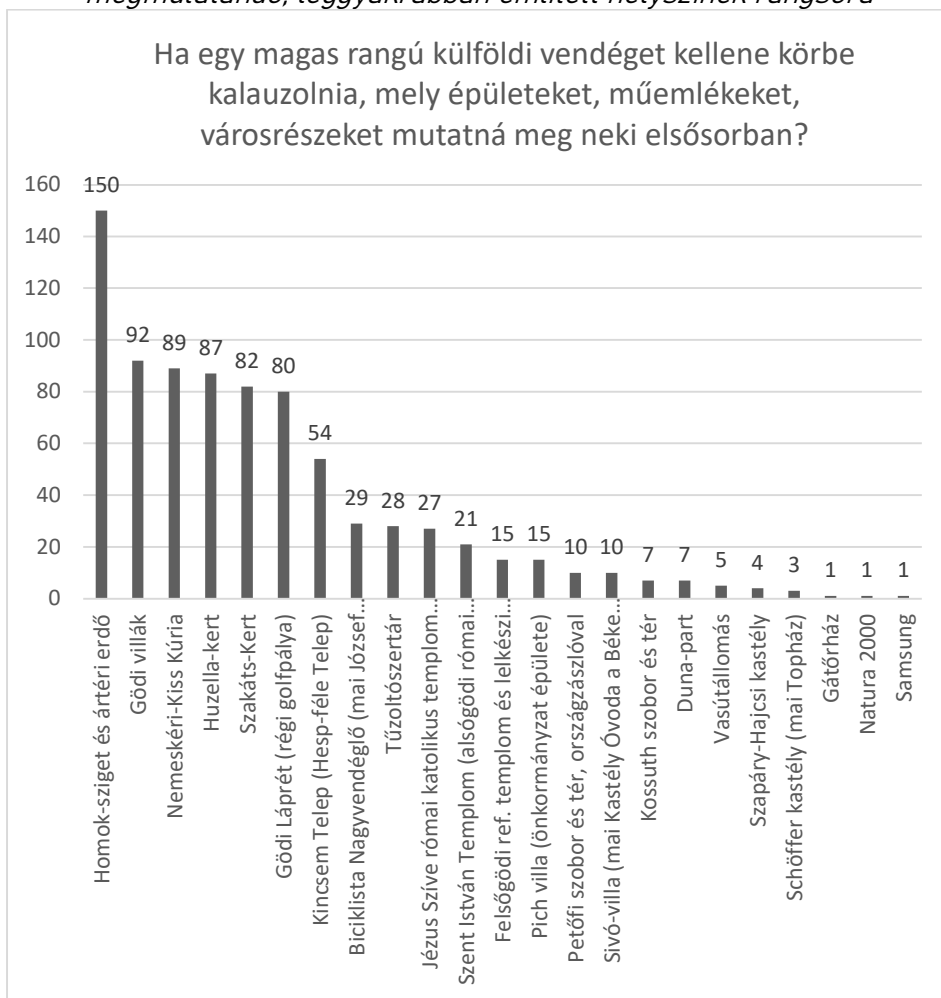
Forrás: Saját összeállítás

- **A városi értékek mint státuszszimbólumok a gödi lakosok szerint**

A vizsgálatban rákérdeztünk arra, hogy milyen értékeket mutatna meg a résztvevő egy magas rangú külföldi vendégnek. A kérdés a lakók kifele mutatott képére, a települési státusz szimbólumokra kérdezett rá, melyeket vélhetően a helyi, lokálpatrióta érdeklődésen túlmutatónak látnak. Kifejezetten arra irányult a kérdésünk, hogy mely települési értékek képesek helyi erőforrásként funkcionálni. A kérdőívben felkínáltunk 19 helyi értéket, amelyből választhattak a kitöltők, de maguk is javasolhattak továbbiakat.

Leggyakrabban említett érték a Homoksziget és az ártéri erdő (150 válasz), a Gödi villák (92 válasz), a Nemeskéri-Kiss Kúria (89 válasz), a Huzella-kert (87 válasz), a Szakáts-kert (82 válasz) és a Gödi láprét volt (80 válasz). Az összes válasz 34. ábrán látható. A helyi lakosok válaszaiból az látható, hogy elsősorban a természeti értékeket becsülik nagyra.

34. számú ábra: Gödön magas rangú külföldi vendégek számára megmutatandó, leggyakrabban említett helyszínek rangsora

Forrás: Saját összeállítás

- **A népszerű gödi városi értékek**

Messze a legnépszerűbbnek tekintett városi érték a gödi Duna-part (148 válasz) és a Homok-sziget (149 válasz). Emellett többen említették a Termálfürdőt (80 válasz), a Láprétet (72 válasz) és a régi gödi villákat (62 válasz). Eltérő sorrend volt megfigyelhető abban, ami a gödi lakosoknak tetszik, és amit a külföldi, rangos vendégnek mutatnának meg. A Duna-part és a Homok-sziget sokkal népszerűbb értékek a helyiek szemében. A külföldi vendégnek többféle épített kulturális vonatkozású értéket mutatnának meg, mint például a Huzella-kertet és a Nemeskéri-Kis Kúriát.

35. számú ábra: A gödieknek tetsző helyszínek rangsora (az említések száma alapján)

Forrás: Saját összeállítás

- **A gödi lakosság feltöltődési-kikapcsolódási helyszíneire**

A lakosság feltöltődéssel és kikapcsolódással kapcsolatos helyszíneire azért kérdeztünk rá a vizsgálatban, hogy feltárjuk, hogy ebben milyen arányban jelennek meg a természeti, épített vagy akár turizmus-vendéglátás értékek. Az eredmények értelmezésénél mindenképpen figyelembe kell vennünk, hogy az adatgyűjtés a COVID-19 vírus okozta járványhelyzet alatti időszakban történt, ezért

előfordulhat, hogy a természeti értékek a járványügyi előírások követése miatt is megjelenhettek. Hiszen ebben az időszakban a szabadtéri tevékenységeket kellett előtérbe helyezni, találkozások elsősorban ilyen helyszínen történhettek.

A leggyakrabban választott értékek a Duna-part (204 válasz), a Homok-sziget (69 válasz), a Gödi Láprét (61 válasz) és a Termálfürdő (38 válasz). Feltöltődésre elsősorban a zöld területeket jelölték meg a válaszadók, de elenyésző számban épített értékek is megjelentek (lásd 36. ábra).

36. számú ábra: Göd feltöltődésre használt helyszíneinek rangsora

Forrás: Saját összeállítás

- **A gödi helyi értékek befogadását befolyásoló városi jelenségek**

A válaszadók 62,7%-a (170 fő) jelölte, hogy van olyan része a városnak, amely kellemetlen, rossz érzést vált ki belőle. Közülük sokan (104 válasz) meg is nevezték a konkrét helyszínt, vagy részletesen kifejtették a véleményüket a város problémáival kapcsolatban. Ez a jelenség a hasonló kutatások során általánosnak tekinthető, a kérdőív ilyen esetekben „lakossági fórum”-ként funkcionál, és a kérdéstől már kissé elrugaszkodott válaszok is érkeznek. Az így nyert információk azonban településfejlesztés során kifejezetten hasznosnak bizonyulhatnak.

A következőkben a kvalitatív adatelemzés során létrehozott kategóriák mentén mutatjuk be az eredményeket.

- **Infrastruktúra:** (parkolási lehetőség hiánya, útviszonyok, egészségügy ellátás hiánya, üzletek hiánya) „Leginkább a bicikli út állapota több helyen/Vác felé.” „A főbb aszfaltozott útvonalak borzasztó állapotban vannak, csupa kátyú.” „Felsőgödön átvezető főút (Ady Endre út) az elviselhetetlen teherforgalom miatt.” „A város széleire kihordott rengeteg hulladék!” „Németh László Általános Iskola környéke iskolakezdés és -vége: katasztrofális a közlekedés.”
- **Zsúfoltság:** (beruházások a zöld területek rovására) „Minden talpalatnyi helyet beépítenek falatnyi telkekkel, emeletes házakkal.” „Az új beépítésű részek miatt egyre élhetetlenebb lesz a város.” „Sok az ember, kevés a zöld terület.”
- **Értékmentés:** (természeti és épített környezet védelmének hiánya) „A felsőgödi csónakház sorsa, a felsőgödi posta elhanyagoltsága.” „Láprét építési törmelékkal való feltöltése.” „Ez már nem az a Göd, ahol éltem és legfőképp az emberek miatt.” „Nevelekben lévő Láprét építési törmelékkal való feltöltése, Natura 2000 terület lakossági szeméttel történő szennyeződése.” „A régi hangulat volt az igazi értéke ennek a helynek.”
- **Samsung gyár:** A Samsung gyárat említették messze a legtöbben, ezért külön kategóriának vettük. A válaszadók elsősorban azt nehezményezik, hogy méreteivel elcsúfította a tájat. Mások a sok vendégmunkásra és a szennyező anyagokra, valamint a környezeti károkra panaszkodnak. „A Samsung és a különleges gazdasági övezet, amelyik tönkretette a békés gödi életünket.” „Samsung gyár hatása katasztrofális. A mérete miatt is és az ide áramló vendégmunkások miatt is.”
- **Elhanyagoltság:** (utak, közterületek, gaz, szemét) sokan említették a vasútállomás, a posta, a városháza és a közterek elhanyagoltságát. „Egész Göd a 2-es út mentén az elhanyagolt, rendetlen növényzet, az útpadkahiány miatt, illetve az üzletek egy része szintén igénytelen a megjelenésre.” „Nevelek útjainak járhatatlan állapota, Duna-part elhanyagolt állapota, vasútállomások és aluljáróik lepusztult állapota, a közterületek nem rendszeres gondozása.” „Polgármesteri hivatal épületének leromlott állapota.”
- **Érzelmi viszonyulás:** (sajnálát, keserűség, düh, szégyen) ez a kérdés kifejezetten intenzív érzéseket is előhívott, amely a

lakosok viselkedésére is kihat „67 év után, már nem szeretek itt élni.” „Elborzadva látom, hogy a Samsung óriási épülete mennyire elcsúfította ezt a csodálatos kertvárost... Ha tehetem, már nem megyek arra.” „Ady Endre – Duna út iszonyat.” „Néha szégyellem a varost.” „Sok ismerősünk jön hozzánk Alsógödre és mindegyik megjegyezte, hogy mennyire szemetes és rendezetlen a környék!”

8.2.5. A gödi értékkutatás kérdőíves vizsgálatának összegzése

Ahogy már korábban említettük, a vizsgálati minta a nemek és a végzettség szempontjából a nők és a felsőfokú végzettségűek irányában erősen eltolódott. A kitöltők közel 70 %-a családos, így az ő véleményüket reprezentálja nagyobb súllyal a kutatásunk. A kitöltők több mint 55 %-a húsz évnél régebb óta lakik Gödön. Összességében a válaszadók nagyon szeretnek Gödön élni, amit az mutat, hogy a 7 fokú skálán átlagosan 6 pontot adtak erre a kérdésre.

Az értékek összességében a régebbi lakosok között ismertebbek. Ez alól kivételt képezett a Gödi Láprét, amelyet a fiatalok inkább ismertek, mint az idősek és a magasabb végzettségűek között ismertebb. A Csokoládés Tekerge Fesztivált a fiatalok és a családosok ismerik jobban. Az Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhelyet ismerték a legkevésbé a kitöltők, és a Gödi Kajak-Kenu Szakosztályt is inkább a gyermekes családok között ismertebb. Emellett a nők általában pozitívabb érzelmekkel viszonyultak a kutatásba bevont értékek iránt, mint a férfiak.

A gödi értékek ismertségét nem befolyásolta, hogy mennyire szeretnek a helyi lakosok Gödön élni, az értékekhez kötődő érzelmi attitűdjükre viszont szignifikáns hatást gyakorolt. Egyértelműen erősebb pozitív érzelmeket tanúsítanak a helyi értékek irányába azok, akik szeretnek is Gödön élni. Mivel az eredmények a két válasz együttjárását (korrelációját) mutatják, fordítva is igaz lehet az állítás. Aki a helyi értékekhez pozitívabban viszonyul, az pozitívabb érzésekkel viszonyul a lakóhelyéhez. A pozitívabb érzelmi hozzáállás a helyi értékekhez erőteljesebben ösztönözhet arra, hogy őrizzük a város szépségeit, értékeit, jobban törődjünk a kulturális értékeinkkel.

Talán éppen ez a szoros érzelmi kötődés áll a csalódás és a keserűség mögött, amelyet a kitöltők megfogalmaztak a városuk „szégyenfoltjaival” kapcsolatban. Az értékek szeretete, tisztelete miatt fáj annyira, amikor a lakosok úgy látják, hogy a közterületek elhanyagoltak, amikor úgy érzik, hogy bizonyos beruházások a számukra kedves természeti vagy kulturális értékeket fenyegetik.

A megvizsgált öt közművelődési intézmény közül (József Attila Művelődési Ház, Göd Városi Központi Könyvtár, Ady Klub, Göd Városi Könyvtár, Ady Fiókkönyvtára, Katica Gyermekkönyvtár) leggyakrabban a válaszadók a József Attila Művelődési Házat látogatják – havonta többször minden ötödik megkérdezett –, legritkábban pedig a Katica Gyermekkönyvtárat, amely egyben a legszűkebb kliens kört szolgálja ki. A látogatottságra a családi állapot összességében nem volt hatással, de a nők és az idősebbek nagyobb számban keresik fel ezeket az intézményeket, mint a férfiak, illetve a fiatalabbak.

A gödi helyi értékek közül legismertebbnek bizonyult a Gödi Duna-part, a Duna-parti kerékpárút, a Gödi termálvíz és termálfürdő. Legkedveltebbek a Gödi Duna-part, a Homok-sziget és ártéri erdő és a Duna-parti kerékpárút. Úgy tűnik, elsősorban azokat a helyeket ismerik és kedvelik a kitöltők, ahol a természetben ki tudnak kapcsolódni.

Míg a legtöbb érték hasonló helyen áll az értékek ismertségének és kedveltségének rangsorában, néhány helyi érték kilóg a sorból. A Gödi termálfürdő a 3. legismertebb, ugyanakkor csak 10. helyen áll a kedveltség rangsorában. Hasonlóképpen a Csokoládés Tekerge Fesztivál viszonylagos ismertsége (8. hely) ellenére a legkevésbé kedvelt érték (12. hely). Ezzel ellentétben a Gödi villákat a kitöltők viszonylag kevésbé ismerik (11. hely), mégis pozitív érzésekkel kötődnek hozzájuk a válaszadók (6. hely).

Göd városban több helyi értéket is érdemesnek tartanak a kitöltők arra, hogy magas rangú vendég számára megmutassák. Ezek között magasan vezet a Homok-sziget és ártéri erdő, mögötte fej-fej mellett állnak a gödi régi villák, a Nemeskéri-Kiss Kúria, a Huzella-kert, a Szakáts-kert és a Gödi láprét, amely régebben golf-pályaként üzemelt. A helyiek között legkedveltebb helyszínek megegyeznek azokkal a helyekkel, ahol a leginkább fel tudnak tölteni: a Homok-sziget, a Duna-part, a Gödi láprét és a Termál-fürdő.

A legtöbb rossz érzést az utak rossz állapota, a szemét, a növényzet elhanyagoltsága, a nagy forgalom, a beépítettséggel együtt növekvő zsúfoltság kelt a megkérdezett gödi lakosokban. Aggódnak a helyi értékek, a régi épületek pusztulása, a természeti értékek szennyeződése miatt. A válaszadók legnegatívabb érzései a Samsung gyár ellen irányulnak. Csúfságára, a szennyezésére, zajosságára és a sok vendégmunkásra panaszkodnak.

8.3. Vác

8.3.1. A váci minta bemutatása

A váci kérdőíves vizsgálatban 420 személy vett részt, a nők kitöltési hajlandósága az általában megszokott magasabb arányt mutatta: 321 nő (76,4%) és 99 férfi (23,6%) kitöltőnk volt. Az átlagéletkor 42,01 év ($\pm 15,2$ év), a válaszadók életkora 16 és 77 év között szórta. A mintában a kitöltők több, mint a fele, 55,7%-a diplomás (234 fő), a középfokú végzettségűek 30% (126 fő), valamennyivel több, mint fele annyian vannak, mint a felsőfokú végzettségűek (126 fő), a középfokú szakiskolát végzők pedig (szakmunkásképző, szakközépiskola) 55-en voltak (13,1%). A kitöltők 1,2 %-a (5 fő) általános iskolát végzett.

A résztvevők többsége, 44,8%-a családos (188 fő), 32,4%-a párkapcsolatban él (136 fő), 22,9%-a egyedülálló (96 fő). A válaszadók jelentős többségének (56,2%) nincs vele egy háztartásban élő gyereke (236 fő) vagy egy gyermekkel él együtt (19,3% – 81 fő), de jelentős volt a 2 gyermekes háztartás is (17,6% – 74 fő). A 3 gyermeket nevelők csoportja 6 % (25 fő) volt. Négy gyermekkel 0,7% (3 fő) és 5 gyermekkel él 0,2% (1 fő).

A kitöltők körülbelül fele Vácon született (51,2% – 215 fő), és jelentős számban (38,1% – 160 fő) 31 évnél régebben élnek itt. További 20,2% (85 fő) 21–30 éve, 16,7% (70 fő) 11–20 éve, 11,7% (49 fő) 5–10 éve és 13,3% (56 fő) 5-nél kevesebb ideje lakik Vácon.

Arra a kérdésre, hogy mennyire szeret Vácon élni 7 fokú Likert-skálán 5,75 ($\pm 1,4$) átlagértéket adtak a kitöltők. 173 fő a legmagasabb értéket választotta (41,2%). A nők szignifikánsan magasabb pontszámot adtak arra, hogy mennyire szeretnek Vácon élni ($t(418) = 2,809$; $p < 0,01$). Minden alább bemutatott érték esetében szignifikáns pozitív együttjárást találtunk az értékek megítélése és aközött, hogy mennyire szeret Vácon élni a válaszadó.

8.3.2. A váci közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága

A váci közművelődési intézmények közül 7 intézmény látogatottságának gyakoriságát vizsgáltuk. Noha a váci múmiákat bemutató Memento Mori kiállítás a Tragor Ignác Múzeumban van, külön kezeltük, mert sokan csak a múmiák miatt látogatnak oda (*19. számú táblázat*). A leggyakrabban látogatott közművelődési intézmény a Madách Imre Művelődési Központ. Heti rendszerességgel a válaszadók 8%-a (34 fő) látogatja és félévenkénti

rendszerességgel további 25%-uk (105 fő), valamint havonta egyszer 8%-uk (33 fő) és havonta többször közel 9%-uk (37 fő) fordul meg itt.

19. számú táblázat: A vizsgált váci közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága

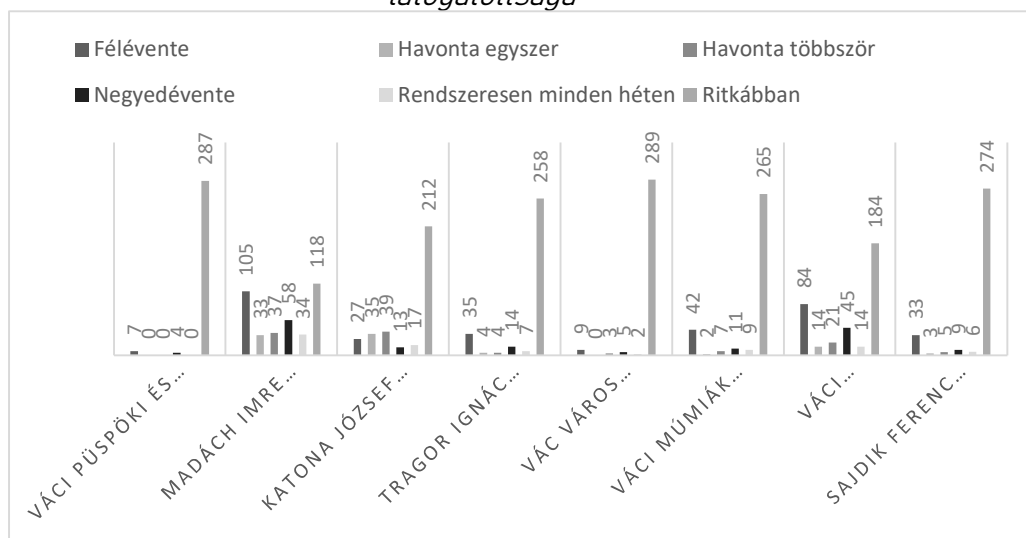
Váci Püspöki és Káptalani Levéltár		Madách Imre Művelődési Központ	
Rendszeresen minden héten	na	Rendszeresen minden héten	34 fő
Havonta többször	na	Havonta többször	37 fő
Havonta egyszer	na	Havonta egyszer	33 fő
Negyedévente	4 fő	Negyedévente	58 fő
Félévente	7 fő	Félévente	105 fő
Ritkábban	287 fő	Ritkábban	118 fő
Katona József Városi Könyvtár (régi tiszti klub)		Tragor Ignác Múzeum	
Rendszeresen minden héten	17 fő	Rendszeresen minden héten	7 fő
Havonta többször	39 fő	Havonta többször	4 fő
Havonta egyszer	35 fő	Havonta egyszer	4 fő
Negyedévente	13 fő	Negyedévente	14 fő
Félévente	27 fő	Félévente	35 fő
Ritkábban	212 fő	Ritkábban	258 fő
Vác Város Levéltára		Váci múmiák (Memento Mori kiállítás) Tragor Ignác Múzeum	
Rendszeresen minden héten	2 fő	Rendszeresen minden héten	9 fő
Havonta többször	3 fő	Havonta többször	7 fő
Havonta egyszer	na.	Havonta egyszer	2 fő
Negyedévente	5 fő	Negyedévente	11 fő
Félévente	9 fő	Félévente	42 fő
Ritkábban	289 fő	Ritkábban	265 fő
Váci Dunakanyar Színház		Sajdik Ferenc Gyűjtemény	
Rendszeresen minden héten	14 fő	Rendszeresen minden héten	6 fő
Havonta többször	21 fő	Havonta többször	5 fő
Havonta egyszer	14 fő	Havonta egyszer	3 fő
Negyedévente	45 fő	Negyedévente	9 fő
Félévente	84 fő	Félévente	33 fő
Ritkábban	184 fő	Ritkábban	274 fő

Forrás: Saját összeállítás

A második leggyakrabban látogatott közművelődési intézmény a Katona József Városi Könyvtár, amelyet a válaszadók 4%-a (17 fő) hetente látogat, valamint 8%-uk (35 fő) havonta egyszer, illetve 9%-uk (39 fő) havonta többször felkeresi. A harmadik leglátogatottabb intézmény a Váci Dunakanyar Színház, amelyet a kitöltők 20%-a (84 fő) félévente és negyedévente további 10,7%-uk (45 fő) látogat.

A közművelődési intézményeket összességében több nő látogatja, mint férfi ($t(401) = -2,180$; $p=0,03$). Ez a hatás legerőteljesebben a Katona József Városi Könyvtár látogatottságában érvényesül, amelyet a nők szignifikánsan gyakrabban látogatnak ($t(340) = -2,520$; $p=0,01$). Összességében a váci közművelődési intézmények látogatottságát nem befolyásolta a válaszadók végzettsége ($F(3,399)=2,228$; $p=0,08$). Egyedül a Katona József Városi Könyvtár esetében volt megfigyelhető, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező kitöltők gyakrabban fordulnak meg itt ($F(3,338) = 3,650$; $p=0,01$). A váci közművelődési intézmények látogatottságát szignifikánsan befolyásolta, hogy mióta él a kitöltő Vácon ($F(4,398)=4,308$; $p=0,002$). Aki régebb óta lakik Vácon, összességében gyakrabban látogatja a vizsgált közművelődési helyszíneket. Ezeket a közművelődési intézményeket gyakrabban látogatja az idősebb korosztály, ugyanis a korrelációs elemzés azt mutatta, a látogatottság gyakorisága és a kitöltő életkora között pozitív és szignifikáns az együttjárás ($r(403) = 0,403$; $p < 0,01$).

37. számú ábra: Váci közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága

Forrás: Saját összeállítás

8.3.3. A helyi értékek ismertségének és kedveltségének vizsgálata

A 12 vizsgált értéket a kvalitatív kutatás során, azaz az interjúkban sokszor megemlített helyszínekből és hagyományokból állítottuk össze. Ily módon a következők lettek a statisztikai összefüggések vizsgálatának tárgyai: Vác Városi Evezős Klub, Püspöki Palota, Szabadságharc (Honvéd)-emlékmű, Duna-parti kerékpárút, barokk belváros, Fehérek temploma, Hétkápolna kegyhely, Liget, Váci Világi Vigalom, Kőszentes híd, Diadalív, váci Duna-part.

- **Épített örökség, műemlék épületek**

- *Püspöki Palota*

A Váci Püspöki Palotát gróf Migazzi Kristóf Antal váci püspök építtette a bécsi építész, Meissl Frigyes tervei alapján 1768-75 között. A kétemeletes ún. MáriaTerézia sárga vakolatú, visszafogott klasszicizáló barokk palota a barokk főúri kastélyok U alakját követi. A főbejáratot és a fölötte elhelyezkedő díszterem 3 félköríves ablakát az épület homlokzatsíkjából finoman kiemelkedő rizalit fogja egybe.

A váci püspökséget Szent István király alapította. Védett kertje különleges növényeiről híres. Oldalszárnya néz a Székesegyház felé. Az épületnek többszintes borpincéje is van. Ünnepi rendezvényeken megnyitják a pompás berendezésű rezidenciát. Egyéb időszakokban nem látogatható.¹⁰³

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Püspöki Palota a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 11. legismertebb (átlag 5,38) és a 9. legkedveltebb (átlag 5,38) érték volt (ld. 20. táblázat és 38. ábra). Az ismertsége ($r(420)=0,205$; $p<0,01$) és érzelmi megítélése ($r(420)=0,353$; $p<0,01$) pozitívan és szignifikánsan együtt járt azzal, hogy mennyire szeret Vácon élni a válaszadó. Minél idősebb volt a kitöltő, annál jobban kedvelte ($r(420)=0,162$; $p<0,01$) ezt az értéket.

- *Szabadságharc (Honvéd) -emlékmű*

A váci honvédemlékmű volt a kiegyezés után az első az országban. A szabadságharcban elesett két honvéd emlékére emelték egy mesterséges halmon 1868-ban. A vasgúla mintegy felemeli a tetejére helyezett ágyúgolyót.¹⁰⁴

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Szabadságharc (Honvéd)-emlékmű ismertsége a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 10.

¹⁰³ <https://www.danubetourism.eu/puspoki-palota-vac/>

¹⁰⁴ http://www.dunakanyar.hu/latvanyossag_nevezetesség/84_Honved-emlekmu-Vac.html

legismertebb (átlag 5,87) és a 10. legkedveltebb (átlag 5,36) érték volt. Ennek az értéknek az ismertsége ($r(420)=0,220$; $p<0,01$) és kedveltsége ($r(420)=0,261$; $p<0,01$) szignifikánsan együtt járt azzal, hogy a kitöltő mennyire szeret Vácon élni. A kitöltő életkorával is pozitívan korrelált ennek az értéknek az ismerete ($r(420)=0,099$; $p<0,05$) és pozitív érzelmi megítélése ($r(420)=0,134$; $p<0,01$). A családban élő gyermekek számával együtt nőtt az emlékmű ismeretsége ($r(420)=0,125$; $p=0,01$).

○ *Fehérek temploma*

Az 1755-ben felszentelt Szűz Mária tiszteletére emelt templomot több mint fél évszázaddal előtte kezdték építeni. Eredetileg domonkos rendi templom volt, ezért kapta nevét a „fehér barátokról”. A barokk templom homlokzatán már rokokó elemek is láthatók, mégis egészében a korszak viszonylag puritán építészeti vonalát képviseli. A templom kriptájában találták meg az 1990-es években az épület felújítása közben a híressé vált múmiákat 265 egymásra halmozott díszes koporsóban. Az elhunytakat a 18. sz. végén és a 19. sz. elején temették ide, és a száraz levegő következtében természetes módon mumifikálódtak. A feltárást a Tragor Ignác Múzeum munkatársai végezték.¹⁰⁵

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Fehérek temploma a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 7. legismertebb (átlag 6,05) és a 7. legkedveltebb (átlag 5,79) érték volt. A Fehérek templomának ismertsége ($r(420)=0,197$; $p<0,01$) és érzelmi megítélése ($r(420)=0,341$; $p<0,01$) pozitívan és szignifikánsan együtt járt azzal, hogy mennyire szeret Vácon élni a válaszadó. Minél idősebb volt a kitöltő, annál jobban kedvelte ($r(420)=0,125$; $p<0,05$) ezt az értéket.

○ *Barokk belváros*

A város főterének – a Március 15. tér – sajátos háromszögű alaprajzát a tatárjárás után itt letelepedő német telepesek alakították ki. A főter közepén a hajdani Szent Mihály templom és annak a temetőkertje rajzolódik ki. A váci barokk belvárost külön elemként kezeltük, mivel a kvalitatív kutatás interjúiból látható volt, hogy a lakosok egységként tekintenek rá. Itt található a Nagyboldogasszony templom, más néven a dóm, a Konstantin téren a Püspöki Palota, a Szentháromság szobor, amely 1750–55 között készült, az 1740–41-es pestisjárvány után és a fehérek temploma. A Kúria egy korábbi káptalanházból lett kialakítva, de már 1770-ben bizonyítottan szállóként működött. Mai homlokzata 19. sz-i eklektikus stílusú. A

¹⁰⁵ <https://feherektemploma.hu/>

Görög templomot délszláv kereskedőcsaládok alapították az 1790-es évek elején. A Városháza a világi barokk építészet legjelentősebb emléke Vácon. Mai formájában Mária Terézia 1767-es látogatására készült el. Az Irgalmas rendi kórházat az 1763-ban letelepült betegápoló szerzetesrend a korábbi papneveldeből alakították át és bővítették. A Siketnémák Országos Intézete a középkori kanonokházból lett kialakítva. Korábban püspöki palotaként működött, 1741-ben felújították. Látogatásakor Mária Terézia itt lakott. 1802-ben Cházár András alapította meg az első siketnéma intézetet Magyarországon. A Nagyréposti palotát a 18. sz. közepén Würth Ferenc nagyrépost építtette. Ma a Váci Egyházmegyei Gyűjtemény található a szépen felújított épületben. A Kőkapu egyedülálló műemlék, és úgy tűnik, igen fontos a váciak számára. Mindenki megemléltette, és mindenki ismeri a hozzá fűződő legendát. Mária Terézia tiszteletére emelték az akkori Vác határában. A Piarista templomot 1755-ben fejezték be.¹⁰⁶

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Barokk belváros a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 8. legismertebb (átlag 6,01) és a 6. legkedveltebb (átlag 5,83) érték volt. A korrelációs elemzés azt mutatta, hogy a Barokk belváros ismertsége ($r(420)=0,209$; $p<0,01$) és kedveltsége ($r(420)=0,409$; $p<0,01$) szignifikánsan együtt járt azzal, hogy a kitöltő mennyire szeret Vácon élni és mennyi időt ($r(420)=0,101$; $p<0,05$). Minél idősebb volt a kitöltő, annál pozitívabb érzelmi megítélést adott erre az értékre.

○ *Diadalív (Kőkapu)*

A kőkapu Magyarország egyetlen diadalíve, igazi kuriózum. A neo-klasszicista épületet Canevale bécsi építész tervezte 1764-ben. A legenda szerint, amelyet minden váci ismer, két hét alatt építették fel, és a királynő megérkezésekor nem mert alatta áthajtatni, csak két héttel később, amikor távozott, mivel még mindig állt.¹⁰⁷

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Diadalív a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 2. legismertebb (átlag 6,64) és a 2. legkedveltebb (átlag 6,16) érték volt. A Diadalív ismertsége ($r(420)=0,190$; $p<0,01$) és kedveltsége ($r(420)=0,375$; $p<0,01$) szignifikánsan együtt járt azzal, hogy a személy mennyire szeret Vácon élni. Minél idősebb volt a kitöltő, annál jobban kedvelte ($r(420)=0,136$; $p<0,01$) ezt az értéket.

¹⁰⁶ <http://press77.hu/2018/06/14/7-legerdekesebb-latnivalo-vac-belvaros/>

¹⁰⁷ <https://csodalatosmagyarorszag.hu/latnivalok/muemlekek-szobrok/diadaliv-vac/>

○ *Kőszentes híd*

A Gombás-patak hídja az egyetlen megmaradt barokk szobor Magyarországon. A hídon hat szent szobra látható: Szt. Péter, Szt. Pál, Szt. Kamilla, Szt. Borbála, Szt. Tádé és Szt. Venánc. Damjanich serege 1849. április 10-én a Gombás patakon át tört be Vácra, ahol Földváry Károly háromszor állította meg a hídon.¹⁰⁸

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Kőszentes híd a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 3. legismertebb (átlag 6,36) és az 5. legkedveltebb (átlag 5,85) érték volt. A Kőszentesi híd ismertsége ($r(420)=0,144$; $p<0,01$) és pozitív érzelmi megítélése ($r(420)=0,399$; $p<0,01$) szignifikánsan együtt járt azzal, hogy mennyire szeret Vácon élni. Minél idősebb volt a válaszadó, annál inkább ismerte ($r(420)=0,184$; $p<0,01$) és kedvelte ($r(420)=0,229$; $p<0,01$) ezt az értéket.

○ *Hétkápolna kegyhely*

Búcsújáróhely, zarándokközpont. Trágor Ignác 1718-ra teszi a templom alapkövetételét, de az építkezés Migazzi Kristóf alatt fejeződött be, aki 1780-ban személyesen szentelte fel. A legenda szerint még Géza fejedelem tett esküt, hogy Mária kegyhelyet hoz itt létre, majd a 18. sz-tól egy bizonyos Mária képhez való zarándoklás tette indokoltt nagyobb kápolna építését. A máriavölgyi Pálos központ filiációjaként jött létre. A Hétkápolna kegyhely a Mária-út (Via Mariae) egyik állomása. Az utóbbi években a turizmus ipar is igyekszik a Magyarországot É-D (Czestochova – Medjugorje) és K-NY (Csíksomlyó – Mariazell) irányban, kereszt alakban átszelő zarándokutat felkarolni, és nem vallásos résztvevők számára is vonzóvá tenni.¹⁰⁹

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Hétkápolna kegyhely a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 6. legismertebb (átlag 6,19) és a 4. legkedveltebb (átlag 5,85) érték volt. A Hétkápolna kegyhely ismertsége ($r(420)=0,248$; $p<0,01$) és kedveltsége ($r(420)=0,339$; $p<0,01$) szignifikánsan együtt jár azzal, hogy a személy mennyire szeret Vácon élni. A több gyermekkel élő családok jobban ismerik ($r(420)=0,113$; $p<0,05$) ezt az értéket, az idősebbek pedig jobban kedvelik ($r(420)=0,110$; $p<0,05$).

¹⁰⁸ <http://turizmusvac.hu/muemlekek/97/Gombas-patak-hidja-Koszent-es-hid-.html>

¹⁰⁹ <http://bucsujaras.hu/vac/>, <https://mariaut.hu/tart/proutes?lang=ro>,
https://mariaut.hu/tart-farticle-167-1200-1/Zarandoklat_a_Vaci_Hetkapolna_bucsujaba

- **Turizmus – vendéglátás**

- *Váci Világi Vigalom*

A Váci Világi Vigalom a Dunakanyar legrangosabb művészeti – zenei – kulturális eseménye, egy több mint negyedszázada működő zenés – táncos fesztivál, amelyet rendszerint július utolsó hetében rendeznek. Általában több mint száz program van, könnyűzenei és komolyzenei koncertek, népzenei programok, színházi előadások, kiállítások, gyerekprogramok és kézműves foglalkozások. Szokott lenni vízipark és ún. gyermekudvar, ahol régi játékokkal lehet megismerkedni. 2021-ben július 23–25. között rendezik.¹¹⁰

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Váci Világi Vigalom a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 4. legismertebb (átlag 6,33) és a 11. legkedveltebb (átlag 5,22) érték volt. A korrelációs elemzés azt mutatta, hogy a Váci Világi Vigalom ismertsége ($r(420)=0,163$; $p<0,01$) és kedveltsége ($r(420)=0,354$; $p<0,01$) szignifikánsan együtt jár azzal, hogy a kitöltő mennyire szeret Vácon élni. Minél jobban szeret Vácon élni, annál inkább kedveli ezt az értéket. A családban élő gyermekek számával fordítottan korrelált ennek az értéknek a kedveltsége ($r(420)= -0,144$; $p<0,01$). A varianciaanalízis szerint legkevésbé a családoso kedvelik ezt az eseményt ($F(2,417)=3,972$; $p<0,05$).

- **Természeti környezet**

- *Váci Duna-part*

A váci Duna-part igazi korzó, a belvároshoz közel eső hangulatos sétány.¹¹¹ Több válaszadónk éppen azt emelte ki, hogy csodás korzó lehetne, de nem az, el van maradva más Duna-parti városok hasonló helyszíneitől. „A sétát a váci diadalívnél kezdeni, ami könnyű, 10 perces sétára található Vác központjától, a Köztársaság út végén. Innen egy keskeny, macskaköves utcán, a Kórház utcán lesétálhattok a vízpartra, és máris elétek tárul a csodálatos dunai panoráma, a szemben fekvő Szentendrei-szigettel.”¹¹²

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a váci Duna-part a jelenleg vizsgált 12 érték közül az 1. legismertebb (átlag 6,69) és az 1. legkedveltebb (átlag 6,34) érték volt. A váci Duna-part ismertsége ($r(420)=0,216$; $p<0,01$) és kedveltsége ($r(420)=0,405$; $p<0,01$)

¹¹⁰ <https://www.programturizmus.hu/ajanlat-vaci-vilagi-vigalom.html>

¹¹¹ <https://dunakanyargo.hu/ajanlatok/vaci-duna-part-es-varfal>,
<https://ilovedunakanyar.hu/kirandulas/ugorj-fejest-vac-amulatba-ejto-vizparti-elmenyeibe/>

¹¹² <https://ilovedunakanyar.hu/kirandulas/ugorj-fejest-vac-amulatba-ejto-vizparti-elmenyeibe/>

szignifikánsan együtt járt azzal, hogy a kitöltő mennyire szeret Vácon élni. Érdekes módon a váci Duna-part ismertsége fordítottan korrelált a kitöltő életkorával ($r(420) = -0,104$; $p < 0,05$), azaz minél fiatalabb valaki, annál kevésbé ismeri a Duna-partot. Ez az érték a családban élő gyermekek számával is fordítottan korrelált ($r(420) = -0,133$; $p < 0,05$), azaz a nagycsaládosok kevésbé kedvelik ezt az értéket.

○ *Duna-parti kerékpárút*

A kerékpározás a helyiek rendszeres időtöltése, sőt a kerékpár sokaknak fő hétköznapi közlekedési eszköze. A váci Duna-parti kerékpárút nem csak önmagában használható, hanem fontos szakasza lehet nagyobb bicikli túráknak, pl. a 35 km-es Vác-Szob szakasznak, vagy a szintén 35 km-es Budapest Árpád híd-Római-part-Szentendre-Tahitótfalu-Vác szakasznak.¹¹³

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a váci Duna-parti kerékpárút a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 9. legismertebb (átlag 5,99) és a 8. legkedveltebb (átlag 5,46) érték volt. A Duna-parti kerékpárút ismertségét ($r(420) = 0,147$; $p < 0,01$) és kedveltségét ($r(420) = 0,369$; $p < 0,01$) egyaránt szignifikánsan befolyásolta, hogy a kitöltő mennyire szeret Vácon élni, azaz minél jobban szeret a településen élni, annál inkább kedveli ezt az értéket. Érdekes módon a kerékpárút ismertsége ($r(420) = -0,213$; $p < 0,01$) és kedveltsége ($r(420) = -0,153$; $p < 0,01$) fordítottan korrelált az életkorral, azaz minél fiatalabb volt a kitöltő, annál kevésbé ismerte és kedvelte ezt az értéket. A családban együtt élő gyermekek számával is együtt járt ennek az értéknek az ismerete ($r(420) = 0,118$; $p < 0,05$).

○ *Liget*

A váci Ligeti-tó és a Liget közismert és kedvelt kirándulóhely. A tavat a Hétkápolna domb védett forrásai táplálják. Gyógyító erejüket hagyományosan a szembetegségekre használták. Sok különleges madár, mint a dankasirály, a szürkegém vagy a kárókatona átvonuló területe. A Váci Ártéri Tanösvényt a Göncöl Alapítvány szakemberei építették. Kérdőívünk megkérdezettjei közül sokan panaszkodtak az egész Liget és a tanösvény elhanyagoltságára. Az itt jelölt honlap fényképeinek tanúsága szerint tényleg van egy Harry-Potteres hangulata a helynek. Érdekes, hogy ennek ellentmond, hogy a kérdőíves kutatásban a 3. legkedveltebb érték.¹¹⁴

¹¹³ <https://bringazas.hu/hirek/itthon/kerekpertura-budapesttol-a-csodalatos-dunakanyarig/>

¹¹⁴ <https://ilovedunakanyar.hu/dunakanyar/ligeti-to-vac/>
<https://ilovedunakanyar.hu/sztori/vaci-arteri-tanosveny/>

A kérdőíves kutatás eredményei szerint a Liget a jelenleg vizsgált 12 érték közül az 5. legismertebb (átlag 6,22) és a 3. legkedveltebb (átlag 5,99) érték volt. A Liget ismertsége ($r(420)=0,136$; $p<0,01$) és kedveltsége ($r(420)=0,266$; $p<0,01$) együtt járt azzal, hogy mennyire szeret a válaszadó Vácon élni.

- **Sport**

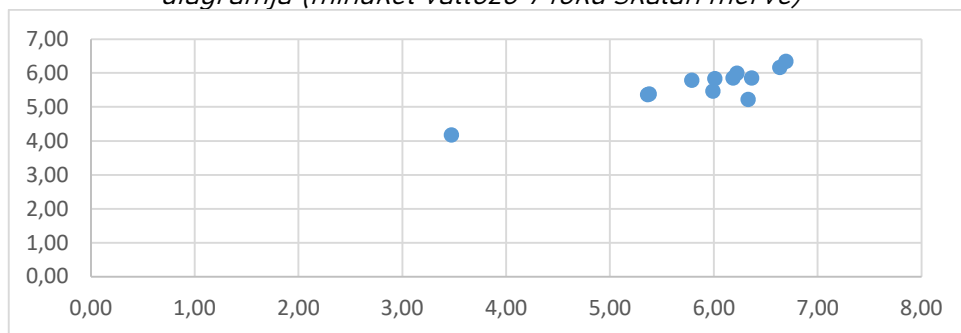
- *Vác Városi Evezős Club és eredményei*

A váci evezősklub nagyon jó hírnévnek örvend, minden fontos magyarországi bajnokságon ott vannak (OB, Csepel kupa, Öböl-kupa stb) és gyakran hallhatjuk a klub nevét az eredményhirdetések dobogósai között. 2021-ben Galambos Péter Európa-bajnok lett egypárevezős (skiff) kategóriában.¹¹⁵

A városi lakosok tudnak a klubról, a vízisportok nem versenyszerű gyakorlása sokak életének része, nem úgy, mint pl. Budapesten, ahol az evezős-kajakos-kenus élet egy teljesen külön világ, sokan azt sem tudják, hogy mi ezek között a különbség.

A kérdőíves kutatás eredményei szerint Vác Városi Evezős Club és eredményei a jelenleg vizsgált 12 érték közül a 12. legismertebb (átlag 3,47) és a 12. legkedveltebb (átlag 4,18) érték volt. A korrelációs elemzés azt mutatja, hogy minél jobban szeret Vácon élni a válaszadó, annál jobban ismeri ($r(420)=0,156$; $p<0,01$) és kedveli ($r(420)=0,260$; $p<0,01$) ezt az értéket. Minél idősebb a kitöltő, annál jobban ismertti ($r(420)=0,227$; $p<0,01$) és ($r(420)=0,246$; $p<0,01$) a Vác Városi Evezős Clubot. A varianciaanalízis eredménye azt mutatja, hogy az evezős clubot az egyedül, illetve a párkapcsolatban élőkhez képest a családostok ismerik a legjobban ($F(2,417)=5,215$; $p<0,01$), és ők is kedvelik a legjobban ($F(2,417)=3,663$; $p<0,05$)

38. számú ábra: A Vácon vizsgált értékek ismertség-kedveltség diagramja (mindkét változó 7 fokú skálán mérve)

Forrás: Saját összeállítás

¹¹⁵ <https://www.evezosclub.hu/>

20. számú táblázat: A Vácon vizsgált értékek átlagos ismertség és kedveltség rangsora

(Az adatok a 7 fokú Likert skála átlagértékeket mutatja)

VÁCI ÉRTÉKEK az ismertség sorrendjében	ISMERTSÉG (7-fokú skála átlag)	VÁCI ÉRTÉKEK a kedveltség sorrendjében	ÉRZELMI ATTITÚD (7-fokú skála átlag)
1. Duna-part	6,69	1. Duna-part	6,34
2. Diadalív	6,64	2. Diadalív	6,16
3. Kőszentes híd	6,36	3. Liget	5,99
4. Váci Világi Vigalom	6,33	4. Hétkápolna kegyhely	5,85
5. Liget	6,22	5. Kőszentes híd	5,85
6. Hétkápolna kegyhely	6, 19	6. Barokk belváros	5,83
7. Fehérek temploma	6,05	7. Fehérek temploma	5,79
8. Barokk belváros	6,01	8. Duna-parti kerékpárút	5,46
9. Duna-parti kerékpárút	5, 99	9. Püspöki Palota	5,38
10. Szabadságharc (Honvéd)-emlékmű	5,87	10. Szabadságharc (Honvéd)-emlékmű	5,36
11. Püspöki Palota	5,38	11. Váci Világi Vigalom	5,22
12. Vác Városi Evezős Club és eredményei	3,47	12. Vác Városi Evezős Club és eredményei	4,18

Forrás: Saját összeállítás

8.3.4. A helyi értékek a közművelődésben és a közösségépítésben

- A váci rendezvények kívánt helyszínei a helyi lakosság szemében**

Felmértük, hogy a váciak milyen közösségépítésre szánható helyszíneket tudnak elképzelni, azaz hogy milyen helyszíneket javasolnának a közösség tagjai egy saját maguk számára szervezett rendezvényen. A kérdésben nem specifikáltuk sem a rendezvény jellegét, sem a méretét. A válaszok között 13 helyszínt jelöltünk meg. Ha ezeken kívül még volt ötlete a válaszadónak, az „egyéb” opció használatával kifejthette.

Magasan a legnagyobb értéket a Duna-part kapta (379 válasz), ezt követi a barokk főtér (227 válasz), majd ennél jelentősen kevesebb válasszal a Liget (69). A többi válasz elenyésző, esetleg még a Püspökkertet (17 válasz) érdemes megemlíteni. Úgy tűnik, hogy azokat a helyszíneket jelölték meg, ahol eleve szoktak rendezvényeket tartani, illetve amelyek összefoglaló nevei egy nagyobb kiterjedésű területnek. Az interjúkból is az derült ki, hogy a váci identitás meghatározó terei a barokk főtér és a Duna-part.

39. számú ábra: *Vácon rendezvények szervezésére leggyakrabban említett helyszínek rangsora*

Forrás: Saját összeállítás

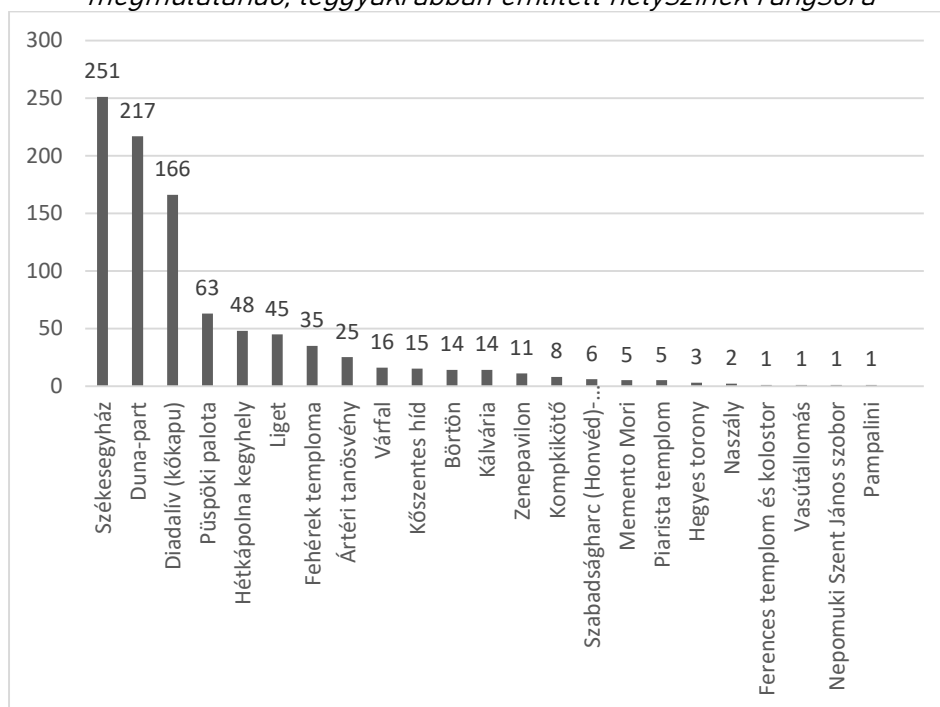
• **A városi értékek mint státuszsimbólumok a váci lakosság szerint**

Ez a kérdés arra utal, hogy a helyi kötődéseken túl mely értékek váltak státuszsimbólumokká, vagyis amelyek arról szólnak, hogy milyennek kívánják a helyiek magukat látni, ill. láttatni. Ezzel arra kérdezett rá a kérdőív, hogy melyek a potenciális (vagy éppen nagyon is működő) erőforrások, amelyekre például a turizmus épül(het).

A legmagasabb számú válasz a barokk főtérre érkezett (305). Az előző kérdésnél a második legmagasabb számú választ kapta a barokk főtér, vagyis mind a közösség számára fontos identitásképző, mind pedig a kifelé mutatandó fontos érték. A székesegyház kapta a második legmagasabb pontszámot (251), ami egybecseng az

interjúkban is jelentkező jelentőségével. Valószínűleg azt is jelenti, hogy egy régi belváros központjában jellemzően a székesegyház az építészeti és kulturális fő térképző, illetve a turizmus ipar és a regionális tanulmányok is megfogalmazzák, hogy a régió tartalmai a városban sűrűsödnek össze, a város maga a központi belváros, a történelmi belvárosnak pedig jellemzően a katedrális vagy a dóm a fő jele. A dóm ugyanakkor a barokk főtéren van, amelyre külön rákérdeztünk. A két magas érték egymást támasztja alá és bizonyítja a fenti magyarázatot. A Duna-part itt is magas értéket kapott (217 válasz). Itt is az előző kérdésnél is fontos, hogy a barokk főtér és a Duna-part közvetlenül összefüggő, könnyen átjárható és együtt bejárható terület, Vác lényegét jelentik a helyiek számára, és jól megfogalmazható értékegyüttesként jelentkezik kifelé. A Kőkapu kapott még jelentősen magas értéket (166 válasz). Szinte mindegyik váci interjúban is jelentkezik, hogy a legendát Mária Teréziáról mindenki ismeri. Építészeti kuriózum, izgalmas legenda kötődik hozzá, ikonikus műemlék.

40. számú ábra: *Vácon magas rangú külföldi vendégek számára megmutatandó, leggyakrabban említett helyszínek rangsora*

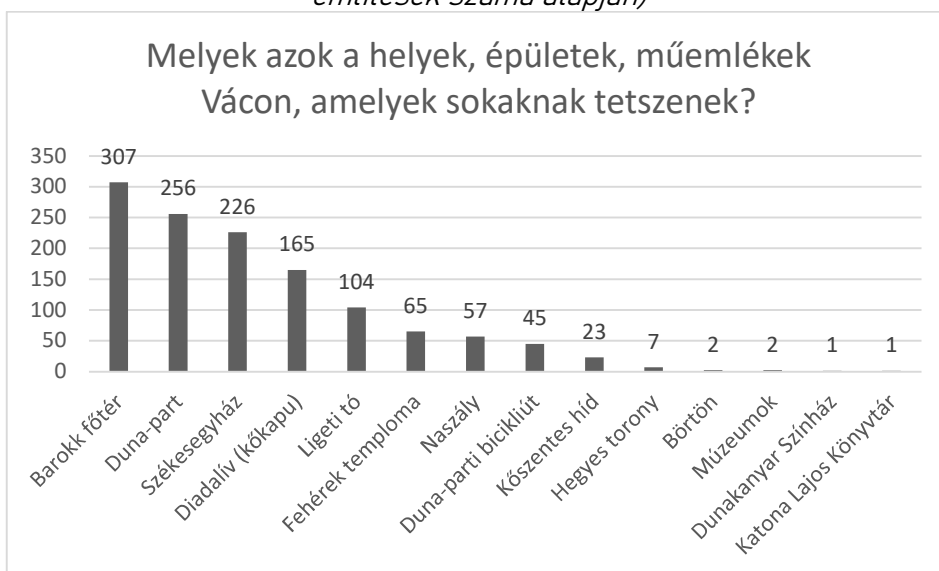

Forrás: Saját összeállítás

- **A népszerű váci városi értékek**

Az erre a kérdésre érkezett válaszok egybecsengenek a fentiekkel. A barokk főtér (307 válasz) a székesegyház (226 válasz) mellett a Duna-part (256 válasz) és a Kőkapu (165 válasz) kapott sok említést. Erre a kérdésre adott válaszokban a lokálpatrióta kötődés és a státusszimbólum együtt jelentkezik.

41. számú ábra: A váci lakosoknak tetsző helyszínek rangsora (az említések száma alapján)

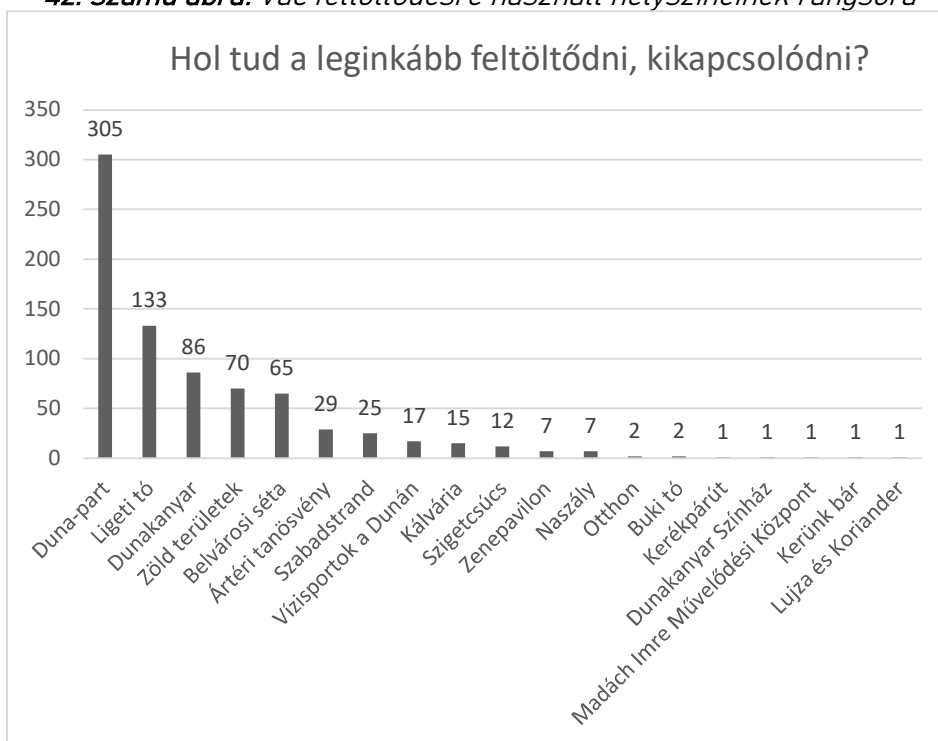
Forrás: Saját összeállítás

- **A váci lakosság feltöltődésre, kikapcsolódásra megjelölt helyszínei**

A kérdőívben felsorolt lehetőségek főleg szabadtéri helyszínekre és néhány közművelődési intézményre és vendéglátóipari egységre kérdeztek rá. Azt szándékoztuk feltárni, hogy a természeti, az épített értékek vagy a turizmus-vendéglátás milyen arányban szerepel a rekreációs helyszínek között. A két kiugró érték a Duna-part (305 válasz) és a Ligeti tó (133 válasz) mellett a Dunakanyar (86 válasz), a zöld területek általában (70 válasz) és az épített értékek közül a szabadtéri sétalehetőséget nyújtó belvárosi séta (65 válasz) említendő. Jól látszik, hogy a felmérés a COVID-19 vírus okozta járvány csúcsán, 2021 tavaszán történt, vagyis a nem szabadtéri lehetőségek, ahol nem lehet távolságot tartani, még elképzelés szintjén sem jöttek szóba, illetve zárva is voltak. A szabadstrand is viszonylag kevés választ kapott (25

fő). Hűvös tavaszi időben valószínűleg nehezebben tudja bárki beleélni magát nyári szituációba.

42. számú ábra: Vác feltöltődésre használt helyszíneinek rangsora

Forrás: Saját összeállítás

- **A váci helyi értékek befogadását befolyásoló városi jelenségek**

Arra a kérdésre, hogy van-e olyan része a városnak, ami rossz érzést vált ki, a válaszadók 49,5 %-a (208 fő) igennel felelt, és többen kifejtették a véleményüket. A kérdőívek ilyen típusú kérdéseinél gyakori, hogy az emberek megragadják az alkalmat, hogy végre elmondhassák a gondolataikat, amelyek esetleg a megfelelő helyeken nem találtak meghallgatásra. A fóti elemzésben ezt neveztük „lakossági fórum” jelenségnek. Az alábbiakban 4 szempont szerint csoportosítottuk a kérdőívben kifejtett problémákat.

- **Infrastruktúra** (parkolási lehetőség hiánya, útviszonyok, egészségügy ellátás hiánya, üzletek hiánya, szemét): „Utak vagy nincsenek (pl. Téglaház út!) vagy nagyon rosszak!!!” „Szivárvány utca, Naszály út belvárosi része, Buszvégállomás, Márvány tér.” „Nagy mulasztása a városnak, hogy nincs hova vinni a szemetet (hulladékudvar). A kihelyezett edényzet kevés, vagy nem ott van, ahol a forgalom, vagy nem ürítik.” „A Posta park környéke például, ahol az autók mindenfelé

odaparkolnak. Úgy érzem Vácon az emberek minden szabad területet parkolásra használnak, ez főleg a COVID alatt az ingyenes parkolás miatt vált vállalhatatlanná. Úgy érzik, ha látnak egy szabad felületet, oda lehet parkolni, hiába van tőle 5 percre a mélygarázs. Sokszor járó autóval várakoznak akár a Duna parton is, ahol tőlük pár méterre sétálnak és futnak az emberek elvileg a jó levegőn.” „Máriaudvar elhanyagolása, illetve a Alsóvárosi Lidl, illetve OMW kút magasságánál a szennyvíz szag.” „Szennyvízkezelő környéke a bűz miatt.” „Szinte az összes rossz állapotú vagy nem létező út (Téglaház út kátyús, rossz állapotú földút). A nyilvános wc gusztustalan kívül-belül vagy nyitva sincs, de akkor is piszkos.” „Dunapart – egyszerűen rendezetlen és a gyalogos/kerékpáros közlekedés sincs átgondolva. Illetve a többi Dunakanyarban lévő településhez képest szegényes.” „Szobor a főtéren a máltai kórház előtt, bicikliutak a járdán, parkoló autók a sétálóutcában és a járdákon, térdig érő gaz a közterületeken” „1.) Az ártéri tanösvény borzasztóan rossz állapotban van. 2.) A 2-es úton városba érkezők állandó dugóval szembesülnek.” „A rendetlenség, a sok szemét. Nem csak a főtér és környékét kellene szépíteni. Nem csak ott élnek emberek. Az utak állapota kritikán aluli.” „Ligeti-tó, mert sok a szemét és kellemetlen ott sétálni vagy néha futni. A kórház felé is kéne zebra a diákoknak, mert veszélyes így suliba járniuk.”

- **Közbiztonság** (kisebbségi problémák, hajléktalanság, közvilágítás): „Városi parkokban hajléktalanok.” „Zrínyi utca szociális ház miatt, buszmegálló kétes alakok miatt.” „Kisebbség által lakott területek.” „Liget Hétkápolna bicikli út ezen része a világítás hiánya miatt.” „A Földvári tér elhanyagolt területei, a város kihasználatlan területei, ami főleg részeg emberekkel vannak tele. A város legtöbb játszótere úgyszintén, este pedig maga a város egésze nem túl biztonságos.” „Márvány tér – Széchenyi utca nagyon piszkos, oda nem illő emberek, randalírozó fiatalok uralják.” „A belváros a közbiztonság miatt. Nagyon sok a söpredék drogos.” „Belváros. Agresszív drogosok. Kisvác. Rengeteg ittas hajléktalan a játszótéren.” „Belváros: erőszakos kolduló.” „Műv.háznál betörték az autóm ablakát, és még 3 ilyen esetről tudok, ami szintén ott történt.” „Minden hely, ahol drogos kéregető zsebesek vannak. A legszebb helyet tönkreteszik.”
- **Örökségvédelem:** „A barokk főtér térbeépítése, a középkori templom alapozásának a felszín megépítése. Az, hogy a

barokkot egyáltalán nem idézi a tér. Az épületek és a tér között nincs kapcsolat. Ami van, az pedig pocsék." Dunapart – egyszerűen rendezetlen és a gyalogos/kerékpáros közlekedés sincs átgondolva. Illetve a többi Dunakanyarban lévő településhez képest szegényes." „Az egész város, gyönyörű lehetne, de nagyon koszos. Az Ártéri tanösvényt gyerekként szerettem, ma már szinte járhatatlan (...) A Duna-part elhanyagolt." „A történelmi Középvárosi temető felszámolása és a történelmi síremlékek, keresztek sorsának gyalázatos negligálása." „Tájseb a Naszályon, amely majdani rekultivációjára ráadásul semmi garancia sincs." „A főtéren a kamu templomromok, és az ocsmány szökőkút." „Duna-part, a főteret övező gyalogos övezet. Mindkettőre ráférne egy alapos felújítás, a Duna-parti sétány melletti zöldterületek közösségi használatba vonása + kivilágítása alapvető lenne. A gyalogos övezet a kivitelezési hiányosságok miatt balesetveszélyes, és még mindig nagyon sok autó használja, valamint ki is kéne terjeszteni a Széchenyi utca teljes terjedelmére egészen a vasútállomásig, mert a tömegközlekedéssel érkezők egy elhanyagolt területtel szembesülnek érkezéskor." „A legtöbb műemlék és környezete koszos, leharcolt." „Középvárosi Temető, mert nem emlékhelyként van kezelve."

- **Fejlődés hiánya:** „A város több lakóövezete (Földvár tér, Deákvár), mivel sok éve nem érzek fejlődést sajnós." „Az Ártéri tanösvény, mivel hagyták teljesen tönkremenni sajnós. A Duna-part, mivel hiába gyönyörű, nincs kihasználva, nincs korzó és fürdő élet, ellentétben a környező Duna-parti településekkel."
- **Érzelmi viszonyulás:** A megjegyzés rovatban kifejezetten a negatív érzelmi viszonyulásokat ismerhetjük meg, valószínűleg azért, mert a pozitív véleményekre a kérdőív több helyen is rákérdez. A negatív érzelmeket (düh, szégyen, aggodalom, keserűség) éppen az óvni vágyott táji vagy épített értékek iránti aggodalom váltotta ki. Nem találoztunk olyan megjegyzéssel, amely a várost magát utasította volna el valamilyen szempontból vagy a település értékeit kérdőjelezte volna meg.

8.3.5. A váci értékkutatás kérdőíves vizsgálatának összegzése

A kérdőívet 2021 tavaszán a COVID-19 vírus okozta járványhelyzet alatt töltötték ki a válaszadók. Az instrukcióban az szerepelt, hogy ne a jelenlegi, hanem a járvány előtti intézménylátogatási szokásaikról nyilatkozzanak, de több válasznál is érzékelhető az emlékezeti torzítás a látogatási gyakoriság megjelölésében. Mind a közművelődési intézmények látogatottsága tekintetében, mind a feltöltődés helyszíneire rákérdező kérdésnél egyértelmű, hogy a válaszadók átmenetileg nehezen tudják magukat a nem-COVID helyzetbe beleképzelni, és a szabadtéri helyszínek előnyt élveznek a zárt terekkel szemben.

Alapvetően olyanokat értünk el, akik életében a kultúra fontosabb szerepet játszik, ezért várható lett volna a diplomások nagy többsége, de ezzel szemben alig vannak többen, mint a válaszadók fele. A kitöltők, mint a legtöbb kérdőív esetében, többségében nők voltak. A megkérdezettek több, mint háromnegyede családos vagy párkapcsolatban él, de több, mint a fele a kitöltőknek nem él gyermekekkel egy háztartásban. Mivel jelentős számban vannak azok, akik 31 évnél régebben élnek Vácon, feltehetően a gyermek nélküli háztartás az életkorral van összefüggésben, vagyis a gyerekek már felnőttek. Az, hogy a családosok és a párkapcsolatban élők együtt többséget képeznek, szintén ezt támasztja alá. A kitöltők fele Vácon született. Minden bemutatott érték esetében szignifikáns pozitív együttjárást találtunk az értékek megítélése és aközött, hogy mennyire szeret valaki Vácon élni.

Az épített örökségi értékeknél nem meglepően jellemző volt, hogy az életkor egyenesen korrelált az érték ismerésével és/vagy kedvelésével, azaz minél idősebb volt a kitöltő, annál jobban ismerte és/vagy kedvelte az épületet vagy helyszínt.

A természeti környezeti értékeknél kaptunk váratlan eredményeket. A váci Duna-part ismertsége fordítottan korrelált a kitöltő életkorával, vagyis minél fiatalabb valaki, úgy tűnik, hogy annál kevésbé ismeri a Duna-partot. Úgyszintén furcsa eredmény, hogy a kérdőív eredményei szerint a nagycsaládosok kevésbé kedvelik a helyszínt. Mivel az ismertség eredmény éppen az ellenkezője annak, amit logikusan várnánk, felmerül a kérdés, hogy ki mit ért az alatt, hogy valamit ismer. Lehetséges, hogy a fiatalok arra gondoltak, hogy például nem tudnak sokat egy-egy helyszín pontos történetéről. Ezen a ponton értelme lenne további vizsgálódásnak.

Úgyszintén furcsa, hogy a Duna-partot a nagycsaládosok kevésbé kedvelik. Lehet, hogy hosszabb időre kisgyermeket nem

köt le a helyszín, ugyanakkor veszélyes. Úgyszintén furcsa eredmény, hogy a Duna-parti kerékpárút ismertsége és kedveltsége is fordítottan korrelált az életkorral, vagyis úgy látszik, hogy minél fiatalabb valaki, annál kevésbé ismeri és kedveli a kerékpárutat. Viszont minél több gyermek van a családban, annál inkább ismerik a helyet. A Duna-part és a Duna-parti bicikliút összehasonlításában azt látjuk, hogy mindkét értéknél a fiatalok ismerik és kedvelik kevésbé a helyszíneket. A bicikliút esetén már nem állja meg a helyét a fentebb említett kétség annak a tekintetében, hogy ki mit ért az alatt, hogy ismer valamit. A kerékpárút kérdésében egyértelmű, hogy valaki vagy ismeri vagy nem.

Ugyanakkor a Duna-part van az ismertség és az érzelmi attitűd tekintetében is a sorrend élén, tehát az általános megítélés nagyon is pozitív. Az viszont érdekes, hogy a Duna-part és a Duna-parti bicikliút ilyen távol esik egymástól a sorrendben (1,9 ismertség, 1,8 kedveltség).

A Liget volt a 3. legkedveltebb érték, ami ellentmondani látszik annak, hogy többen felemlegették az elhanyagoltságát. Az, hogy mostani állapotát méltatlannak tartják, és szeretnék a helyszínt szebbnek látni, valójában nem áll szemben azzal, hogy szeretik. Mivel a kedveltség azzal is összefüggött, hogy mennyire szeret Vácon élni az illető, elképzelhető, hogy a város egészére vonatkozó hozzáállásukat terjesztették ki erre a helyre is.

A Vác Városi Evezősklub az utolsó helyen volt az ismertség és a kedvelés tekintetében is. Noha az interjúkból az derült ki, hogy többen ismerik a klubot és büszkéik is az eredményekre, a többi értékhez képest viszonylag csekélyebb a pozitív hozzáállás. Viszont az, hogy minél jobban szeret valaki Vácon élni, annál jobban ismeri, azt mutatja, hogy a lakóhelyük imázsában sokaknak benne van. Az, hogy az egyedül vagy párkapcsolatban élőkhez képest a családostok ismerik és kedvelik legjobban a klubot, arra enged következtetni, hogy esetleg a családok gyerekei az életük egy bizonyos szakaszában egyesületben evezhettek.

A Duna-part, a Diadalív, a Fehérek temploma, a Szabadságharc (Honvéd)-emlékmű és a Vác Városi Evezősklub esetében az ismertség és a kedveltség ugyanott van a sorrendben, de a többi értéknél sincs óriási eltérés. Egyedül a Váci Világi Vigalom mutat nagy különbséget az ismertség (4) és a kedveltség (11) tekintetében.

A három város közül Vác a legjelentősebb műemléki helyszín. Úgy látszik, hogy ez fontos az itt lakóknak, és tudatosan viszonyulnak hozzá. Az örökségi helyszínek magas pontszámokat kaptak az ismertségi listán, és bár a kedveltség az ismertséghez képest rendre

valamivel alacsonyabb, mégis magas, és egymáshoz képest nem mutatnak nagy eltérést. A válaszadók megjegyzései alapján a váci helyi értékek befogadását befolyásoló városi jelenségek között feltűntettünk egy „örökségvédelem” kategóriát, mivel többen jelezték aggodalmukat egy-egy örökség helyszín állapotromlásával kapcsolatban. Esetenként a megfogalmazásból egyértelmű, hogy szakember vagy hozzáértő írhatta. Az, hogy történelmi városban élnek, sokaknak alapvetően fontos a lakóhelyükhöz való hozzáállásban.

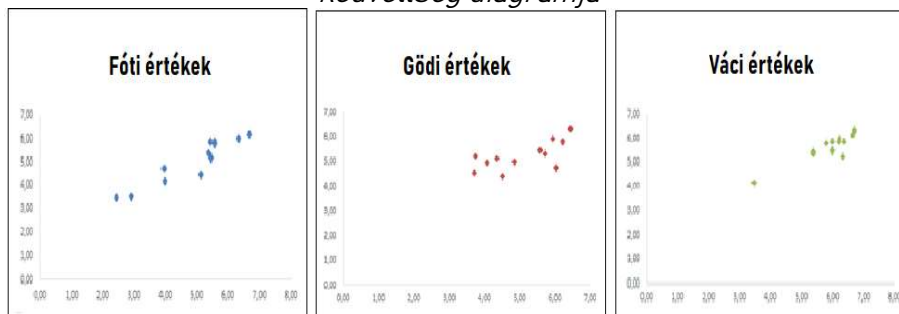
8.4. A kérdőíves vizsgálat eredményeinek összesítése

A kutatás egészére kihatott, hogy az adatfelvétel a COVID-19 okozta járványhelyzet időszakában történt. Ez a mintavétel módját is módosította, és – sok más, közösséget befolyásoló tényező mellett – a települések közművelődési és kulturális intézményeinek látogatottságára is kihatott. Ugyan a kérdőív instrukciójában szerepelt, hogy a kérdés a COVID-19 előtti közművelődési és kulturális intézmény látogatási szokásaira vonatkozik, ezek gyakoriságát jelölik meg a válaszadók, vélhetően emlékezeti torzítás megjelent a válaszokban, indokolt lenne egy újabb, a járványhelyzet utáni adatfelvétel során is megvizsgálni ezen intézmények látogatási gyakoriságait.

A három város kvalitatív vizsgálatok eredményei alapján felmerül, hogy amíg a közbiztonsági és infrastrukturális problémák nagyon hangsúlyosak egyes település életében, addig a lakosság is nehezebben fordítja figyelmét az értékvédelem irányába. Az értékek befogadását nehezítik, adott esetben lehetetlenné teszik (felújított műemlékek környezetében kosz, hajléktalanok, sáros út stb.).

Végzetül közreadjuk a három város kiemelt értékeinek összesített ismertség-kedveltség diagramját (43. ábra). Itt az értékek kapcsán a függőleges tengelyen a lakosok érzelmi attitűdjeinek átlagpontjait ábrázoljuk, a vízszintes tengelyen pedig az egyes értékek ismertségének átlagpontszámát tüntetjük fel.

43. számú ábra: A vizsgált helyi értékek összesített ismertség-kedveltség diagramja

Forrás: Saját összeállítás

A gödi és a váci értékek átlagpontszámai homogénebb mintázatot adnak, ami tükrözi a város értékeinek egységesebb lakossági megítélését. Fót esetében az értékek egyharmada a közepesen ismert, közepesen kedvelt kategóriákba esik. A legmagasabb átlagpontok a váci értékek esetében figyelhetők meg, a gödi és a fóti értékek megítélése kevésbé egységes, nagyobb a szórás közöttük, jelentősebb egyedi különbségek azonosíthatóak az egyes értékek között a diagram elemzésekor.

Összességében megállapítható azonban, hogy a vizsgált értékek imázsa többségében kifejezetten erős a vizsgált települések szintjén. Helyenként az érzelmi kötődés és az ismertség is lehetne erősebb, aminek a javítása a közművelődési szakemberek számára a területen további feladatokat ad majd a közeljövőben.

Utószó

Eredetileg kutatásunk eredményeit abban határoztuk meg, hogy szeretnénk differenciált képet kapni a települési értéktár kincseihez való személyes, érzelmi viszonyulások tekintetében. Másodlagos célunk volt, hogy új értéktári elemek felterjesztéséhez javaslatokat gyűjtsünk települési szinten, olyan lakossági narratívák kíséretében, amelyek hozzájárulhatnak az értékek szélesebb körű ismertségének elterjesztéséhez, népszerűségének növeléséhez, egy erősebb személyes kötődés kialakításához. Úgy véljük, hogy alapvető célkitűzésünket elértük (7. és 8. fejezetek), ezen felül pedig kutatásunk során olyan előre nem tervezett mellékeredmények születtek, amelyek a közművelődés fejlesztése számára jelentősek. Ide sorolhatjuk az értéktári munka kapcsán a szakmai feladatok és közművelődési funkciók azonosítását és elkülönítését (6.3. fejezet), valamint az eltérő értéktári modellek működési jellemzőiknek feltárását (6.1. fejezet). Ezen tényezőkre építve három átgondolandó javaslatot szeretnénk megfogalmazni az értéktárakkal foglalkozó közművelődési szakemberek számára.

Az értéktári munka hatékonysága szempontjából – vizsgálatunk alapján – a civil szereplők bevonása nélkülözhetetlen, települési szinten ők a kovász, akik tovább lendítik a kulturális-közművelődési szakemberek munkáját. Persze a helyi lakosok katalizátori tevékenység többféleképpen valósul meg a gyakorlatban: van, ahol lelkes hagyományőrzőként a gyűjtést segítik, mint Fóton, van ahol pedig az értékek kapcsán egyfajta szakértői háttértudást biztosítanak és emellett értékőrző feladatokat is ellátnak el, mint Gödön. Vizsgálatunk tanulságot ad rá, hogy önmagában az értékőrzés-feltárás, akárcsak a hagyományőrzés, a lakosság intenzív részvétele-bekapcsolódása nélkül nem képzelhető el: az értékekhez való kapcsolódásuk fermentálja és kelti életre a rég és közelmúlt, és lokális kultúránk egyéb kincseit, hogy mindennapi életünk részeivé is váljanak, és emlékezetünkben tovább éljenek.

Elsősorban a kisebb méretű településeken tapasztalható, hogy a jól működő értéktárak, amelyek élő kapcsolatot tudnak kialakítani a lakossággal, képesek fellendíteni a kulturális-közösségi életet. *Javasoljuk minden működő hazai értéktár számára, akik még nem vették fel a kapcsolatot a helyi civil szervezetekkel, hogy intenzíven nyissanak ebbe az irányba a közeljövőben.*

Fontos megállapítanunk, hogy a három város egyikének értékei sem szerepelnek még a hungarikumok között, bár minden településen vannak szakértői és lakossági aspirációk, hogy mit lenne érdemes felterjeszteni a magyar értéktár legfelső szintjére. Ezek

között a meghatározó helyi értékek között találunk olyanokat is, amelyek kiemelt hatást gyakorolnak lokális szinten, ezért rendkívül büszkéek rájuk.

Természetesen nem lehet hiányérzete egyetlen településnek, valamint lakosainak sem, ahol nem tartanak számon nemzeti értéket (több mint 3000 település van hazánkban és a hungarikumok száma jelenleg nem éri el a százat). A felterjesztések terén tapasztalható lakossági aktivitás, ugyanakkor árulkodhat a lokálpatriotizmus jelenlétéről és intenzitásáról, fontos indikátora annak, hogy az emberek szeretik lakóhelyüket. Itt az értékőri munka vet gátat a parttalan fejlődésnek, így a lakosok ötletei nem mindig vezetnek az értéktárak bővítéséhez.

Sajnálatos, hogy jelenleg a három vizsgált, gyakorlatilag szomszédos települések értéktárért tevékenykedő önkéntesei és szakemberei nincsenek egymással a területen kapcsolatban. *Második javaslatunk arra vonatkozik, hogy kistérségi szinten egy aktívan működő értéktári-közművelődési szakmai kapcsolati háló kialakításán gondolkozzanak el a települési közművelődési szakemberek.* Ez nem csupán a mindennapi munkát, hanem a fejlesztést is segíthetné, az egymástól tanulás és a módszerek megosztása révén, illetve új lehetőségeket is teremtené, közös pályázatok és projektek lehetősége által.

A három vizsgált értéktár közül a fóti és a váci modell rendelkezik intenzívebb médiahasználattal, Gödön jelenleg fejlesztés folyik a területen. A vizsgálat érdekes eredménye, hogy a legintenzívebb kommunikációval a legkisebben találkoztunk. A fóti szakemberek példaértékű módon használják a közösségi hálót és a települési médiáit, emellett önálló értékörző kiadvánnyal is rendelkeznek. *Harmadik javaslatunk, ennek a modellnek a követésére vonatkozik: az értéktárak működtetői lehetőség szerint próbáljanak saját kommunikációs csatornát létrehozni.*

Úgy gondoljuk, hogy a kutatásunknak vannak közvetlenül, illetve közvetetten hasznosuló eredményei: Reméljük, hogy tanulmánykötetünk hasznos lesz azon közművelődési szakembereknek, akik helyi szinten tervezik meg vagy gondolják át a települési értéktárak működését-működtetését. Inspirációt és ötleteket ad majd a kutató kollégák számára a további közművelődés-kutatási tevékenységek kivitelezéséhez. Bízunk abban is, hogy az értéktárak iránt érdeklődő hallgatóink - egyetemünkön, és országszerte a közösségszervezés alapszakokon - haszonnal forgatják majd e kötetet a közeljövőben, saját, az értéktárakhoz kötődő szakdolgozataik, kutatási projektjeik elkészítése során.

Irodalomjegyzék

2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról [online] Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200030.tv> [Hozzáférés dátuma: 2021.07.25.].

Andorka R., 2006: *Bevezetés a szociológiába*. Osiris kiadó.

Arndt, J. & Vess, M., 2008. *Social and Personal Psychology Compass* 2/2, pp. 909-928.

Assmann, J. 1992 *Das Kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*. Verlag C.H.Beck, München

Babbie E. 2017: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*, Balassi Kiadó, Budapest.

Bábosik Z. 2001: Értékközvetítés napjainkban, In: *Új Pedagógiai Szemle*, [online] 2001/12, pp. 3-10. Elérhető: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/ertekkozvetites> [Hozzáférés dátuma: 2021. 01. 02.]

Bagnall, G. 2003. Performance and performativity at heritage sites. *Museum and Society*, 1(2), pp. 87-103.

Balogh B. 2021: *Bakancslista: Európai fesztiválok: híres és meglepően izgalmas kulturális események Európa-szerte*, Budapest: Scolar kiadó, p. 324.

Bardi, A., & Schwartz, S.H., 2003 Values and behavior: Strenght and structure of relations, *Personality and Socialpsychology Bullettin*, 29 (10), pp. 1207-1220.

Bátonyi P., 2014. A mai Göd település területének története a 9. században. Őstörténeti kutatások. In: *Gödi Almanach*, 16. szám, pp. 19-30.

Benkei-Kovács B., 2019. A települési imázs egy közösségi alapú fejlesztési lehetősége: a storrrytelling mint a lokális márkaépítés eszköze, In: *Kulturális Szemle*, 1. szám, pp. 139-142.

Berecz, Zs., & Böczén, Á., 2019 *Értékel a látogatót!* KÖME kiadvány

Borovszky S., ed., 1910 Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 1. In: *Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 26. kötet.

Burke, B.L., & Kosloff, S., & Landau, M.J., 2013 Death Goes to the Polls: A Meta-Analysis of Mortality Salience Effects on Political Attitudes, *Political Psychology*, Vol 34/2, pp. 183-200.

Campbell, S., 2006. Our Faithfulness to the Past: Reconstructing Memory Value. *Philosophical Psychology*, 19 (3), pp. 361-380.

Cserné Dr. Adermann G. & Dr. Ponyi L. 2018: *Kultúrakutatás módszertani alapjai*, Nemzeti Művelődési Intézet, Tudástár a közösségi művelődésben sorozat, 10. kötet, p. 214. ISBN 978-963-651-518-8

Desmet, P. M. A., & Hekkert, P. 2007. Framework of Product Experience. *International Journal of Design*, 1 (1), pp. 13-23.

Dúll A., 2017. *Épített környezet és pszichológia: a lokalitásélmény környezetpszichológiai vizsgálatai*, Akadémia doktori értekezés, E-Print, MTA, p. 600. Elérhető: <http://real-d.mtak.hu/996/>

Eco U., 2009. *A lista mámore*, Európa Kiadó, Budapest.

Elias N., 2004. *A civilizáció folyamata*, Gondolat kiadó, Budapest.

Farkas É., 2019. Az értéktárak működésnek jogi szabályozása, szerepük az átörökítésben és a közösségépítésben. *Kulturális Szemle*. 2019.(2.) pp. 76-83.

Farkas J., & Benkei-Kovács B., & Hübner A., & Vácziné Takács E., 2021. A hungarikumtól a helyi értékekig: elméleti alapokra épülő empirikus kutatás Fót, Göd és Vác településeken. *Kulturális Szemle*. 2021.(1.) (Megjelenés alatt.)

Farkas Z., 2007. Az egyéni és a kulturális érték fogalma és típusai. *Jelkép*. 2007.(4.) pp. 67-86. Elérhető: http://real-j.mtak.hu/5609/4/JelKep_2007_4-2008_1.pdf [Hozzáférés dátuma: 2021.01.10.]

Fejérdy, T., 2019. A Világörökség mint kulturális örökségi laboratórium, *Korall* (75.) Budapest

Forró K., 2002. *Fót a XXI. sz. küszöbén*. Ceba Kiadó, Budapest.

Forró K. 2005. *Dunakeszi kistérség. (Dunakeszi, Fót, Göd)*. Száz Magyar Falu Könyvesház Kiadó.

Fót város településarculati kézikönyve. 2017. Elérhető: <https://fot.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/%C3%96nkorm%C3%A1nyzat/Tervek,%20koncpc%C3%B3k/hat%C3%A1lyos%20koncpc%C3%B3k/F%C3%B3t%20V%C3%A1ros%20Telep%C3%BCl%C3%A9si%20Arculati%20K%C3%A9zik%C3%B6nyve.pdf>

Fredrickson, B.L., 1998 What Good Are Positive Emotions? *Review of General Psychology*, Vol 2 (3), pp. 300-319.

Frijda, NH., 1986 *The emotions*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Hofstede G., & Hofstede G.J., 2008. *Kultúrák és szervezetek. Az elme szoftvere*; ford. Oláhné Szentessy É.; VHE Kft., Pécs.

Giddens, A., 1995. *Szociológia*, Osiris Kiadó, Budapest.

Göd város településképi arculati kézikönyve, 2017. Elérhető: https://www.god.hu/_site/doc/text20209131/20171010_tak.pdf

Grad-Gyenge A., & Kiss Z. K., & Legeza D., & Pontos P. Tomori P., 2018. A nemzeti kultúra és a nemzeti kulturális tartalom jogi definiálása – különös tekintettel a szerzői jogi és egyéb kulturális szabályozási kapcsolódási pontokra – I. rész, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 13. (123.) (5.)

Grandjean, D., & Sander, D., & Scherer, K.R., 2008 Conscious emotional experience emerges as a function of multilevel, appraisal-driven response synchronization, *Consciousness and Cognition*, Vol 17, pp. 484-495.

Greenberg, J., &, Solomon, T., & Pyszczynski, S., 1986. Terror Management Theory of Self-Esteem and Cultural Worldviews: Empirical Assessments and

Conceptual Refinements, *Advancements in Experimental Socialpsychology*, Vol 29, 1997, pp. 61-139.

H. Farkas J., 2006. *Értékek, célok, iskolák*. Balassi Kiadó, Budapest, p. 193.

Handy, C., 2008. *Üres esőkabát - Egyén, üzlet, társadalom*, Manager kiadó, Budapest.

Hajnal V., 2018. Gombos-Bogoján közös összefogás eredménye az értéktár létrehozása. *Szín Közösségi Művelődés*. 2018.(5.), pp. 26-28.

Hankiss E., 1977. *Érték és társadalom*. Mit tartunk majd igaznak, jónak és szépnek 2000-ben?, Magvető Kiadó, Budapest

Horváth L., 2014. *Fót története 1711-ig*. Fót Város Önkormányzata.

Horváth M. F., 2009. *Vác - A Dunakanyar szíve. Történelmi városkalauz helybelieknek és világcavargóknak*. Vác Város Önkormányzata

Horváth Zs., ed., 2018. *Minden értéknek legyen közössége! - Értékfeltáró jó gyakorlatok*. NMI Művelődési Intézet. Budapest. p. 212.

Huszai G., 2000. *Monográfia a millennium évében*. Fót Nagyközség Polgármesteri Hivatala. Fót

Káposzta J., & Ritter K., & Kassai Zs., 2015. Hungarikumok területi jelentőségének vizsgálata, különös tekintettel a pálinkára. *Tér és Társadalom*, 2015.(4.), pp. 139-153.

Kis K., & Pesti K., 2015. Szegedi élelmiszeripari hungarikumok helyzete, lehetőségei a globalizáció és a lokalizáció kölcsönhatásában: eredet, hagyomány és minőség szögediesen. *Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok*. 2015.(2.), pp. 9-34.

Kiss G., 2014. Villák, kertek, emberek. Göd helye a magyarországi villatörténet kutatásában. In: *Gödi Almanach*, 16. kötet, pp. 131-148.

Kuczkó A., 2016. A rákospalotai javító intézet és speciális gyermekotthon (Leánynevelő intézet). *Helyem, házam, palotám*. 2016.(1.), pp. 56-57.

Kurucz M., 2015: *Váci kincsvadászat – avagy szarvas kísérettel a kisvárosban*, Magosfa Alapítvány, Vác, p. 28. ISBN 978-963-229-549-7. Elérhető: <http://www.magosfa.hu/vaci-kincsvadaszat-avagy-szarvas-kiserettel-kisvarosban-2/>

Kurucz M., 2015. *Váci kincsvadászat – avagy szarvas kísérettel a kisvárosban*, Magosfa Alapítvány, Vác, ISBN 978-963-229-549-7. Elérhető: <http://www.magosfa.hu/vaci-kincsvadaszat-avagy-szarvas-kiserettel-kisvarosban-2/>

LeDoux, J., 1998. *The emotional brain*, Simon and Schuster, New York.

Lippai E., & Dúll A., 2003. Városutópiák környezetpszichológiai elemzése. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 4. szám, pp. 431-472.

Lorand F., 2002. *Értékek és generációk*, OKKER Kiadó, Budapest

Lovas-Kiss A., 2013. *A helyi értékek és hungarikumok azonosításának jellemzői a 21. századi lokális kultúrákban*, Debrecen.

Marsio, L., 2015. *Intangible cultural heritage: examples of the implementation of the UNESCO 2003 Convention in selected countries under comparison*. Report summary and conclusions,. Elérhető: <https://www.cupore.fi/en/publications/cupore-s-publications/intangible-cultural-heritage-examples-of-the-implementation-of-the-unesco-2003-convention-in-selected-countries-under-comparison-report-summary-and-conclusions> [Hozzáférés dátuma: 2021.07.25.].

Máté L., 2013: Érték és közösség – települési értéktár Szurdokpuszpökiben. *Szín Közösségi Művelődés*. 2016.(6.) pp. 36–38.

Mayer, J.D., & Salovey, P., & Caruso, D.R., 2008. Emotional intelligence: New ability or eclectic traits? *American Psychologist*, 63 (6), pp. 503–517.

Mesquita, B., & Boiger, M., & De Leersnyder, J., 2016. The cultural construction of emotions, *Current Opinion in Psychology*, Vol 8, pp. 31–36

Morton, A., 2013. *Emotion and Imagination*. Cambridge: Polity

Nawijn, J., & Biran, A. 2019. Negative emotions in tourism: A meaningful analysis. *Current Issues in Tourism*, 22 (19), pp. 2386–2398.

Nelissen, R. M. A., & Dijk, A. J. M., & de Vries, N. K., 2007. Emotions and goals: Assessing relations between values and emotions, *Cognition and Emotion*, 21 (4), pp. 902–911.

Nótári M., 2014. A helyi értéktárak szerepe a nemzeti örökség piramisban. *Gradus*. 2014.(2.) pp. 140–146.

Nyaupane, G. P., & Timothy, D. J., 2009. Heritage awareness and appreciation among community residents: perspectives from Arizona, USA, *International Journal of Heritage Studies*, Vol 16/3, pp. 225–239.

Nyizsnyánszki A. E., & gróf Károlyi L., 2021. *Soha nem adjuk fel...* Erdélyi Szalon Kft.

Oren, G., & Shani, A., & Poria, Y., 2021. Dialectical emotions in a dark heritage site: A study at the Auschwitz Death Camp, *Tourism Management*, Vol 82. pp. 1–10.

Pataki F., 1995: Érték, norma, viselkedés. In: Garami Gy. ed. *Neveléstudományi szöveggyűjtemény*. BGF, KVIK, Budapest.

Péli L., & Németh Kollár K., & Tóth T., 2015. A hungarikumok magyarországi és nemzetközi megítélésének főbb aspektusai az egyetemi hallgatók körében. *Gazdálkodás. Agrárökonómiai tudományos folyóirat*. 2015.(6.) pp. 547–562. Hermann Ottó Intézet

Perlaki C., 2018. Számba vett értékeink. A veszprémi Települési Értéktár munkájáról. *Veszprémi Szemle*. 2018.(3.) pp. 190–195.

Peters S., 2010 Is there disability culture? A syncretization of three possible world views. In: *Disability and Society*. 15 (4)

Raffoul, F., & Eric S. N., eds. 2009. *Rethinking Facticity*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.

Rehák F., 2000. *Főt története*. Greger-Delacroix Kiadó, Budapest.

Rivero Moreno, L., & Rivas, M., 2019. *Cultural Heritage as a driver for branding the contemporary city. A toolkit for storytelling. (A kulturális örökség mint a kortárs városok imázsának fejlesztő eszköze – a storytelling módszere)*. ROCK project report, European Commission. p. 136.- H2020-SC5-2016-2017 GA 730280

Russell, J. A., 1980. A Circumplex Model of Affect, *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(6), pp. 1161-1178.

Schwartz, S. H., & Sagiv, L., 1995. Identifying culture-specifics in the content and structure of values, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, Vol 26/1, pp. 92-116.

Sevcenko, L., 2002. Activating the past for civic action: the international coalition of historic site museums of conscience. *The George Wright Forum*, Vol. 19, No. 4, pp. 55-64.

Shimp, T. A., & Sharma, S., & Shin, J., 1994. Consumer Ethnocentrism: A Test of Antecedents and Moderators, *Journal of the Academy of Marketing Science*, Volume: 23. (1.) pp. 26-37.

Silverman, H., & D. F. Ruggles. 2007. *Cultural Heritage and Human Rights*. New York; London: Springer.

Simon, N., 2016. *The Art of Relevance, Museum 2.0*

Smith, L., 2014. Visitor Emotion, Affect and Registers of Engagement at Museums and Heritage Sites. *Conservation Science in Cultural Heritage* vol 14.(2.) Special Issue for International Conference on „Critical Heritage in Cross-Cultural Perspectives”

Smith, L., & Campbell, G., 2015. The elephant in the room: Heritage, affect and emotion, In: W. Logan, & M Nic Craith, & U. Kockel, 2015. *A Companion to Heritage Studies*. Wiley-Balckwell.

Somogyi K., 2016. Építészeti értéktár a budafoki piacon. *Budapest*. 2016.(11.) pp. 5-8.

Svéd nemzeti világörökség stratégia Elérhető: <http://unesco.hemsida.eu/wp-content/uploads/2019/11/Nationell-världsarvsstrategi-1.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2021.07.25.].

Szabó J. Z., 2014. *A fesztiváljelenség*. Typotex kiadó, p. 283., Budapest.

Tamir, M., & Schwartz, S. H., & Cieciuch, J., & Riediger, M., & Torres, C., & Scollon, C., & Dzokoto, V., & Zhou, X., & Vishkin, A., 2016. Desired emotions across cultures: A value-based account. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111(1), pp. 67-82.

Tóth, I., Gy., 2009. *Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és paternalizmus a magyar társadalom értékstruktúrájában*. TÁRKI, Budapest

UNESCO Útmutató a szellemi kulturális örökség értéktárba vételéhez Elérhető: <https://ich.unesco.org/doc/src/46568-EN.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2021.07.25.].

Uzzell, D., 1998. Interpreting our heritage: a theoretical interpretation, In: D. Uzzell & R. Ballantyne eds., *Contemporary Issues in Heritage and Environmental Interpretation*, The Stationery Office, London, pp. 11–25

Vác településképi arculati kézikönyv 2017. Elérhető: https://www.vac.hu/index.php?page=polgarmesteri&flag=0&action=modify&oszt_id=6

Vályi A., 1796–99. *Magyarországnak leírása*, Buda, 1–3 kötet. Elérhető: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/ValyiFenyves-orszagleirasok-81A15/valyi-andras-magyar-orszagnak-leirasa-87F85/1-kotet-81A16/>

Van Matre, S., 2009. *Interpretive Design and The Dance of Experience*. The Institute for Earth Education

Vitányi, I., 2006. *A magyar kultúra esélyei*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest:

Watson, S., 2016 Why do emotions matter in museums and heritage sites? Chapter 4, In: C. van Boxtel, & M. Grever, & S. Klein eds., *Sensitive Past: Questioning Heritage in Education* pp. 75–91.

Wells, M, & Butler, B, & Koke, J., 2013. *Interpretative Planning for Museums. Integrating Visitor Perspectives in Decision Making*. Walnut Creek, California

Wertsch, J. V., 2002. *Voices of Collective Remembering*. Cambridge: Cambridge University Press.

Winkielman, P., & Berridge, L.C., 2004. Unconscious Emotion, *Current Directions in Psychological Science*, Vol 13/3, pp. 120–123.

Táblázatjegyzék

1. számú táblázat: Hungarikumok aktuális száma országos szinten
2. számú táblázat: A leggyakrabban említett élelmiszeripari „hungarikumok”
3. számú táblázat: A vizsgált városok fontosabb jellemzői
4. számú táblázat: A Pest Megyei értéktárban megjelenő értékek
5. számú táblázat: A helyi értéktárak működési mechanizmusai
6. számú táblázat: Értéktípusok megjelenése a települési értéktárakban
7. számú táblázat: A fóti értéktár jegyzéke
8. számú táblázat: A gödi települési értéktár jegyzéke
9. számú táblázat: A váci települési értéktár
10. számú táblázat: A lakossági interjúk során említett helyi értékek
11. számú táblázat: Lakossági értéklista gyakoriság alapján (Fót)
12. számú táblázat: Lakossági értéklista gyakoriság alapján (Göd)
13. számú táblázat: Lakossági értéklista gyakoriság alapján (Vác)
14. számú táblázat: A lakosok által felterjeszteni javasolt „új” értékek
15. számú táblázat: A vizsgált fóti közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága
16. számú táblázat: A Fóton vizsgált értékek átlagos ismertség és kedveltség rangsora
17. számú táblázat: A vizsgált gödi közművelődési intézmények látogatottsága
18. számú táblázat: A Gödön vizsgált értékek átlagos ismertség és kedveltség rangsora
19. számú táblázat: A vizsgált váci közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága
20. számú táblázat: A Vácon vizsgált értékek átlagos ismertség és kedveltség rangsora

Ábrajegyzék

1. számú ábra: A vizsgált eredetvédett pálinkák előállítási területei
2. számú ábra: A legnépszerűbb 'hungarikumok' csoportja magyar egyetemisták körében
3. számú ábra: A Schwartz-féle értékrendszer
4. számú ábra: A Russell-féle érzelmi kerék
5. számú ábra: A lakossági interjú tematikus fókuszpontjai
6. számú ábra: A szakértői interjú tematikus fókuszpontjai
7. számú ábra: Szelfizésre alkalmas logó egy város főterén
8. számú ábra: A települési értéktárak kapcsán jelentkező feladatok
9. számú ábra: A Nemzeti Értékpiramis
10. számú ábra: Váci értékek a Pest megyei értéktárban
11. számú ábra: A FÓTÉB Facebook oldala
12. számú ábra: A fóti Értékörzők Hírlevél
13. számú ábra: A váci települési értéktár weblapja
14. számú ábra: A Diadalív bemutató anyaga a helyi értéktárban
15. számú ábra: A váci kincsvadászat vezetőfüzete és tanári kézikönyve
16. számú ábra: A Gödi Almanach 2014 és 2015. évi borítója
17. számú ábra: Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Fóton

18. számú ábra: A fóti gerezdes paradicsom
19. számú ábra: A Fáy Présház
20. számú ábra: Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Gödön
21. számú ábra: A Tost-Wigner-villa
22. számú ábra: Naplementében szupozók a gödi Dunán
23. számú ábra: Kiemelt gyakorisággal megjelenő helyi értékek Vácon
24. számú ábra: A Váci Világi Vigalom promóciója 2019-ben
25. számú ábra: Közművelődési intézmények látogatottsága (Fót)
26. számú ábra: A Fóton vizsgált értékek ismertség–kedveltség diagramja
27. számú ábra: A Fóton rendezvények szervezésére leggyakrabban említett helyszínek rangsora
28. számú ábra: A Fóton magas rangú külföldi vendégek számára megmutatandó, leggyakrabban említett helyszínek rangsora
29. számú ábra: A Fóton sokaknak tetsző, leggyakrabban említett helyszínek rangsora
30. számú ábra: A Fóton való feltöltődés leggyakrabban említett helyszíneinek rangsora
31. számú ábra: A vizsgált gödi közművelődési intézmények látogatottsága.
32. számú ábra: A Gödön vizsgált értékek ismertség–kedveltség diagramja
33. számú ábra: Gödön rendezvényszervezésre alkalmas területek a válaszadók szerint
34. számú ábra: Gödön magas rangú külföldi vendégek számára megmutatandó, leggyakrabban említett helyszínek rangsora
35. számú ábra: A gödieknek tetsző helyszínek rangsora
36. számú ábra: Göd feltöltődésre használt helyszíneinek rangsora
37. számú ábra: Váci közművelődési és kulturális intézmények látogatottsága
38. számú ábra: A Vácon vizsgált értékek ismertség–kedveltség diagramja
39. számú ábra: Vácon rendezvények szervezésére leggyakrabban említett helyszínek rangsora
40. számú ábra: Vácon magas rangú külföldi vendégek számára megmutatandó, leggyakrabban említett helyszínek rangsora
41. számú ábra: A váci lakosoknak tetsző helyszínek rangsora
42. számú ábra: Vác feltöltődésre használt helyszíneinek rangsora
43. számú ábra: A vizsgált helyi értékek összesített ismertség–kedveltség diagramja

Mellékletek

1. számú melléklet: A lakossági és a szakértői interjúkérdései a helyi értékek vizsgálata kapcsán

1/A. melléklet: A lakossági interjúkérdések

1/B. melléklet: A szakértői interjúkérdések

2. számú melléklet: A fókuszcsoporthoz tartozó interjú struktúrája

3. számú melléklet: A kérdőíves vizsgálat kérdőívei, Fót, Göd és Vác településeken

3./A. melléklet: Fóti értéktár kérdőív

3/B. melléklet: Gödi értéktár kérdőív

3/C. melléklet: Váci értéktár kérdőív

4. számú melléklet: Formanyomtatvány a váci települési értéktárba történő felterjesztéshez

1. számú melléklet: A lakossági és a szakértői interjúkérdései a helyi értékek vizsgálata kapcsán

1/A. melléklet: A lakossági interjúkérdések

Félig strukturált interjú I.

1. Az egyén és a település viszonya

- Miért szeret itt élni?
- Mit tart a legvonzóbbnak lakóhelyén?
- Miért ajánlaná másoknak, hogy költözzön ide?
- Van-e esetleg valami, amire általánosságban büszke a lakóhelyén?
- Ismer-e a településsel kapcsolatos városi legendákat vagy közkezen forgó érdekes történeteket, hagyományokat?
- Ismer-e híres, a város történetéhez, fontos eseményeihez köthető legendás személyt?

2. Helyi ételek és egészségmegőrzés, sport¹¹⁶

- Milyen helyi ételeket vagy italokat ismer, amelyek esetleg a városra vagy környékére jellemzőek, itt készülnek? (Agrár és ételmiszer)
- Termelnek-e valamilyen karakteres ételmiszert a város környékén? (Agrár és ételmiszer)
- Ismer-e népszerű, amatőr sportklubokat a városban? (Sport)
- Van-e a városnak kiemelkedő sportcsapata? (Sport)
- Milyen speciális sportlehetőségekkel rendelkezik a város? (Például dunai evezés) (Sport)
- Van-e olyan rekreációs lehetőség a városban vagy környékén, ahol az ember igazán jól fel tud tölteni? (Egészség)
- Melyek a város azon részei, amelyek kellemes, jó érzést váltanak ki önből, illetve amelyek sokaknak tetszenek?

3. A kulturális és az épített környezet jellegzetességei

- Az Ön számára melyik vagy melyek a legikonikusabb épület/-ek a városban? Miért ezt emelné ki? (Épített környezet)
- Ha távol élő egy barátja látogatna el a városba, mit mutatna meg neki először, másodszor, illetve harmadszor? (Épített környezet)
- Milyen hagyományokat őriznek a mai napig a város lakosai? (Kulturális örökség) (El szokott-e Ön látogatni időnként ezekre a rendezvényekre?)

¹¹⁶ A Hungarikumok kategóriái: „agrár- és ételmiszergazdaság”; az „egészség és életmód”, az „épített környezet”, az „ipari és műszaki megoldások”, a „kulturális örökség”, a „sport”, a „természeti környezet” vagy a „turizmus és vendéglátás”.

- Hallott-e bármilyen olyan tárgyról vagy eszközről, melyet a város környékén fedeztek fel, vagy itt terjedt el széleskörű használata? (Ipari és műszaki megoldások)

4. Természeti környezet a város környezetében

- Hova szoktak kijárni a városban vagy közelében a természetbe? (Természeti környezet)
- Ha baráti sétára indulnak a környéken, milyen helyszínt választanak? Miért pont azt? (Természeti környezet)

5. Turizmus és vendéglátás

- Ön szerint miért jönnek elsősorban a turisták lakóhelyére? (Turizmus)
- Melyik helyi éttermet / cukrászdát / kávézót kedveli a legjobban? Nekik ismeri-e valamilyen specialitásukat, amely esetleg valamely helyi nevezetességhez kötődik? (Vendéglátás)

6. A Hungarikumok ismerete

- Mi jut eszébe arról a kifejezésről, hogy hungarikum¹¹⁷? Fel tudna-e sorolni néhányat közülük?
- Milyen érzések vagy gondolatok jelennek meg Önben, amikor az alábbi dolgokról beszélünk / hallja az alábbi neveket / kifejezéseket? *(Kérjük, hogy mondja ki az első érzést vagy gondolatot egy szavas asszociációként, ami először eszébe jut!)*
 - Herendi porcelán
 - Kincsem
 - Tokaji bor
 - Bajai Halászlé
 - Béres csepp
- Az összes eddig felsorolt hungarikum közül Ön melyikre a legbüszkébb és miért? És melyik áll Önhöz a legközelebb?
- Hallott-e már a ? (Helyi értékekből soroljunk fel 2-3-at, városonként specializálva, hogy lássuk ezek ismertségét.)
 - Érték 1.
 - Érték 2.
 - Érték 3. (Fontossági sorrend!)
- Ezeknek Ön szerint hogyan lehetne növelni az ismertségét egyrészt a helyiek körében, másrészt országosan?
- Javasolna-e valamit a település környezetében található látványosságok, látnivalók, ételek vagy hagyományok közül azon célból, hogy azok felkerüljenek a város vagy a megye értéktárába?

¹¹⁷ Ha nem, egy közösen használt definíciót felolvasunk neki.

1/B. melléklet: A szakértői interjúkérdések

Félig strukturált interjú 2.

A helyi értéktárak működése, bővítése kapcsán – Helyi közművelődési szakemberek részére

Témakörök:

1. A helyi lakosság lokálpatriotizmusának megítélése szakmai szemmel, a helyi közösségi élet kiemelt eseményei

- Milyen kiemelt eseményeket szerveznek a városban – normális körülmények között (nem COVID helyzetben) –, amelyek a helyi közösség összetartásának szimbóluma is?
- Hányan szoktak ellátogatni rendszerint ezekre a közösségi eseményekre?
- Vannak-e a város jeles ünnepeinek állandó helyszínei? Melyek ezek?
- Mennyire tartja a helyi lakosokat lokálpatriótának? Miért szeretnek itt élni az emberek?
- Megközelítőleg hány és jellemzően milyen típusú művelődő közösségeket tartanak számon a helyi közművelődésben? Mennyire tartja összetartónak a helyi közösségeket?
- Mennyire jelenik meg a helyi értékek fontossága az iskolai oktatásban?

2. A helyi értéktár jellegzetességei (az értékek számbavétele)

- Mióta működik a településen helyi értéktár?
- Kik állnak ennek a kezdeményezésnek a hátterében?
- Mennyire tartja aktívnak az értéktár bizottság munkáját Önöknél? Ez miben nyilvánul meg?
- Hány települési értéket tartanak számon?
- Hány települési értéket terjesztettek fel a Pest Megyei Értéktárba?
- Mi ennek a folyamata, milyen előkészületekre van szükség?
- Hány helyi érték vált már hungarikummá, elfogadott nemzeti értékke? Illetve hány értékről gondolja azt, hogy nemzeti szintű értékke való felminősítésre érdemes? Miért? (Válaszát kérem indokolja!)

3. A helyi értéktár bizottság munkája (tagok, kapcsolat szakmai szervezetekkel, az értékek feltárásának helyi munkamódszerei)

- Milyen módszerekkel vették számba az értékeiket?
- A közművelődés szakmai szervezetei mellett a civil szféra vagy a lakosság tagjai milyen módon kapcsolódtak be az értéktárak munkájába? (Mennyire jellemző az önkéntesség?)

- Mekkora az értéktári munka támogatottsága a városvezetés körében?
- Milyen szakmai vagy állami szervezetekkel állnak kapcsolatban a helyi értéktár bizottságok?
- Milyen kapcsolata van a bizottságnak a helyi önkormányzattal? Fontosnak tartják-e ezt a kapcsolatot, miért?
- Tudják-e a környező települések értéktárai támogatni egymás munkáját, ha igen, hogyan? Van-e erre igény, ha igen, ez miben mutatkozik meg?
- Hallott-e az értékek gyűjtésével kapcsolatos jó gyakorlatról, különleges vagy speciális módszereiről?
- Folyik-e valamilyen szakértői képzés az értékfeltáráshoz vonatkozóan?

4. Az értékek népszerűsítése, bemutatása, kapcsolat a lakossággal (online tér, marketing, rendezvények központjában vagy margóján?)

- Milyen fórumokon / csatornákon szokták hirdetni, hogyha egy új érték bekerül a helyi szintű értéktárba?
- A bővítést vagy a gyűjtést kötik-e valamilyen szakmai vagy ünnepi eseményhez? Rendszerint milyen típusúhoz?
- Szerepelnek-e a helyi értéktárak elérhető online adatbázisban? Melyekben?
- Szerepeltek-e a helyi értéktárak nyomtatott kiadványokban? Rendelkeznek-e saját kiadvánnyal?
- Általánosságban hogyan népszerűsítik ezeket az értékeket?

5. Az értéktár fejlesztési tervei (felminősítés, új értékek bevonása)

- Hogyan tervezik bővíteni a települési és megyei értéktárat a közeljövőben?
- Milyen új értékek bevonására érkeztek szakmai vagy lakossági javaslatok az elmúlt években?
- Mit gondol az értéktárak jövőbeni fenntarthatóságával kapcsolatban? Mennyire gondolja, hogy a helyi lakosok ismerik településük értékeit? (Milyen mértékben befolyásolja ez helyi kötődésüket, lokálpatriotizmusukat?)
- Van-e különbség e tekintetben a fiatalabb és az idősebb generációk között?
- Hogyan lehet a fiatalabbakat méginkább bevonni a helyi értékek beazonosításába?
- Milyen anyagi forrásokkal rendelkeznek az értéktár fejlesztésére?
- Hogyan hatott a COVID-19 okozta járványügyi helyzet az értéktár munkájára?

2. számú melléklet: A fókuszcsoporthoz interjú struktúrája

A települési értéktárak funkciói és feladatai

A téma felvezetése

1. Az értékfogalom személyes és szakmai dimenziója

- Mitől válik megfoghatóvá, személyessé egy érték, ami a helyi értéktárak vagy a nemzeti értékpíramis része? *(Az értékek szubjektív megítélése: Pannonhalmi Főapátság versus Főti Templom, fürtös paradicsom versus gerezdes paradicsom, Tokaji bor versus Jedlik-féle fröccs)?*
- Mitől elevenedik meg egy érték a helyi lakosok számára?
- Milyen szempontból lehet hasznosítani az értékeket (értéktárakat) a helyi közösségépítés / közösségszervezés területén?
- Mennyire általános egy-egy helyi érték elfogadottsága Göd / Fót / Vác viszonylatában? *(Amit helyi szinten értéknek minősít a bizottság, az mindenki számára „értékes és fontos”? Esetleg vannak-e olyan értékek is, amelyek egy-egy társadalmi csoport számára hordoznak csak többletet?)*

2. A helyi értékek köré csoportosuló fontosabb feladatkörök

- Hogyan és mitől maradnak élők a helyi értékek? *(A közművelődési intézmények hogyan tudnak részt venni helyi szinten az élő kapcsolat kiépítésében?)*
- Milyen funkciókat látnak el az egyes értékek? *(helyi közösség összetartása, lokálitáshoz való kötődés erősítése, hagyományőrző klubok témája, programok-fesztiválok tematikája)*
- Ebből a szempontból vannak-e még potenciális lehetőségek az értékek felhasználásában?
- Vannak-e passzív (vagy látens) értékek az Önök településén, amelyekhez a lakosoknak kevesebb kötődése / személyes kapcsolata van? (nem csak mindennapok)
- Miért fontos a helyi értékek gyűjtése a helyi lakosok szemszögéből nézve? (Amellett, hogy törvényi ajánlás vagy kötelezettség van rá.)

3. Az értéktár feltárás intézményi háttere és mechanizmusai

- Milyen típusú feladatok kapcsolódnak az értéktárakhoz?
- Melyek az értéktár bővítésének nehézségei és korlátai? (*„már így is mindent feltártunk”*)
- Előfordultak-e az Önök településén lakossági kezdeményezések az értéktárak bővítése kapcsán? (*Például Göd 2020. augusztus 19.*)
- Miért nem kommunikálnak intenzívebben a lakossággal az értékgyűjtés folyamatában résztvevő értéktár bizottságok, intézmények és szereplők?
- Hogyan lehetne az értéktár bizottságok aktivitását növelni a településen? (*3 különböző modell fenntartás szempontjából*)
- Mik segítik és akadályozzák az értékgyűjtő munkát?
- Mennyire kötelezettségből vagy lelkesedésből fakad a helyi értékgyűjtő munka?

4. Az értékek a mindennapokban vagy a kultúra életre keltése

- Melyik helyi értéket emelné ki a településen, ami a leginkább kapcsolatban van a lakossággal a mindennapok során?
- Milyen általában a lakosok viszonyulása a helyi értékekhez a mindennapokban?
- Melyik helyi értéket emelné ki a településen, ami a leginkább kapcsolatban van a lakossággal egy meghatározott ünnepkör kapcsán?
- Milyen helyi értéket emelne ki, amely köré rendszeresen szervezett programok, fesztiválok, klubok tematikája épül?
- Érdekes-e, és lehet-e azon tovább dolgozni a közművelődés eszközeivel, hogy a lakosok közelebb kerüljenek a helyi értékekhez?

5. A települési értéktárak közötti kapcsolat

- Mennyire jelenik meg a munka során a szomszéd települések vagy testvérvárosok módszereinek megfigyelése / adaptálása?
- Mennyire kapcsolódnak a helyi szakemberek országos szintű értékőrzéssel kapcsolatos programokba?
- Hogy lehetne a települések között ezen a szinten az együttműködést erősíteni? Szükségesnek vagy fontosnak látják ezt-e Önök?

A beszélgetés lezárása – Köszönet a részvételért

3. számú melléklet: A kérdőíves vizsgálat kérdőívei, Fót, Göd és Vác településeken

3./A. melléklet: Fóti értéktár kérdőív

Kedves fóti lakos, kedves résztvevő,

Ön a Budapesti Gazdasági Egyetem kutatásában vesz részt, mely a lakosok otthonukhoz és annak értékeihez való viszonyulását vizsgálja. Célunk, hogy a település lakosainak szemszögéből fedezzük fel a helyi értékek jelenlétét a mindennapokban, valamint azt, hogy Önök hogyan érzik magukat településükön, és hogyan viszonyulnak annak jellegzetességeihez.

Ebben a rövid, 8–12 perc alatt megválaszolható kérdőívben fontosabb természeti kincsek, kulturális örökségek és helyi sajátosságok kapcsán fogalmaztuk meg kérdéseinket.

A kutatásban való részvétel névtelen, személyes adatok beazonosítható módon nem kerülnek felvételre, a GDPR adatvédelmi szabályokat a kutatás során tiszteletben tartjuk. Kérjük, hogy a kérdőív kitöltésének a végén a „Küldés” gombra kattintson rá, és minden kérdésre válaszoljon. Véleménye fontos számunkra!

Köszönjük, hogy válaszaival hozzájárul a helyi értékek megismeréséhez és népszerűsítéséhez!

A BGE KVIK Pedagógia Tanszék kutatócsoportja

- Minden kérdés megválaszolása kötelező volt az online űrlapon -

1. Ön hány éves? (nyitott kérdés)

2. Neme:

- Férfi
- Nő

3. Végzettség:

- Általános iskola
- Szakmunkásképző, szakközépiskola
- Középfokú
- Főiskolai, egyetemi végzettség

4. Családi állapot

- Egyedülálló
- Családos
- Párkapcsolatban él

5. Önnel egy háztartásban élő gyermekek száma: (nyitott kérdés)

6. Mióta él Fóton?

- 5 évnél kevesebb ideje
- 5–10 éve
- 11–20 éve
- 21–30 éve
- 31 évnél régebben

7. Itt született Fóton?

- Igen
- Nem

8. Mennyire szeret Fóton élni?

Nem szeretek itt élni. Legszívesebben máshova költöznék	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon szeretem a lakhelyem
---	---------------	--------------------------------

9. Milyen közművelődési és kulturális intézményeket látogattok lakóhelyén a COVID-19 vírus megjelenése előtt? Jellemzően milyen gyakran kereste fel őket?

	Rendszeresen minden héten	Havonta többször	Havonta egyszer	Negyedévente	Félévente	Ritkábban
Fót Városi Könyvtár – Központi Könyvtár						
Fót Városi Könyvtár – Kisalagi Fiókkönyvtár						
Németh Kálmán Emlékház						
Vörösmarty Művelődési Ház						

10. Mennyire ismeri a fóti kórusokat?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

11. Milyen érzései vannak a fóti kórusokkal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagynak	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rájuk
-----------------------------	---------------	---------------------

12. Mennyire ismeri a Szeplőtelen Fogantatás Templomot?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

13. Milyen érzései vannak a Szeplőtelen Fogantatás Templomával kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

14. Mennyire ismeri a Károlyi-kastélyt és a parkot?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

15. Milyen érzései vannak a Károlyi-kastéllyal és a parkkal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

16. Mennyire ismeri a Fáy Présházát?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

17. Milyen érzései vannak a Fáy Présházzal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

18. Mennyire ismeri a Németh Kálmán Emlékházat és kertet?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

19. Milyen érzései vannak a Németh Kálmán Emlékházzal és kerttel kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

20. Mennyire ismeri a Suum Cuique telepét (a hadiözvegyek és árvák telepét)?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

21. Milyen érzései vannak a Suum Cuique teleppel (a hadiözvegyek és árvák telepével) kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

22. Mennyire ismeri a Fóti Somlyót (a tanösvénnyel)?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

23. Milyen érzései vannak a Fóti Somlyóval (a tanösvénnyel) kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

24. Mennyire ismeri a Somlyó tavat (a nagy tavat)?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

25. Milyen érzései vannak a Somlyó tóval (a nagy tóval) kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

26. Mennyire ismeri a somlói galuskát?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

27. Milyen érzései vannak a somlói galuskával kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok ráj
-----------------------	---------------	-------------------

28. Mennyire ismeri a fóti gerezdes paradicsomot?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

29. Milyen érzései vannak a gerezdes paradicsommal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

30. Mennyire ismeri az Fóti Ősz rendezvényeit (a Szüret és Fröccsfesztivált)?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

31. Milyen érzései vannak a Fóti Ősz rendezvényeivel (a Szüret és Fröccsfesztivállal) kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

32. Mennyire ismeri a Károlyi Huszárokat és a Tavaszi hadjáratot?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

33. Milyen érzései vannak a Károlyi Huszárokkal és a Tavaszi hadjárattal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagynak	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rájuk
--------------------------	---------------	---------------------

34. A felsorolt, Fóthoz tartozó városrészek közül melyikben lakik, vagy melyikhez helyezkedik el legközelebb lakóhelye?

- Fótliget
- Fótújfalu
- Kisalag
- Öreg falu (történelmi városrész)
- Sikátorpuszta
- Egyéb:

35. Ha a fótiak rendezvényt szervezhetnének saját szórakozásukra, Ön szerint a település mely része lenne rá a legalkalmasabb? (Maximum 2 helyszínt válasszon!)

- Fáy Présház mögötti terület
- Fóti tó környéke
- Fót Városi Könyvtár – Központi Könyvtár
- Fót Városi Könyvtár – Kisalagi Fiókkönyvtár
- Királydomb alatti terület (buszfordulóval szemben)

- Németh Kálmán Emlékház kertje
- Piactér (Shell Kút mögötti terület)
- Sipos Pál tér (volt November 7. tér)
- Vörösmarty Művelődési Ház
- Egyéb:

36. Vendégeknek milyen szállást ajánlana szívesen?

- Hostel Vendégház Fót
- Pálma Panzió
- Panoráma Hotel és Szabadidőpark
- Egyéb:

37. Ha egy magas rangú külföldi vendéget kellene körbe kalauzolnia, mely épületeket, műemlékeket, városrészeket mutatná meg neki elsősorban? (Válassza ki azt a hármat, amit leginkább megmutatna a listából!)

- 1956. október 23-ai emlékmű és kopjafa
- Fáy Présház
- Fóti Baptista Gyülekezet Templom
- Fóti Evangélikus Templom
- „Fóti betyár” szobra
- Fóti tájház
- Fóti-tó
- Fóti Somlyó (tanösvény)
- Fót-Kisalagi Református Templom
- Fót-Központi Református Templom
- Fót-Sikátori Árpád-kori templomrom
- gróf Károlyi István szobor
- Károlyi kastély
- Károlyi kastélypark
- Millenniumi emlékmű (Szent István és Szent László szoborral)
- Németh Kálmán Emlékház
- Suum Cuique telep (hadiözvegyek és árvák telepe)
- Szeplőtelen Fogantatás Temploma (katolikus templom)
- Vörösmarty kunyhó
- Óvodakert, emlékpark
- Egyéb:

38. Ha valakivel bizalmasan szeretne beszélgetni hova mennének?

- Ambrózia Cukrászda
- Bundiner Cukrászda
- Fáy Présház Étterem
- Fóti Kastély Étterem
- Károlyi kastélypark
- Fóti-tó környéke

- Fóti Somlyó
- Egyéb:

39. Hol tud a leginkább feltöltődni, kikapcsolódni? (Maximum 2 helyszínt válasszon!)

- Fóti-tó
- Fóti Somlyó (tanösvény)
- Károlyi kastélypark
- Németh Kálmán Emlékház
- Sipos Pál tér
- Tőzeg-tó
- Vörösmarty Művelődési Ház
- Könyvtárak
- Millenniumi park (Kisalag)
- Egyéb:

40. Melyek azok a helyek, épületek, műemlékek Fóton, amelyek sokaknak tetszenek? (Válasszon ki hármat a felsorolásból!)

- 1956. október 23-ai emlékmű és kopjafa
- Fáy Présház
- Fóti Baptista Gyülekezet Templom
- Fóti Evangélikus Templom
- „Fóti betyár” szobra
- Fóti tájház
- Fóti-tó
- Fóti Somlyó (tanösvény)
- Fót-Kisalagi Református Templom
- Fót-Központi Református Templom
- Fót-Sikátori Árpád-kori templomrom
- gróf Károlyi István szobor
- Károlyi kastély
- Károlyi kastélypark
- Millenniumi emlékmű (Szent István és Szent László szoborral)
- Németh Kálmán Emlékház
- Suum Cuique telep (hadiözvegyek és árvák telepe)
- Szeplőtelen Fogantatás Temploma (katolikus templom)
- Tőzeg-tó
- Vörösmarty kunyhó
- Óvodakert, emlékpark
- Egyéb:

41. Van-e olyan része a városnak, amelyek kellemetlen, rossz érzést vált(anak) ki Önből?

- Van
- Nincs

42. Amennyiben az előző kérdésre "Van" választ jelölt, kérem nevezze meg, mely(ek) az(ok) a része(i) a városnak, amely(ek) kellemetlen, rossz érzést vált(anak) ki Önből?

3/B. melléklet: Gödi értéktár kérdőív

Kedves gödi lakos, kedves résztvevő,

Ön a Budapesti Gazdasági Egyetem kutatásában vesz részt, mely a lakosok otthonukhoz és annak értékeihez való viszonyulását vizsgálja.

Célunk, hogy a település lakosainak szemszögéből fedezzük fel a helyi értékek jelenlétét a mindennapokban, valamint azt, hogy Önök hogyan érzik magukat településükön, és hogyan viszonyulnak annak jellegzetességeihez.

Ebben a rövid, 8–12 perc alatt megválaszolható kérdőívben fontosabb természeti kincsek, kulturális örökségek és helyi sajátosságok kapcsán foglaltuk meg kérdéseinket.

A kutatásban való részvétel névtelen, személyes adatok beazonosítható módon nem kerülnek felvételre, a GDPR adatvédelmi szabályokat a kutatás során tiszteletben tartjuk.

Kérjük, hogy a kérdőív kitöltésének a végén a „Küldés” gombra kattintson rá, és minden kérdésre válaszoljon. Véleménye fontos számunkra!

Köszönjük, hogy válaszaival hozzájárul a helyi értékek megismeréséhez és népszerűsítéséhez!

A BGE KVIK Pedagógia Tanszék kutatócsoportja

- Minden kérdés megválaszolása kötelező volt az online űrlapon -

1. Ön hány éves? (nyitott kérdés)
2. Neme:
 - Férfi
 - Nő
3. Végzettség:
 - Általános iskola
 - Szakmunkásképző, szakközépiskola
 - Középfokú
 - Főiskolai, egyetemi végzettség
4. Családi állapot
 - Egyedülálló
 - Családos
 - Párkapcsolatban él
5. Önnel egy háztartásban élő gyermekek száma: (nyitott kérdés)

6. Mióta él Gödön?

- 5 évnél kevesebb ideje
- 5–10 éve
- 11–20 éve
- 21–30 éve
- 31 évnél régebben

7. Itt született Gödön?

- Igen
- Nem

8. Mennyire szeret Gödön élni?

Nem szeretek itt élni. Legszívesebben máshova költöznék	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon szeretem a lakhelyem
---	---------------	--------------------------------

9. Milyen közművelődési és kulturális intézményeket látogatott lakóhelyén a COVID-19 vírus megjelenése előtt? Jellemzően milyen gyakran kereste fel őket?

	Rendszeresen minden héten	Havonta többször	Havonta egyszer	Negyedévente	Félévente	Ritkábban
József Attila Művelődési Ház						
Göd Városi Központi Könyvtár						
Göd Városi Könyvtár Ady Fiókkönyvtára						
Katica Gyermekkönyvtár						
Ady Klub						

10. Mennyire ismeri a gödi villákat?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

11. Milyen érzései vannak a gödi villákkal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagynak	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rájuk
--------------------------------	---------------	---------------------

12. Mennyire ismeri a Csokoládés Tekerge (Kakaós-csiga) fesztivált?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

13. Milyen érzései vannak a Csokoládés Tekerge (Kakaós-csiga) fesztivállal kapcsolatban?

Egyáltalán kedvelem	nem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
------------------------	-----	---------------	-----------------

14. Mennyire jól ismeri a gödi Duna-partot?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

15. Milyen érzései vannak a gödi Duna-parttal kapcsolatban?

Egyáltalán kedvelem	nem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
------------------------	-----	---------------	-----------------

16. Mennyire ismeri a Duna-parti kerékpárutat?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

17. Milyen érzései vannak a Duna-parti kerékpárúttal kapcsolatban?

Egyáltalán kedvelem	nem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
------------------------	-----	---------------	-----------------

18. Mennyire ismeri a gödi termálvizet és termálfürdőt?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

19. Milyen érzései vannak a gödi termálfürdővel kapcsolatban?

Egyáltalán kedvelem	nem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
------------------------	-----	---------------	-----------------

20. Mennyire ismeri a Homok-szigetet és az ártéri erdőt?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

21. Milyen érzései vannak a Homok-szigettel és az ártéri erdővel kapcsolatban?

Egyáltalán kedvelem	nem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
------------------------	-----	---------------	-----------------

22. Mennyire ismeri a Huzella-kertet (Fűvészkert)?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

23. Milyen érzései vannak a Huzella-kerttel (Fűvészkert) kapcsolatban?

Egyáltalán kedvelem	nem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
------------------------	-----	---------------	-----------------

24. Mennyire ismeri a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztályt és eredményeit?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

25. Milyen érzései vannak a Gödi SE Kajak-Kenu Szakosztállyal és eredményeivel kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagynak	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rájuk
--------------------------	---------------	---------------------

26. Mennyire ismeri a Kincsem versenylovat és Kincsem Telepet?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

27. Milyen érzései vannak a Kincsem versenylóval és Kincsem Teleppel kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagynak	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rájuk
--------------------------	---------------	---------------------

28. Mennyire ismeri a gödi láprétet (régi golfpálya)?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

29. Milyen érzései vannak a gödi lápréttel (régi golfpálya) kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

30. Mennyire ismeri az Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhelyet?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

31. Milyen érzései vannak az Önkéntes Tűzoltószertár Emlékhellyel kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

32. Mennyire ismeri a Szakáts-kertet?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

33. Milyen érzései vannak a Szakáts-kerttel kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

34. A felsorolt, Gödhöz tartozó városrészek közül melyikben lakik, vagy melyikhez helyezkedik el legközelebb lakóhelye?

- Alsógöd központi részén
- Felsőgöd központi részén
- Alsógödön a Duna-part környéke (Homoksziget)
- Felsőgödön Duna-part környéke (Szabadstrand)
- Újtelepen
- Egyéb:

35. Ha az gödiek rendezvényt szerveznének saját szórakozásukra, Ön szerint a település mely része lenne erre a legalkalmasabb? (Maximum 2 helyszínt válasszon!)

- Alsógödi Sportpálya
- Láprét
- Duna-part
- Homok-sziget
- Kincsem Telep
- Nemeskéri kiserdő
- Egyéb:

36. Vendégeknek milyen szállást ajánlana legszívesebben?

- Aphrodité Hotel
- Feel'so Good Apartman
- Pannónia Apartman
- Duna-parti Nyaralóházak
- Egyéb:

37. Ha egy magas rangú külföldi vendéget kellene körbe kalauzolnia, mely épületeket, műemlékeket, városrészeket mutatná meg neki elsősorban? (Válassza ki azt a hármat, amit leginkább megmutatna a listából!)

- Biciklista Nagyvendéglő (mai József Attila Művelődési Ház)
- Felsőgödi Református Templom és lelkeszi hivatal
- Gödi villák
- Homok-sziget és ártéri erdő
- Huzella-kert
- Jézus Szíve Római Katolikus Templom és Parókia
- Kincsem Telep (Hesp-féle Telep)
- Kossuth szobor és tér
- Gödi Láprét (régi golfpálya)
- Nemeskéri-Kiss Kúria
- Petőfi szobor és tér, országzászlóval
- Pich villa (önkormányzat épülete)
- Schöffer kastély (mai Topház)
- Sivó-villa (mai Kastély Óvoda a Béke úton)
- Szakáts-Kert
- Szapáry-Hajcsi kastély
- Szent István Templom (alsógödi római katolikus templom)
- Tűzoltószertár
- Vasútállomás
- Egyéb:

38. Ha valakivel bizalmasan szeretne beszélgetni, hova mennének leginkább?

• Belga Sörház	• Ilka Csárda
• Don Papa Pizzéria	• Józsi Cukrászda
• Duna Csárda	• Kincsem Csárda
• Dunapart (séta közben)	• Kuckó Fagyizó
• Gátórház és Sportterasz	• Gödi Láprét (séta közben)
• Hal Bisztró	• Széchenyi Csárda
• Homok-sziget (séta közben)	• Tóbisztró
• Huzella-kert (Fűvészkert) (séta közben)	• Egyéb:

39. Hol tud a leginkább feltöltődni, kikapcsolódni? (Maximum 2 helyszínt válasszon!)

• Duna-part	• Nemeskéri kúria környéke
• Erzsébet-liget	• Strand és termálfürdő
• Homok-sziget	• Szakáts-kert
• Huzella-kert (Fűvészkert)	• Vízi sportok a Dunán
• Kiserdő	• Zöld területek
• Kossuth és Bozóki tér	• Egyéb:
• Gödi Láprét (régi golfpálya)	

40. Melyek azok a helyek, épületek, műemlékek Gödön, amelyek sokaknak tetszenek? (Válasszon ki hármat a felsorolásból!)

- Alsógödi strand és a csónakház
- Biciklis Nagyvendéglő (mai József Attila Művelődési Ház)
- Búzaszem Iskola
- Duna-part
- Homok-sziget
- Huzella kert (Fűvészkert)
- Kincsem park
- Gödi Láprét (régi golfpálya)
- Nemeskéri-Kiss Kúria
- Régi villák
- Szakáts-kert
- Széchenyi Csárda
- Termálfürdő és strand
- Egyéb:

41. Van-e olyan része a városnak, amelyek kellemetlen, rossz érzést vált(anak) ki Önből?

- Van
- Nincs

42. Amennyiben az előző kérdésre "Van" választ jelölt, kérem nevezze meg, mely(ek) az(ok) a része(i) a városnak, amely(ek) kellemetlen, rossz érzést vált(anak) ki Önből?

3/C. melléklet: Váci értéktár kérdőív

Kedves váci lakos, kedves résztvevő,

Ön a Budapesti Gazdasági Egyetem kutatásában vesz részt, mely a lakosok otthonukhoz és annak értékeihez való viszonyulását vizsgálja.

Célunk, hogy a település lakosainak szemszögéből fedezzük fel a helyi értékek jelenlétét a mindennapokban, valamint azt, hogy Önök hogyan érzik magukat településükön, és hogyan viszonyulnak annak jellegzetességeihez.

Ebben a rövid, 8–12 perc alatt megválaszolható kérdőívben fontosabb természeti kincsek, kulturális örökségek és helyi sajátosságok kapcsán foglalmaztuk meg kérdéseinket.

A kutatásban való részvétel névtelen, személyes adatok beazonosítható módon nem kerülnek felvételre, a GDPR adatvédelmi szabályokat a kutatás során tiszteletben tartjuk.

Kérjük, hogy a kérdőív kitöltésének a végén a „Küldés” gombra kattintson rá, és minden kérdésre válaszoljon. Véleménye fontos számunkra!

Köszönjük, hogy válaszaival hozzájárul a helyi értékek megismeréséhez és népszerűsítéséhez!

A BGE KVIK Pedagógia Tanszék kutatócsoportja

- Minden kérdés megválaszolása kötelező volt az on-line űrlapon -

1. Ön hány éves? (nyitott kérdés)

2. Neme:

- Férfi
- Nő

3. Végzettség:

- Általános iskola
- Szakmunkásképző, szakközépiskola
- Középfokú
- Főiskolai, egyetemi végzettség

4. Családi állapot

- Egyedülálló
- Családos
- Párkapcsolatban él

5. Önnel egy háztartásban élő gyermekek száma: (nyitott kérdés)

6. Mióta él Vácon?

- 5 évnél kevesebb ideje
- 5–10 éve
- 11–20 éve
- 21–30 éve
- 31 évnél régebben

7. Itt született Vácon?

- Igen
- Nem

8. Mennyire szeret Vácon élni?

Nem szeretek itt élni. Legszívesebben máshova költöznék	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon szeretem a lakhelyem
---	---------------	--------------------------------

9. Milyen közművelődési és kulturális intézményeket látogattok lakóhelyén a COVID-19 vírus megjelenése előtt? Jellemzően milyen gyakran kereste fel őket?

	Rendszeresen minden héten	Havonta többször	Havonta egyszer	Negyedévente	Félévente	Ritkábban
Váci Püspöki és Káptalani Levéltár						
Madách Imre Művelődési Központ						
Katona József Városi Könyvtár						
Tragor Ignác Múzeum						
Vác Város Levéltára						
Váci múmiák (Memento Mori kiállítás) Tragor Ignác Múzeum						
Váci Dunakanyar Színház						
Sajdik Ferenc Gyűjtemény						

10. Mennyire ismeri a barokk belvárost?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

11. Milyen érzései vannak a barokk belvárossal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

12. Mennyire ismeri a Váci Világi Vigalom nevű rendezvényt?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

13. Milyen érzései vannak a Váci Világi Vigalommal kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

14. Mennyire ismeri a váci Duna-partot?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

15. Milyen érzései vannak a váci Duna-parttal kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

16. Mennyire ismeri a Duna-parti kerékpárutat?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

17. Milyen érzései vannak a Duna-parti kerékpárúttal kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

18. Mennyire ismeri a Ligetet?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

19. Milyen érzései vannak a Ligettel kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

20. Mennyire ismeri a Diadalívet (kőkaput)?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

21. Milyen érzései vannak a Diadalívvel (kőkapuval) kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

22. Mennyire ismeri a Kőszentes hidat?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

23. Milyen érzései vannak a Kőszentes híddal kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

24. Mennyire ismeri a Vác Városi Evezős Clubot és eredményeit?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

25. Milyen érzései vannak a Vác Városi Evezős Club eredményeivel kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagynak	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rájuk
--------------------------	---------------	---------------------

26. Mennyire ismeri a Hétkápolna kegyhelyet?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

27. Milyen érzései vannak a Hétkápolna kegyhellyel kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

28. Mennyire ismeri a Szabadságharc (Honvéd)- emlékművet?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

29. Milyen érzései vannak a Szabadságharc (Honvéd)- emlékművel kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

30. Mennyire ismeri az Püspöki Palotát?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

31. Milyen érzései vannak a Püspöki Palotával kapcsolatban?

Teljesen hidegen hagy	1 2 3 4 5 6 7	Büszke vagyok rá
-----------------------	---------------	------------------

32. Mennyire ismeri a Fehérek templomát?

Nem ismerem	1 2 3 4 5 6 7	Jól ismerem
-------------	---------------	-------------

33. Milyen érzései vannak a Fehérek templomával kapcsolatban?

Egyáltalán nem kedvelem	1 2 3 4 5 6 7	Nagyon kedvelem
-------------------------	---------------	-----------------

34. A felsorolt, Váchoz tartozó városrészek közül melyikben lakik, vagy melyikhez helyezkedik el legközelebb lakóhelye?

- Belváros
- Deákvár
- Földvály tér
- Kisvác
- Tabán
- Egyéb:

35. Ha a váciak rendezvényt szervezhetnének saját szórakozásukra, Ön szerint a település mely része lenne rá a legalkalmasabb? (Maximum 2 helyszínt válasszon!)

- Liget
- Vác kertvárosi kálvária
- Duna-part
- Naszály
- Barokk főté

- Püspökkert
- Egyéb:

36. Vendégeknek milyen szállást ajánlana szívesen?

- Szigetcsúcs sátorozás
- Fónagy és Walter Vendég és Borház
- Vörössipka Hotel
- DunapArt Apartman
- Egyéb:

37. Ha egy magas rangú külföldi vendéget kellene körbe kalauzolnia, mely épületeket, műemlékeket, városrészeket mutatná meg neki elsősorban? (Válassza ki azt a hármat, amit leginkább megmutatna a listából)

• Ártéri tanösvény	• Liget
• Barokk főtér	• Nepomuki Szent János szobor
• Börtön	• Piarista templom
• Diadalív (kőkapu)	• Püspöki palota
• Duna-part	• Szabadságharc (Honvéd)- emlékmű
• Fehérek temploma	• Székesegyház
• Hegyes torony	• Várfal
• Hétkápolna kegyhely	• Zenepavilon
• Kálvária	• Egyéb:
• Kompkikötő	
• Kőszentes híd	

38. Ha valakivel bizalmasan szeretne beszélgetni hova mennének?

• Angelato Cukrászda	• Mihályi Cukrászda
• Barokk belváros (séta)	• Naszály (séta közben)
• Duna-part	• Remete Étterem
• Giuseppe pizzeria	• Révkapu Étterem
• Halászkert	• Váci Csokizó
• Kálvária	• Várfal
• Kompon útközben	• Zenepavilon
• Liget	• Egyéb:

39. Hol tud a leginkább feltöltődni, kikapcsolódni? (Maximum 2 helyszínt válasszon!)

• Ártéri tanösvény	• Szabadstrand
• Belvárosi séta	• Szigetcsúcs
• Dunakanyar	• Vízi sportok a Dunán
• Duna-part	• Zenepavilon
• Kálvária	• Zöld területek
• Ligeti tó	• Egyéb:

40. Melyek azok a helyek, épületek, műemlékek Vácon, amelyek sokaknak tetszenek? (Válasszon ki hármat a felsorolásból!)

- Barokk főtér
- Diadalív (kőkapu)
- Duna-part
- Duna-parti bicikliút
- Fehérek temploma
- Hegyes torony
- Kőszentes híd
- Ligeti tó
- Naszály
- Székesegyház
- Egyéb:

41. Van-e olyan része a városnak, amely kellemetlen, rossz érzést vált ki Önből? Melyek ezek?

- Van
- Nincs

42. Amennyiben az előző kérdésre "Van" választ jelölt, kérem nevezze meg, mely(ek) az(ok) a része(i) a városnak, amely(ek) kellemetlen, rossz érzést vált(anak) ki Önből?

4. számú melléklet: Formanyomtatvány a váci települési értéktárba történő felterjesztéshez

Javaslat a Váci Települési Értéktár gyarapításához

Készítette:

(név)

(aláírás)

(település, dátum)

(p.h.)

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név:

Levelezési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

- ☐ agrár-és élelmiszergazdaság
- ☐ egészség és életmód
- ☐ épített környezet
- ☐ ipari és műszaki megoldások
- ☐ kulturális örökség
- ☐ sport
- ☐ természeti környezet
- ☐ turizmus

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye
4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása
5. Indoklás
6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)
7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

MELLÉKLETEK:

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) i) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

FONTOS

„A Váci Települési Értéktár gyarapításában a feladattal megbízott könyvtárosok számítanak a polgárok aktív közreműködésére. A jogszabályok alapján bárki kezdeményezheti az önkormányzat közigazgatási területén fellelhető, illetve az itt létrehozott nemzeti értékek adatbázisba való felvételét, a javaslatot a polgármesterek címezve, kell benyújtani.”

Forrás: https://www.vac.hu/docs/javasjat_lap_kieg_2013_12_09.pdf

Letöltés: 2021. augusztus 02.

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

KVIK

PEDAGÓGIA TANSZÉK

2021

A Budapesti Gazdasági Egyetem Pedagógia Tanszéke 2020 nyarán elnyerte a Nemzeti Művelődési Intézet Kutatócsoportok számára kiírt pályázatát. A kutatóprogram keretein belül három település, Fót, Göd és Vác helyi értéktárainak működését, felépítését, fejlesztési lehetőségeit, kulturális örökségének szerepét tanulmányoztuk, egyrészt az elméleti szakirodalom feldolgozása, másrészt empirikus vizsgálat megvalósítása révén.

Az adatgyűjtésben első körben a lakossági percepciókra támaszkodtunk, ezeket egészítették ki a szakértői interjúk, illetve egy nagymintás on-líne kérdőíves felmérés. Alapvető célunk a kognitív és érzelmi viszonyulások feltárása, a nemzeti értékpiramis imázsának, ismertségének vizsgálata volt. Mindezekon túl pedig a helyi értékek további beazonosítása és megismerése, valamint vonzó és különleges narratívák gyűjtése a helyi értékek viszonylatában.

Úgy véljük, hogy a kutatás és eredményeinek bemutatása nemcsak a szűkebb, szakmai, hanem a szélesebb, a téma iránt érdeklődő közönség számára is hasznos lehet.